

Akadémiai tagajánlások — 2001

Jövő évi közgyűlésén ismét új tagokat választ a Magyar Tudományos Akadémia. 2000. szeptember 30-ig — ez volt az ajánlások leadásának határideje — 37 rendes és 167 levelező tag jelölésére érkezett javaslat a tudományos osztályokra.

A választások rendjét az 1995-ben elfogadott eljárási szabályok határozzák meg. Ennek értelmében az indítványt két hazai tagnak — rendes tag esetében két rendes tagnak — kell írásban megtennie. Az ajánlásnak tartalmaznia kell a javasolt személy munkásságának értékelő ismertetését, megjelölve eredményeinek hazai, valamint külföldi visszhangját.

Minden akadémiai tag egy-egy választáskor legfeljebb két levelező tag választását kezdeményezheti. Az ajánlásokat, a tudományos osztályok által rövidített formában a Magyar Tudomány megjelenteti. A megjelenést követően legkorábban négy héttel kerül sor az osztályok tagjelölő üléseire, amelyeken a beterjesztett javaslatokról titkos szavazáson, egyszerű szótöbbséggel határoznak. A választás az akadémikusok gyűlésén történik, előreláthatóan a májusi közgyűlés keretében. A 70 évesnél fiatalabb hazai akadémikusok száma — az akadémiai törvény értelmében — a 200 főt nem haladhatja meg.

Az alábbiakban a tudományos osztályok által rendelkezésünkre bocsátott rövidített szövegeket adjuk közre, a választáshoz azonban az ajánlások teljes szövege és az ezekhez csatolt publikációs jegyzék az akadémikusok rendelkezésére áll.

Nyelv- és Irodalomtudományok Osztálya

RENDES TAGSÁGRA

Kiss Lajos

1922-ben született Debrecenben. Szakterülete a nyelvtudomány, ezen belül szláv nyelvészet, magyar nyelvészet. 1998-ban választotta az MTA közgyűlése levelező taggá. Székkfoglalóját *Az új európai víznév kutatás* címmel tartotta. Az elmúlt tíz évben hét könyvet és hetven tudományos cikket jelentetett meg, ebből egy könyvet és hét cikket idegen nyelven. Nagyszámú munkája közül kiemelhető az immáron négy kiadást megért *Földrajzi nevek etimológiai szótára*, valamint a *Történeti vizsgálatok a földrajzi nevek körében* (1999). Kiemelkedő, nemzetközi téren is számontartott eredményeket ért el a szláv nyelvészet, különösen a főnévi morfológia kutatása terén, majd figyelme az etimológiai kérdések felé fordult. A földrajzi nevek történetének és etimológiájának legnagyobb élő magyar szakértője, akinek munkásságát külföldön is kiemelkedőnek tekintik. A szótárírás és -szerkesztés kiváló szakembere, nagy jelentőségű szótári munkálatok felelőse. Levelező tagságának elnyerése óta négy könyve, tucatnyi cikke jelent meg, az eddigiekben felsorolt eredményeinek továbbvitele és kiterjesztése mellett fontos tudománytörténeti munkásságot is fejtett ki, továbbra is aktív, irányító résztvevője fontos szótárszerkesztési munkálatoknak. Egyike azoknak a tudósoknak, akiknek munkássága a szakemberek szűkebb körén túl is jól ismert, a földrajzi nevek etimológiai szótára, amely legnagyobb szintétikus alkotása, a művelt közönség körében jelentős népszerűségre tett szert.

Ajánlók: *Herman József, Papp Ferenc*

LEVELEZŐ TAGSÁGRA

Bíró Ferenc

1937-ben született Szentesen. Kutatási területei a felvilágosodás- és reformkori magyar irodalom, valamint a textológia. Az ELTE BTK tanszékvezető egyetemi tanára. Doktori értekezését, a felvilágosodás kori magyar irodalomról szóló korszak-monográfiát 1991-ben védte meg. Akadémiai Díjas. Az elmúlt tíz évben egy monográfiát, egy kritikai kiadás kötetet publikált, társszerkesztője volt egy idegen nyelvű tanulmánykötetnek. Ugyanebben az időben huszonhárom tanulmánya jelent meg, ebből négy idegen nyelven. Munkáira — mind a szakfolyóiratokban, mind önálló kötetekben — rendkívül gyakran hivatkoznak. A tudományos közéletben játszott szerepe is igen jelentős, számos bizottság, szakbizottság tagja, közgyűlési doktor képviselő. A Textológiai Munkabizottságnak két ciklusban volt elnöke, irányítása idején a munkabizottság kiváló elvi és módszertani anyagokkal segítette a korszerű és egységes kritikai kiadási szemlélet kialakítását, az egyes műhelyek munkájának támogatását, koordinálását.

Fontosabb munkái: *A fiatal Bessenyei és íróbarátai*. Bp. 1976.; *Bessenyei György: A Holmi*. Kritikai kiadás. Bp. 1983.; *Les Lumieres en Hongrie et en Pologne*. Volume publié par F. Bíró, L. Hopp, Z. Sinko. Bp. 1988.; *A felvilágosodás korának magyar irodalma*. Bp. 1994., 1995., Harmadik, bővített kiadás: 1999.

Ajánlók: *Köpeczi Béla, Nagy Péter*

Dávidházi Péter

1948-ban született Tatán. Kutatási területe az irodalomtudomány, irodalomtörténet, kritikátörténet. Az Irodalomtudományi Intézet osztályvezetője. Doktori értekezését Hunyt mestereink. Arany János kritikai öröksége címmel 1994-ben védte meg. Az elmúlt tíz évben három könyve — közöttük egy angol nyelven — és harminc magyar nyelvű, tizenegy idegen nyelvű nagyobb értekezése, tanulmánya jelent meg.

Dávidházi Péter már a kultusz kutatás hazai megindításával felhívta magára a tudományos közvélemény figyelmét. E témakörben — saját könyvein túl — két alapvető tanulmánykötet társszerkesztője: *Literature and Its Cults: an Anthropological Approach* Bp. 1994; *Shakespeare and Hungary. Shakespeare Yearbook Vol. 6.* Lewiston, Queenston 1996. Ma már elmondható, hogy a magyar irodalomtörténészek középnemzedékének egyik legismertebb és elismertebb tagja idehaza és külföldön is. Eddig négy, a legjobb értelemben vett szakmai elismerést kiváltó könyve jelent meg: *Isten másodszüllöttje. A magyar Shakespeare-kultusz természetrajza.* (Bp. 1989); *Hunyt mesterünk. Arany János kritikai öröksége.* (Bp. 1992); *The Romantic Cult of Shakespeare: Literary Reception in Anthropological Perspective.* (London, New York 1998); *Per passivam resistentiam. Változatok hatalom és írás témájára.* (Bp. 1998). Könyveinek fogadtatása igen jó, jól mutatja ezt a róluk szóló negyvenkét — magyar és angol — recenzió s a magas idézettség. Műveit az erős elméleti megalapozottság, a nagy irodalomtörténeti anyagfeldolgozás és a gondosan megformált tudományos stílus alkalmazása jellemzi.

Arany János-monográfiáját — amelyben a költői hagyaték mellé helyezte a kritikusi-teoretikus hagyatékot — a Magyar Írószövetség 1993-ban „Az év könyve” díjjal jutalmazta. Kosztolányi-díjas (1997). 1998-ban a glasgow-i nemzetközi Centre for European Romanticism — angol nyelvű Shakespeare-fogadtatástörténete megjelenését követően — tiszteletbeli tagjává választotta.

Ajánlók: *Németh G. Béla, Poszler György*

É. Kiss Katalin

Debrecenben született 1949-ben. Tudományterülete az általános és a magyar nyelvészet. A Nyelvtudományi Intézet tudományos tanácsadója. Doktori értekezését 1990-ben védte meg.

Az elmúlt tíz évben négy könyvrészletet publikált, egy könyve van megjelenés alatt (*Hungarian Syntax*, Cambridge). Negyvennégy tanulmánya jelent meg, ebből kilenc magyar nyelvű. Munkáira az elmúlt évtizedben több mint kétszáz hivatkozás történt, ennek nyolcvan százaléka nemzetközi. Fő kutatási területe a magyar mondattan. Mondattani munkáiban eleinte a szórend kérdését vizsgálta, később érdeklődése kiterjedt a magyar mondattan számos más problémájára is. Legfőbb eredményeit angolul is publikálta. Munkái a külföldi nyelvelméleti kutatás számára sok új szempontot nyújtanak. Munkásságának köszönhetően nagymértékben megnőtt külföldön a magyar nyelv szerkezete iránti érdeklődés és a magyar nyelvtudomány presztízse. Közleményeit széles nemzetközi elismerés kísérte. Idehaza is ő indította el a korszerű mondattani kutatásokat. Tudománytörténeti érdeme, hogy az elfeledett Brassai Sámuel munkásságában felfedezte a mai egyetemes mondatelmélet igen korai előzményeit. É. Kiss Katalin munkáival új irányt szabott a magyar mondattani kutatásoknak: első fontosabb munkái óta gyökeresen megváltozott a magyar mondattan kutatásának módszertana, nagyobb hangsúlyt kaptak a korábban elhanyagolt vagy kevésbé tárgyalt kérdéskörök. Az általa vizsgált kérdések köre azonban a magyar mondat szerkezet majdnem minden részterületére kiterjed. A magyar nyelvtudomány történetében a szinkron mondattani kutatások terén

nem találunk É. Kiss Katalinhoz mérhető kvalitású kutatót. Legfontosabb publikációi: *Configurationality in Hungarian...* Dordrecht (1987); *Az egyszerű mondat szerkezete* (könyvrészlet). In: *Strukturális magyar nyelvtan I. Mondattan* (Bp. 1992.); *Új magyar nyelvtan. Mondattan.* (Bp. 1998.)

Ajánlók: *Hajdú Péter, Kiefer Ferenc*

Görömbei András

1945-ben született Polgáron. Kutatási területe a XX. század magyar irodalma, különösen a kisebbségi magyar irodalom. A Debreceni Egyetem BTK Magyar és Összehasonlító Irodalomtudományi Intézetének igazgatója, tanszékvezető egyetemi tanár, a Globalitás és regionalitás összefüggései a huszadik századi magyar irodalomban c. kutatási program vezetője. Doktori disszertációját 1991-ben védte meg. József Attila- és Kossuth-díjas.

Az elmúlt tíz évben egy monográfiát, két tankönyvet (az egyik idegen nyelven is), és egy tanulmánykötetet, valamint ötven tanulmányt, verselemzést, kritikát jelentetett meg. Helsinkiben és Bécsben volt vendégtanár. Eddig tizenkét önálló kötetet s mintegy másfélszáz tanulmányt publikált. Sütő-monográfiájával négy évtizedes kultúrpolitikai zárlatot tört át, elsőként írt önálló könyvet határainkon túl élő magyar íróról. „Ki viszi át...?” (Bp., 1986) c. tanulmánykötete és a határon túli magyar irodalomról írt tankönyve (1984) sok évtizedes hiányt pótol, háttérbe szorított, vagy tudomásul sem vett értékes teljesítményeket emelt be a köztudatba, modern irodalmunk kritikai értékeléshez nyújtott szilárd alapot. Mindez úttörő szerepet játszott abban a folyamatban, melynek során a Kárpát-medence magyar irodalma és kultúrája szervesen beépült az anyaországi irodalmi folyamatokba, a szellemi közéletbe és közgondolkodásba. Tudományszervezési és tudományos közéleti tevékenysége is igen jelentős, számos akadémiai és országos testület tagja vagy vezetője. Fontosabb munkái: *A cseh-szlovákiai magyar irodalom 1945—1980* (Bp. 1982); *Sütő András* (Bp., 1986); *Nagy László költészete* (Bp., 1992); *A szavak értelme* (Bp., 1996); *Kisebbségi magyar irodalmak 1945—1990.* (Debrecen, 2. kiad. 1997); *Létértelmezések* (tanulmányok, esszék, kritikák) (Miskolc, 1999).

Ajánlók: *Borzsák István, Vizkelety András*

Honti László

Lengyeltóiban született 1943-ban. Tudományterülete az uráli és a magyar nyelvészet. Az Udinei Egyetem finnugor nyelvészeti professzora. Doktori disszertációját 1989-ben védte meg. Vendégprofesszorként tanított Bécsben, Helsinkiben, 1988—97 között a Groningeni Egyetem finnugor tanszékének vezetője. Külső tagja a Societé Finno-Ongrienne-nek és a Societas Uralo-Altaica-nak. 1998-tól az MTA külső tagja. Közlebbi kutatási területe az obi-ugor nyelvészet, uráli hang- és alaktan, etimológia.

Az uralisztika sok lényeges hangtörténeti kérdését tisztázta. Leírta és behatóan elemezte az uráli számnevek rendszerét. 1970 óta részt vett a nagyszabású *Uralisches Etymologisches Wörterbuch* munkálataiban. Mindezekkel és nagyszámú egyéb tanulmányával a nemzetközi finnugrisztika élvonalába került. Az elmúlt tíz évben négy könyve jelent meg (közülük kettő idegen nyelven), továbbá mintegy negyven idegen nyelvű és tizenöt magyar nyelvű tanulmánya. Kutatásai az uráli nyelvek teljes terjedelmére kiterjednek, köztük a magyarra is, tematikájuk fontos, a nyelv sok szintjét érintik. Eddigi eredményei továbbvitelével — előbb-utóbb — eljut-

hat egy urálistikai összegzés elkészítéséhez. Itthon és külföldön egyaránt magasra értékeli kiemelkedő tudományos eredményeit, aktív és eredményes közéleti, tudányszervező munkásságát. Főbb művei: *Die Negation im Uralischen I—III.*, in: *Ling. Uralica* 33 (1997); *Das Alter und die Ensehungsweise der Verbalpräfixe in uralischen Spache.*, in: *Ling. Uralica* 35 (1999).

Ajánlók: *Hajdú Péter, Kiss Lajos*

Horváth Iván

1948-ban született Budapesten. Szűkebb kutatási területe a reneszánsz korának irodalom- és művelődéstörténete. Az ELTE BTK egyetemi tanára. A reneszánsz és a verstan kutatója, a szövegkiadás korszerűsítője és a számítógépek irodalomtudományi alkalmazásának egyik magyarországi elindítója. Munkahelyén nemzetközi reneszánsz központot hozott létre és doktori alprogramot vezet. Iskolateremtő oktató. 1976-ban Újvidéken megjelent szövegkiadásával és 1982-ben az Akadémiai Kiadónál megjelent történeti-poétikai monográfiájával új irányt adott a Balassi-kutatásnak.

Verstani vizsgálódásaival Lotz János és Robert Austerlitz eredményeihez kapcsolódott. Egyike azon keveseknek, akik rendíthetetlenül fáradoznak az irodalom történeti és elméleti vizsgálatának, a magyar és összehasonlító irodalom kutatásának egyesítésén, sőt nyelvészet és irodalomtudomány szempontjainak közelítésén. Sokoldalú tájékozottságát tanúsítja *A vers* című, 1991-ben megjelent könyve, melyért 1992-ben kapta meg az akadémiai doktori címet. Szoros kapcsolatot teremtett a Párizsban működő, Polivanov nevét viselő Összehasonlító Poétikai Körrel, az *Ouvroir de Littérature Potentielle* mozgalommal s főként Jacques Roubaud műhelyével. Felkérésükre íródott és 1992-ben náluk jelent meg két kötetben, mintegy nyolcszáz lapon a *Répertoire de la poésie Hongroise*, mely a magyar irodalomtudomány igazán jelentős külföldi publikációját közé tartozik. Magyarok Babelben címmel 2000-ben kiadott könyve az informatikai irodalomtudományon kívül általában a bölcsészeti informatikával is foglalkozik, sőt a kritikai kiadások textológiai szabályozására is kitér.

Könyveit, tanulmányait és tanári munkásságát szervesen egészíti ki Balassi összes verseinek és József Attila értekező munkáinak új — a világháló számára készült — kiadása. Tudományos ülésszakok szervezőjeként és résztvevőjeként mind a magyar, mind a nemzetközi tudományos életben kiemelkedő szerepet játszik.

Ajánlók: *Németh G. Béla, Szegedy-Maszák Mihály*

Kabdebó Lóránt

Budapesten született 1936-ban. Szűkebb kutatási területe a XX. századi magyar irodalom története. A Miskolci Egyetem BTK dékánja, a Modern Magyar Irodalom Tanszék vezetője. Doktori értekezését 1990-ben védte meg.

Kabdebó Lóránt a magyar irodalmi modernség egyik kiemelkedő kutatója: nemzedékének azért vált időközben meghatározó személyiségévé, mert széles filológiai alapozású kutatásainak kérdésirányait a 80-as évek második felétől nemcsak termékenyen volt képes megújítani, hanem egyidejűleg a tudományos utánpótlás ügyének is elkötelezte magát. Irodalom- és tudányszervező munkássága így nemcsak egy új bölcsészkar létesítésére összpontosult, hanem olyan tudományos publikációs gyakorlat kiépítésére is, amely vezető szakmai fórumokon juttatta szóhoz a doktori hallgatók letehetősebb csoportjait.

Az utóbbi tíz évben három önálló könyvet jelentetett meg: A magyar költészet az én nyelvemen beszél. A kései Nyugat-líra összegződése Szabó Lőrinc költészetében (1992, 2. kiad.: 1996); Jánosy István (1994); Vers és próza a modernség második hullámában (1996). Forráskiadásainak száma kilenc, kilenc tanulmánykötet szerkesztésében működött közre, megjelentetett tizenöt könyvrészletet és mintegy harmincöt tanulmányt tett közzé folyóiratokban.

Kabdebó Lóránt nemcsak a Szabó Lőrinc életmű kezdeményező újraértelmezésére tett sikeres kísérletet, hanem komoly érdemeket szerzett a dialogikus költészeti beszédmód jelentőségének föltárásában is. Az 1991-től megindult és a modernség költészettörténeti alakulásának föltárására szerveződött átfogó kutatási vállalkozásnak is egyik meghatározó személyisége volt. Az évente megrendezett — és Adytól Kosztolányin át József Attiláig különösen vitatott klasszikusok újraértelmezésére is irányuló — pécsi és miskolci konferenciák kötetel ma a modern irodalom egyetemi oktatásának nélkülözhetetlen anyaga.

Ajánlók: *Borzsák István, Kulcsár Szabó Ernő*

Kara György

Budapesten született 1935-ben. Kutatási területe az altajisztika és a belső-ázsiai filológia. Belső-ázsiai filológiai, mongol, kínai, tibeti s török tanulmányait Ligeti Lajos, Németh Gyula s más jeles tanárai vezették. Akadémiai doktori disszertációját a mongol írásbeliség századairól írta. (Knigi mongol'skich kocevnikov, 1975) 1978-tól egyetemi tanár, ma az ELTE tanszékvezető professzora, a Belső-ázsiai Tanszék, az MTA Altajisztikai Tanszéki Kutatócsoport és a Kínai és Kelet-ázsiai Tanszék vezetője.

Az elmúlt tíz évben két könyve, huszonnyolc nagyobb tanulmánya jelent meg. A belső-ázsiai filológia művelőjeként tanulmányai kiterjedtek a régi és a mai mongol nyelvre, a régi ujjur nyelv emlékeire, a mongol, mandzsu és kínai történeti forrásokra. Altajista nyelvészként számos tanulmánnyal járul hozzá a mongol-tibeti, mongol-ujgur, török-mongol, mongol-jakut és ujjur-kínai nyelvviszony kérdéseinek megvilágításához. Az általa elemzett, számos könyv és tanulmány formájában közzétett forrásanyag, valamint nyelvtörténeti értekezései kiváló tudományos képességeiről tesznek tanúságot. Tudományos munkásságában ugyanakkor fellelhető a magyar orientálistika hagyományos vonulatában való munkálkodások, a magyarság keleti kapcsolataira vonatkozó kutatások folytatása is. 1993-tól az Indiana Egyetem rendes tanára. Itthon altajisztikát, mongol s tibeti filológiát, ott mongol nyelvet és műveltséget, tunguzt stb.. tanít és kutat. Kiadott több közép-mongol emléket, török-mongol, tibeti-mongol s ujjur-kínai szófejtést, magyar érdekű újkori mongol okmányt, a berlini Peter Ziemével három kötetnyi régi ujjur írást (Berliner Turfantexte VII—VIII. 1976—1977. Ein uigurisches Totenbuch. 1978). 1998-ban látott napvilágot Mongol—magyar kézirattára, idén pedig The Mongol and Manchu Manuscripts and Blockprints in the Library of the Hungarian Academy of Sciences c. kézirat-katalógusa.

Ajánlók: *Harmatta János, Hazai György*

Kárpáti János

1932-ben született Budapesten. Zenetudós; szűkebb szakterülete: Bartók-kutatás, zene és mitológia a japán hagyományban, a 18—20. század zenetörténete. A Liszt Ferenc Zene-művészeti Egyetem könyvtárigazgatója, c. egyetemi tanár. Doktori értekezését 1995-ben védte meg.

Az elmúlt 10 évben magyarul három, idegen nyelven két könyve (köztük: Bartók's Chamber Music. Stuyvesant, NY: Pendragon Press, 1994), egy sor nagyobb magyar és 13 idegen nyelvű (angol, francia, japán) tanulmánya, számos kritikája, kortárs zeneműről írt elemzése jelent meg.

Kárpáti János nemzetközi kisugárzású tudós, egyben nemzetközi kutatási projektek szervezője és közreműködője. Munkássága széles körű, amelyben a primer—feltáró és az integráló—közvetítő tanulmányok egyaránt jelentősek. A Szabolcsi-iskola neveltjeként Mozart- és Schoenberg-tanulmányokkal tűnt fel, valamint a Bartók-zenében megmutatkozó arab hatás tanulmányozásával, amelyet algériai gyűjtőútjának eredményeire alapozott. Bartók vonósnégyeséről írt első könyve (1967) óta a nemzetközi Bartók-kutatás egyik vezető személyisége, aki elsősorban a stíluselemzésben inspirálja a fiatalabb hazai és külföldi generációkat, megújuló vizsgálati módszerekkel, több mint három évtizede. Elméletét legmarkánsabban Tiszta és elhangolt struktúrák Bartók zenéjében (Perfect and Mistuned Structures in Bartók's Music) dolgozatában fejtette ki (1995). Japán kutatóutakra támaszkodó keleti zene vizsgálatai különösen a „kagura” műfaj kapcsán produkáltak eredeti megállapításokat. Generációjában Kárpáti az egyetlen magyar zenetudós, aki évtizedek óta töretlenül és elkötelezetten vállalja a kortárs magyar zeneszerzés kritikai szemlélését; e téren példamutató Szöllősy András művészetének szentelt munkássága (analitikus dolgozatok, kismonográfia 1999-ben).

Ajánlók: *Somfai László, Szegedy-Maszák Mihály*

Kenyeres Zoltán

Budapesten született 1939-ben. Tudományterülete a XX. századi magyar irodalom története, kritikátörténet és irodalomelmélet. Az ELTE BTK Irodalomtörténeti Intézetének igazgatója, ennek köszönhetően tudományszervezési és -irányítási munkássága is igen jelentős. Doktori értekezését Weöres Sándorról szóló monográfiájával 1986-ban védte meg. Kutatásai középpontjában a Nyugat folyóirat egymásra következő három nemzedékének irodalmi irányzatai állnak, egyetemi munkájában azonban helyet kapnak a régebbi századok összefüggései is. Részt vett a magyar irodalomtörténet-írás nagy közös munkáiban, fontos pályaképekkel, így Lukács György pályájának rajzával. Gondolkodó irodalom (1974) című könyvében a modern magyar irodalmi gondolkodás és a lírai költészet összefüggéseit tárgyalta. 1983-ban megjelent tanulmánykötetében (A lélek fényűzése) irodalom- és nemzetszemléletünk átalakulását kíséri figyelemmel. Jelentős műve a Weöres Sándorról írt monográfia (Tündérsíp, 1983), a költő eddigi legsokoldalúbb elemzése. Foglalkozott irodalomtörténet-írásunk múltjával és jelenével (Irodalom, történet, írás, 1995), úttörő módon nézve szembe a közelmúlt kérdéseivel. Hasonló okból volt kiemelkedő tanulmánya a Horváth Jánosról írott portré is. Legújabbban Ady Endre költészetének új szempontú elemzését adta közre (Ady Endre, 1998). Megjelenik új tanulmánykötete a Nyugat-korszak újabb fogadtatástörténetéről. Tudományos munkásságára egyszerre jellemző az életmű történeti bemutatása, az alkotások eszmei és formai elemzése, az esztétizmus és a morálfilozófia összefüggéseinek bemutatása.

Ajánlók: *Köpeczi Béla, Nagy Péter*

Kertész András

Debrecenben született 1956-ban. Kutatási területe az általános nyelvészet és a germanisztika. A Debreceni Egyetem tanszékvezető egyetemi tanára. Doktori értekezését 1996-ban védte meg. Az elmúlt tíz évben öt könyve jelent meg idegen nyelven (németül és angolul), valamint tizennyolc magyar nyelvű és harminchét idegen nyelvű tanulmánya. Könyveire, tanulmányaira mintegy harmadfélszáz hivatkozás történt.

Az elméleti és a német nyelvészetben túl tudományelmélettel, textológival, szemiotikával is foglalkozik, s kiváló filozófiai felkészültséggel műveli a nyelvfilozófia interdiszciplináris tudományát is. Több éven át kutatott a Tübingeni és a Bielefeldi Egyetemen, s ezeken túl kutatási együttműködést alakított ki a mannheimi Institut für deutsche Sprache-val, a Berlini Humboldt Egyetemmel és a Tübingeni Egyetemmel.

Ő alapította 1995-ben a *MetaLinguistica*, valamint a *Sprachtheorie und germanistische Linguistik* című folyóiratokat, s ezeknek ma is ő a főszerkesztője.

Számos nemzetközi tudományos társaság tagja, meghívott tagja a New York-i Tudományos Akadémiának, a Nemzetközi Pragmatikai Társaságnak és a Nemzetközi Analitikus Filozófiai Társaságnak), s jelen van a hazai tudományszervezés és -irányítás jelentős akadémiai és egyetemi fórumain is.

Fontosabb monográfiái: *Die Modularität der Wissenschaft. Konzeptuelle und soziale Prinzipien linguistischer Erkenntnis* (Braunschweig—Wiesbaden, 1991); *Artificial Intelligence and the Sociologie of Knowledge. Prolegomena to an Integrated Philosophy of Science* (Frankfurt a. M.—Berlin—New York—Paris—Wien, 1993); *Heuristik der deutschen Phonologie. Eine elementare Einführung in Strategien der Problemlösung* (Budapest, 1993); *Die Ferse und der Schild. Über Möglichkeiten und Grenzen kognitionswissenschaftlicher Theorien der Erkenntnis* (Frankfurt a. M.—Berlin—Bern—New York—Paris—Wien, 1995).

Ajánlók: *Kiefer Ferenc, Kiss Lajos*

Kiss Jenő

Mihályiban született 1943-ban. Kutatási területe a magyar nyelvészet: nyelvtörténet, szociolingvisztika, dialektológia. Az ELTE BTK Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézetének igazgatója, tanszékvezető egyetemi tanár. Doktori értekezését 1989-ben védte meg. Akadémiai Díjas. Az elmúlt tíz évben öt könyvet, egy idegen nyelvű könyvrészletet, hetven magyar nyelvű és tizenegy idegen nyelvű tanulmányt jelentetett meg, munkáira mintegy kétszáz hivatkozás történt.

Kismonográfiák sorát szentelte szülőföldje, a Sopron megyei Mihályi nyelvjárásának sokszempontú, korszerű leírására 1970 és 1998 között. Nyelv és társadalom kapcsolatának kérdéseit igen alapos elemzésekkel világította meg: *Magyar anyanyelvűek — magyar nyelvhasználat* (Bp., 1994) és *Társadalom és nyelvhasználat. Szociolingvisztikai alapfogalmak* (Bp., 1995) című műveiben. Jelentősek nyelvtörténeti, azon belül szótörténeti és etimológiai tanulmányai (pl. *Studien zur Wortbildung und Etymologie der finnisch-ugrischen Sprachen*. Szeged, 1976), valamint tudománytörténeti tárgyú közleményei (pl. *A múlt magyar tudósai* sorozatban: Zsrai Miklós. Bp., 1995). Különösen figyelemreméltóak a határon kívüli magyarság nyelvi alakulásával, problematikájával foglalkozó tanulmányai. Töretlenül fejlődő, tematikai és módszertani szempontból mindig újító munkásságát nagy filológiai apparátus, problémalátó elemző készség, széles körű szakirodalmi tájékozottság, a rokon társadalomtudományok bevonására irányuló komplex törekvések, a témák gondos kidolgozása jellemzik. Nem-

zetközi kapcsolatait már sok éves külszolgálatával megalapozta s publikációival, kongresszusi szereplésével, külföldi tanulmányútjaival is folyton építi. Szakmai neve különösen Németországban és Finnországban jól ismert, szorosan együttműködik a szomszédos országok egyetemének magyar tanszékeivel. Alkotó munkásságának szerves része és kísérője sokrétű közéleti és tudományszervező tevékenysége.

Ajánlók: *Benkő Loránd, Herman József*

Paládi-Kovács Attila

1940-ben, Ózdon született. Az MTA Néprajzi Kutatóintézete igazgatója (1986—), az ELTE BTK Tárgyi Néprajzi Tanszékének egyetemi tanára (1990—). Érdeklődése széles körű, a néprajz több ágát átfogja. Az elmúlt tíz évben négy önálló kötete (ebből egy angol nyelven), mintegy száz tanulmánya, könyvrészlete és cikke jelent meg (ebből 19 idegen nyelven). Kiemelkedő történeti-néprajzi monográfiái: *A magyar parasztság rétgazdálkodása* (1979); *A magyar állattartó kultúra korszakai* (1993). Írt fontos táji monográfiákat, számos tudománytörténeti publikációja van, társadalmi rétegekről és foglalkozási csoportokról szóló úttörő jellegű tanulmányai angolul is megjelentek (*Ethnic Traditions, Classes and Communities in Hungary*, 1996). Munkássága a magyar kultúra kelet-közép-európai beágyazottságának számos eddig nem ismert elemét tárta föl. Vizsgálataiban nagy figyelmet fordít a multikulturalitásra és a társadalom alsó, nem-paraszti rétegeire. Szervező és irányító egyéniség. Nagy részt vállalt a *Magyar Néprajzi Atlaszban*. Mint a szerkesztőbizottság vezetőjének döntő szerepe van a *Magyar néprajz* c. kézikönyv megjelenésében. Nemzetközi ismertségű tudós, konferenciák előadója, szervezője, két ciklusban az International Union of Anthropological and Ethnological Sciences végrehajtó bizottságának tagja. Az MTA Néprajzi Bizottságának elnöke (1995—1999), a Magyar Néprajzi Társaság főtitkára (1982—1988). 1985 óta a Nyelv- és Irodalomtudományok Osztálya tanácskozási jogú tagja. Széchenyi professzori ösztöndíjas (2000).

Ajánlók: *Benkő Loránd, Kósa László*

Szávai János

Budapesten született 1940-ben. Szűkebb szakterülete az összehasonlító irodalomtörténet, műfaj történet. Az ELTE BTK egyetemi tanárra. Doktori értekezését 1986-ban védte meg.

Az utóbbi tíz évben három önálló kötetet jelentetett meg, valamennyit idegen nyelven: *Introduction a la littérature hongroise* (Paris/Budapest, 1989); *La Hongrie* (Paris, 1996); *Geschiedenis van Hongarije* (Hertogenbosch, 1999); *La Hongrie* (Tokio, 1999). Tizenöt idegen nyelvű tanulmányt tett közé francia nyelvű tanulmánykötetekben (*Tentations anti-européennes dans les littératures d'Europe centrale*, In: *Convergences européennes*, Paris, 1993; *Les deux modernismes hongrois des années 1910: Babits ou Kassák?* In: *Modernisme en Europe central — Les avant-gardes*, Paris, 1999), folyóiratokban és nagylexikonokban (többek között nyolc írást a háromkötetes *Dictionnaire universel des Littératures*-ban, Paris, 1993). Hazai folyóiratokban tizennégy tanulmányt közölt. Kassáktól Máraín át a műfordítás kérdéseiig számos olyan tanulmányt adott közre az utóbbi évtizedben, amelyek nemcsak komparatistikai horizontban vizsgálták a magyar irodalmi modernség kérdéseit, hanem a kultúrák közti közvetítés fordításelméleti kérdéseinek is komoly figyelmet szenteltek.

Francia egyetemek vendégtanáraként s párizsi nagykövetségként (1990—1994) is kiemelkedő kultúráközvetítő és nemzetközi tudományszervező munkát végzett. Nemcsak több nemzetközi tudományos szervezet tagja (elnökségi tagja a Centre de Recherche en Littérature Comparéenne), hanem — különösen az elmúlt tíz évben — számos olyan nemzetközi tudományos és kulturális konferencia szervezője is volt, ahol kiemelkedő hazai szakembereknek is módjuk nyílt szellemi és kulturális értékeink bemutatására.

Ajánlók: *Kulcsár Szabó Ernő, Poszler György*

Filozófiai és Történettudományok Osztálya

RENDES TAGSÁGRA

Engel Pál

1938-ban született Budapesten. Az MTA Történettudományi Intézetének tudományos osztályvezetője, 1995-től az MTA levelező tagja.

Engel Pál a középkori történelemnek, elsősorban a késő középkori Magyarország társadalm- és politikatörténetének kiváló, nemzetközileg elismert kutatója. Munkáit mélyreható forráskutatás és leleményes ötletesség jellemzi, ami új és meggyőző eredmények elérésére teszi képessé. Amint korábbi tanulmányai egyikében egy Magyarországon addig ismeretlen középkori intézményt, a *honort* fedezte fel, úgy egy újabb dolgozatában Nagy Lajos ismeretlen adományreformjára, a *nova donatio* mibenlétére derített fényt (1997). Egy 1525. évi jobbágnévsor alapján Bácska lakosságának akkor még túlnyomóan magyar voltát bizonyította (1995); a délről szomszédos Valkó megye példáján pedig a török dúlásoknak a népességre gyakorolt végzetes hatásait mutatta ki (2000). Ugyanolyan alaposan tárta fel a temesvári és moldovai szandzsák települési viszonyait a 16. század második felében (könyv, 1996), mint amilyen invencióval elemezte a nemesi társadalom szerkezetét a középkori Ung megyében (könyv, 1998). Magyarország világi archontológiája 1301—1457 (1996) című, hatalmas forráson nyugvó műve nélkülözhetetlen támasztéka minden historikusnak, aki a késő középkori magyar történelem kérdéseit tanulmányozza. Engel Pál maga is összefoglalta a Zsigmond és Hunyadi János korára vonatkozó kutatások eredményeit a Magyarország története 1301—1526 című tankönyv (1998) idevágó fejezeteiben; egy londoni kiadónál sajtó alatt lévő könyvében (*The Realm of St. Stephen. A History of Medieval Hungary*) pedig Mohács előtti történetünk egészét dolgozta fel.

Engel Pál osztályelnök-helyettese az MTA II. osztályának, tagja számos tudományos bizottságnak. Mint az MTA Történettudományi Intézete középkori osztályának vezetője, a medievisták ígéretes ifjabb nemzedékének munkáját irányítja, segíti.

Ajánlók: *Györffy György, Ormos Mária, Pach Zsigmond Pál*

Glatz Ferenc

1941-ben született Csepelen. 1993-tól az MTA levelező tagja, jelenleg az MTA elnöke.

Glatz Ferenc a nemzetközi történettudomány egyik legismertebb személyisége. Számos, angol és német nyelven is megjelent írásában a modernkori magyar és európai történelem alapkérdéseit gondolta újra úgy, hogy mindig érzékelteti a magyar nemzeti szempontokat is. Kiemelendő a nemzeti-nemzetiségi kérdés elemzése, a Kisebbségi kérdés Közép-Európában c. tanulmánya több idegen nyelven is megjelent és az európai kisebbségi kérdést tárgyaló fórumokon alapvető kézikönyvnek számít. Nevéhez fűződik a magyar kultúra polgári hagyományainak pozitív újraértékelése és a régebbi történetírók (Szekfű, Hóman, Domanovszky, Hajnal) munkásságának alapos filológiai elemzése, értékek korszerű értelmezése. A legutóbbi években különösen érdekes munkája az agrárius-merkantil ellentét értékelésének revíziója, az agráriumban foglalkoztatott termelőrétegek és középosztály sajátos érdekeinek elemzése, az ipari-technikai forradalmak társadalmi-kulturális kihatásának feltárása. Szintén az utóbbi években bontakozott ki munkásságában a természet történetének, ember és természet viszonyának tanulmányozása — a történészek között kevesen rendelkeznek olyan széles körű természettudományos ismeretekkel, mint ő. Nemzetközi elismertségét a fentiekén túlmenően elsősorban a klasszikus történetírás módszertani kérdéseinek, nem utolsósorban a forrástan kérdéseinek új megvilágításba helyezésének köszönheti. Őt évig volt a Nemzetközi Történetész Világszövetség Historiográfiai Albizottságának főtükára, és kezdeményezésére 1990-ben Új-kori Forráskritikai Albizottság létesült, amelynek máig főtükára.

Külön említendő kiemelkedő szintetizáló készsége. Az utóbbi fél évszázad legnagyobb hatású történeti szintézisét, A magyarok krónikája c. művet ő állította össze, szerkesztette és nagy részben ő is írta. Az először 1995-ben publikált nagy terjedelmű mű bővített kiadása a közelmúltban jelent meg. A szakma legjelentősebb kutató-szerkesztő egyénisége, imponáló teljesítménye az 1979 óta folyamatosan megjelenő História c. folyóirat és számos történeti könyvsorozat indítása és szerkesztése.

Napló tevékenységének széles összefüggésrendszerbe beágyazott átgondolását adja a németül is publikált Tudománypolitika az ezredforduló Magyarországon c. monográfiája (1998).

Glatz Ferenc eddigi történeti munkásságát 1995-ben Széchenyi-díjjal, majd 1997-ben Herder-díjjal jutalmazták. A szakmánkban legmagasabb nemzetközi kitüntetés külön hangsúlyozza érdemeit a történetírás módszertani kérdéseinek újragondolásában, valamint a nemzeti-nemzetiségi kérdés újszerű tárgyalásában.

Ajánlók: *Kosáry Domokos, Niederhauser Emil,
Pach Zsigmond Pál, Pölöskei Ferenc*

Marosi Ernő

1940-ben született Miskolcon. Az MTA Művészettörténeti Kutatóintézete kutatóprofesszora. 1993-ban választották az MTA levelező tagjává.

Marosi Ernő 1994-ben tartotta meg székfoglalóját, amelyben a középkor s a késő középkor időszakából művészet és valóság különleges viszonyát, s annak különböző változatait vizsgálta a formák történetisége nézőpontjából. Levelező taggá választása óta 7 könyve, 37 könyvrészlete s több mint félszáz tanulmánya jelent meg, ezek mintegy egyharmada külföldön.

Érdeklődésének középpontjában a középkor művészete áll: azoknak az időbeli és térbeli csomópontoknak (királyi és fejedelmi udvarok, szerzetesrendi központok) a kutatása, amelyekben egy-egy időszak meghatározó művészi újításai születtek, valamint e művészeti alkotások megjelenési formái, struktúrái, alkotóműhelyei, s a művészeti újítások terjedése és ér-

telmezése. Mivel a középkor művészetében a műfajok nem váltak el élesen egymástól, Marosi Ernő kutatásait szinte valamennyi műfajra kiterjesztette. Eredményei önálló monográfiában (Kép és hasonmás. Művészet és valóság a 14—15. századi Magyarországon, Bp. 1995), lexikonokban és enciklopédiákban (Budapest, Róma), múzeumi kiadványok, katalógusok lapjain (Pannonhalma, Budapest, Magyar Nemzeti Galéria, Bécs, Frankfurt), illetve tanulmánykötevekben (Berlin, Köln, Genf, Bécs, Budapest) egyaránt megtalálhatók. Az ezredéves jubileum alkalmából Marosi Ernő rangosan és méltón képviselte a magyar tudományosságot. Ő lett a cseh-lengyel-német-magyar-szlovák összefogással készült nagy jubileumi kiállítás (Európa közepe 1000 körül) egyik meghatározó tudományos személyisége. Összefoglaló bevezetőt készített a Magyar Nemzeti Galéria jubileumi kiállításának nagyszabású katalógusába is (Történelem — kép. Szemelvények múlt és művészet kapcsolatából, 2000). Külön is kiemelendők az Árpád-korra vonatkozó legújabb kutatásai, amelyekkel több évtizede rögzült teóriákat váltott föl új, invenciózus következtetésekkel (pl. Szent István szarkofágja, az esztergomi Porta Speciosa, a jáki apostolszobrok).

Munkásságában jól elkülöníthető csoportot képeznek a műemlékvédelem elméletével és történetével foglalkozó írások. Rég felismerte, hogy a középkor ránk maradt művészeti emlékeinek eredeti állapotára következtetni csak a műemlékvédelem történetének, vezető személyiségei pályájának ismeretében lehetséges. (A műemlékvédelem korszakai, 1996; 125 év tapasztalatai a műemlékvédelemben, 1997; továbbá Henszlmann Imréről, Pulszky Ferencről szóló tanulmányok.)

A levelező taggá választása óta eltelt időszak rendkívül termékeny korszak volt, közel négy évtizedes, az ELTE Művészettörténeti Tanszékén töltött tanári pályáján is. Ekkor jelent meg A középkor művészete I. 1000—1250 és A középkor művészete II. 1250—1500 összefoglalása, a méltán népszerű Az Árpád-kor művészeti emlékei — képes atlasz (Wehli Tündével), s többszörösére bővítve kiadta A középkori művészet olvasókönyve XI—XV. század gazdag forrásválogatását is.

1997-ben Széchenyi-díjban részesült.

Ájánlók: *Garas Klára, Pataki Ferenc*

Nyíri J. Kristóf

1944-ben született Rákoskeresztúron. Az MTA Filozófiai Kutatóintézetének igazgatója, 1993 óta az MTA levelező tagja. Székkfoglalóját 1994-ben A hagyomány fogalma címen tartotta. Levelező taggá választása óta is a magyar filozófiai tudományos élet meghatározó kutató egyénisége. Ebben a korszakban 2 könyve, több mint 30 tanulmánya jelent meg. Három könyvet szerkesztett. Tudományos munkájának az utóbbi évtizedben központi témája a tudásformák filozófiai értelmezése, melyben, mint a doktorandusok munkája is mutatja, iskola-teremtő egyéniség. Összekapcsolja a mai közlés és tudáshordozó közegek változását, a számítógépes kultúrát a tudásról való gondolkodásunk és a közlési technológiák kapcsolatának elméleti elemzésével. Az európai filozófia Platonra visszamenő klasszikus kérdéseit, egy Homérosztól Wittgensteinig terjedő időskálán beilleszti a tudást elemző mai szaktudományok fogalomrendszerébe, az antropológiától a szociológián át az idegtudományig. Nyíri eredeti megvilágításba helyezte a filozófia olyan klasszikus kérdéseit, mint a képelmélet, a tudás szociális gyakorlatba ágyazása, nyelv és gondolkodás viszonya. A bölcsészet és a természettudományok kereteit egyaránt használó értelmezései nemzetközi tekintélyét tovább növelték.

Nyíri a valódi integrációt megvalósító filozófus. Ez a tudósnál az interdiszciplináris elismertségben jelenik meg, abban, hogy saját szakterülete, például a Wittgenstein-kutatás mellett a kognitív tudomány tágabb világában is nemzetközi kongresszusok meghívott előadója.

Korábban mint a Magyar Filozófiai Társaság elnöke, 1995 óta mint az MTA Filozófiai Kutatóintézetének igazgatója sikeres iskolateremtő egyéniség és tudományszervező. Ennek kiemelkedő mozzanata volt, hogy 2000 márciusában a kötetben is napvilágot látott kecskeméti filozófiai konferencián az egész magyar nyelvű filozófiai tudományosságot sikerült megszólaltatnia s párbeszédre készítette.

Ajánlók: *Almási Miklós, Niederhauser Emil*

Szabó Miklós

1940-ben született Szombathelyen. Az ELTE Régészettudományi Intézete igazgatója, 1995 óta az MTA levelező tagja. Székközlője *Tumultus Gallicus. Galatikus polemos. A mediterráneum és a kelta világ a Kr. előtti 4–3. században* címében s tartalmában egyaránt kiválóan tükrözi kutatásai lényegét: Szabó Miklós az ókori régészet eredményeiből kinövő, a görög-római klasszika archaeologia módszerére támaszkodó protohiztorikus kutatás magyarországi megalapítója, a kelták történetének és régészeti emlékeinek nemzetközileg kiemelkedő kutatója. 1988 óta az ELTE Ókori Régészeti Tanszékének professzora, aki valószínűleg újjáalkotta hazánkban a klasszika archaeologia tudományát. 1994-től mindmáig az MTA Régészeti Bizottságának elnöke, 1993–1999 között az ELTE rektora.

Az elmúlt 5 évben is rendszeresen vendégprofesszora volt a párizsi Sorbonne Paris IV-nek és a párizsi École Pratique des Hautes Études IV Section-jának, valamint a dijoni, bolognai, edinburghi egyetemeknek. 1997-ben a dijoni Bourgogne-i Egyetem, 1999-ben a Bolognai Egyetem tüntette ki díszdoktori címmel, 1997-ben levelező tagjai közé választotta a Barcelonai Királyi Akadémia, 1998-ban pedig tiszteletbeli tagjává a Görög Régészeti Társulat.

1995 után is vezette azokat a francia–magyar, magyar–francia régészeti ásatásokat (Velem–Szentvid, Bibracte–Mont Beuvray stb.), amelyek tudományos kapcsolatait a gyakorlatban is oly szilárdra teszik. Részt vett a magyarországi kelta leletekből, illetve magyarországi vaskori aranyleletekből összeállított nagy sikerű kiállítások rendezésében, ezek a Magyar Nemzeti Múzeum után (eddig) Mont Beuvray-be, Tokióba, Eberdingbe, Frankfurt am Main-ba jutottak el.

Már az MTA levelező tagjaként volt továbbra is a Magyar Akkreditációs Bizottság tagja, a Társadalomtudományi Kollégium elnöke (1994–1997), s mindezek mellett még három szakfolyóirat (közte egy francia), egy lexikon (Basel), valamint a hazai kelta leletek korpuszának szerkesztője.

1995-től kerekén 80 munkája jelent meg nyomtatásban, felerészben külföldön. A periódusra nem annyira a terjedelmes nagy művek, mint inkább a sokoldalúság a jellemző.

Ajánlók: *Bóna István, Pataki Ferenc, Székely György*

LEVELEZŐ TAGSÁGRA

Bálint Csanád

1943-ban, Kassán született. Az MTA Régészeti Intézete igazgatója, doktori értekezését 1992-ben védte meg. Bálint Csanád négy évtizedes kitartó munkával a magyar honfoglaláskor, az eurázsiai steppék, az avarok, irániak és bizánciak kora középkori művelődésének s ránk maradt emlékeinek nemzetközileg nagyra becsült kutatójává vált.

Szakmai fejlődésében meghatározó jelentőségű a Poitiers-ben, a Centre d'Études Supérieures de Civilisation Médiévale-ban, a középkori művelődéstörténet e világhírű köz-

pontjában töltött ösztöndíjas esztendő (1966/67) és a szegedi Móra Ferenc Múzeumban muzeológus-régészként teljesített öt szolgálati év —, az előbbinek nemzetközi látásmódját köszönheti, az utóbbival gyakorlati régész ismereteit alapozta meg. Tudományos elméleti munkásságát az ELTE Régészeti Tanszékén fejlesztette tovább. A Róma, Irán, Bizánc és a steppe kora középkori kapcsolatait vizsgáló disszertációjából nagy nemzetközi elismerést kiváltó publikációk sora nőtt ki.

1994 óta, immáron a harmadik ciklusban az MTA Régészeti Intézetének igazgatója.

Bálint Csanád a hazai és nemzetközi tudományos közélet megbecsült tagja, számos MTA-bizottság mellett a Nemzeti Kulturális Alapprogram Múzeumi Kollégiumának képviselője, a Magyar Régészeti és Művészettörténeti Társulat alelnöke, a régészeti monográfiák kiadását segítő Pro Archaeologia Hungarica alapítvány elnöke, az Arany János Alapítvány Ránki György kollégiuma kurátora, tagja a berlini Deutsches Archaeologisches Institut-nak és levelező tagja a római Istituto Italiano per Africa ed Oriente-nek. Vendégprofesszorként Párizsban és Nápolyban működött; számos tudományos folyóirat és kiadványsorozat szerkesztője.

Százat jóval meghaladó nyomtatott tudományos munkásságából kiemelkedő könyvek, monográfiák: *Die Archäologie der Steppe. Steppenvölkern zwischen Volga und Donau vom 6. bis zum 10. Jahrhundert.* Wien—Köln 1989; *Südungarn im 10. Jahrhundert.* *Studia Archaeologica* Bd 11. Bp., 1991; *Kelet, a korai avarok és Bizánc kapcsolatai.* Magyar Őstörténeti Könyvtár 8. Szeged, 1995. 1990-ben Kuzsinszky Bálint Éremmel tüntették ki, 1991-ben a *Studia Archaeologica* sorozatban megjelent könyvéért Akadémiai Díjban részesült.

Ájánlók: Bóna István, Kákossy László, Szabó Miklós

Fehér M. István

1950-ben született Budapesten, az ELTE BTK Filozófiai Intézetének egyetemi tanára. 1990-ben tudományok doktora fokozatot szerzett.

Szűkebb kutatási területe a XIX—XX. századi filozófia története: a német idealizmus, az életfilozófia, a neomarxizmus és a fenomenológiai-hermeneutikai áramlatok. 1977 óta tanít az ELTE BTK Filozófiatörténet Tanszékén; 1992-től egyetemi tanár; 1990—97 között tanszékvezető.

Fehér M. István hosszabb kutatásokat folytatott Olaszországban, Németországban és az USA-ban. Több nemzetközi tudományos társaság választotta be vezetőségébe, tudományos tanácsába (Internationale Schelling-Gesellschaft, Österreichische Gesellschaft für Daseinsanalyse, International Society for Hermeneutics and Science). Tagja több nemzetközi filozófiai folyóirat szerkesztőbizottságának; a Centro di Studi Storici Umanistici e Sociali per la Calabria tiszteleti tagja, a Deutsch—Ungarische Gesellschaft für Philosophie magyar elnöke. Hazai tudományos társaságokban és grémiumokban is betöltött funkciókat. Tagja volt az MTA Filozófiai Bizottságának, éveken keresztül szerkesztője a Magyar Filozófiai Szemlének; 1987-től 1995-ig a Magyar Filozófiai Társaság elnökségi tagja, 1990 és 1995 között főtákará. Szervezője volt az 1989-es budapesti Heidegger-szimpoziumnak, az 1997-ben az Internationale Schelling-Gesellschaft együttműködésével rendezett budapesti konferenciának s a Hans-Georg Gadamer 100. éves születésnapja alkalmából ez év őszén Budapesten rendezett nemzetközi szimpóziumnak.

Fehér M. István tizennégy önálló, ill. szerkesztett kötetet jelentetett meg (ebből tizenegyet az elmúlt tíz évben); szerzője kb. százötven tanulmánynak (ebből közel száz az elmúlt tíz évben született), melynek hozzávetőleg a fele idegen nyelvű kötetben, folyóiratban látott napvilágot. Kb. nyolcvan tudományos konferencián vett részt — többségében Nyugaton —, ebből több, mint hatvanon előadást tartott. Meghívott előadóként további hozzávetőleg harminc előadást tartott európai és

amerikai egyetemeken, akadémiákban, tudományos társaságokban és intézetekben. Heidegger-monográfiája a hazai filozófiatörténet-írás említésre méltó eseménye volt: kiterjedt elsődleges és másodlagos irodalomra támaszkodva, európai színvonalon tette hozzáférhetővé a XX. század egyik legjelentősebb gondolkodójának életművét. A kontinentális filozófia legnagyobb és legrangosabb amerikai tudományos társasága, a Society for Phenomenology and Existential Philosophy konferenciájának plenáris előadója, a Hans-Georg Gadamer 100. éves születésnapja alkalmából megjelentetett *Festschrift* egyik szerzője.

Fehér M. István munkáit a nemzetközi Gadamer-, Heidegger- és hermeneutika-irodalom mértékadó hozzájárulásaként tartják számon. Munkáira számos külföldi hivatkozás történt. Kutatási területének fókuszsa mindinkább a jelenkori filozófia egyik nagy jelentőségű irányzata, a hermeneutika, melynek a filozófián túl a humán tudományok egésze számára alapvető jelentősége van. E területen Fehér M. István nemzetközi szintű hozzájárulásokkal van jelen.

Ajánlók: *Almási Miklós, Maróth Miklós, Szabó Árpád*

Galavics Géza

1940-ben született Győrben. 1989-ben nyerte el a tudományok doktora fokozatot. Jelenleg az MTA Művészettörténeti Kutatóintézete tudományos tanácsadója. A művészettörténet szakmai közéletének nagy tekintélyű, vezető személyisége; 1991—1999 között az MTA Művészettörténeti Bizottságának elnöke, jelenleg alelnöke.

Galavics Géza a kora újkori magyar (s az ettől elválaszthatatlan egyetemes) képzőművészet történetének specialistája, pályakezdésétől fogva a műalkotások történelmi forrásként való interpretációjának módszereire koncentrált, tudatosan keresve és alkalmazva a mindenkor aktuális metodikai kezdeményezéseket. Tájékozódása a művészetszociológiai indítástól az ikonológiáig, az etnológiai és vizuális antropológiai szempontú kutatásoktól a gyűjtéstörténetig és — újabban — a kert- és tájtörténetnek az ökológiai tudatosság jegyében választott területéig terjed. A diszciplína teljes klasszikus apparátusának birtokában a legtöbb interdiszciplináris kezdeményezést ő tette szomszédos társadalomtudományi területek és a természettudományok irányába. Publikációi: 5 könyv alakban megjelent monográfia, mintegy 10 gyűjteményes kötet szerkesztése, továbbá százhoz közeledő tudományos közlemény (mintegy harmada idegen nyelvű), megjelenése óta valamennyit nem csökkenő mértékben idézik.

Ajánlók: *Garas Klára, Marosi Ernő*

Gergely Jenő

Gergely Jenő 1944-ben született Tényőn. 1991-ben szerezte meg a történelemtudomány doktora fokozatot. 1992-ben lett egyetemi tanár, 1995-től az ELTE BTK Újkori Magyar Történeti Tanszék vezetője. Évtizedek óta eredményesen műveli a XIX—XX. századi magyar egyház-, vallás-, eszme- és politikátörténetet. Az elmúlt tíz évben 14 önálló és 10 társszerzővel írt könyve, mintegy 100 tanulmánya jelent meg, egy részük idegen nyelven. Művei széles körű visszhangot és elismerést váltottak ki új tudományos eredményeikkel. A hazai keresztényszocializmus és kereszténydemokrácia félévszázados történetét feldolgozó monográfiái a XX. századi magyar történelem teljességének megismeréséhez alapvetően hozzájárultak. Ugyanez elmondható századunk magyarországi katolikus egyházának történetét, egyes vezető személyeit bemutató könyveiről és írásairól. Jelentős eredményekkel gazdagította az újkori magyar történelem, a korszak politika- és gazdaságtörténetét. Egyháztörténeti és eszmetörténeti témáit az egyetemes összefüggésekbe ágyazva tárgyalja. Szakmai-tudományos teljesítménye és színvonalas egyetemi oktató munkája

folyamatos és egyenletes. Iskolateremtő tanár, tanítványai között ma már neves egyháztörténészek találhatók. Különböző testületekben, intézményekben közmegelegedésre dolgozik. Így a Karon a Történettudományi Doktori Iskola vezetője, a rehabilitációs és a tudományos bizottság tagja; az MTA Történettudományi Bizottságának tagja, az Egyháztörténeti Albizottság alelnöke.

1998-ban A katolikus egyház története Magyarországon 1919—1944 c. könyvéért Akadémiai Díjat kapott.

Ajánlók: *Niederhauser Emil, Pölöskei Ferenc*

Hunyady György

1942-ben született Budapesten. 1988-ban nevezték ki egyetemi tanárnak az ELTE Bölcsészettudományi Karán. Jelenleg az ELTE BTK Pszichológiai Intézetének igazgatója.

Hunyady György a 60-as év második felétől vállalt kezdeményezően aktív szerepet a szociálpszichológia meghonosításában, nemzetközi eredményeinek közvetítésében, úttörő hazai kutatásokban, s oktatómunkája — az MTA Pszichológiai Bizottsága kollektív véleménynyilvánítása szerint is — iskolateremtő. Fő kutatási területe a társadalomlélektan, ezen belül nemzetközileg elismert vezető szakembere annak a kognitív pszichológiai irányzatnak, amelyet társadalmi sztereotípiák a közgondolkodásban elnevezéssel szoktak jellemezni.

A kognitív stílus szerepét történeti nézetek szerveződésében tárgyalta 1986-ban védett akadémiai doktori értekezése. Gondolati építkezésének folyamatát érzékelteti a Történeti bevezetés a szociálpszichológiába c., 1998-ban megjelent gyűjteményes tanulmánykötete. Főbb eredményeit longitudinális jelleggel és koncepciózusan foglalta össze 1996-ban megjelent monográfiája Sztereotípiák a változó közgondolkodásban címen, amelynek angol változata 1998-ban, a Routledge kiadó gondozásában került be a nemzetközi szakirodalom vérkeringésébe. Munkássága megelőzte a szociális sztereotípiáknak az utóbbi két évtizedben hangsúlyos nemzetközi tanulmányozását, amelynek kiemelkedő eredményelt 1999-ben A csoportok percepciója c. kötetben mutatta be. A rendszerváltás után különös aktualitásra tett szert az a törekvése, hogy a pszichológia alkalmazását új területekre terjessze ki, amit az 1998-ban kiadott Történeti és politikai pszichológia c. szöveggyűjteménye is tükröz.

Hunyady professzor élénk nemzetközi együttműködést is folytat. 1986—87-ben Fulbright vendégprofesszor volt a Kaliforniai Egyetemen, 1991-ben elnöke az Európai Pszichológusok II. Kongresszusának.

Évtizedek óta vezető képviselője a pszichológiának az akadémiai közéletben: 1990 és 2000 között a Pszichológiai Bizottság elnöke, immár második ciklusban társadalomtudományi alelnöke a Támogatott Kutatóhelyek Hálózati Tanácsának, s tagja az Akadémiai Kutatóhelyek Tanácsának. Szakmai és felsőoktatás-politikai tevékenységét 1996-ban Deák Ferenc-díjjal ismerték el, 1998-ban az Arany János Közalapítvány Ránki György Szakkuratóriumának díját kapta.

Ajánlók: *Ádám György, Kosáry Domokos, Nyíri Kristóf, Pataki Ferenc, Pléh Csaba*

Kubinyi András

1929-ben született Budapesten. Az ELTE BTK Régészettudományi Intézete ny. egyetemi tanára, 1986 óta a történelemtudomány doktora.

Kubinyi András két határos tudományterület, a történettudomány és a régészet iskolateremtő, nemzetközileg is elismert képviselője. Fő érdeme a késő középkori Magyarország modern szemléletű gazdaság-, társadalom- és intézménytörténetének megalapozása, valamint a középkori régészet korszerű oktatásának bevezetése.

Gazdaság- és településtörténeti tanulmányaiban a 15—16. századi magyar gazdaság szerkezetét és fejlődési trendjét vázolta fel. Neki köszönhető a középkori magyar városhálózat részletes modelljének kidolgozása. Úttörő munkát végzett a társadalomtörténet terén, Mályusz Elemérrel egyidejűleg (1957) honosítva meg a „kollektív életrajz” módszerét. A régészeti leletek és az írott források egyidejű értékesítésével a középkori Realkunde hazai megteremtője. Alapvetőek intézmény- és politikatörténeti kutatásai (a pénzügyigazgatás szerkezetéről, a királyi tanács összetételéről, a főpapság, a köznemesség és a városok politikai szerepéről stb.). Valamennyi munkájának közös jellemzője az újszerűség, a legendásan széles körű forrásismeret, a hasonlóan legendás pontosság és megbízhatóság, a nemzetközi eredmények beható ismerete, valamint a kiegyensúlyozott és világos tárgyalásmód. Tanulmányai egészben véve minőségileg új képet adnak a Mátyás- és Jagelló-kori Magyarország berendezkedéséről.

Hasonló tekintélynek örvend a régészettudományban is. 1978—99 között mint az ELTE docense, majd tanszékvezetője ő teremtette meg a középkori régészet korszerű oktatását, azáltal, hogy kötelezővé tette a középkori történelem, a latin nyelv és a paleográfia alapos ismeretét. Iskolájából tanítványok hosszú sora került ki, akik közül számosan a magyar medievisztika élvonalába tartoznak.

1953 óta összesen mintegy 300 tanulmánya jelent meg, ebből 60-nál több külföldön (a zömük Németországban és Ausztriában). Egy részüket újabban tematikus kötetekben gyűjtve is kiadták (Németországban 2 kötet és itthon 2 kötet). Megírta Budapest részletes középkori (1241—1541 közötti) történetét (Budapest története, 2. kötet, 1973), s az ő műve a Magyarország története 1301—1526 c. egyetemi tankönyv harmadik része, amelyben az 1458 utáni időszakot foglalta össze, jelentős részben saját eredményei alapján (1998). Külföldön főként történészként szerzett nevet, elsősorban Németországban és Ausztriában, ahol, mint idéztesége bizonyítja, régóta ő a magyar középkor legnagyobb tekintélyű kutatója.

Ajánlók: Bóna István, Engel Pál, Kristó Gyula

Makk Ferenc

1940-ben született Baján. A Szegedi Tudományegyetem Történeti Segéd tudományok tanszékén tanszékvezető egyetemi tanár.

Az elmúlt tíz évben önállóan öt könyvet jelentetett meg, ebből egyet-egyet angolul, illetve németül. Társ szerzőségben három könyve látott napvilágot, közülük egy németül. Két könyvrészletet írt, tizenegy kötetet szerkesztett, ebből négyet társszerkesztőként. Utóbbiak sorából kiemelkedik a Korai magyar történeti lexikon (1994). Ugyanezen időszakban harmincöt szakcikket magyarul, kilenc pedig idegen nyelven jelent meg. Több közleményét Franciaországban, Jugoszláviában, Németországban, Szlovákiában és Ukrajnában adták ki.

Nemzetközileg elismert kutatója a középkori magyar—bizánci kapcsolatoknak. Ennek legszámottevőbb eredménye az 1990-ben publikált angol nyelvű könyve (The Árpáds and the Comneni), amely a bizantológiai szakirodalom sokat hivatkozott munkája. Háromszáz év teljes magyar külkapcsolatait dolgozta fel a Magyar külpolitika 896—1196 c. művében, amellyel 1991-ben elnyerte a tudományok doktora fokozatot. E könyv eddig két magyarországi és egy németországi kiadást is megért. Külön monográfiákat írt a 11. és a 12. századi magyar históriáról (A királyság első százada, 1992; A tizenkettedik század története, 2000). Őstörténeti, filológiai, pecsétani, archontológiai, forrástani és bizantológiai dolgozatainak egy részét 1998-ban gyűjteményes kötetben jelentette meg. Hivatkozásainak száma 400 felett van.

Makk Ferenc a magyarországi középkorkutatás jelentős egyénisége, a szegedi medievisztikai műhely egyik vezetője. Kutatásaira a források feltétlen tisztelete, a tematikai sokszínűség, a nagy

korszakok szintetizálására való képesség, új összefüggések feltárása, széles körű nemzetközi tájékozottság jellemző, de az apró részletkérdések megoldásához nélkülözhetetlen mikrofilológiai tudás is otthonos. Több tanítványa szerzett tudományos fokozatot. Évek óta elnökként vezeti a szegedi történelem habilitációs szakbizottságot. Jelenleg is tagja az Anjou-kori Oklevéltár szerkesztőbizottságának. 1999 óta alelnöke a Magyar Történelmi Társulatnak és elnöke az MTA Szegedi Területi Bizottsága Filozófiai és Történettudományi Szakbizottságának.

Ajánlók: *Kristó Gyula, Niederhauser Emil, Székely György*

Miskolczi Ambrus

1947-ben, Marosvásárhelyen született. Az ELTE BTK Román Filológiai Tanszék tanszékvezető egyetemi tanára. Szűkebb szakterületet: Erdély története, a román nemzettudat kialakulása, a hazai polgárosodás és emancipáció. Az eszmetörténet területén készült doktori disszertációját 1997-ben védte meg. Tiszteleti tagja a bukaresti „Nicolae Iorga” Történettudományi Intézetnek, alelnöke a Magyar—Román Történetész Vegyesbizottságnak, szerkesztőségi tagja a *New International Journal of Romanian Studies*-nek.

Az utóbbi tíz évben 6 magyar, 1 idegen nyelvű könyvet, ill. 1 magyar, 3 idegen nyelvű könyvrészletet, továbbá 73 magyar és 35 idegen nyelvű tanulmányt publikált (könyvismertetések, interjúk, fordítások nélkül).

Miskolczi Ambrus kutatásai elsősorban az erdélyi 18—20. századi magyar—román—szász együttélés történeti problematikájára irányultak. Ugyanakkor kiterjedtek annak keretein túl a gazdasági, társadalmi és kulturális fejlődés meghatározó mozzanataira, a román nemzettudat mitikus elemeire és politikai kihasználásukra a romantikus népieskedőtől a historizáló vasgárdistáig. A polgárosodás objektív folyamatai és a jogegyenlőség érdekében vívott küzdelmek vizsgálata során különös figyelemmel volt a görögkeleti ortodoxia törekvéseire és a zsidóság emancipálásának sokban általa megvilágított folyamataira.

Nagy tudományos munkásságából l. többek között: Erdély a reformkorban (1830—1848). — Erdély a forradalom és szabadságharcban (1848—1849). In: Erdély története III. (Szerk. Köpeczi Béla—Szász Zoltán) Bp. 1986. — A brassói román levantei kereskedőpolgárság kelet-nyugati közvetítő szerepe (1780—1860). Bp. 1986. — Eszmek és téveszmék. Bp. 1994.

1987-ben Akadémiai Díjat, 1999-ben az Arany János Közalapítvány Ránki György Szakkuratóriumának díját kapta.

Ajánlók: *Szabad György, Varga János*

Nagy József

1930-ban született Szegeden. A Szegedi Tudományegyetem Pedagógiai Tanszékének egyetemi tanára. Szűkebb szakterülete a nevelés- és oktatásmélelet. 1984-ben nyerte el a doktori fokozatot.

A hazai neveléstudomány jelentős és termékeny képviselője, akinek a munkássága sokirányúan és alkotó-kezdeményező módon befolyásolta a tudományág alakulását. Közel négy évtizedes szegedi egyetemi működése során 25 monografikus munkát, tanulmánykötetet és számos tanulmányt adott közre. Kiemelkedő érdemel vannak a kísérleti és méréses módszerek pedagógiai meghonosításában, az adatszerű pontosság, a tudományos egzaktuság igényének terjesztésében. Módszeres erőfeszítéseket tett avégett, hogy a határos tudományok újabb eredményeit szervesen bekapcsolja a pedagógiai gondolkodás megújításába, s tág interdiszciplináris szemlélettel közelítse meg a nevelés kérdéseit. Meggyőzően tanúskodik erről leg-

újabb műve, a XXI. század és nevelés címmel ez évben megjelent kötet. Várható, hogy újabb törekvéseinek szakmai fogadtatása termékeny vitákat gerjeszt majd.

Nagy József munkásságának fontos erénye, hogy teoretikus érdeklődése és invenciója mindig szorosan összekapcsolódott a hazai oktatásügy gyakorlati szükségleteinek tudományos igényű vizsgálatával. Így nagy hatású kutatásokat végzett az iskolába lépés és az iskolaérettség problémakörében; ennek során dolgozta ki a maga preventív fejlettségvizsgáló rendszerét (PREFER) 4—7 éves gyerekek számára. Ez irányú eredményeit idegen nyelven is közreadta, és Sri Lankában UNESCO szakértőként is hasznosította. Jelentősek az iskolai tudásszint mérésével, az oktatástechnológia fejlesztésével, valamint a kognitív kompetencia vizsgálatával összefüggő eredményei.

Tevékenyen részt vett a neveléstudomány intézményes közéletében. Főigazgatója volt az Oktatókutató Intézetnek, ma is számos szakmai intézmény és testület tanácsadója, az MTA Pedagógiai Bizottságának társelnöke. Tucatnyi kutatási program vezetője volt, s tanszékén világos profilú és produktív tudományos műhelyt hozott létre. Jelentős nemzetközi tudományos kapcsolatokat épített ki: két alkalommal volt UNESCO szakértő, a hamburgi neveléstudományi intézet keretében több kutatási programot irányított.

Nagy József érdemes arra, hogy személyében a neveléstudomány hosszú idő után újolag akadémiai képviselőhez jusson.

Ajánlók: *Pataki Ferenc, Pléh Csaba*

Orosz István

1935-ben született Mádton. A Debreceni Egyetem Történelmi Intézetének egyetemi tanára, az MTA Doktora címet 1998-ban szerezte meg.

Orosz István a magyar agrártörténetnek, a hazai parasztság múltjának nagy tudású és nagyra becsült kutatója. Munkáit időben és térben széles látókör, egyúttal a részletek iránti gondos figyelem jellemzi. Kutatásai átívelik a 15—19. századot; összefoglalásai mindig regionális megalapozottságúak; tanulmányai gyakran tekintenek ki nemzetközi összefüggésekre és párhuzamokra (Die Anfänge des Zerfalls der traditionellen Landwirtschaft in Mittel- und Osteuropa, 1990; Agrárkrízis Magyarországon és Nyugat-Európában a 19. század húszas éveiben, 1993). Tanítványaival, munkatársaival együtt szerzője középkori Európa-történeti kézikönyveknek is (1992, 1997).

Regionális kutatásai, amelyek terjedelmes tanulmányokká értek, új ismereteket nyújtanak a hegyaljai mezővárosok (1960, 1995), a hajdúvárosok (1973) és Berettyóújfalu (1981), kiváltképpen pedig Debrecen mezőgazdasági termeléséről és agrártársadalmáról (1997). Jelentős részben ezek (és egyéb) „mélyfúrások” tették lehetővé, hogy tartalmas összefoglalásokat tegyen közzé Magyarország mezőgazdaságáról a feudalizmus alkonyán, ill. a dualizmus első évtizedeiben (1979, 1998), és színvonalas áttekintést adjon az 1848. évi jobbágyfelszabadításról és fél évszázados utótörténetéről. Utóbbi angol nyelven is megjelent (Peasant Emancipation and After-effects, 1998).

Orosz István Debrecenben (és Budapesten) hosszú évtizedek óta folytatott egyetemi oktató munkájának eredményességét jelzi, hogy immár számos tanítványa oktat egyetemeken, dolgozik tudományos kutatóintézetekben.

Ajánlók: *Berend T. Iván, Pach Zsigmond Pál*

Romsics Ignác

1951-ben született a Bács-Kiskun megyei Homokmégyen. Az ELTE BTK Újkori Magyar Történeti Tanszékének egyetemi tanára, a doktori fokozatot 1994-ben nyerte el.

Romsics Ignác legújabb Magyarországi egész XX. századi történetének — a dualizmustól a rendszerváltásig — olyan nagy ívű, részletes és modern összefoglalását írta meg (1999), amelynek végre sikerült ezt a múltat, a letűnt rendszer torzító politikai optikájától és az általa taktikai okoktól tovább élesztett régi, nacionalista romantikától mentesen, nemzetközileg is megfelelő szinten bemutatnia. Örvendetes, hogy e munka 2000-ben angolul is megjelent. A szerző ezt megelőző, széles körű előkészítő munkásságának volt fontos állomása a Bethlen István politikai pályafutását és életművét bemutató jeles monográfia, amely az egykorú társadalmi és politikai feltételek gondos mérlegelése mellett, az egyén sajátos vonásait is találóan jellemezte. Aki publikációinak hosszú sorát végigtekintő, meggyőződhet arról, hogy a forrászövegek alapos tanulmányozása és gondos közzététele mellett, különösen nagy érdeklődéssel tanulmányozta Magyarország lehetőségeinek, mozgásterének, korlátainak alakulását a nemzetközi politikában, főleg az I. és a II. világháború korában, beleértve a nagyhatalmi erőviszonyok alakulását, a Trianon-problémát és számos egyéb, fontos mozzanatot, valamint a nemzetállam problémáinak olyan regionális jelentkezését, amelynek elemzése jelentős mértékben elősegíti Magyarország európai szerepének, helyének, megítélésének megismerését legújabb kori történetünk során. Ezt az eredményt nagymértékben elősegítették külföldi kutatásai francia, német, angol és amerikai vonatkozásban, részint — eleinte — ösztöndíjak segítségével, majd pedig Bloomingtonban, a Magyar Tanszék vendégtanáraként amerikai professzori oktató munkája. Szakmai elismerését eddig is jelezték a különböző díjak: a Magyar Történelmi Társulattól Károlyi Mihály-díjat (1982), a Pro Renovanda Cultura Alapítványtól Deák Ferenc-díjat (1999), az MTA-tól Akadémiai Díjat (2000) kapott, valamint elnyerte a Széchenyi professzori ösztöndíjat (1999). A szakmai közéletben is aktív, jelentős szerepet visz, mint a Magyar Történelmi Társulat főtájkára, a Teleki László Alapítvány Kuratóriumának tagja és az MTA II. Osztályának választott közgyűlési képviselője.

Míndezek alapján — különös tekintettel a tudományok doktora cím elnyerése (1994) óta kifejtett jelentős munkásságára — feltétlenül indokoltnak tartjuk őt az MTA levelező tagjának ajánlani.

Ajánlók: *Kosáry Domokos, Ormos Mária*

R. Várkonyi Ágnes

1928-ban, Salgótarjánban született. Az ELTE BTK egyetemi tanára. Szűkebb szakterület: Magyarország és Erdély története a 16—18. században, művelődéstörténet, tudománytörténet. Tudománytörténeti tárgyú doktori értekezését 1973-ban védte meg. A londoni Royal Historical Society levelező tagja.

Az utóbbi tíz évben 7 magyar, 1 idegen nyelvű könyvet, ill. 1 magyar és 3 idegen nyelvű könyvrészletet, továbbá 98 magyar és 8 idegen nyelvű tanulmányt publikált (könyvismertetések, interjúk nélkül).

Munkásságára hivatkozva tekintjük R. Várkonyi Ágnes történettudományunk legérdemesebb és legsokoldalúbb kutatói egyikének. Ennek a véleményünknek a megalapozottságát az alábbi három hivatkozással kívánjuk érzékeltetni.

— Tudománytörténeti teljesítményének időálló tanúsítója: A pozitívista történelemszemlélet a magyar történetírásban I—II. Bp., 1973.

Avatottságát a történeti elemzésben és szintetizálásban jól jelzik korunk legnagyobb magyar történeti összefoglalásában publikált fejezetet: Országegyesítő kísérletek (1648—1664), Gazdaság és társadalom... (1648—1686), A török háború... (1683—1686) In: Magyarország története 1526—1686. (Főszerk. Pach Zsigmond Pál, Bp. 1985.) A Habsburg abszolútizmus berendezkedése Magyarországon (1686—1703), A társadalom a 17—18. század fordulóján... Küzdelmek a korszerű magyar állam megteremtéséért... (1703—1711), Művelődéstörténet (1686—1711) In: Magyarország története 1686—1790. (Főszerk. Ember Győző—Heckenast Gusztáv, Bp., 1989.)

A megkésetttség anatómiája című írása jól példázza látókörének tágasságát és esszéírói képességeit (In: R.Várkonyi Ágnes: Pelikán a fiatal, Bp., 1991.)

1974-ben Akadémiai Díjat, 1975-ben és 1986-ban megosztott Akadémiai Díjat, 1970-ben és 1987-ben nívódíjat kapott. 2000-ben Széchenyi-díjjal tüntették ki.

Ajánlók: Szabad György, Varga János

Sipos Péter

1935-ben született Budapesten. Az MTA Történettudományi Intézetének tudományos tanácsadója. Szűkebb szakterülete az új- és legújabb kori történelem. 1991-ben nyerte el a történelemtudomány doktora fokozatot.

Sipos Péter ma az egyik legismertebb magyar történész külföldön. 1985—2000 között az ötévenként rendezendő történész világkongresszusokon minden esetben referátummal szerepelt meghívott előadóként. Nemzetközi elismertségének alapja az, hogy mint kutató, a 20. századi magyar történelem forrásainak ma már legjobb ismerője, tehát mindig tud adatszerűen újat mondani. (A II. világháború és a világháború utáni nemzetközi politikai viszonyok [1945—1990] legjobb ismerőjeként tartják számon. Ugyanilyen informális besorolásnak örvend az európai munkásmozgalom és munkásságtörténet [1867—1945] kérdéskörében.) Nemzetközi elismertségének másik alapja kiváló nyelvtudása. Angolul, németül, oroszul előadó- és vitaképes. Mindemellett jól ír és jól, biztos fogalomhasználattal ad elő. Többször keltett feltűnést e konferenciákon széles körű művészettörténeti, szépirodalmi műveltségével.

Sipos — a sok nemzetközi meghívás és az újabb és újabb nemzetközi kutatóutak mellett — rendkívül szorgalmas kutató. (Adattára a II. világháború történetéről, számos forráskiadvány-kötete nélkülözhetetlen alapkötetek a 20. századi történelem kutatásához és oktatásához.) Mindig segíteni kész tanár és kolléga, aki mind a kormányzat-, mind a munkásmozgalom-, mind a társadalomtörténelem kutatóinak szívesen adja át legendásan gazdag levéltári jegyzettömegét. Ezen forrásközpontú történészi gondolkodásmódból következik az állandó segíteni készség mellett, híres kritikai és vitaszelleme. Amihez hozzászól, azt biztosan forrás-szerűen ismeri, de félelmetes és szívós természetű vitapartnerünk mindig a tényekről beszél, és soha nem személyeskedik, soha nem „ideologizál”.

Ajánlók: Glatz Ferenc, Ormos Mária

Török László

Török László Budapesten született 1941-ben. A történelemtudomány doktora fokozatot 1992-ben nyerte el. Fő szakterülete az ókori történelem, ezen belül az egyiptológia mellékágából ma már önálló tudománnyá fejlődött merlotisztika, vagyis a Szudán és Nubia területén létrejött ókori államok (Napata, Meroé) története és kultúrája. Jelenleg az MTA Régészeti

Intézetének tudományos tanácsadója. Az utóbbi tíz évben a norvégiai Bergeni Egyetem vendégprofesszoraként is működött. A Norvég Tudományos Akadémia rendes tagja.

Bibliográfiájában tizenöt önálló és négy társszerzős könyv szerepel. Tanulmányainak száma meghaladja a százat. Török László egyike a fontos történeti forrásokat közreadó Fontes Historiae Nubiorum kiadvány szerzőinek és kiadóinak. A nemzetközi ókortudomány egyik legrepresentatívabb sorozatában, az *Aufstieg und Niedergang der römischen Welt*-ben (ANRW) ő írta meg Meroé állam történetét (1988). *Late Antique Nubia* c. kötetében fontos történeti kérdések tárgyalása mellett újra publikálta és értékelte a ballanai és qustiuli fejedelmi sírok művészeti szempontból is kiemelkedő értékű leletét. Munkásságát széles körű nemzetközi elismertség kíséri, de erősen jelen vannak benne a magyar érdekeltségű témák is. Feldolgozta a Szépművészeti Múzeum kopt gyűjteményét és hellénisztikus egyiptomi terrakotta anyagát. Jelentős részt vállalt az 1964-es núbiai magyar ásatás (MTA) publikálásában. Önálló kötete jelent meg a budapesti Szépművészeti Múzeum egyik kopt reliefsjéről (*The Hunting Centaur*, Budapest, 1988).

Ajánlók: *Kákosy László, Marosi Ernő*

Vajda Mihály

1935-ben született Budapesten. A Debreceni Egyetem Filozófiai Intézetének igazgatója, egyetemi tanára. A filozófiai tudomány doktora fokozatot 1992-ben nyerte el.

Vajda Mihály a magyar szellemi élet egyik elismert alakja a világ tudományosságában. Mint filozófus, a világ szinte minden jelentős filozófiai központjában ismert, az Egyesült Államokban éppúgy, mint Németországban, Franciaországban, Olaszországban. Ezt a szakmán belüli nemzetközi elismertségét köszönheti részben témaválasztásainak, annak, hogy korunk nagy filozófiai iskoláit és személyiségeit elemzi (Nietzsché, Husserl, Heidegger, Lukács Györgyöt), hogy az elmúlt három évtized nagy szellemi világáramlatait követi nyomon (az új baloldalt, a marxizmus-felfogást, kereszténységet, zsidóságot, fasizmust, Közép-Európát), s hogy korunk egyetemes témáihoz szól (szabadság, felelősség, igazság stb.). Rendkívül magas nemzetközi reputációját Vajda köszönheti továbbá széles körű külföldi oktatói-publikációs tevékenységének. Évekig (1977—1980, majd 1991—92-ben) vendégprofesszor Németországban (Bréma, Stegen), az Egyesült Államokban, Kanadában (1985, 1987—89). A rendszeres külföldi oktatói gyakorlatra néhány kultúrpolitikus ostobasága kényszerítette. (Amiből később soha, a politikai fordulat után sem kívánt politikai vagy pozicionális tőkét kovácsolni.)

Mindehhez azonban hozzá kell tenni: Vajda Mihály igaz-vérig, elkötelezetten magyar tudós. Nem csak annyiban, hogy a magyar szellemi élet legjobb hagyományainak folytatója, vallva, hogy a magyarság érdeke a nemzetközi szintű elit jelenléte az országban, a nemzeti kultúrában. De annyiban is, hogy Vajda egy percig sem hezitált, hogy New York-ot, vagy Debrecent válassza. Amikor 1989-ben az új kultúrpolitika az elsők között rehabilitálta és felajánlották számára a debreceni professzorságot, Vajda azonnal elvállalta és azóta is szilárdan, töretlenül kitart „alföldisége” mellett. Ahogy ezt írta is: „Debrecen, New York helyett” (1992).

Széchenyi- és Deák Ferenc-díjjal tüntették ki.

Ajánlók: *Glatz Ferenc, Heller Ágnes, Nyíri J. Kristóf*

RENDES TAGNAK**Fritz József**

1943-ban született Magyaróváron. Szűkebb tudományterülete: matematikai fizika, sztochasztika, nemlineáris PDE, hidrodinamika. 1995 óta az MTA levelező tagja. Jelenlegi munkahelye és beosztása: BME Matematikai Intézet, Differenciálegyenletek Tanszék, egyetemi tanár.

Tudományos kiténtetése: Grünwald Géza-díj (1971), Akadémiai Díj (matematika, 1984), Rényi Alfréd-díj (1988). A Journal of Statistical Physics szerkesztője (1991—1994), az Acta Math. Hung. szerkesztője (1995—), a Publ. Math. Debr. szerkesztője (1996—), a Periodica Math. Hung. szerkesztője (1998—).

48 tudományos dolgozatára legalább 280 hivatkozás történt. Az utóbbi öt évben 12 cikket publikált.

A következő területeken ért el jelentős eredményeket: információelméleti módszerek kiterjesztése és alkalmazásai; végtelen differenciál- és sztochasztikus differenciálegyenlet-rendszerek megoldásainak létezése és egyértelműsége, különös tekintettel a fizikai részecskerendszerek dinamikájának létezésére; a statisztikus fizika részecskerendszerek stacionárius (invariáns) állapotainak Gibbs-jellemzése; a hidrodinamika differenciálegyenleteinek levezetése mikroszkopikus részecskerendszerekből.

Levelező taggá választása óta publikált legfontosabb eredményei:

A Mark Kac által évtizedekkel ezelőtt felvetett problémára végleges választ adott. Nemlineáris sztochasztikus parciális differenciálegyenletet vezetett le szerzőtársával az ún. Kac-modell tér-időbeli fluktuációjára.

Az S. Olla, S.R.S. Varadhan, H.T. Yau által bizonyított hidrodinamikai limesz érvényességének feltételeit lényegesen javítja. Ezzel az eredmény (Euler-egyenletek érvényessége) fizikai relevanciáját számottevően erősítik.

Egy igen tömör könyve van megjelenőben (An Introduction to the Theory of Hydrodynamic Limits), amelyben a hidrodinamikai limesz tárgykörében az elmúlt húsz esztendőben felgyűlt ismeretanyag összefoglalása mellett jelentős új eredmények is vannak. A legfontosabb ezek közül az ún. kompenzált kompaktság módszerének kiterjesztése sztochasztikus rendszerekre, mely eredmény új perspektívákat nyit a hidrodinamikai limesz mikroszkopikus elméletében.

Ajánlók: Csizsár Imre, Révész Pál, Szász Domokos

Katona Gyula

1941-ben született Budapesten. 1995 óta levelező tag. Szűkebb szakterülete: extrémális kombinatorika és számítástudomány. Jelenlegi munkahelye és beosztása: MTA Rényi Alfréd Matematikai Kutató Intézet, igazgató.

A kombinatorika nemzetközi híró kutatója. Emellett pályafutását végigkíséri a matematika színvonalas alkalmazásának keresése, az utóbbi időben a számítástudomány területén. Fő kutatási területe az extrémális halmazrendszerek elmélete. A témakör monográfiái jelentős mértékben támaszkodnak eredményeire. Az általa vezetett ilyen témájú iskola Kleitmannak az MIT-ban működő Iskolája mellett világviszonylatban is a legerősebb.

Leghíresebb eredménye az ún. Kruskal—Katona-tétel, mely megmondja, hogy adott számú, k elemű halmaz minimálisan hány $k-1$ elemű részt tartalmaz. E tételnek sok alkalmazása van a kombinatorikán belül, a számítástudományban, sőt a távvezeték-rendszerek megbízhatóságának számításában is. 120 hivatkozás történt rá.

A híres Erdős—Ko—Rado-tételre új, egyszerű és szellemes bizonyítást adott, amelynek ötletét sok szerző használta további tételek bizonyításában. Belekerült a két német matematikus által írt *Proofs from the BOOK* kötetbe is, amely az Erdős által legszebbnek tartott bizonyítások gyűjteménye. Kifejlesztett egy új módszert valószínűségi egyenlőtlenségek kombinatorikus bizonyítására. Közben kombinatorikai tételek egy nagy osztályára dolgozta ki azok „folytonos” változatát. E munkásságát orosz kutatók folytatták. Legutóbb az izraeli Noga Alon alkalmazta módszerét egy egyenlőtlenség bizonyítására. Erdős Péterrel és Frankl Péterrel közös cikksorozatában új nézőpontból közelítették meg az extrémális halmazrendszerek problémakörét. Több különféle feltételrendszer mellett megoldották azt az általánosabb kérdést, amikor a halmazoknak valamilyen, csak a méretüktől függő súlyuk van. Az így nyert tételek sok ismert tétel közös általánosítását adják és a lineáris programozás elméletével való szoros kapcsolatra mutatnak rá.

Az elméleti munka mellett rendszeresen részt vett különböző gyakorlati alkalmazási munkákban. Demetrovics Jánossal és másokkal végzett kutatásai az adatbázisok különféle paramétereit közötti összefüggéseket adnak meg, amelyek fontosak az adatbázisok tervezésénél.

Évtizedek óta oktat különféle minőségben az ELTE-n. Extremális halmazrendszerek című szemináriuma sok kutatót indított el útjára.

Eddig 95 tudományos dolgozatot, 4 jegyzetet írt, négy (konferencia-, illetve folyóiratban speciális) kötetet szerkesztett. Levelező taggá választása óta is aktívan kutat. Munkáira — multiplicitással számolva — több mint 900 hivatkozás történt, ebből 30 könyv, 7 folyóirat szerkesztőbizottságának tagja. Neves amerikai egyetemeken volt vendégprofesszor. Nagyszámú nemzetközi konferencián volt plenáris vagy meghívott előadó.

Ajánlók: *Babai László, Csizsár Imre, Demetrovics János, Gécseg Ferenc, Győry Kálmán, Hajnal András, Lovász László, Prékopa András, Révész Pál, T. Sós Vera, Szemerédi Endre*

Totik Vilmos

1954-ben született Mosonmagyaróváron. 1993 óta levelező tag. Szűkebb szakterülete: matematikai analízis, approximációelmélet. Jelenlegi munkahelye, beosztása: Szegedi Tudományegyetem, Halmazelméleti és Matematikai Logikai tanszék, tanszékvezető egyetemi tanár és Department of Mathematics, University of South Florida, professzor.

A matematikai analízis, ezen belül az approximációelmélet nemzetközileg elismert kutatója. Eddig négy monográfiát és kb. 130 dolgozatot publikált, amelyekre több mint 1300-szor hivatkoztak. Munkásságát 1976-ban Rényi Kató-díjjal, 1979-ben Grünwald Géza-díjjal, 1984-ben Alexits György-díjjal és 1999-ben Szent-Györgyi Albert-díjjal ismerték el.

Levelező taggá történt választása óta 1997-ben jelent meg a Springer Kiadó Grundlehre der Mathematischen Wissenschaften sorozatában E. B. Saff amerikai matematikussal írott *Logarithmic Potentials with External Fields* című monográfiája, és ugyancsak a Springer Kiadó *Lecture Notes in Mathematics* sorozatában 1995-ben jelent meg *Weighted Approximation with Varying Weights* című, új eredményeket tartalmazó munkája. 1993 óta 30 tudományos dolgozata jelent meg, illetve van megjelenőben rangos nemzetközi folyóiratokban. E közlemények témája változatos, több dolgozat esik az ortogonális polinomok, a polinom-

approximáció, polinom-egyenlőtlenségek, potenciálemélet témakörébe; két dolgozat differenciálegyenletekről, egy pedig valószínűség-számításról szól. Az 1993 óta eltelt időszakban elért számos eredményéből az alábbi nagyobb témakörök emelendők ki, amelyekben sikerült új irányokat nyitni, illetve új módszerrel áttörést elérnie megoldatlan problémákkal kapcsolatban:

- a Bernstein-polinomokkal történő approximáció teljes leírása,
- polinom-egyenlőtlenségek duplázó súlyokkal,
- változó súllyal vett polinom-approximáció,
- polinom-egyenlőtlenségek általános halmazokon.

A fenti időintervallumban egy halmazelméleti feladatgyűjteménye és öt ismeretterjesztő-népszerűsítő dolgozata is megjelent. A tale of two integrals c. ismeretterjesztő dolgozatát a Mathematical Association of America 2000-ben Ford díjjal jutalmazta. Jelenleg hat nemzetközi matematikai folyóirat szerkesztésében vesz részt.

Ajánlók: Császár Ákos, Daróczy Zoltán, Gécseg Ferenc, Hatvani László,
Leindler László, Lovász László, Tandori Károly, T. Sós Vera

Tusnady Gábor

1941-ben született Mátészalkán. 1995 óta az MTA levelező tagja. Szűkebb szakterülete: matematikai statisztika. Jelenlegi munkahelye, beosztása: MTA Rényi Alfréd Kutató Intézet, kutatóprofesszor.

A matematikai statisztika legkiemelkedőbb hazai kutatója és alkalmazója. Iskolateremtő munkássága mind az elméleti, mind az alkalmazott matematikában rendkívül jelentőségű, eredményeit nemzetközileg elismerik és széleskörűen idézik. Nagyszámú tanítványa és munkatársa van a legkülönbözőbb területeken dolgozó kutatók között, sokan tisztelik benne a széles látókörű, mindig segítőkész szakmai tanácsadót.

Levelező taggá választása óta változatlan intenzitással és eredményességgel folytatja mind elméleti kutatásait, mind alkalmazási tevékenységét. Jellemző a rákkutatás területén folytatott munkájának új eredménye, a túlélési adatok vizsgálata során felállított, a kórlefolyás dinamikus változásait tükröző Markov-modell, ennek konkrét gyakorlati alkalmazása, valamint a felvetődő elméleti kérdések tisztázása. Hosszabb ideje végez eredményes, magas nemzetközi idézettségű kutatómunkát a molekuláris biológia matematikai kérdéseivel kapcsolatban is. Ezen a téren kiemelendők azok az új eredményei, melyeket az enzimmölcsönhatás evolúciójának véletlen gráfos modelljére vonatkozólag ért el, a T. Ray által bevezetett dinamika mellett.

A levelező taggá választás óta kifejtett munkássága, korábbi munkásságával összhangban, a magas szintű elméleti kutatás és az igényes alkalmazott matematikai tevékenység mintaszerű egységét valósítja meg. Erre, ilyen színvonalon, csak igazán kiemelkedő matematikusok képesek.

Ajánlók: Babai László, Császár Imre, Halász Gábor, Révész Pál,
Szász Domokos, Szemerédi Endre, T. Sós Vera

LEVELEZŐ TAGNAK

Benczúr András

1944-ben született Nyáregyházán. Szűkebb szakterülete: számítástudomány, statisztika. Doktori fokozatát Adatbáziskezelő rendszerek hatékonyságvizsgálati modellje Kolmogorov algoritmikus információmennyisége alapján c. dolgozatával 1989-ben szerezte. Jelenlegi munkahelye, beosztása: ELTE TTK, Információs Rendszerek Tanszék, tanszékvezető egyetemi tanár, dékán.

A hazai informatikai és számítástudományi élet egyik meghatározó egyénisége. Modellalkotó képessége és erős rendszerszemlélete elméleti matematikusként induló pályáját a számítástudomány felé fordította, ahol mind alkalmazási, mind matematikailag igényes kutatási területen egyaránt kiemelkedő eredményeket ért el. Legjelentősebb eredményei az adatkezelés és információs rendszerek területén önálló, új megközelítést adják a gyakorlat által felvetett kérdéseknek.

Az elemi Gauss–Markov-folyamatok statisztikai vizsgálatában Arató Mátyással elért korai eredményeit széles körben idézik. Az adatbázis-rendszerekben tárolt információ mennyiségének mérésére, a rendszerek információszolgáltató képességének jellemzésére tett több kísérlet után jutott el a Kolmogorov-entrópia használatáig. Modellje igen általános keretet ad nagy, formalizált adatokat — tudást, ismeretet stb. — kezelő rendszerek működésének jellemzésére, messze túlmutatva az adatbázis-kezelő rendszerek világán. Modelljét utólag a Shannon-féle kommunikációs modell kiterjesztéseként az információs rendszerek általános modelljévé fejlesztette. Az utóbbi években erre az elméleti háttérre építve jelentősen hozzájárult az informatika szerepének, az információs forradalom, információs társadalom kérdéseinek megvilágításához.

Jelentős alkotó munkát végzett a számítógépek hatékonyságvizsgálatában, a relációs adatmodell függőségeinek vizsgálatában, a logikai adatkezelésben, a számítógépes tanulásban és a fuzzy halmazok algoritmuselméleti jellemzésében. A számítástechnika alkalmazásaiban, nagy információs rendszerek fejlesztésében ért el sikereket, töltött be vezető szerepet, mint például a Dunai Vasmű rendszerét, az állami népesség-nyilvántartás rendszere.

Felsőoktatási tevékenysége igen széles körű, oktatási felfogásában igen fontos szerepet játszik a gyakorlati és az elméleti képzés megfelelő arányának biztosítása, a szakterületi fejlődésével való folyamatos lépéstartás. Az adatbázis-kezelés legfelkészültebb hazai oktatója. Iskolateremtő képességét mind az MTA SZTAKI-ban, mind az ELTE-n kialakult kutatócsoportokra kifejtett hatása jól mutatja.

Az MTA Számítástudományi Bizottságának 1980-tól tagja, 1993-tól titkára, 2000-től elnöke. Tagja az MTA Doktori Tanácsának. A MAB megfelelő szakkollégiumának is tagja lett, három intézmény akkreditációs látogató bizottságának volt tagja. Az Alkalmazott Matematikai Lapok főszerkesztője. A Bolyai János Matematikai Társulatban több tisztséget töltött be, a Neumann János Számítógép-tudományi Társaság elnökhelyettese volt két ciklusban 2000-ig.

Eddig közel 60 publikációjára több mint 200-an hivatkoztak.

A Felzárkózás az Európai Felsőoktatáshoz Alap ügyvezető elnöki feladatkörét az egész felsőoktatás érdekében igen nagy intenzitással és gondossággal végezte 1993-tól 1998 végéig, 1974-ben Farkas Gyula-émlékdíjat, 1979-ben Kalmár László-émlékérmeket, 1989-ben megosztott Akadémiai Díjat kapott.

Ajánlók: *Demetrovics János, Gécseg Ferenc, Prékopa András*

Csáki Endre

1935-ben született Budapesten. Szűkebb szakterülete: valószínűség-számítás és matematikai statisztika. Doktori fokozatát 1989-ben szerezte. Jelenlegi munkahelye és beosztása: MTA Rényi Alfréd Matematikai Kutató Intézet, tudományos osztályvezető. Tudományos kitüntetése: Grünwald Géza-díj (1964).

Az elmúlt tíz évben 48 angol nyelvű tudományos közleménye jelent meg, ezekre 110 hivatkozás történt. Eddig összesen 105 tudományos közleménye jelent meg, illetve van megjelenés alatt, amire összesen 550 hivatkozás történt.

Sokrétű tudományos munkásságának fő témakörei: véletlen bolyongás, empirikus eloszlásfüggvények, Brown-mozgás (Wiener-folyamat), lokális idő, additív funkcionálok, iterált folyamatok, 1 valószínűségű centrális határeloszlás tételek. Legfontosabb eredményei:

Több alapvető tételt a súlyozott empirikus folyamatok 1 valószínűségű viselkedését illetően először bizonyított a nemzetközi irodalomban. Ezen eredmények segítségével több más, addig nyitott probléma is megoldást nyert. Egy másik munkájában meglepő kapcsolatot teremt a Strassen-féle, illetve Chung-féle iterált logaritmus tételek között, melynek vizsgálatához sok neves kutató csatlakozott. Sokáig megoldatlan probléma volt a Wiener-folyamat maximumos lokális idejének felső osztályaira Erdős—Kolmogorov—Feller—Petrowsky típusú integrál kritérium megadása. A Csáki Endre által közölt megoldás módszerét azóta is sok kutató alkalmazta.

Ajánlók: *Fritz József, Révész Pál, Szász Domokos, Tusnády Gábor*

Csirik János

1946-ban született Ambrózfalván. Szűkebb szakterülete: számítástudomány. Jelenlegi munkahelye és beosztása: Szegedi Tudományegyetem, Számítástudományi Tanszék, tanszékvezető egyetemi tanár. Doktori tudományos fokozatát 1990-ben szerezte.

Az elmúlt 10 évben egy kötetet szerkesztett, két könyvrészletet írt, 31 további tudományos cikke jelent meg, illetve van elfogadva közlésre; valamennyi angolul. Hivatkozásainak száma 261.

Legfontosabb tudományos eredményei közül kiemelendő egy orvosi képfeldolgozó rendszer létrehozása, amelynek során a képiértékelő rész tervezését végezte és megvalósítását irányította. A rendszer első változata SEGAMS (Szeged Gamma camera System) néven készült el. A SEGAMS fejlesztése során a kiértékelést végző orvos munkájának könnyítésére a teljes kiértékelő rendszert (amely száznál több funkciót tartalmazott) egy fa-struktúrában rendezték. Ezáltal a rendszer a felhasználó munkáját lényegesen megkönnyítette. A hetvenes évek során választott megoldás a mai rendszerek természetes része.

Ugyancsak kiemelkedő eredményeket ért el a ládapakolási algoritmusok elemzése során. Itt — többek között — részletesen foglalkozott a már korábban is ismert Next Fit és First Fit eljárások „közötti” Next- k fit eljárás különböző változataival, megmutatva, hogy ezek legjobbika a legrosszabb eset viselkedése szempontjából azonos a First Fittel.

Ajánlók: *Gécsecz Ferenc, Hatvani László*

Csörgő Sándor

1947-ben született Egerfarmoson. Szűkebb szakterülete: valószínűség-számítás és matematikai statisztika. Doktori tudományos fokozatát 1984-ben szerezte. Jelenlegi munkahelye, beosztása: Szegedi Tudományegyetem, Analízis Alkalmazásai Tanszék, egyetemi tanár.

Az egyik legtermékenyebb és legtöbbet idézett élő magyar matematikus. A hazai valószínűség-elméleti és matematikai statisztikai iskola világviszonylatban is egyik legismertebb képviselője. Rendkívül sokoldalú kutató, számos mély és nagy visszhangot kiváltó eredményt ért el. Munkásságát 1970-ben a Rényi Kató-díj II. fokozatával, 1974-ben a Grünwald Géza-díj I. fokozatával, 1986-ban az Erdős Pál Matematikai Díjjal, 1999-ben pedig Akadémiai Díjjal ismerték el; az Institute of Mathematical Statistics 1984-ben fellow-vá, az International Statistical Institute pedig 1988-ban taggá választotta.

Eddig egy angol nyelvű monográfiát, valamint összesen 122 angol, 3 orosz és 5 magyar nyelvű tudományos dolgozatot tett közzé, ezek közül az utóbbi tíz évben jelent meg 43 angol és 3 magyar nyelvű cikk. További 8 angol és 3 magyar nyelvű cikke van sajtó alatt, 3 angol nyelvű pedig közlésre benyújtva. Munkáira összesen 1775 hivatkozást tart jelenleg számon, ezek közül 1096 esik az utóbbi tízenöt évben megjelent publikációra. Legjelentősebb tudományos eredményei:

— Az empirikus karakterisztikus függvények valószínűség-elméletének megalkotása és számos statisztikai alkalmazásának kezdeményezése és kidolgozása (25 dolgozatban);

— A cenzúra alatti empirikus folyamatok approximációs elméletének és statisztikai alkalmazásainak kiépítése 1981 óta, 23 dolgozatban. Az orvosi statisztikai és megbízhatóság-elméleti alkalmazások miatt hatalmas kutatási terület egész eddigi korszakát zárja le egy nemrégli cikke (Universal Gaussian approximations under random censorship, *The Annals of Statistics* 24 (1996), 2744—2778), egyúttal új szakaszt is nyitva;

— A Komlós—Major—Tusnády-beágyazás súlyozott eltérésekre történt kiterjesztése és ezáltal alkalmazási lehetőségeinek igen jelentős kibővítése. Erre a dolgozatra már eddig 140 hivatkozás történt;

— A valószínűség-számítás klasszikus határeloszlás-elméletének valószínűségi módszerekkel történő messzemenő megújítása és kiterjesztése (1985 óta 36 cikk) rendezett mintaclemek különböző összegeire, mely elmélet magában foglalja a klasszikus összeg- és extrémum-elméleteket és a korlátlanul osztható eloszlások egy új sztochasztikus kalkulusát, számos híres régi és sok újonnan felvetett probléma (pl. megnyírt és extrémális összegek határeloszlásai, majdnem biztos határeloszlások) megoldásával, és amelynek extrémális statisztikai alkalmazásai Csörgőt az utóbbi szakterületnek is vezető kutatójává teszik;

— A nem-parametrikus statisztika becslélmélet alapelveinek felfedezése és kiépítése erősen összefüggő időszakokra (nyolc dolgozat J. Mielniczukkal közösen, 1995 óta);

— A valószínűség-számítás legrégebbi, 1713-ból származó problémájának, a szentpétervári paradoxonnak teljes megoldása. Erről monográfiát ír, amelynek tudománytörténeti keretben megrajzolt vázlata magyarul is olvasható (Csörgő S.: A szentpétervári paradoxon, *Polygon* 5/1 (1995), 19—79).

Ajánlók: *Csiszár Imre, Leindler László, Tandori Károly, Totik Vilmos*

Füredi Zoltán

1954-ben született Budapesten. Szűkebb szakterülete: kombinatorika, gráfelmélet. Unavoidable hypergraphs c. doktori értekezését 1990-ben védte meg. Jelenlegi munkahelye, beosztása: MTA Rényi Alfréd Matematikai Kutató Intézet, tudományos tanácsadó és University of Illinois, Urbana-Champaign, Illinois, USA, professzor.

A kombinatorika nemzetközi hírű kutatója. Emellett sok fontos eredménye van a geometria és az elméleti számítástudomány területén is. Elismertségének legfontosabb bizonyítéka, hogy meghívott előadó volt az 1994-es zürichi Nemzetközi Matematikuskongresszuson, és a

13th British Combinatorial Conference-nek is egyik főelőadója lehetett. Nagyon sokszor szerepelt más nemzetközi konferenciák meghívott előadójaként is.

Fő kutatási területe az extrémális halmazrendszerek, ill. gráfok elmélete. A témakör alapproblémája az, hogy egy n elemű halmazból maximálisan hány részhalmaz (él) választható ki, ha a kiválasztandó részhalmazok (élek) rendszerére egy előre adott feltétel teljesül. Számos ilyen jellegű eredménye van, amelyek a témakörben alapvető jelentőségűek. A témakör monográfiát széleskörűen idézik ezeket.

Korai cikkel egyikében Lovász egy sejtését bizonyítja be. Később Frankl Péterrel közösen fejlesztettek ki egy új módszert, a csillag-módszert. Füredi egy korábbi cikke alapján egy közös műben aratják le a módszer eredményeit, sok Turán-típusú probléma pontos megoldását adva. Többek között megoldják Erdős és Chvátal egy sejtését, amely megmondja, hogy hány k -él választható ki, ha nincs közöttük 3, páronként egy-egy elembe metsző. Az entrópia kombinatorikában való használatát is sok új ötlettel fejlesztette tovább. Geometriai munkái közül talán a legismertebb egy Kleitmannal közös cikke, amelyben a nagy érdeklődést kiváltó börtönör-problémát oldották meg, ami a komputer-geometria (robotika) egy fontos problémája.

Igen sok munkája „fejez be” rég ismert, sok kutató által vizsgált témaköröket. Ennek egy tipikus példája az a probléma, hogy legfeljebb hány él vehető ki egy n pontú gráfban, ha az nem tartalmazhat teljes négyest. Régóta ismeretes, hogy aszimptotikusan legjobb a véges projektív síkból készített konstrukció. Füredinek sikerült a reménytelen: bebizonyította, hogy ha a pontszám megengedi, akkor ez a konstrukció pontosan is a legjobb.

Az adatbázisok elméletében végzett, mély matematikai eszközöket használó kutatásai a különféle paraméterek közötti összefüggéseket adnak meg, amelyek fontosak az adatbázisok tervezésénél. E tevékenységéért 1989-ben több társával együtt Akadémiai Díjat kapott.

Rendkívül termékeny kutató. Eddig mintegy 175 tudományos dolgozatot írt. Meglepően magas szerzőtársainak száma: 81. (Közülük kiemelendő Erdős Pál (10), Noga Alon, neves izraeli matematikus (7) és Frankl Péter (25).) Munkáira — multipllicitással számolva — legalább 500 hivatkozás történt. Kiemelendő, hogy a Handbook of Combinatorics 42 helyen hivatkozik rá, amivel Erdős Pál kivételével minden magyar matematikust megelőz. 8 fontos nemzetközi folyóirat szerkesztőbizottságának tagja, ebből ötöt az USA-ban adnak ki. Széles körű nemzetközi kapcsolatait mutatja azon intézmények listája, ahol vendégprofesszorként töltött hosszabb időt. Kiemelendő a Rutgers University, az MIT és az AT&T Bell Laboratories. Az utóbbi években a tekintélyes University of Illinois-n tölt rendszeresen egy-egy szemesztert, ahol állandó szerződése van.

Ajánlók: Császár Ákos, Katona Gyula

Győri István

1943-ban született Sárbogárdon. Szűkebb szakterülete: differenciálegyenletek. Doktori fokozatát 1992-ben szerezte. Jelenlegi munkahelye, beosztása: Veszprémi Egyetem, Matematikai és Számítástechnikai Tanszék, tanszékvezető egyetemi tanár.

Differenciálegyenletekről és alkalmazásairól egy angol nyelvű monográfiát, 76 folyóirat-cikket publikált, és 26 konferencia-kiadványban jelentetett meg közleményt. Ezekre a publikációira 640 hivatkozás történt.

A differenciálegyenletek elméletének nemzetközileg ismert, nagy tekintélynek örvendő kutatója. A funkcionál-differenciálegyenletek és differenciálegyenletek megoldásainak oszcillációját és stabilitását vizsgálva több olyan eredményt ért el, amelyek ezen témakörök meghatározó, komoly hatást, visszhangot kiváltó, széles körben alkalmazott eszközeivé váltak. Ezek közül a legfontosabbak:

1. Az általánosított karakterisztikus egyenlet fogalmának bevezetése retardált differenciálegyenletek megoldásainak oszcillációs vizsgálatában (Györi I., Ladas G., *Oscillation Theory of Delay Differential Equations*, Oxford Science Publications, Clarendon Press, Oxford, 1991), amely lényegében a linearizálás klasszikus módszerének megalapozása retardált differenciálegyenletekre. A módszer tényleg olyan hatékonynak bizonyult, mint a karakterisztikus egyenlet a közönséges differenciálegyenletekre: a könyvben felvetett sejtések, nyitott kérdések megválaszolásával már eddig több mint 20 dolgozat foglalkozott.

2. Annak a régi sejtésnek a bizonyítása, először retardált, majd neutrális differenciálegyenletekre, hogy egy ilyen típusú lineáris egyenletnek akkor és csak akkor létezik nem oszcilláló megoldása, ha a hozzá tartozó karakterisztikus egyenletnek nincs valós gyöke. Azóta ezt a kritériumot úgy emlegetik az irodalomban, mint „az oszcilláció alaptételét”.

3. A retardált lineáris differenciálegyenletek megoldástere — eltérően a közönséges differenciálegyenletekétől — általában végtelen dimenziós. Jól használható jellemzést adott olyan retardált egyenletekre, amelyek öröklik a közönséges differenciálegyenletektől ezt a kivételes tulajdonságot.

Elvülhetetlen érdemei vannak fiatal kutatók tudományos irányításában, a matematika, az alkalmazott matematika és az informatika oktatásában, a képzési formák megszervezésében és megalapozásában, azok irányításában.

Tudományos kitüntetései: Grünwald Géza-díj (1973), Neumann János-díj (1992), Szent-Györgyi Albert-díj (2000), Széchenyi Professzori Ösztöndíj (1997—).

Ajánlók: *Daróczy Zoltán, Hatvani László*

Juhász István

1943-ban született Budapesten. Szűkebb tudományterülete: általános topológia, halmazelmélet. Doktori fokozatát 1977-ben szerezte. Jelenlegi munkahelye, beosztása: Rényi Alfréd Matematikai Kutató Intézet, tudományos tanácsadó, osztályvezető.

A halmazelméleti topológiának nemzetközileg elismert, vezető kutatója. Két monográfiát írt, és több, nemzetközi vállalkozásban készült kézikönyvnek volt munkatársa. Tanítványain és fiatal munkatársain kívül befolyással volt a témakörnek számos elsőrangú kutatójára is, akik részben vele közösen, részben munkáihoz csatlakozva vitték előre az axiomatikus halmazelmélet és az ennek módszereit felhasználó topológiai problémák kutatását. Számos nemzetközi konferencián volt meghívott előadó, és vendégkutatói, illetve vendégprofesszori minőségben ismételt dolgozott színvonalas kutatócentrumokban (Hollandia, Egyesült Államok, Kanada). Szakterületének vezető folyóiratában a szerkesztőbizottság tagja. Itthon munkásságát több díjjal ismerték el: legutóbb az MTA Akadémiai Díjával (1997). Közéleti szerepet főként a Bolyai János Matematikai Társulatban vállalt, amelynek jelenleg főtitkára.

Ajánlók: *Császár Ákos, Hajnal András, Laczkovich Miklós*

Major Péter

1947-ben született Budapesten. Szűkebb szakterülete: valószínűség-számítás és fizikai matematika. Doktori fokozatát 1989-ben szerezte. Jelenlegi munkahelye, beosztása: MTA Rényi Alfréd Matematikai Kutató Intézet, tudományos tanácsadó.

Tudományos kitüntetései: Grünwald Géza-díj (1976), Akadémiai Díj (1984), Alexits György-díj (1985), Rényi Alfréd-díj (1995), Széchenyi Professzori Ösztöndíj (1999). Két ciklu-

son keresztül az *Annals of Probability* szerkesztője volt. 48 tudományos dolgozatára több mint 800 hivatkozás történt.

A következő területeken ért el kiemelkedő eredményeket: klasszikus valószínűség-számítás, erős approximáció, erősen függő változók határeloszlásai, statisztikus fizika, a Dyson-modell renormálása, kvantumkáosz és számelméleti kérdések.

Legismertebb eredménye KMT elmélet néven ma már klasszikus. További három legfontosabb közleménye

1. *Multiple Wiener-Itô Integrals*. *Lecture Notes in Mathematics*, 849, Springer 1981. Erősen függő változók összegeinek aszimptotikus viselkedését tisztázza abban az esetben, amikor a határeloszlás önmagához hasonló Gauss-mező nemlineáris funkcionáljaként jellemezhető. Mág is ez a könyv a témakör alapműve.

2. *The large-scale limit of Dyson's hierarchical vector-valued model at low temperatures. The non-Gaussian case. Part I.—II.* *Annales de l'Institut Henri Poincaré, Série Physique Théorique*, 49 (1988), 1—85 and 86—143 (with P.M. Bleher). Szintén erősen függő változók összegeinek határeloszlását tisztázza egy nevezetes fizikai probléma (kritikus exponensek) kapcsán. Az ún. renorm-csoport-módszer matematikailag szigorú tárgyalása igen finom analitikus, illetve nemlineáris technikákkal. A határeloszlást önazonos, de nem Gauss-típusú mező adja meg.

3. *On the number of lattice points between two enlarged and randomly shifted copies of an oval.* *Probab. Th. Rel. Fields* 100 (1994) 253—268 with Zh. Cheng and J. L. Lebowitz. A kvantumkáosz problémája egy véletlen keskeny sávba eső rácspontok számának meghatározásához vezet. Ezt a számelméleti feladatot tárgyalja a Fourier-analízis keretében kifejlesztett erős technikával. Máris jelentős visszhangja van.

Ajánlók: *Csiszár Imre, Fritz József, Halász Gábor, Révész Pál, Szász Domokos, Tusnády Gábor*

Móricz Ferenc

1939-ben született Hódmezővásárhelyen. Szűkebb szakterületel: matematikai analízis, közelebről sorozatok, sorok, szummálhatóság elmélete, approximációelmélet, klasszikus és diadikus harmonikus analízis; és a valószínűség-számítás határértéktételei. Doktori fokozatát 1978-ban szerezte. Jelenlegi munkahelye, beosztása: Szegedi Tudományegyetem, Természettudományi Kar, Analízis Alkalmazásai Tanszék, tanszékvezető egyetemi tanár.

Igen jelentős, nemzetközileg elismert kutatási eredményei az analízis széles körére és a valószínűség-számítás határértéktételeire terjednek ki. Eddig 197 tudományos dolgozata jelent meg nyomtatásban és 12 van megjelenés alatt, zömében vezető nemzetközi szakfolyóiratokban, és ezekre több mint 400 hivatkozás történt eddig az irodalomban. Dolgozatainak több mint egyharmadát társszerzővel írta, a társszerzők száma 25. Kiemelendő az is, hogy kutatásaihoz számosan csatlakoztak. Az elmúlt öt évben írt, legfontosabbnak ítélt tudományos munkái:

1. *On the maximal Fejér operator for double Fourier series of functions in Hardy spaces.* *Studia Math.*, 116(1995), 89—100.

2. *Hardy spaces on the plane and double Fourier transforms.* *J. Fourier Anal. Appl.*, 2(1996), 487—505 (D. V. Glang-gal közösen).

3. *On the bundle convergence of orthogonal series and SLLN in noncommutative L_2 — spaces.* *Acta Sci. Math.* (Szeged), 64 (1998) 575—599 (B. Le Gac-kal közösen).

Számos mély és igen jelentős eredményt ért el mind a klasszikus, mind a diadikus harmonikus analízis, az approximációelmélet és a nemkommutatív valószínűség-elmélet területén, és ezzel jelentős mértékben hozzájárult a többszörös sorok elméletének kiépítéséhez is.

Ajánlók: *Leindler László, Tandori Károly*

Pethő Attila

1950-ben született Sátoraljaújhelyen. Szűkebb szakterülete: számelmélet. Doktori fokozatát 1992-ben szerezte. Jelenlegi munkahelye, beosztása: Debreceni Egyetem, Számítógéptudományi Tanszék, tanszékvezető egyetemi tanár.

Eddig 98 dolgozatot publikált, továbbá 4 könyvet írt, illetve szerkesztett. Munkáira 367 hivatkozást kapott.

Kiemelkedő jelentőségű, nemzetközileg elismert eredményeket ért el a diofantikus egyenletek elméletében, a lineáris rekurzív sorozatok elméletében, az algebrai számelméletben és a komputer számelméletben. Elsőként adott felső korlátot másodrendű lineáris rekurzív sorozatokban előforduló teljes hatványokra. Karakterizálta az oszthatósági rekurzív sorozatokat, megoldva ezzel egy régi problémát. Úttörő munkát végzett a diofantikus egyenletek numerikus, számítógépes megoldása területén. Ma már klasszikus eredménynek számít a Thue-egyenletek „kis” megoldásainak számítógépes megkeresésére adott eljárása. Egy cikksorozatban hatékony eljárást dolgozott ki index forma egyenletek megoldására negyedfokú algebrai számtestekben. Egyik legnagyobb hatású eredménye az elliptikus egyenletek egész megoldásainak megkeresésére kidolgozott hatékony algoritmusa és annak különféle általánosításai.

Tudományos kiténtetése: Grünwald Géza-díj (1978), Akadémiai Díj (1992), Bolyai Farkas-díj (1999).

Ajánlók: *Gyires Béla, Győry Kálmán, Sárközy András*

Pintz János

1950-ben született Budapesten. Szűkebb szakterülete: számelmélet. Doktori fokozatát 1984-ben szerezte. Jelenlegi munkahelye, beosztása: MTA Rényi Alfréd Matematikai Kutató Intézet, tudományos tanácsadó.

Tudományos kiténtetése: Rényi Kató-díj (1973), Grünwald-émlékdíj (1974), Rényi Alfréd-díj (1984), MTA III. Osztályának díja (Erdős-díj, 1986), MTA és Akadémiai Kladó nívódíja (1994), Hardy-Ramanujan Társaság (Bombay, India) díja (1987 és 1992), Akadémiai Díj (1995).

Túlnyomórészt rangos nemzetközi folyóiratban, kiadványban megjelent 93 publikációjára több mint 250 hivatkozás történt. 11 monográfia tárgyalja Pintz János eredményeit.

A Dirichlet-féle L -függvények elméletében nagyjelentőségű új elemi módszert alkotott a valós gyökök vizsgálatára, mellyel több fontos becslést javított. A prímszámok irregularitási elméletében több mint 30 dolgozatot publikált, a korábbi ilyen témájú eredmények jelentős részét nagymértékben megjavítva. Munkásságával e terület vezető kutatójává vált. Igen fontos a zeta-függvény gyökei és a prímoszlás közti kapcsolatot minden eddiginél pontosabban leíró eredménye és a század eleji híres Mertens-sejtés első effektív cáfolata. Az analitikus számelmélet 4. fő problémájaként tekintett, egymást követő prímek különbségére vonatkozóan áttörést jelentett Iwaniecclal közös felső becslése és legújabb alsó becslése az előforduló nagy hézagokra.

Kiemelkedő eredményeket ért el a több mint 150 éves Goldbach-sejtéssel kapcsolatban, többek között kimutatván, hogy az azt esetlegesen megsértő páros számok rövid intervallumokban is ritkán fordulhatnak elő.

Több igen fontos eredményt ért el továbbá Bombierivel, Iwaniecceel, Komlóssal, Szemerédiel és másokkal együtt kombinatorikus jellegű számelméleti kérdésekben a híres Heilbronn-féle háromszögprobléma Rothtól származó korábbi felső becslésének javításával és a sejtés meglepő cáfolatával. A mély analitikus módszereket sikerrel alkalmazta a kódelméleti alkalmazásai miatt igen fontos prímtesztelési problémákban. Társszerzőkkel az eddig ismert leggyorsabb módszert találta nagy prímszámok véletlen generálására.

Összesen kb. 6 évig volt vendégprofesszor Hollandia, Németország, Olaszország és az Egyesült Államok 8 egyetemén. Mintegy 20 nemzetközi konferencián volt felkért előadó. Közreműködött számos konferencia szervezésében és rangos nemzetközi kiadványok szerkesztésében.

Ajánlók: *Ruzsa Z. Imre, Sárközy András, Szemerédi Endre*

Rónyai Lajos

1955-ben született Szekszárdon. Szűkebb szakterülete: számítástudomány, algebra. Doktori fokozatát 1999-ben szerezte. Jelenlegi munkahelye, beosztása: MTA SZTAKI, tudományos tanácsadó, osztályvezető, valamint BME, Számítástudományi és Információelméleti Tanszék, egyetemi tanár.

Munkásságát 1997-ben az NJSZT Kalmár László Emlékérmével, 2000-ben az MTA SZTAKI Benedikt Ottó-díjával ismerték el.

Publikációs tevékenységének számszerű adatai: 49 tudományos dolgozat, 1 egyetemi tankönyv, 1 könyvfejezet, 6 tudományos ismeretterjesztő írás és 230 független hivatkozás.

Fontosabb tudományos eredményei: a Polynomial time solutions to some problems in computational algebra (in: 17th ACM Symp. on Theory of Computing (1985), 153–162; társszerző: Friedl Katalin) dolgozat az első polinom idejű módszerek kidolgozásával megalapozta a véges dimenziós asszociatív algebra algoritmikus elméletét, ezzel ma is aktív kutatási irányt indított el. Az elmélet alapvetően újszerű eredményeit Computing the structure of finite algebras (J. Symbolic Computation 9 (1990) 355–373; meghívott) dolgozatában fejté ki, p -adikus analízis által motivált zseniális módszert adva p -karakterisztikájú algebra radikáljának kiszámítására.

A Factoring polynomials over finite fields (J. Algorithms 9 (1988) 391–400) munkában áttörést ért el a számítógépes algebra egyik központi problémájával kapcsolatban: az általánosított Riemann-sejtés feltételezésével determinisztikus polinom idejű algoritmust adott véges testek feletti korlátos fokú polinomok felbontására. Az erre a célra kidolgozott tenzorhatvány-módszerét azóta mások is sikerrel alkalmazták hasonló kérdések vizsgálatára.

A Norm-graphs and bipartite Turán numbers (Combinatorica 16, (1996) 399–406; társszerzők: Kollár János, Szabó Tibor) egy algebrai gráfkonstrukciót ad, ami optimális az extrém gráfokkal kapcsolatos Zarankiewicz-probléma végtelen sok esetére.

Meghatározó szerepet játszott a BME egyik legnépszerűbb szakiránya, a műszaki informatika alapképzésének a kialakításában majd oktatásában.

A tudományos közélet aktív résztvevője. Tagja a Journal of Algorithms (Academic Press) és a Matematikai Lapok szerkesztőbizottságának. 1993-tól tagja az MTA Számítástudományi Bizottságának, és megalakulása óta az MTA Matematikai és Természettudományi Kuratóriumának.

Rendkívüli elméleti tudású kutató, aki sokrétű matematikai ismereteit eredményesen alkalmazza számítástudományi problémák vizsgálatában is.

Ajánlók: Babai László, Daróczy Zoltán, Demetrovics János, Györfi László, Kátai Imre, Lovász László, Vámos Tibor

Simonovits Miklós

1943-ban született Budapesten. Szűkebb szakterülete: kombinatorika, algoritmuselmélet. Doktori fokozatát 1981-ben szerezte meg. Jelenlegi munkahelye, beosztása: MTA Rényi Alfréd Matematikai Kutató Intézet, osztályvezető.

1993-ban Akadémiai Díjban részesült. Iskolateremtő tevékenységéért 1989-ben a Bolyai Társulat Szele-díjában részesült.

Extremális gráfelméletben világviszonylatban is elismerten vezető kutató. Eredményei közül nem egy ma már klasszikusnak számít. Erdős Pál és Simonovits Miklós részben közösen, részben külön létrehozta egy olyan elméletet, amely a Turán Pál gráftétele köré csoportosuló gráftételeket egységbe foglalja, leírja az aszimptotikus extrém gráfokat tetszőleges tiltott gráfosztályokra.

Ő, W. G. Brown és Erdős Pál dolgozták ki az irányított extrém gráfok elméletét, meglepő új jelenségeket fedezve fel ezen a területen. Új fogalmak és módszerek bevezetésével irányított gráfokra is tisztázták a strukturális kérdéseket. J. A. Bondyval és R. Faudree-val írt cikkelé átörést jelentenek az extrémális gráfelmélet legnehezebb problémái, az „elfajult” extrém problémák elméletében. Az, hogy az extrémális gráfelmélet az utóbbi évtizedekben rohamosan fejlődő területté vált, amelynek nagyon jelentős alkalmazásai vannak a geometriában, a valószínűség-számításban és az elméleti számítógép-tudományban, nem kis mértékben Simonovits Miklós érdeme.

Kutatómunkáját mindig az új módszerek keresése és teremtése jellemezte. Így születtek meg stabilitási eredményei, illetve Lovással közös tútelítettségi tételei. Ezek számos más területen is alkalmazhatók. A centrális jelentőségű törtlefedés fogalmát Lovástól függetlenül Berge és Simonovits vezette be szorzatgráfok színezésének vizsgálatára.

Fontosak T. Sós Verával közös vizsgálatai a „kvázi-véletlen” gráfok jellemzéséről.

Lovász Lászlóval több dolgozatban vizsgálták és javították az n dimenziós euklideszi térben adott konvex test térfogatának közelítésére szolgáló véletlen polinomiális algoritmust. Egy R. Kannannal és Lovással közös dolgozatban a jelenlegi leggyorsabb algoritmussal oldják meg a problémát, ami megnyitja az utat a módszer gyakorlati alkalmazásai előtt.

Tusnádyval és Telegdivel együtt dolgozott olyan algoritmusok kidolgozásán és gépi implementálásán, amelyek újszülöttek veleszületett rendellenesség szindrómáinak meghatározására szolgáltak.

Mintegy két évtizedig volt az ELTE oktatója. Simonovits aktív szerepet vállalt a középiskolai számítástechnikai oktatás kialakításában is: tankönyvet írt matematika tagozatos diákok számára és oktatási kísérleteket vezetett.

Dolgozataira több mint 850 hivatkozás van. Iskolateremtő egyéniség. Itthon és külföldön nemzetközi hírű tanítványai vannak.

Ajánlók: Babai László, Hajnal András, Katona Gyula, Laczkovich Miklós, Lovász László, Ruzsa Z. Imre, Szemerédi Endre, T. Sós Vera

Tamássy Lajos

1923-ban született Debrecenben.

Szűkebb szakterülete: differenciálgeometria. Doktori fokozatát 1972-ben szerezte meg. Jelenlegi munkahelye, beosztása: Debreceni Egyetem, Professzor Emeritusz.

Szakterületének nemzetközileg elismert szaktekintélye. Számos kiemelkedő eredményt ért el a tenzori összefüggések körében, az areál terek elméletében, a Finsler- és a Minkowski-geometriában, a konnexitélméletben és a konnexiók metrizálhatóságának vizsgálatában. Egyebek között a gömb egy új jellemzését adta, amivel lényegesen élesítette P. Funk egy klaszikus, sokat idézett eredményét. Ennek segítségével bebizonyította, hogy a k -dimenziós térfogatra épített A_n^k areal tér ($k \leq n$) térfogat mérése általánosabb, mint az ívhossz mérésből levezetett. Busemann eredményeire építve explicit kifejezést adott az F^n Finsler-tér részsokaságainak térfogatára, ami egydimenziós részsokaság esetén visszaadja a görbe Finsler-ívhosszát (Finslerian geometries, Kluwer 2000, 263—281). Megmutatta, hogy a Gauss-görbület fogalma minden metrikus konnexió esetén átvihető a Finsler-terek altereire, mégpedig a vonalelemek használata nélkül (New Developments in Diff. Geom., Kluwer 1996, 380—397). Lényegesen járult hozzá a vonalelemek nélküli Finsler-pontterek geometriájának kiépítéséhez (Publ. Math. 56 (2000), 643—655; Math. Comput. Modelling 20 (1994), 93—107). Az ilyen tereket eredményesen alkalmazta fizikai problémák tárgyalására és megoldására (Math. Nachr. 145 (1990), 87—95; Nonlinear World 4 (1997), 85—100). 70 dolgozata jelent meg, ezek közül 25 az utóbbi tíz évben.

A nemzetközileg elismert debreceni differenciálgeometriai iskola vezetője. Továbbvitte és a klasszikus (lokális) vizsgálatokról az új modern (globális) vizsgálatokra állította át a kutatókat, amelyeket széles körben igen magasra értékelnek. 1992-ben Szele Tibor-émlékéremmel, 1995-ben Szentgyörgyi Albert-díjjal tüntették ki.

Ajánlók: Fejes Tóth László, Gyires Béla, Györy Kálmán, Prékopa András

Agrártudományok Osztálya

RENDES TAGSÁGRA

Balázs Ervin

1948-ban született Budapesten. Levelező taggá 1995-ben választották. Tudományos munkásságának fő területe a molekuláris növénykórtan, szűkebb értelemben a molekuláris növényvirológia. Nevéhez fűződik a hazai molekuláris növényvirológia megalapozása, tudományos iskolájának tagjai a hazai növényi molekuláris biológia/virológia terén a hazai és a nemzetközi tudományos élet rendszeres szereplői, akikkel együtt számos növényi vírus géntérképének elkészítése mellett egyes vírus eredetű gén funkcióját is meghatározták. Elsőként állítottak elő génebeszeti úton gazdaságilag fontos vírusellenálló növényeket a magyar mezőgazdaság számára, melyek ma már szabadföldi körülmények között bizonyítják kedvező agronómiai értékeiket. Az elmúlt években érdeklődése és kutatómunkája a transzgenikus vírusellenálló növények lehetséges környezeti hatásainak tanulmányozása felé fordult, mely

témakörben jelentek meg nagy nemzetközi visszhangot kiváltó tudományos közleményei (J. of Virology (1997); 71.3597—3602; J. Gen. Virol. (2000); 81.1121—1126). Ez utóbbi témakörben tudományos munkaértekezletet is szervezett, amelyen elhangzott eredmények könyv formájában is megjelentek (*Tepfer M. and Balázs E. (1997) Virus resistant transgenic plants: potential ecological impact Springer-INRA pp. 1—126*). E kutatómunkája szoros összhangban van a magyar géntechnológiai törvény szakmai kidolgozásával, valamint a Convention of Biological Diversity keretében készült Biológiai Biztonsági Jegyzőkönyv szövegezésében játszott aktív szerepével. 1996 óta az OECD Biológiai Alapok Feltárása területén szervezett nemzetközi kutatási együttműködés Végrehajtó Tanácsában, valamint 1999-től a Nemzetközi Mezőgazdasági Kutatás Tudományos Tanácsadó (CGIAR) testületében végez tudományszervezői tevékenységet. Az egyetemi oktatásban, a PhD-képzésben folytatott tevékenységét 1998-ban Széchenyi ösztöndíjjal, majd tudományos kutatómunkáját 2000-ben Széchenyi-díj adományozásával ismerték el. A gödöllői Mezőgazdasági Biotechnológiai Kutatóközpontban akkreditált UNESCO-BETCEN növényi molekuláris biológiai regionális továbbképző központ igazgatója, 1998-óta pedig a magyar UNESCO Bizottság természettudományi alelnöke.

Ajánlók: *Györfly Béla, Mészáros János*

Harnos Zsolt

1941-ben Budapesten született. Szűkebb szakterülete: agrárinformatika, agroökológiai rendszerek elemzése, modellezése. Akadémiai levelező tag lett 1995-ben. Szétfoglaló előadását *Az informatika szerepe az agrártudományokban* címmel tartotta. A SZIE Matematika és Informatika Tanszék tanszékvezető egyetemi tanára, tudományos rektorhelyettese.

Kutatási területe az alkalmazott informatika fejlődésével, általánossá válásával párhuzamosan jelentős változásokon ment keresztül. A 70-es évek közepe óta foglalkozik a közgazdaság, agrárgazdaság, illetve a környezetvédelem, környezetgazdálkodás matematikai modellezésével. Levelező taggá választása óta kutatási tevékenysége elsősorban az időjárás változékonysága, a klímaváltozás előre jelzett alakulásának elemzésére, illetve annak a mezőgazdaságra gyakorolt hatásának feltárására irányult: a magyarországi klimatikus változások tendenciáinak meghatározása, az előrejelzett változások jellemzése térinformatikai eszközökkel; az időjárási anomáliák jellemzése, az időjárásból eredő termelési kockázat statisztikai eszközökkel való leírása; statisztikai és szimulációs modellezéssel a potenciális termőképesség meghatározása az agroökológiai potenciál ártértékelése Magyarország területére a jövőben várható klimatikus viszonyok között.

Kutatási eredményeiről közel 140 dolgozatban számolt be. Ebből 15 (10 angol nyelvű) könyv, illetve könyvrészlet a levelező tagságra való jelölése óta jelent meg. Szerkesztett könyvek száma 5, egyetemi jegyzeteinek száma 2, míg 18 megjelent tudományos közlemény és 9 publikált tanulmány az utolsó öt év eredménye. Hazai és nemzetközi konferenciákon több mint 30 előadást tartott 1995 óta. Interdiszciplináris kutatási tevékenységéből adódóan széles körben vesz részt szakmai, tudományos testületek munkájában. A 80-as évek vége óta elnöke a Biometria és Biomatematikai Bizottságnak és Operációkutatási Bizottságnak (1999-ig).

Az elmúlt évtizedben folyamatosan részt vett több nemzetközi szervezet munkájában: az IFORS (International Federation on Operation Research Societies) magyar képviselője, valamint az IBS (International Biometrical Societies) tanácsának tagja.

Ajánlók: *Dimény Imre, Láng István*

Horváth József

1936-ban született Keszthelyen. Szűkebb szakterülete a növényvirológia, a vírus-gazdanövénykör és a vírus-rezisztencia kutatás. A Veszprémi Egyetem Georgikon Mezőgazdaságtudományi Kara (Keszthely) Növényvédelmi Intézetének intézetigazgató egyetemi tanára, a Növénykórtani és Növényvirológiai Tanszék, valamint az MTA Növényvirológiai Tanszéki Kutatócsoport vezetője. Az egyetemen a graduális és a posztgraduális képzés keretében általános és részletes növénykórtan, növényvédelemtan, általános és részletes növényvirológia tantárgyak előadója és tantárgyfelelőse.

Az MTA levelező tagjává 1995-ben választották meg. Székközlő előadásának címe: Növényvírusok *in vivo*. Egyetemi és tudománypolitikai elfoglaltsága mellett tudományterületének aktív kutatója maradt, és tudományos eredményeit munkatársaival együtt folyamatosan publikálja. Levelező taggá választása óta kutatási eredményeit — amelyek elsősorban a vad növényfajok vírusrezisztencia-génjeinek kimutatására, új vírusok és vírustörzsek jellemzésére, valamint a vizek, vízi- és mocsári növények vírusfogékonyságának és új vírusökölógiai összefüggéseknek a megállapítására terjedtek ki — hazailag és nemzetközileg elismert tudományos folyóiratokban, 28 angol nyelvű és 6 magyar nyelvű dolgozatban tette közzé. Külföldi és hazai konferenciákon elhangzott előadásai és beszámolóit 42 angol nyelvű és 39 magyar nyelvű összefoglalóban és részben teljes szöveggel jelentek meg. Egyéb publikációinak száma angol nyelven 18, magyar nyelven 8. Külföldön megjelent angol nyelvű tudományos könyvben egy fejezetet írt. Itthon három magyar nyelvű tudományos, ill. egyetemi tankönyvet szerkesztett, amelyekben az általa írt fejezetek és részek száma 30. Önállóan két virológiai egyetemi jegyzetet írt.

Több hazai és nemzetközi tudományos társaság és bizottság elnöke, elnökhelyettese és tagja. 1996-tól elnöke az MTA Növényvédelmi Bizottságának, alelnöke az MTA Pécsi Területi Bizottságának, alelnöke a Magyar Professzorok Világtanácsa Agrártudományi Szakbizottságának. Kiemelkedő személyisége a tudományos utánpótlás nevelésének és a magyar növényvirológiának.

Az elmúlt öt évben Szent-Györgyi Albert-díjjal (1997), Horváth Géza emlékéremmel (1997), Széchenyi-díjjal (1998) és a Pécsi Akadémiai Bizottság ezüstérmével (1999) tüntették ki.

Ajánlók: Király Zoltán, Klement Zoltán,
Kurnik Ernő, Sártinger Gyula

LEVELEZŐ TAGSÁGRA

Bedő Zoltán

1951-ben született Debrecenben. Tudományos munkásságát a növénynevelésben fejtette ki, e témakörben védte meg a mezőgazdasági tudomány doktora fokozatot 1993-ban. Az MTA Mezőgazdasági Kutatóintézete igazgatója 1992 óta. Tevékenysége során 140 tudományos publikációt, illetve könyvrészletet, 106 népszerű-tudományos cikket, 34 különböző — előzetesen és véglegesen elismert — szabadalmat, 33 minősített, illetve 23 honosított növényfajtát hozott létre munkatársaival közösen. Ezen fajták hazai vetésterülete ebben az évben eléri a nyolcszáz ezer hektárt, ami jelzi e kutatások nemzetgazdasági jelentőségét.

Új többtényezős statisztikai módszert tett közzé a búza alkalmazkodóképességének vizsgálatára a Wricke-féle ökovalencia mátrixból végzett főkomponens analízissel. Felgyorsította a minőségi jellegekre történő nemesítést a dihaploidok előállításával. Új eljárást dolgozott ki gametocidok felhasználásával ötvözve a single-seed-descent és a doubled haploid nemesítési

módszert. A molekuláris genetikai módszerek növénynemesítési felhasználására bekapcsolódott a North American Barley Genome Mapping Initiative-ba a gabonafélék egyes adaptációs tulajdonságainak molekuláris térképezésére. A búza minőségének javítására a vezetésével dolgozó kutatócsoport biokémiai és molekuláris genetikai eljárásokkal igazolta a régi magyar búzafajták populációinak széles genetikai variabilitását, és sikerült klónozniuk egy olyan gént, amely egy fontos fehérjekomponensért felelős. Nemzetközi együttműködés keretében Magyarországon elsőként megkezdte a transzgenikus búza szabadföldi vizsgálatát a zártkörű előkísérlet után.

Felkérést kapott a World Wheat Book magyar fejezetének megírására. Számos tudományos tisztsége mellett szakértői tevékenységet végzett, többek között a Világbank részére. Az elmúlt évben a DATE díszdoktorrá avatta. 1992-ben Akadémiai Díjban részesült, munkatársával 1996-ban elnyerte a Feltalálók Nemzetközi Szervezetének Oscar-díját, valamint 1998-ban a Jedlik Ányos-díjat.

Ajánlók: *Balázs Ervin, Láng István*

Biacs Péter

Budapesten született 1940-ben. Szűkebb szakterülete az élelmiszer-biotechnológia, élelmiszer-kémia. 1985-ben lett a kémiai tudományok doktora. Az FVM Központi Élelmiszeripari Kutató Intézetének főigazgatója, a Szent István Egyetemen 1986-tól egyetemi tanár, ahol 1996-ban tiszteletbeli doktor címet kapott. Széchenyi ösztöndíjas professzor 1999-től.

Négy elfogadott szolgálati szabadalma van. Az elmúlt 10 évben egy könyve, tíz könyvrésze, két egyetemi jegyzete, valamint 35 idegen nyelven és 72 magyar nyelven írt tudományos közleménye jelent meg. Az idegen nyelvű közleményeire való hivatkozások száma 106. Nemzetközi konferenciákról kiadott könyvekben 21 angol nyelvű előadásanyaga jelent meg. Összes publikációjának száma több mint 500.

A fűszerpaprika és paradicsom lipoxigenáz enzimét mutatta ki munkatársával (*Acta Alimentaria* 15, 307—318, 1986 és 16, 339—350, 1987). Fűszerpaprika örleményében meghatározta az eredeti és hozzáadott antioxidáns tulajdonságú anyagok hatását (*J. Plant Phys.* 143, 520—525, 1994). Elsőnek mutatta ki a karotinoidok antioxidáns tulajdonságainak függését az aszkorbinsavtól és a tokoferoloktól. Spanyol, német és bolgár kutatókkal közösen EU projektet irányított a fűszerpaprika fajták beltartalmi tulajdonságainak értékes, biológiailag aktív összetevőinek meghatározására (1994—96). Fűszerpaprika és paradicsom karotinoid és tokoferol kutatásainak eredményeit több hazai és nemzetközi konferencián ismertette, nemzetközi folyóiratokban publikálta. 1996—99 között tagja a MTA Doktori Tanács Növénytermesztési Szakbizottságának.

Négy akadémiai bizottság választott tagja. Az MTA Mezőgazdasági Biotechnológiai Bizottsága 1999-ben alelnökévé választotta. Az ICSU Nemzetközi Élelmiszer-tudományi és Technológiai Egyesületek Uniójának elnöke (1995—99), 1999-ben az Élelmiszer-tudományi és Technológia Akadémia tagjává választották. Az Országos Környezetvédelmi Tanács elnöke (1998—2000). Munkásságáért FAO Díjat kapott. Az MTA képviselője az 1999-ben létrehozott Géntechológiai Ellenőrző és Véleményező Bizottságának.

Tudományos kiténtetése: Hankó Béla Emlékérem (1970), Kosutány Tamás Emlékérem (1980), Tangl Ferenc Emlékérem (1985), 'Sigmond Elek Emlékérem (1996).

Ajánlók: *Balázs Sándor, Bócsa Iván, Király Zoltán, Láng István*

Fésüs László

1939-ben született Szeghalmon. Szűkebb szakterülete: immunogenetika, valamint immunogenetikai és molekuláris genetikai módszerek állattenyésztési alkalmazása. Az állatorvos-tudomány doktora (1998), az Állattenyésztési és Takarmányozási Kutatóintézet főigazgatója, a Szent István Egyetem habilitált magántanára.

A háziállat immunogenetikai és biokémiai genetikai kutatás legismertebb hazai egyénisége, munkássága nemzetközi szinten is elismert. Hosszabb ideje folytat juhtenyésztési kutatásokat, legújabbán pedig a molekuláris genetikai kutatási eredmények hazai állattenyésztési gyakorlatban történő alkalmazásának lehetőségét vizsgálja. Tudományos eredményei közül a legkiemelkedőbbek a juhok és a sertések biokémiai polimorfizmus vizsgálata területén születtek, nevéhez fűződik a juh TII és AlbD típusok leírása és munkatársával házi sertésben kimutatta a vadsertésből származó TII típust. Kiterjedt vizsgálatokban tisztázta a juh hemoglobin polimorfizmus szaporodási teljesítményre gyakorolt hatását (Acta Vet. Acad. Sci. Hung. 1967. 17. 95—98; Anim. Blood Grps Biochem. Genet. 1974. 5. 177—180; Anim. Blood Grps Biochem. Genet. 1982. 13. 61—62.; Anim. Genet. 1994. 25. 95—97).

1992-ben a magyar állattenyésztés igényeit kielégítő molekuláris genetikai laboratóriumot létesített, ahol a származásellenőrzési munka mellett a hazai tejelő szarvasmarha-állományok BLAD és DUMPS, valamint a sertésállományok stressz-mentesítését végzik. A laboratóriumban elért kutatási eredményeket számos rangos tudományos folyóiratban közzölték (Anim. Genet. 1996. 27. 207—209; Biotechniques 1997. 23. 380—382; Eur. J. Biochem. 1999. 265. 318—324).

Tudományos közleményeinek száma 94, ezek kumulatív impakt faktora 30. A hivatkozások száma 182. Nyolc tudományos könyv társszerzője.

Ajánlók: *Horn Artúr, Stefanovits Pál*

Filep György

1932-ben Császlón született. Szűkebb szakterülete: talajtan. A Debreceni Egyetem Mezőgazdaság-tudományi Karán egyetemi tanár. Doktori értekezését talajtanból, 1980-ban védte meg.

Fő kutatási területei: a talajkémiai egyensúlyok és a talajon belül transzport-folyamatok leírása, a talajleromlás—talajjavítás elméleti alapjainak fejlesztése, a talaj és a környezeti tényezők kölcsönhatásainak vizsgálata.

Az utóbbi évtizedben egy angol nyelvű monográfiája, egy magyar és hat angol nyelvű könyvrészlete, 59 (ezek között 22 idegen nyelvű) közleménye jelent meg. Munkáira eddig több mint 200 hivatkozás történt.

Legfontosabb művei: Talajkémia (Akadémiai Kiadó, 1988), Soil Chemistry, Processes and Constituents (Akadémiai Kiadó, 1999). Kiemelkedő jelentőségűek az ionkicserélődési reakciók dinamikájával (Agrokémia és Talajtan, 18. 383—394, 1969 és 23. 69—76, 1974), az adszorpciót kísérő energiváltozásokkal (Pocsvovedenie, 9. 81—91, 1977; Sov. Soil Sci. 9. 599—609, 1977), a talaj elsavanyodásakor lejátszódó folyamatok értelmezésével (Pocsvovedenie, 12. 537—559, 1989; Sov. Sol Sci. 22/3, 76—88, 1990; Agrokémia és Talajtan, 48. 33—46, 1999) és a szikes talajok kémiájával (Agrokémia és Talajtan, 27. 345—356, 1978; 42. 245—256, 1993; 48. 419—430, 1999) foglalkozó közleményei. Számos új vizsgálati és értékelési eljárást is kidolgozott. A legismertebbek: a humuszoldatok géliszűrési frakcionálásának pontosítása (Agrokémia és Talajtan, 23. 137—143, 1974; a talaj potenciálisan mineralizálható N-készletének gyors meghatározása (Agrokémia és Talajtan, 29. 245—250,

1980) és a talajok sav/bázis pufferoló képességének értékelésére szolgáló új módszer (Agrokémia és Talajtán, 40. 195—202, 1991).

Tagja több hazai és nemzetközi tudományos testületnek, nemzetközi projektek koordinátora.

Ajánlók: *Stefanovits Pál, Várallyay György*

Hornok László

1947-ben Újpesten született. Szűkebb szakterülete mezőgazdasági mikrobiológia. A Szent István Egyetem Mikrobiológia Tanszékének tanszékvezető egyetemi tanára és a Mezőgazdasági Biotechnológiai Kutatóközpont (Gödöllő) tudományos tanácsadója. Doktori értekezését mezőgazdasági tudományból 1994-ben védte meg.

Az elmúlt 10 évben két egyetemi jegyzetet, egy könyvfejezetet és 40 tudományos dolgozatot jelentetett meg. Tudományos közleményeinek teljes száma 65, összesített impakt faktora 41, független hivatkozásainak száma 223. Szabadalmainak száma 3.

Vezetője, illetve tagja volt annak a munkacsoportnak, amely a növénykórokozó gombák fungicid ellenállóságának genetikai és biokémiai hátterét tanulmányozva módszert dolgozott ki a rezisztencia megjelenésének előrejelzésére (Exp. Mycol. 9, 326—333, 1985; Pest. Biochem Physiol. 29, 17—24, 1987), s a kutatások alapján szinergisztikus fungicid-készítményeket fejlesztett ki (magyar és USA szabadalmak). Elsőként mutatott rá a humán- és állategészségügyi szempontból egyaránt nagy veszélyeket jelentő mikotoxin-termelő penészgombák változékonyságáért felelős alternatív mechanizmusokra, a kariotípus polimorfizmusra, a kromoszóma átrendeződésekre és a mobilis genetikai elemek jelenlétére (Curr. Genet. 24, 500—504, 1993; Microbiology 141, 713—719, 1995, FEMS Microbiol. Lett. 131, 295—299, 1995; Virus Genes 18, 49—56, 1998). Az általa szervezett kutatócsoport élén nukleinsav alapú diagnosztikai eljárásokat dolgozott ki toxintermelő penészgombák gyors és megbízható azonosítására (Mycopathologia 138, 91—97, 1997; Appl. Environ. Microbiol. 65, 4071—4076, 1999). Mezőgazdasági és kommunális hulladékok reciklációjára alkalmas, környezetkímélő technológiákban hasznosítható mikroorganizmus törzseket identifikált (Acta Phytopath. Entomol. Hung. 32, 97—107, 1997, J. Basic Microbiol. 36, 63—72, 1996) és nemesített (FEMS Microbiol. Lett. 165, 247—252, 1998).

Három akadémiai bizottság tagja, az MTA Növényvédelmi Bizottságának titkára, az Agriculturally important toxigenic fungi c. COST-program Igazgató Bizottságának tagja, az Acta Phytopathologica et Entomologica Hungarica, az Applied and Environmental Microbiology és a Növényvédelem szerkesztőbizottságának tagja.

Tudományos kitüntetései: Akadémiai Díj (1998), Manning Rezső Emlékérem (1997).

Ajánlók: *Balázs Ervin, Horváth József, Király Zoltán, Klement Zoltán*

Jolánkai Márton

1949-ben született Budapesten. Szűkebb szakterülete a növénytermesztés. A mezőgazdasági tudomány doktora (1994). A Szent István Egyetem intézetigazgató egyetemi tanára.

Kutatási területe a búzatermesztés, ezen belül a tápanyag- és vízellátás, a növényvédelem, a bioreguláció, valamint a környezetvédelem növénytermesztési vonatkozásai. Tudományos kutatási eredményei hozzájárultak a búzatermesztés technológiájának, módszertanának továbbfejlesztéséhez, a környezetkímélő termesztési eljárások kidolgozásához (Sveriges

Utsadesförening's Tidskrift, 99, 93—97, Hungarian Agricultural Engineering, 8, 23—25). A tápanyagellátás, valamint a peszticidmaradványok fajtaspecifikus kutatása területén munkássága hiánypótló (Environmental Pollution 85—91, Queen Mary and Westfield, London, Soil, plant and environmental relationships 285—290, DATE, Debrecen). Kutatócsoportjával módszerrel dolgozott ki a fenntartható növénytermesztési és talajhasználati rendszerek alkalmazására (Acta Agronomica Hungarica, 45, 155—162, Bibliotheca Fragmenta Agronomica, 97, 323—327, Advances in Geocology 32, 354—362.). Évtizedes munkával kialakította a hazai angol nyelvű növénytermesztéstan oktatás tantárgyi feltételeit (English in Crop Science, GATE, Gödöllő, Crop Science Exercises, Printorg, Budapest, Crop Production, Printorg, Budapest). Tankönyveit három hazai felsőoktatási intézményben, valamint az angliai Brinsbury College külföldi képzésében is használják.

Összes publikációjának száma mintegy 180. Több könyvnek, egyetemi tankönyvnek és két szabadalomnak a társszerzője, illetve szerzője. Dolgozatainak 187 citációja ismert, amelyekből 134-szer hivatkozzák tudományos folyóiratokban, illetve művekben.

Ajánlók: *Cselőtei László, Győrffy Béla*

Németh Tamás

1952-ben Szombathelyen született. Szűkebb szakterülete: talajtan, agrokémia. Az MTA Talajtani és Agrokémiai Kutatóintézet intézeti igazgatója. Doktori értekezését talajtanból 1997-ben védte meg. Kutatási területei a növényi tápanyagok (elsősorban a nitrogén) átalakulási és transzport-folyamatainak korszerű jellemzése, modellezése; a korszerű termőhely-specifikus, precíz növényi tápanyagellátás tudományos megalapozása; a talajok és vízkészletek „tápanyagterheléssel” és szennyeződéssel szembeni érzékenységének kvantifikálása. E területeken elért új tudományos eredményei nemzetközi színvonalúak.

Az elmúlt tíz évben egy könyvet, 12 magyar és 15 idegen nyelvű könyvrészletet, valamint 24 magyar és 63 idegen nyelvű tudományos közleményt jelentetett meg. Az ezekre történő hivatkozások száma: 225. Kiemelkedő közülük a Talajaink szervesanyag-tartalma és nitrogénforgalma c. kézikönyve. Hazai és külföldi (nemzetközi) tudományos folyóiratokban publikált közleményei közül kiemelésre érdemes: Nitrogen in Hungarian soils — nitrogen management relation to groundwater protection. *J. Cont. Hdr.* 20. 185—208, 1995; Nitrogen balances in long-term field experiments. *Fertilizer Research.* 43. 13—19, 1996; Stochastic modelling of N-leaching using GIS and multivariate statistical methods. *Water Sci. Techn.* 38. 191—197, 1998.

Széles körű hazai és nemzetközi kapcsolatai szakkörökben általánosan elismertek. Koordinátora számos hazai és nemzetközi projektnek. A Nemzetközi Műtrágyázási Tudományos Központ (CIEC) főtitkára. A Svéd Királyi Mezőgazdasági és Erdészeti Akadémia tagja, 1998.

Ajánlók: *Kurnik Ernő, Várallyay György*

Papp János

1938-ban született Szakolyban. Szűkebb szakterülete: gyümölcsstermesztés. A SZIE Kertészettudományi Kar Gyümölcsstermő Növények Tanszékének tanszékvezető egyetemi tanára, a budai karok tanácsának elnöke. A mezőgazdasági tudomány doktora (1989).

Tudományos kutatómunkájának fontosabb eredményeit az utolsó 10 évben 4 könyvben, 18 önálló könyvfejezetben, 41 tudományos közleményben és 43 konferenciakiadványban publikálta, köztük 40-et idegen nyelven. A hivatkozások száma: 139.

Tudományos tevékenysége központjában a gyümölcstermő növények tápanyagigényének és az ültetvények tápanyagszükségletének meghatározása, valamint azok ellenőrzésére szolgáló módszerek továbbfejlesztése áll. Az általa kidolgozott levéldiagnosztikai határértékeket világszerte alkalmazzák. Diszciplínateremtő tudományos munkásságának első szintézisét a *Gyümölcsösök talajművelése és tápanyagellátása* (1979, Mg. Kiadó) című, akadémiai nivódíjban részesített könyvében foglalta össze, amely megjelenése óta alapvető forrásmunkának számít. Kutatási eredményei hozzájárultak a N-ellátottság és a gyümölcsminőség összefüggésrendszerének sokoldalúbb feltárásához, valamint ahhoz, hogy a hazai gyümölcsstermesztés tápanyag-gazdálkodásában alapvető szemléletváltás következett be (Hort. Sci. 2000, 1: 128—131). Tudományos munkássága alapozta meg az integrált gyümölcsstermesztés agrokémiai követelményrendszerének kidolgozását (Acta Hort. 1995, 383: 393—400, 1997., 448: 44—49, 1998., 477: 39—47).

Kiemelkedő kutatási és tudományszervezői tevékenysége hazánkban és nemzetközileg egyaránt elismert. Az MTA Kertészeti Bizottságának 1975 óta tagja, titkára (1980—1991), 1996-tól alelnöke. Vezetésével dolgozták ki 2000-ben a kertészeti ágazat fejlesztésének stratégiai programját. Az MTA Doktori Tanács Növénytermesztési Szakbizottság titkára. 1994 óta választott doktorképviselője az MTA közgyűlésének. Alapító tagja és kelet-európai képviselője a Nemzetközi Kertészeti Tudományos Társaság Mineral Nutrition of Fruit Crops Munkacsoportjának. Több jelentős nemzetközi és hazai konferencia szervezője, felkért előadója és tudományos bizottságainak tagja. Iskolateremtő tevékenységével sokoldalúan hozzájárult a kertészeti tudomány fejlesztéséhez.

Ajánlók: *Balázs Sándor, Cselötei László, Kozma Pál*

Rudas Péter

1951-ben Budapesten született. Szakterülete állatorvosi élettan-biokémia, biomatematika, biometria. A SZIE Állatorvostudományi Kara Élettani Biokémiai Tanszékének tanszékvezető egyetemi tanára. Doktori értekezését állatorvosi élettan-biokémia (hormonológia) témában 1996-ban védte meg.

Tudományos kvalitását jellemzi, hogy 26 éven át a pajzsmirigy hormon szerteágazó szerepét a legkorszerűbb módszerekkel vizsgálva nemzetközileg elismert, élvonalbeli eredményeket produkál. Közben fenntartotta érdeklődését a rokonterületek (pl. biomatematika és biometria) iránt és korszerű oktatási körülményeket teremtett az állatorvosi élettan számára.

Az utóbbi tíz évben egy angol nyelvű tudományos könyvrészletet és 41 tudományos közleményt írt, az utóbbiak közül 31 nemzetközi tudományos szaklapokban jelent meg. Közleményeinek impakt faktora erre az időszakra 33, egész munkásságára 57. Tudományos szaklapokból az utolsó 10 évben 162 hivatkozást tart számon (életművére vonatkoztatva 391-et).

Kutatási eredményei közül is kiemelkedik annak bizonyítása, hogy (szemben a korábbi felfogással) a perifériás sejtek önállóan is képesek a sejtbe lépő tiroxin aktiválására vagy inaktíválásra (Adv. Physiol. Sci., 1980. 33. 247—251). A csirkemáj dejudációs képességét bizonyító közleményük alapmunkának számít, 60 körül hivatkozással (J. Endocrinol. 97. 127—135). Elsőként állapította meg, hogy a MAP2 agyi strukturfehérje expressziója és szöveti megoszlása az agyszövet pillanatnyi pajzsmirigyhormon státuszától függ (Med. Sci. Res., 1989. 17. 834—835). Harvardi egyetemi együttműködésben megfejttették a kettes típusú dejudáz kulcsenzim teljes genetikai kódját és egy különleges szabályozó enzimet fedeztek fel (J. Biol. Chem., 1999. 274. 13768—13776.).

A nemzetközi trendekkel együtt haladó, jó témaválasztási képességgel rendelkező, nagyon eredményes kutató. Értékes az oktatás modernizálása terén kifejtett munkássága is. Széles körű aktív részvétele a nemzetközi és hazai tudományos testületekben jelzője személyes elismertségének.

Tudományos kitüntetései: Ipolyi Arnold-díj (1997), Szentgyörgyi Albert-díj (1998), Akadémiai Díj (megosztva, 2000).

Ajánlók: *Dudits Dénes, Harnos Zsolt, Mészáros János, Nagy Béla*

Schmidt János

1935-ben Feketeerdőn született. Szűkebb szakterülete: gazdasági állatok takarmányozása. A Nyugati-Magyarországi Egyetem Mezőgazdaság-tudományi Karának (Mosonmagyaróvár) egyetemi tanára. Doktori értekezését a mezőgazdaság-tudományból 1989-ben védte meg.

Az utóbbi tíz évben 4 könyve, valamint 82 tudományos publikációja (közülük 32 idegen nyelven) jelent meg. Tudományos munkáira ez idő alatt 79 hivatkozás történt. Elfogadott szabadalmainak száma 11.

Hazánkban elsőként, de nemzetközi tekintetben is az első között foglalkozott a bendőben csak kismértékben lebomló (bypass) zsír, fehérje és aminosav készítmények kifejlesztésével, ezeknek a kérődzők energia- és nitrogénforgalmára, továbbá termelésére gyakorolt hatásaival. (Arch. Anim. Nutr. 39. 1—2. 441., Tierzüchter 40. 7. 300., Kraftfutter 67. 9. 318., J. Anim. Physiol. a. Anim. Nutr. 82. 227., Acta Vet. Hung. 47. 4. 409.). Munkájának eredményeként indult be hazánkban a bypass metlonin, valamint a bypass fehérje- és zsírkészítmények felhasználása nagy tejtermelésű tehének takarmányozásában. Vezetője volt annak a két kutatócsoportnak, amely a keményítőérték helyett a korszerű, a parciális nettóenergia használatán alapuló nettóenergia rendszert, továbbá egy új fehérjeértékelési rendszert (metabolizálható fehérjét) dolgozott ki és vezetett be hazánkban a kérődzők takarmányozásában. A két új rendszer korszerű alapokra helyezte a kérődzők energia-, fehérje- és aminosav-ellátását. Alapelvei tekintetében mindkét rendszer konform a világ fejlett szarvasmarhatenyésztéssel rendelkező országokban alkalmazott energia- és fehérjeértékelési rendszerekkel (Szarvasmarha takarmányok energia- és fehérjeértékelése, Mezőgazda Kiadó 2000.). Kísérlettel hozzájárult a niacin kérődzők anyagforgalmában betöltött szerepének teljesebb megismeréséhez és takarmányozásukban történő rendszeres felhasználásához, (Kraftfutter 68. 34. 3—4. 253, Kraftfutter 73. 11. 449.) Több élelmiszeripari melléktermékre dolgozott ki korszerű hasznosítási technológiát (Milchwissenschaft 43. 9. 551., Állatteny. és Tak. 37. 3. 217.). Kiemelkedő eredményeket ért el a biológiai tartósítószer hatásmechanizmusának kutatásában és a harmadik generációs biológiai tartósítószer kifejlesztésében (Wirtschaftseig. Futter 31. 3. 234., Wirtschaftseig. Futter 32. 1. 89, Biores. Techn. 60. 1. 9.). Könyvei több év óta az egyetemi oktatás és a tudományos továbbképzés (PhD-képzés) alapvető ismeretanyagát képezik. Tudományos kitüntetései: Újhelyi Emlékérem, 1982, Wilhelm Kirchner-díj, 1983, Darányi Ignác-díj, 1998, Gábor Dénes-díj, 1998.

Ajánlók: *Horn Péter, Kovács Ferenc*

Varga János

Győrött született 1941-ben. Szűkebb szakterülete állatorvosi mikrobiológia, járványtan. A SZIE Állatorvos-tudományi Kara Mikrobiológiai és Járványtani Tanszékén egyetemi tanár. Doktori értekezését 1944-ben védte meg. Nemzetközi szempontból is értékes kutatási eredményeit az állatorvosi bakteriológia és a baktériumok okozta betegségek oktatásának, kórtanának és az ellenük való védekezés módjainak kutatása terén érte el. Az elmúlt tíz évben két tudományos könyvet és egy tudományos könyvrészletet írt magyar nyelven. Ez idő alatt két tankönyvüket adták ki, egyiknek társszerzője, a másiknak szerkesztője és társszerzője volt. 1990 óta 28 tudományos közleménye jelent meg, ebből 16 nemzetközi tudományos folyóiratokban. Közleményeinek impakt faktora az elmúlt tíz évben 12, egész pályafutása alatt 22. Tudományos munkáira 1990 óta nemzetközi folyóiratokban 9, egész munkásságára vonatkozóan 113 hivatkozást tart számon. Hasznosított szabadalmainak száma 11, ebből 10 nemzetközi védettséget élvez.

Tudományos munkái közül kiemelkedik a háziállatokban megbetegedést okozó *Escherichia coli* törzsek különböző antigénjeinek meghatározása, ezek alapján több vakcina összeállítása és e baktériumok kórtani sajátosságainak tisztázásával a betegség elleni védekezés hatékonyabbá tétele (J. Vet. Med. B. 1991. 38. 689—700.). Munkásságának jelentős részét képezik egyes baktériumok új szerotípusának felismerése. Ezzel hozzájárult több betegség kórjelzésének tökéletesítéséhez, és megalapozta betegségek elleni specifikusabb, hatékonyabb vakcinák előállítását (J. Clin. Microb., 1996. 34. 393—397. Vet. Microb., 1997. 56. 205—212). Jelentősen hozzájárult a *Campylobacter* törzsek okozta (köztük emberi) fertőzések eredetének kiderítéséhez (Zbl. für Bakt., 1998. 288. 67—73.).

Nemzetközileg elismert tanári egyéniség, Szellemi irányítója az újonnan felmerült betegségek elleni védekezésnek, egyes fertőző betegségek elleni hazai mentesítésnek. Nagymértékben segíti a hazai állategészségügyi jogszabályok EU-konform kidolgozását.

Tudományos kitüntetései: Derzsy-díj (1997), Manninger-emlékérem (1998), Tolnay Sándor-díj (2000).

Ajánlók: Kovács Ferenc, Mészáros János, Nagy Béla

Orvosi Tudományok Osztálya

RENDES TAGSÁGRA

Romics László

1936-ban született Érden. 1995 óta levelező tag, jelenleg a Semmelweis Egyetem III. Belklinikáján tanszékvezető egyetemi tanár. Munkatársaival az elmúlt években az atherogenezissel és a zsíryanycsere-zavarokkal kapcsolatos immunológiai folyamatokat tanulmányozták. Összehasonlították a hősokk fehérjék 60 kD molekulatömegű családjába tartozó antitestek specifitását és komplement aktiváló képességét. (International Immunology 1999, 11:1363—1371). Kimutatták, hogy a hsp60 elleni autoantitestek szérum koncentrációja az ischaemiás szívbetegségben (ISZB) szenvedőkben magasabb, a stroke-os betegekben viszont nem különbözik szignifikánsan az azonos korú egészséges kontrollokban mért szérumszint-

től (Stroke, közlésre elfogadva). Cholesterin elleni antitestek (ACHA) vizsgálata során elsőként karakterizálták a természetes autoantitestnek tekinthető, minden ember vérében jelen lévő ACHA-t. További vizsgálataik kiterjedtek a zsíryanycsere-zavarok genetikai hátterére (Lancet, 1997, 350,518, Clin. Genet. 1999, 55, 67—68.). Romics László 1996—99 között a Semmelweis Egyetem rektora, megalakulása óta tagja az MTA Doktori Tanácsának. A Belgyógyászati Kollégium és a Magyar Arterioszklerosis Társaság elnöke. 1999-ben Szent-Györgyi Albert-díj kitüntetésben részesült.

Ajánlók: *Magyar Kálmán, Ihász Mihály*

Szegedi Gyula

1936-ban született Újszászon. 1995 óta levelező tag, a Debreceni Egyetem III. sz. Belklinikájának tanszékvezető egyetemi tanára. Tudományos munkája a poliszisztémás autoimmun betegségek, ezen belül is elsősorban a szisztémás lupus erythematosus (SLE) patomechanizmusának kutatásával kapcsolatos. Munkatársaival az elsők között számoltak be az SLE és egyes HLA antigének és Gm allotípusok fokozottabb asszociációjáról és az SLE-s betegek monocitáinak funkcionális rendellenességéről, megállapították, hogy ezek előidézői elsősorban a betegséghez társuló immunológiai abnormalitások. Az SLE-s betegek limfocita szubpopulációit vizsgálva szolgáltatott értékes eredményeket, celluláris és humorális immunológiai paraméterek változásait használták fel a betegek klinikai állapotának monitorozására. A több mint 100 000 lakosra kiterjedő epidemiológiai megfigyeléseik hazai vonatkozásban alapadatokat eredményeztek. Nemzetközi vonatkozásban is tekintélyes számú, az ő és munkatársai által gondozott egyéb poliszisztémás betegek betegségének tanulmányozása során is több eredeti, nemzetközileg is elismert megfigyelést tettek. Eredményeit 396 közleményben tette közzé, melyek kumulatív impakt faktora 319, a hivatkozások száma 517.

Ajánlók: *Ihász Mihály, Muszbek László*

Szolcsányi János

1938-ban született Budapesten. 1995 óta levelező tag, jelenleg a Pécsi Tudományegyetem Farmakológiai és Farmakoterápiás Intézetének tanszékvezető egyetemi tanára. Kutatási területe a nociceptív szenzoros neuronok élettana és gyógyszerterapeútika. Kimutatta, hogy a kapszalcin-érzékeny érzőreceptorokból szomatosztatint szabadul fel, mely a keringésbe jutva szisztémásan gyulladásgátló és antinociceptív hatást fejt ki. Az érzőreceptoroknak ez a populációja így egyedülálló módon közvetlenül is részt vesz a neurohormonális szabályozásban. Bebizonyította, hogy a neurogén gyulladás gátlását és a szenzoros neuropeptidok felszabadulását a nociceptin és a kapszalcin receptor feltételezett endogén ligandja, az anandamide is gátolja. Elsőként talált bizonyítékot arra, hogy az endothelin szenzoros idegvégződésekből is felszabadul és szöveti válaszokat (koszorúér-szűkület, negatív inotrop hatás) vált ki. Új felismerése továbbá az is, hogy a meningeális erekben az antidiurikus vazodilatációt egyedülálló módon kapszalcinre érzéketlen afferens rostok közvetítik. 1996-tól 33 közleménye jelent meg. Eddigi közleményeire közel ötezer nemzetközi hivatkozás történt. Tudományos kitüntetései az elmúlt öt évben: Batthyány-Strattmann László-díj, Id. Issekutz Béla-díj, Ipolyi Arnold-díj, MTA Nívódíj, Széchenyi professzori ösztöndíj.

Ajánlók: *Flerkó Béla, Méhes Károly, Spät András*

LEVELEZŐ TAGSÁGRA

Ádám Veronika

1949-ben született Nagykanizsán. Szűkebb szakterülete az idegtudományok, illetve a neurokémia, ezen belül a neurodegenerációk és oxidatív stressz által okozott központi idegrendszeri károsodások molekuláris mechanizmusának vizsgálata. A Semmelweis Egyetem Orvosi Biokémiai Intézetének tanszékvezető egyetemi tanára. Az orvostudomány doktora fokozatot 1989-ben szerezte meg. Tudományos munkája során a központi idegrendszeri neurotranszmitterek felszabadulásának regulációja terén ért el eredményeket (*Nature*, 328, 581, 1987). Jelenleg a cerebrovasculáris és a neurodegeneratív betegségek molekuláris mechanizmusát, ezen belül elsősorban az oxidatív stressz szerepét vizsgálja. Munkatársaival megállapították, hogy oxidatív stresszben mely enzimek és transzporterek gátlása hozható közvetlen összefüggésbe a sejtpusztulással (*Neurosci.*, 20, 2094, 2000), ami új terápiás lehetőségeket nyithat meg. Ezzel összefüggésben a vér-agy gát sejtjében ion transzporterek és új típusú (proteáz aktivált) receptorok jelenlétét írták le (*J. Physiol.* 515, 147, 1999). Tudományos eredményeit több mint 50 cikkben tette közzé, melyek összes impakt faktora 175, az idézetek száma 891. Az elmúlt években az Arany János Kuratórium Szentágotthai János-díjában, Batthyány-Strattmann-díjban és a Magyar Köztársaság Arany Érdemkereszt kitüntetésében részesült.

Ajánlók: *Halász Béla, Ihász Mihály, Lapis Károly, Papp Gyula, Spät András*

Ádány Róza

1952-ben született Berettyóújfalun. Az orvostudomány doktora minősítést 1991-ben nyerte el, jelenleg a Debreceni Egyetem Népegészségügyi Iskolájának és Megelőző Orvostani Intézetének igazgatója, tanszékvezető egyetemi tanár. Fő kutatási területe a daganatos és a kardiovaszkuláris betegségekkel szembeni veszélyeztetettség biomarkereinek azonosítása, valamint a magyar lakosság korai halálozása struktúrájának és okainak elemzése. Az intratumorális fibrin képződés mechanizmusának, s ebben a tumor asszociált makrofágok részvételének tisztázása során tett felismerései a matrix makrofágok szerepének koncepcionális újraértelmezéséhez vezettek (*Brit. J. Cancer* 55, 421, 1987, *Thromb. Haemost.* 60, 293, 1988). Azonosította az emberi szervezet XIII-as faktort termelő sejtjeit, tisztázta azok ontogenezisét (*Blood* 86, 2151, 1995). Az irányítása alatt jelenleg folyó kísérletes onkológiai és genetikai epidemiológiai vizsgálatok célja új prevenciók célpontok feltárása és annak tisztázása, hogy a magyar lakosság esetében mely genetikai vizsgálatok eredményeinek lehet — egyéni és populációs szinten — prediktív értéke a kardiovaszkuláris és daganatos betegségekkel szembeni veszélyeztetettség kimutatásában (*Cell. Immunol.* 170, 202, *Cancer Genet., Cytogenet.* 109, 114, 1999). Publikációinak száma 98, melyek kumulatív impakt faktora 170, független idézettsége 570. A „Magyar Felsőoktatásért” érdemérem kitüntetettje, a Megelőző orvostani és népegészségügyi Szakmai Kollégium elnöke, az Association of Schools of Public Health Executive Board tagja.

Ajánlók: *Eckhardt Sándor, Jobst Kázmér, Muszbek László*

Csanády Miklós

1937-ben született Budapesten. Doktori értekezését 1995-ben védte meg, jelenleg a Szegei Tudományegyetem II. sz. Belklinika és Kardiológiai Központ igazgatója. Fő tudományos érdeklődési területe a kardiológia, ezen belül a familiáris szívbetegség vizsgálata. Elsőként írta le a familiáris dilatatív cardiomyopathiát és azóta gyűjtve és szisztematikusan megfigyelve a betegeket számos új megállapítást tett a betegség gyakoriságára, öröklődésmenetére és lefolyására. Továbbá megfigyelt és leírt egy új szindrómát, melyet a London Dymorphology Database „Csanády (1987) cardiomyopathy deaf-mutism” néven tart számon. E témakörben összesen 391 publikációja jelent meg. Közleményeinek impakt faktora 77. Idézettsége 260 felett, a legrangosabb kardiológiai kézikönyv (Braunwald: Heart Diseases) 4 dolgozatát is idézi, valamint a History of Cardiology is méltatja, hogy ő a familiáris dilatatív cardiomyopathia első leírója. A Magyar Kardiológusok Társaságának elnöke. Az Európai Kardiológus Társaság „fellow”-ja (1991). A Cardiologia Hungarica, East European Journal of Cardiology, Cardiovascularis Szemle és a Családorvosi Fórum szerkesztőbizottsági tagja. 1988-tól az MTA Szegei Akadémiai Bizottság Orvostudományi Szakbizottság Kardiológiai Munkacsoportjának elnöke.

Ajánlók: *Dobozy Attila, Petrányi Győző*

Dóczi Tamás

1949-ben született Szegeden. Doktori disszertációját 1994-ben védte meg, jelenleg a Pécsi Tudományegyetem Idegsebészeti Klinikájának igazgatója. Igazolta a látgyagyhártya vérzések után az agyi kapillárisok korai károsodását, alapvető felismeréseket tett a vér-agy gát szerepéről az agyoedema kialakulásában. Elsőnek vetette fel egy központi neuroendokrin rendszer szabályozó szerepét az agy térfogatszabályozásában. Megállapította a centrális vasopresszin vízkonzerváló, az atrialis natriuretikus peptid nátrium- és vízcökkentő hatását. Az agyszövet térfogat állandóságának ozmotikus szabályozásában bizonyította a centrális atriopeptid jelentőségét az agyoedema kialakulásában. A klinikai kutatól utánpótlás biztosítására Az agy és az intracranialis térfogatszabályozás címmel PhD-programot indított, melynek során eddig hárman kaptak doktori fokozatot és jelenleg öten dolgoznak a témában. Klinikusként diagnosztikus műszerközponttal integrált regionális idegsebészeti centrumot hozott létre (CT, MRI, DSA, SPECT). Ennek révén jelentős eredményeket ért el a minimális invazív idegsebészeti technikák hazai bevezetésében. Cikkjeinek összesített impakt faktora 64. 1995-től az EANS Correlative Studies Committee elnöke. Kiváló orvos és az Európai Idegsebészeti Társaságok szövetsége Upjohn-díja kitüntetésben részesült. Az Európai Idegsebészeti Társaságok szövetségének alelnöke.

Ajánlók: *Jobst Kázmér, Szolcsányi János*

Gaszner Péter

1939-ben született Békéscsabán. Doktori értekezését 1997-ben védte meg, jelenleg az Országos Pszichiatriai és Neurológiai Intézet osztályvezető főorvosa. Megállapította, hogy a melanoma malignum adhat egyetlen metasztatist a központi idegrendszerbe, így érdemes operálni. A pszichofarmakonok bevezetése előtt az általa kidolgozott atropin-kóma eljárást széles körben alkalmazták skizofrén betegeknél. Elsőként írta le az antidepresszánsok és a neuroleptikumok cholinerg és noradrenerg idegrendszeri hatásának vizsgálati metodikáját egészséges önkénteseknél és betegeknél (Br.J.Clin. Pharmac. 9, 112–113, 1980). Megállapí-

totta, hogy a depresszió és a központi idegrendszer szerotonin és noradrenalin anyagcsere-zavara egyaránt csak következménye a megbetegedésnek. Új polydiagnostikus nozológiai rendszere, a Composite Diagnostic Evaluation of Hyperthymic Disorders a mai pszichiatriai besorolás legmegbízhatóbb módszere. Elsők között írta le a szelektív hatású reboxetin anti-depresszáns és a clonazepam drog-elvonási tünetekben gyógyító hatását. Tudományos eredményeit 118 közleményben közölte, melyek kumulatív impakt faktora 41. Idézettsége 205.

Ajánlók: *Knoll József, Magyar Kálmán*

Gergely Lajos

1940-ben született Debrecenben. Doktori értekezését 1987-ben védte meg, jelenleg a Debreceni Egyetem Mikrobiológiai Intézetének tanszékvezető egyetemi tanára. Fő kutatási területe az orvosi virológián belül a herpeszvírusok és a humán papillomavírusok kutatása. Az Epstein—Barr-vírus szaporodásával kapcsolatos alapvető megállapításait — a vírusantigének szintézisének körülményeit, a latens vírusgenom aktiválhatóságát, a vírus hatását a gazdasejt-re — tankönyvek és kézikönyvek is idézik. A humán papillomavírusok és a cervix carcinoma közti kapcsolatban a vírus fontos szerepét számos közleményben méltatta. Kiemelkedők a vírus előfordulási gyakoriságára, a vírusgenom daganatkezelésben fontos génjeinek transzkripció aktiválására, a vírusgenom integrációjára vonatkozó eredményei. Tudományos publikációinak száma 80, az összesített impakt faktora 121. Idézettsége 581. Több nemzetközi társaság alapító tagja, kiterjedt nemzetközi kapcsolatok mellett az orvosi virológia korszerűen felszerelt kutatóbázisát alakította ki, ahol számos tehetséges fiatal szakember dolgozik.

Ajánlók: *Kovács László, Muszbek László, Nász István, Petrányi Győző*

Kosztolányi György

1942-ben született Szekszárdon. Doktori értekezését 1989-ben védte meg, jelenleg a Pécsi Tudományegyetem Orvosi Genetikai és Gyermekfejlődéstan Intézetének tanszékvezető egyetemi tanára. Kutatásainak fő profilját a genetikai betegségekhez vezető mutációk és a megjelentési formák összefüggéseinek, a veleszületett testi és szellemi rendellenességek korai és pontos kórismézési lehetőségeinek elemzése jelenti. A kromoszómahibák értelmezésében tett eredeti megfigyeléseivel már a hetvenes évektől a klinikai genetikai kutatás nemzetközileg elismert szereplőjévé vált. Világszerte jelentős visszhangot váltott ki és tankönyvi tétellé vált a gyűrűkromoszómák nem-specifikus tüneteiről közölt teóriája. (*Human Genetics* 1987, 75: 174—179), amely a mai napig gyakran idézett, alapvető munkának számít. A jórészt saját elképzelése alapján létrejött, nevében is újszerű Orvosi Genetikai és Gyermekfejlődéstan Intézet célja az, hogy testi és szellemi fogyatékosághoz vezető öröklődő állapotok diagnosztikája, ill. a kezelés, rehabilitáció egy szervezeti egységben történjen, szerves egységben az oktatással és kutatással. Tudományos publikációinak száma 150, összesített impakt faktora 155. Idézettsége 261. Tudományos kitüntetése: Akadémiai Díj.

Ajánlók: *Méhes Károly, Papp Gyula*

Kovács László

1934-ben született Szombathelyen. Doktori értekezését 1987-ben védte meg, jelenleg a Szegedi Tudományegyetem Szülészeti és Nőgyógyászati Klinikájának egyetemi tanára. Tudományos munkássága a humán reprodukció szabályozásával és a szülészeti perinatológiával foglalkozik. Elsők között alkalmaztak postcoitális kontraceptívot. Számottevő eredményeket ért el a progesteron antagonisták klinikai alkalmazásával kapcsolatban. Munkássága jelentősen hozzájárult ahhoz, hogy a mifepriston-prostaglandin kombinált kezelés klinikai körülmények között is alkalmazható legyen. Magyarországon elsőként alkalmaztak béta-mimetikus készítményt az idő előtti fájás tevékenység leállítására. Bizonyították, hogy a terhesség alatti magnéziumpótló kezelés jelentősen csökkenti a koraszülés gyakoriságát. Elsőként vezette be az antenatalis cardiocotografia vizsgálat számítógépes értékelését Magyarországon. Az elmúlt tíz évben 137 tudományos publikációja jelent meg, ezek összesített impakt faktora 182. Összes idézettsége 820. Tudományos kitüntetései: Semmelweis Emlékérem, Jancsó Miklós Emlékérem, Egon Diczfalusy Lecture Award, Szent-Györgyi Albert-díj, Szegedért Alapítvány Kuratóriumi Díja.

Ajánlók: *Gáti István, Pásztor Emil*

Mózsik Gyula

1938-ban született Dancsházán. Doktori disszertációját 1977-ben védte meg, jelenleg a Pécsi Tudományegyetem I. sz. Belklinikájának tanszékvezető egyetemi tanára. Alapvető megfigyeléseket írt le a vagus ideg szerepéről, továbbá a mellékvese és a gyökfógó hatású szerek (retinoidok) hatásairól a gasztrointesztinális nyálkahártya védekező mechanizmusában. Összefüggéseket állapított meg a plazmamembrán Na⁺-K⁺-függő ATP-áz és adenilát-cikláz enzimműködésének aktivitása között és az extra- és intracelluláris reguláló mechanizmusok szerepéről a nyálkahártya ép és kóros működésében. Állatkísérletes eredményeit emberi gyomor és vékonybél nyálkahártyából nyert műtéti preparátumokon végzett biokémiai vizsgálatokkal is alátámasztotta. Klinikai farmakológiai és dietetikai munkássága is jelentős, és a fekélybetegség parazimpatolitikumokkal történő kezelésében úttörő megfigyeléseket tett a gyógyszerintolerancia kialakulásával kapcsolatban. Tudományos közleményeinek száma 249, ezek összesített impakt faktora 174. Idézettsége 702. Fontosabb kitüntetései: Pro Optimo Merito in Gastroenterologia, Széchenyi ösztöndíj, Akadémiai Nívódíj.

Ajánlók: *Szegedi Gyula, Szolcsányi János*

Oláh Edit

1947-ben született Káldon. Doktori értekezését 1992-ben védte meg, jelenleg az Országos Onkológiai Intézet Molekuláris Biológia Osztályának vezetője. Elsőként írta le a ras és myc onkogének kifejeződésének metabolikus (guanilát) kontrollját a sejtdifferenciáció szabályozásában, és javaslatot tett ezen onkogének funkcióját gátló új daganatterápiás irányzat létjogosultságára (PNAS, 85:6533, 1988). Munkacsoportjával elsőként azonosított a hazai hereditár daganatos (női és férfi emlőrák, petefészekrák) megbetegedésekért felelős és a kelet-közép-európai populációkra jellemző örökölt génkárosodásokat (Int. J. Cancer, 86:737, 2000) a klinikai gyakorlatban is. Különösen jelentős az egy személyben kialakuló, több szervre kiterjedő daganatos megbetegedésekért felelős, két hajlamosító gént érintő, örökölt kettős heterozigóta BRCA1 és BRCA2 mutáció első leírása ezen súlyos betegségcsoportban (Ramus

et al., *Nature Genet.* 15:14, 1997). Nemzetközi együttműködés keretében a daganatképződésben közreműködő új gének szubkromoszómális lokalizációjára tett javaslatot, és új összefüggéseket tárt fel a genotípus és a malignus fenotípus vonatkozásában (*Am. J. Hum Genet* 62:1381, 1998). Tudományos publikációinak száma 144, ezek összesített impakt faktora 211. Idézettsége 821. Fontosabb tudományos díjai: Terry Fox-díj, George Weber Alapítvány díj, Markusovszky-díj, Széchenyi professzori ösztöndíj, az Indianai Egyetem vendégprofesszora.

Ajánlók: *Besznyák István, Eckhardt Sándor*

Sótonyi Péter

1938-ban született Budapesten. Doktori értekezését 1990-ben védte meg, jelenleg a Semmelweis Egyetem rektora, az Igazságügyi Orvostani Intézet tanszékvezető egyetemi tanára. Új módszereket dolgozott ki a különböző ATP-ázok citokémiai jellemzésére. Morfológiailag lokalizálta a mytokondriális ATP-ázt. Új módszert dolgozott ki a szívglükozidok morfológiailag lokalizálására. Számos módszert vezetett be az igazságügyi orvostani gyakorlatban, így a pásztázó elektromikroszkópiát, vagy az elemanalízist. Izolált szívizomsejt modellt dolgozott ki a szívizomsejt károsodás folyamatának követésére. Munkássága hozzájárult ahhoz, hogy a hiperkontrakciós nekrozis pathomorfológiájának leírása alkalmas legyen a szívizombetegségek diagnosztizálására. Tudományos közleményeinek száma, 221, ezek összesített impakt faktora 176. Idézettsége 671. Tudományos kitüntetései: Jendrassik Emlékérem és Jutalomdíj, Ajtay K. Sándor Emlékérem, Kitasato Emlékérem, Batthyány-Strattmann László-díj, Halász Géza Emlékérem, OTKA Ipolyi Arnold Tudományfejlesztési Díj, Akadémiai Díj, Albert Schweitzer Aranyérem, Pro Progressione et Confirmatione Medicinae Forensis Díj, Kitasato Egyetem Doctor of Philosophy cím.

Ajánlók: *Besznyák István, Gáti István, Palkovits Miklós, Romics László*

Süveges Ildikó

1939-ben született Debrecenben. Doktori értekezését 1985-ben védte meg, jelenleg a Semmelweis Egyetem I. sz. Szemészeti Klinika tanszékvezető egyetemi tanára. Tudományos tevékenysége a szaruhártya betegségei köré fonódott. Megállapította, hogy a Terrien-féle marginális dystrophia nem dystrophiás folyamat, hanem gyulladás, amelynek autoimmun komponensei is vannak. Hyalokeratopathia néven új betegséget írt le, melynek lényege az üvegest érintkezése a cornea hátsó felszínével, amely miatt az ott lévő endothelsejtek elpusztulnak, védő funkciójuk megszűnik, a csarnokvíz beivódik a szaruhártyába. Újabb vizsgálatait munkacsoportjával a cornea sebgyógyulásának folyamata alkotja, különös tekintettel az excimer lézer kezelés utáni sebgyógyulásra. Megállapították, hogy a Bowman membrán nélküli szaruhártya az UVB sugárzást átengedi a cornea mélyebb rétegei felé. Az UVB gátolja a sebgyógyulást, a corneában heg alakul ki veszélyeztetve ezzel a cornea átlátszóságát és ezáltal a fotorefraktív kezelések eredményeit. Megállapította az UVB és a lézer energia még tolerálható határát a cornea normális sebgyógyulásában. Munkájuk nyomán alakult ki az a terápiás gyakorlat, hogy az excimerrel kezelt beteg szaruhártyáját védeni kell a napsugárzástól. Tudományos közleményeinek száma, 159, ezek összesített impakt faktora 31. Idézettsége 105. Tudományos kitüntetései: Javal Gold Medal, az Amerikai Szemorvos Társaság díja, Marchot-emlékérem.

Ajánlók: *Ihász Mihály, Nász István*

Szende Béla

1936-ban született Budapesten. Doktori értekezését 1982-ben védte meg, jelenleg a Semmelweis Egyetem Patológiai és Kísérleti Rákkutató Intézet igazgatója. Tudományos munkája során megállapította, hogy ugyanazon aminosav D és L formája ellentétesen befolyásolja egyes daganatfajták növekedését. Feltárta és részletesen ismertette a methylezett lysin származékok biológiai hatásait. A peptidek közül elsősorban a csecsemőmirigy hormon fragmenseinek immunstimuláns hatását tanulmányozta. Később LHRH agonisták, valamint somatostatín analógok daganatnövekedést gátló hatását tanulmányozta. Elsőként mutatott rá az irodalomban arra, hogy ezek a peptidek a programozott sejthalál (apoptosis) fokozott indukálása révén fejtik ki hatásukat, és pedig a daganatsejtekben található receptorokon keresztül. Emberi daganatok (prosztatarák, vastagbélrák, gégerák, fehérvérűség) esetében kimutatta, hogy a daganatok hormonkezelésének, sugárkezelésének és cytostatikummal való kezelésének hatására bekövetkező aktív, programozott sejthalál mértéke a kezelés hatékonyságára vonatkozóan előrejelző értékű. Munkatársaival elsőként közölte HLA-DR antigén megjelenését átültetett máj epeújtáiban. Ezt a jelenséget azóta világszerte az átültetett máj kilökődésének jeleként, diagnosztikus céllal használják fel. Tudományos eredményeit 366 dolgozatban közölte, ezek összesített impakt faktora 313. Idézettsége 1149. Tudományos elismerései: Huzella Tivadar Emlékérem és jutalomdíj, Baló József emlékérem, Novicardin-díj.

Ajánlók: *Lapts Károly, Magyar Kálmán*

Tulassay Tivadar

1949-ben született Galántán. Doktori értekezését 1989-ben védte meg, jelenleg a Semmelweis Egyetem I. sz. Gyermekklinikájának tanszékvezető egyetemi tanára. Tudományos munkássága a só-vízháztartás újszülöttkori szabályozásának kérdései köré csoportosul. Elsőként írta le a légzészavarban szenvedő újszülöttek átmeneti veseelégtelenségének okait. Részletesen leírta az alacsony dózisu dopamin koraszülött vesére kifejtett hatását. Elsőként írta le emberben az intravaszkuláris tér és az ANP aktivitásának azonos irányu változását (Lancet 1985, II. 303). Igazolta, hogy az ANP központi szerepet tölt be az intravaszkuláris tér és tágabb értelemben az extracelluláris tér állandóságának biztosításában. Elsőként mutatta ki, hogy az alapvetően endokrin és metabolikus hatásu somatostatín jelentős vaszkuláris hatással is bír. Ez a hatás vazokonstrukció, ami regionális és endothelium függőséggel is bír. Humán vörösvérsejteken végzett Na/H antiport és Na/K/ATP-áz meghatározásokkal igazolták a transzporterek jelentős aktivitásváltozását inzulin dependens diabetes mellitusban, cystas fibrozisban, nephrosis syndromában és hypercalciuriában. A transzporterek fokozott aktivitása — más faktorokkal együtt — már a gyermekkorban is prediktív jelentőségű a késői diabeteses nephropathia kialakulása szempontjából. Tudományos dolgozatainak száma 161, ezek összesített impakt faktora 110. Idézettsége 714. Tudományos kitüntetései: Markuszovszky-díj, Petényi Géza-díj.

Ajánlók: *Halász Béla, Méhes Károly, Palkovits Miklós, Romics László, Spät András*

Vécsei László

1954-ben született Kiskunfélegyházán. Doktori disszertációját 1992-ben védte meg, jelenleg a Szegedi Tudományegyetem Neurológiai Klinikájának tanszékvezető egyetemi tanára. Kísérletes munkája a neuropeptidekre, valamint az excitotoxinok, mitochondriális toxinok és redox rendszerek tanulmányozására terjed ki. Igazolta, hogy a szomatosztatin a tanulási és memória folyamatokat kedvezően befolyásolja. Szomatosztatin-depletált állatmodellben a memória folyamatok károsodását észlelte, ami az Alzheimer-kór jobb megértéséhez járult hozzá. Leírta, hogy migrénben szenvedő betegeknél a testnedvek szomatosztatin és beta-endorfin koncentrációja csökken. A Huntington-kór striatalis kánsav és kvinolinsav (kinurenin metabolit, NMDA agonista) modelljében igazolták a szomatosztatin depláció neurofarmakológiai következményeit (Pharmacol. Biochem. Behav. 39:473—478, 1991). Parkinson-és Alzheimer-kórban szenvedő pácienseknél bizonyította a probenecid kimurénsv (kinurenin metabolit, NMDA-antagonista) koncentrációt emelő hatását, és felhívta a figyelmet a kinurenin metabolizmus módosításának terápiás lehetőségére. Sclerosis multiplexben szenvedő betegek plazmájában állapotrosszabbodás esetén jelentős tokoferol csökkenést igazolt. Tudományos publikációinak száma 215, ezek összesített impakt faktora 251. Idézettsége 602. Tudományos kiténtetése: Apáthy István és Sántha Kálmán Emlékérmek, Markuszovszky-díj, a svédországi Lundi Egyetem doktora.

Ajánlók: *Dobozy Attila, Pásztor Emil*

Műszaki Tudományok Osztálya

RENDES TAGSÁGRA

Bokor József

1948-ban Tiszadobon született. Szűkebb szakterülete: szabályozáselmélet, rendszerelmélet. Akadémiai levelező tag 1998-ban lett. Székfoglaló előadásának címe: Dinamikus rendszerek identifikációja és robusztus irányítása. Tudományos kiténtetése: Akadémiai Díj (1987), Gábor Dénes-díj (1994), Benedikt Ottó-díj (1999). Az MTA SZTAKI tudományos igazgatója, a BME tanszékvezető egyetemi tanára.

A rendszerelmélet nemzetközileg is kiemelkedő művelője, aki levelező taggá választása óta is lényeges új elméletekkel gazdagította a robusztus irányítás módszereit és ezeket nagy sikerrel alkalmazta a járműirányítás hazai fejlesztésében, továbbá egy különösen fontos amerikai, új architektúrájú repülőgép-irányítási rendszer kutatási projektjében. Legfontosabb publikációi: *Bokor J., Michaletzky Gy. és Várlaki P.*: Representability of Stochastic Systems (Budapest: Akadémiai Kiadó, 1998.); *Bokor J. és Schipp F.*: Approximate identification in Laguerre and Kautz bases (Automatica, 34, 4, 463—468, 1998); *Bokor J., Szabó Z. és Schipp F.*: Identification of rational approximate models in H_∞ using generalized orthonormal basis (IEEE Transactions on Automatic Control, 44, 1, 153—158, 1999).

Ajánlók: *Csibi Sándor, Michelberger Pál, Vámos Tibor*

Györfi László

1947-ben Hercegfalván született. Szűkebb szakterülete: matematikai statisztika, információelmélet. Akadémiai levelező tag 1995-ben lett. A BME Számítástudományi és Információelméleti Tanszék egyetemi tanára.

1995 óta a kommunikációs hálózatok új irányzatai szempontjából lényeges további alap- kutatási eredmények sorát publikálta. Jellemző példák: *L. Devroy, L. Györfi, G. Lugosi: Probabilistic Theory of Pattern Recognition*, Springer, 1996.; *Györfi, G. Morvai, S. Yakovitz: Limits to consistent on-line forecasting*, IEEE Trans. Inform.Theory, 44, 886—892, 1998.; *L. Györfi, A. Rácz, K. Duffy, J. T. Lewis, F. Toomey: Distribution-free confidence intervals for measurements of effective bandwidth*, J. Applied Probability, 37, 224—235, 2000. 1997-ben az Institute of Electrical and Electronic Engineers Fellow-vá választotta, az IEEE Information Theory Society javaslatára. 1997-ben Jacob Wolfowitz-díjat nyert. 2000-ben Széchenyi-díjjal tüntették ki.

Ajánlók: *Csibi Sándor, Roska Tamás, Vámos Tibor*

Kozák Imre

1930-ban Góron született. Szűkebb szakterülete: kontinuummechanika. Akadémiai levelező tag 1995-ben lett. Székfoglaló előadásának címe: A kontinuummechanika és a geometria. Tudományos kitüntetése: Széchenyi-díj (1999). A Miskolci Egyetem Mechanikai Tanszékének egyetemi tanára.

Korábbi munkásságának folytatásaként kimutatta, hogy a kiegészítő virtuális munka elv-ből nemlineáris esetben a Riemann—Christoffel görbületi tenzor zérussal egyenlővé tett koordinátái mint kompatibilitási mezőegyenletek kiadódnak (*Kozák, I.: Principle of complementary virtual work and the Riemann-Christoffel curvature tensor as compatibility conditions; Journal of Computational and Applied Mechanics*, Vol. 1. No. 1., 71—79, 2000). Végeselemes iterációs eljárásokat dolgozott ki felületre merőleges követő terhelések geometriailag nemlineáris 3D-s feladataira, egyensúlyi felületek és utak meghatározására, az egyensúlyi helyzetek stabilitási feltételeire és az instabil helyzetek minősítésére (Részben: *Kozák, I.—Nándori, F.—Szabó, T.: FE analysis of geometrically nonlinear static problems with follower loads; Computer Assisted Mechanics and Engineering Sciences*, 6: 369—383, 1999. A további részek közlésre leadva).

Ajánlók: *Páczelt István, Reményi Károly, Terplán Zénó*

Tarnai Tibor

1943-ban Hatvanban született. Szűkebb szakterülete: szerkezeti mechanika és topológia, diszkrét geometria. Akadémiai levelező tag 1995-ben lett. Székfoglaló előadásának címe: A szerkezeti mechanika és a társtudományok. 1988-ban Akadémiai Díjat kapott. A BME Tartó-szerkezetek Mechanikája Tanszékének egyetemi tanára.

Kutatásainak kiemelkedő értékét elsősorban az adja, hogy a szerkezeti mechanikát interdiszciplináris összefüggéseiben is műveli. A levelező taggá választása óta született, legfontosabbnak ítélt eredményei: a csupán pentamerekből felépülő ikozaéderez vírusköpenyek szerkezetének mechanikai elven alapuló bizonyítása (Pentagon packing model for „all-pentamer” virus structures, *Biophys. J.* 69 (1995), 612—618), lokális optimumot adó gömbi körelrendezések meghatározása a legsűrűbb elhelyezés és a legritkább fedés közötti átmeneti zónában (Transition from spherical circle packing to covering: geometrical analogues of chemical

isomerisation és Transition from circle packing to covering on a sphere: the odd case of 13 circles; Proc. Roy. Soc. Lond. A 452 (1996), 2043—2064 és 455 (1999), 4131—4143), szerkezeti stabilitásvizsgálatra origami modell kidolgozása (Folding of uniform plane tessellations; Origami Science and Art, Setan Univ. Art and Desing, Otsu, Japan, 1997, 83—91). A magyar szerkezeti topológiai kutatások meghatározó személyisége.

Ajánlók: *Gáspár Zsolt, Kaliszky Sándor,
Kollár Lajos, Szabó János*

LEVELEZŐ TAGSÁGRA

Arató Péter

Budapesten született 1942-ben. Szűkebb szakterülete a digitális technika és a logikai szintézis. Doktori értekezését e témából védte meg 1985-ben. A BME Irányítástechnikai és Informatikai Tanszékének vezetője. Új elvi módszert dolgozott ki a nem teljesen határozott sorrendi hálózatok szintézisére, amely nem igényli az állapotok előzetes definícióját és csupán az előírt bemeneti-kimeneti viselkedésből kiindulva, nem összefüggő részletekben megadott specifikáció esetén is képes az egyes tervezési lépésekben az optimalizálásra.

Új eljárást dolgozott ki pipeline működésű célarchitektúrák magas szintű logikai szintézisére, amely képes előre megadható újraindítási idő beállítására, elvégzi az ütemezést és az allokációt a kívánt újraindítási időhöz tartozó lehető legkevesebb pótlólagos regiszter és művelet-többszörözés mellett.

Az elmúlt tíz évben 2 könyvet, 1 könyvrészletet, 13 idegen nyelvű, 2 magyar nyelvű tudományos cikket jelentetett meg. A hivatkozások száma: 23.

Legfontosabb publikációi: *Arató P.*: Logikai rendszerek tervezése. Egyetemi tankönyv. Tankönyvkiadó 1985.; *P. Arató, I. Béres, A. Ructnski, R. Davies, R. Torbert*: A High-Level Datapath Synthesis Method for Pipelined Structures *Microelectronics Journal*, Elsevier Science, Vol. 25, No.3. 1994. 251—259.; *P. Arató, T. Visegrády*: Effective Graph Generation from VHDL. Description; *Microelectronics Journal*, Elsevier Science, Vol. 29, No.3, 1998. 123—132.; *P. Arató, T. Visegrády, I. Jankovits, Sz. Szigeti*: High-level Synthesis of Pipelined Datapaths *Panem*, 1999. 201. Megjelenés alatt a John Wiley & Sons. kiadónál is.

A magas szintű logikai szintézis algoritmusok kutatása során elért eredményei alapján új elveket dolgozott ki azok alkalmazására a hardware-software codesign és a rendszerszintű szintézis tématerületén. Új algoritmust dolgozott ki az IP (Intellectual Property) funkcionális egységekre történő rendszer-dekompozícióra, amely lehetővé teszi az újrafelhasználás előre megadható mértéke mellett optimalizálást.

Ajánlók: *Bokor József, Keviczky László, Tuschák Róbert*

Bánhidi László

1931-ben Szolnokon született. Szűkebb szakterülete: komfortelmélet, sugárzó fűtések, hőérzet. A BME Épületgépészeti Tanszékének emeritus professzora. Doktori értekezését 1983-ban védte meg. Az elmúlt tíz évben egy idegen és két magyar nyelvű könyve, három magyar nyelvű könyvrészlete, 60 idegen és 23 magyar nyelvű tudományos cikke jelent meg. Legjelentősebb tudományos eredményei: Zárt terek hőérzeti méretezése (Műszaki Könyvkiadó, 1976) magyar,

orosz és kínai nyelven, melyben a hőérzeti méretezési módszerek terén végzett tudományos eredményeit is ismerteti; Compensation of asymmetric radian heat loss to cold walls by different heating system analysis with thermal manikin. Environment International. Vol. 17. 1991. Laboratóriumi kísérleti eredményekkel meghatározta a különböző fűtési megoldások hatásosságát az aszimmetrikus sugárzás kiküszöbölhetősége vonatkozásában; Ember—épület—energia (Akadémiai Kiadó, 1994). Az aszimmetrikus sugárzás, huzat, kombinált hatások (hő, zaj, világítás) emberre gyakorolt hatásmechanizmusának és mérési lehetőségének tisztázásában ért el nemzetközileg elismert új tudományos eredményeket.

Ajánlók: *Michelberger Pál, Vajna Zoltán*

Domonkos Gábor

1961-ben Budapesten született. Szűkebb szakterülete: nemlineáris mechanika. A BME Szilárdságtani és Tartószerkezeti Tanszékének egyetemi tanára. Doktori értekezését 1998-ban védte meg. Az elmúlt tíz évben 2 könyvrészlet (idegen nyelven), 33 cikk idegen nyelven, 4 cikk (magyarul) szerzője. Hivatkozásainak száma 65. Legfontosabb tudományos eredményei: *G. Domokos, P. J. Holmes*: Euler's Problem, Euler's Method and the Standard Map, or the Discrete Charm of Buckling. *J. Nonlinear Science* (1992) 3, 109—151; *G. Domokos*: Static Solitary Waves as Limits of Discretization: a plausible Argument. *Phil. Trans. of the Royal Society London, A* (1997) 355, 2099—2166. Jelentős eredményeket ért el mechanikai feladatok diszkrétizálásával kapcsolatban. Munkáiban kapcsolatot teremtett a peremérték-feladatok diszkrétizálása során fellépő, úgynevezett „parazita” megoldások és a dinamikai rendszerekben régóta vizsgált káoszjelenségek között. Meglepő jelenségekre mutatott rá a diszkrét—>folytonos határátmenettel kapcsolatban; *G. Domonkos*: A Group-theoretic Approach to the Geometry of Elastic Rings; *J. Nonlinear Science* 5. (1995), 453—478. A csoportelmélet módszerrel alkalmazva globális osztályozást adott a DNS molekulák mechanikai modelljéül szolgáló rugalmas gyűrűk egyensúlyi helyzetekre. Bizonyította olyan szimmetriák létezését, amelyek alapján a numerikus számítások elvégezhetőek.

Ajánlók: *Finta József, Gáspár Zsolt*

Dulácska Endre

1930-ban Budapesten született. Szűkebb szakterülete: tartószerkezetek. A BME Szilárdságtani Tanszékének egyetemi tanára. Doktori értekezését tartószerkezetek témában 1983-ban védte meg. Tudományos kitüntetései: Eötvös-díj, Akadémiai Díj, Széchenyi-díj. Az elmúlt tíz évben 1—1 magyar és idegen nyelvű könyv, 4 magyar könyvrészlet, 19 magyar, 3 idegen nyelvű cikk szerzője volt. Szabadalmainak száma 5, a hivatkozásoké 51. A tartószerkezetek elméletének egyik legkiválóbb szakembere, aki tudományos eredményeivel kiemelkedő hazai és nemzetközi elismerést szerzett. Az elméleti eredményeknek a gyakorlatba való átültetésében is kimagasló eredményeket ért el. Sok olyan szakterületnek is kiváló ismerője, amelynek nincs képviselője az Akadémián. A repedt vasbeton nemlineáris tulajdonságait bevezetve a héjak stabilitásának nagyalakváltozásos elméletbe, kidolgozta a vasbetonhéjak korszerű horpadási elméletét, valamint ennek alapján a gyakorlati vizsgálati módot, és meghatározta a szükséges biztonsági tényezőket. Eljárását nemzetközi ajánlásba vette fel az IASS héjszerkezeti egyesület. (Buckling of Reinforced Concrete Shells. *Journal of Structural Div ASCE* V. 107. No. ST. 12. Dec. (1981) 2381 o.) A rugalmas-képlékeny modell elméleti és kísérleti

vizsgálatával igazolta, hogy a duktilitás világszerte használt figyelembevétele a nemlineáris hatások szuperpozíciója miatt a biztonság kárára hibás. Megadta a helyes vizsgálati módot (The Effect of Ductility in Combination with the P- Δ Effect to be Taken into Consideration on the Seismic Design of Compressed Structures. Acta Techn. Ac. Sci. Hung. 107 (3—4). 1996.), ami bekerült az IAEE földrendézési egyesület nemzetközi ajánlásába.

Ajánlók: *Finta József, Haszpra Ottó, Kollár Lajos, Tarnai Tibor*

Ginsztler János

1943-ban Budapesten született. Szűkebb szakterülete: anyagtudomány, anyagvizsgálat, károsodásanalízis. A BME Mechanikai Technológia és Anyagszerkezet-tani Tanszék vezetője, egyetemi tanára. Doktori értekezését anyagtudomány témakörben, 1988-ban védte meg.

Tudományos kiténtetése: Eötvös Loránd-díj (1993), MTESZ Díj (1995), Akadémiai Díj (1998), Pázmány Péter-díj (1999). Az Academia Europaea tagja (1998).

Az elmúlt 10 évben 1 magyar nyelvű könyve, külföldön 11 könyvrészlete, 10 folyóiratcikk, itthon 1 könyvrészlete, 12 folyóiratcikk jelent meg. Konferenciakiadványokban 35 előadása van és 2 szabadalma született. A hivatkozások száma 104.

A károsodásanalízis terén végzett iskolateremtő, sikeres, több évtizedes kutatómunkájával kettéválasztotta a mechanikai károsodás reverzibilis és irreverzibilis szakaszát. Ezzel kivívta a hazai és nemzetközi szakmai közvélemény széles körű elismerését és megbecsülését. Szakmai és oktatói tevékenysége (elsősorban az ötnyelvű mérnökképzés és továbbképzés) komoly érdeklődést váltott ki a nemzetközi mérnökszervezetekben is. Ezért választották meg többek között a FEANI és WFEO alelnökévé, az ASME tiszteletbeli, az Academia Europaea rendes tagjává és több egyetem díszdoktorává.

Ajánlók: *Michelberger Pál, Vajna Zoltán*

Hegedűs István

1941-ben Szegeden született. Szűkebb szakterülete: tartószerkezetek mechanikája. A BME Hidak és Szerkezetek Tanszékének egyetemi tanára. Doktori értekezését a tartószerkezetek mechanikája témakörben készítette, és 1995-ben védte meg.

Az elmúlt tíz évben készült tudományos publikációi: egy szakkönyv, három könyvrészlet, ebből egy angol nyelven, 21 tudományos cikk, ebből 14 idegen nyelven, 5 külföldi folyóiratban. Munkáiról 167 idézést tart számon, ebből 92 idegen nyelvű, 49 külföldi kiadványban, 14 külföldi szerzőtől.

A jelölt kibővítette a diszkrét és kontinuum-modellű szerkezetek viselkedésének analógiáit a szabályos hálózati szerkezetek szinguláris megoldásainak bevezetésével (Discrete Fourier Integrals as Singularity-bearing Solutions of Partial Difference Equations. Acta Tech. Acad. Sci. Hung. 104 (1—3), 77—93). Figyelemre méltó eredménye a diszkrét rendszerek szerkezeti topológiájában a Baracs-féle sejtés bebizonyítása (Self stresses of projected networks of polyhedra (The proof of Baracs's conjecture); International Journal of Solids and Structures (US). Megjelenés alatt). Az ún. kétrétegű hémmodell alkalmazásával a mérnöki gyakorlatban is jól használható módszereket dolgozott ki, amelyek ötvözik az általánosabb hémjelmeletek nagyobb pontosságát a membránelmélet egyszerűségével (Héjszerkezetek, Egyetemi tankönyv. Műegyetemi Kiadó, 1998. Budapest).

Ajánlók: *Kollár Lajos, Tarnai Tibor*

Jármai Károly

1955-ben Miskolcon született. Szűkebb szakterülete: hegesztett szerkezetek tervezése, szerkezetoptimalás. A Miskolci Egyetem Gépészmérnöki Karán egyetemi tanár. Doktori értekezését a műszaki mechanika tudományterületen 1995-ben védte meg.

Korábbi aktív munkásságát folytatva a jelölt a doktori értekezésének megvédése óta egy külföldön megjelent könyvet (*Farkas, J. és Jármai, K.: Analysis and optimum design of metal structures*; Balkema Publishers, Rotterdam Brookfield, 1997), két könyvrészletet, 15 külföldi és 4 magyar nyelvű folyóiratcikket, 48 idegen nyelvű és 2 magyar nyelvű konferenciakiadványban megjelenő anyagot publikált. Munkáira 109 hivatkozás ismeretes, közülük 25 külföldi szerzőtől. Munkáiban a hegesztési maradó feszültségek számítására (lásd a fenti könyvet), a csőszerkezeteknél az optimális szelvényalakok megadására, a szerkezetoptimaláshoz előnyösen alkalmazható egy és több célfüggvényes optimalási eljárások kiválasztásának szempontjaira ad javaslatokat, továbbá a szerkezetoptimalást a költségek figyelembevételével végzi el (*Jármai, K., Farkas, J.: Cost calculation and optimization of welded steel structures*; Journal of Constructional Steel Research, Vol. 50.1999, No. 2. 115—135). A fenti területekhez kapcsolódóan számos konkrét szerkezet új modelljének kialakítására és optimalására került sor.

Ajánlók: *Czibere Tibor, Páczelt István*

Kollár László P.

1958-ban Budapesten született. A BME Hidak és Szerkezetek Tanszékének egyetemi tanára. Szűkebb szakterülete a kompozitszerkezetek, ebből a témakörből védte meg doktori értekezését 1995-ben. Jelentős eredményei vannak a szenzorika és a földrengésre való mérés területén is.

Az elmúlt 10 évben 5 könyvrészletet, illetve egyetemi jegyzetet írt (ebből kettő külföldön jelent meg), 40 folyóiratcikket jelent meg, ebből 11 magyar nyelven. 112 hivatkozás ismert munkáira, ebből 75 külföldi.

Tagja az International Journal of Reinforced Plastics and Composites és a Journal of Computational and Applied Mechanics című folyóiratok szerkesztőbizottságának.

Jelentősebb tudományos publikációi: Three Dimensional Analysis of Composite Cylinders Under Axially Varying Hygrothermal and Mechanical Loads. International Journal of Computers and Structures. 50/4. (1994), 525—540. Buckling of isotropic and orthotropic cylinders under induced moments. International Journal of Solids and Structures. 34. (1997), 1915—1923. és R. Van Steenkiste-tel közösen: Calculation of the stresses and strains in embedded fiber optic sensors. Journal of Composite Materials. 32. (1998) 1647—1679.

Ajánlók: *Gáspár Zsolt, Szabó János*

Kovács György

1943-ban született Budapesten. Szűkebb szakterülete a számítógéppel segített tervezés és gyártás, a mesterséges intelligencia műszaki alkalmazásai és a gyártásautomatizálás. Az MTA Számítástechnikai és Automatizálási Kutatóintézetében (és részben a Budapesti Műszaki Egyetemen) dolgozik, a CIM (Computer Integrated Manufacturing) Kutatólaboratórium tudományos laborvezetője. Doktori értekezését 1997-ben védte meg, gyártórendszerek tervezése,

vizsgálata, irányítása témában. Az elmúlt tíz évben kb. 170 publikációja jelent meg; 12 könyvrészlet szerzője, két könyvnek volt a társszerkesztője, 122 a lektorált konferenciapublikációk száma, és 33 folyóiratcikk szerzője, amelyek közül 18 jelentős (SCI). Hivatkozásainak száma az elmúlt 10 évben: 39.

A dolgozatokban a modern, számítógéppel automatizált gyártórendszerek és a gyártási folyamatok szimulációjának, kiértékelésének, tervezésének és újratervezésének teljesen újfajta, tudásalapú megoldásai találhatók. Ezek eredménye a szimulációra alapozott, valósidejű, intelligens rendszerirányítás elveinek és gyakorlatának megvalósítása. Az elért eredmények alkalmazhatók a ma gyakran létesülő ún. virtuális vállalatokra is.

Kiemelt publikációt: *Kovács, G. L.*: Pilot plants to assist FMS/CIM evaluation, design and industrial applications; in: *Computer-Integrated Manufacturing Systems* (Butterworth), Vol. 5, No. 1, 1992, 54—60; *Kovács, G. L., Nacs, J.*: Some Communication Problems of KB-controlled Manufacturing Systems, in: *Engineering Application of Artificial Intelligence*, Elsevier, Vol. 10, No. 2, 1997, 225—230; *Kovács, G. L., Groumpos, P., et al.*: Application of software reuse and object-oriented methodologies for the modelling and control of manufacturing systems, in: *Computers in Industry*, Elsevier, vol. 39, 1999, 177—189.

Ajánlók: *Lukács József, Reményi Károly, Tuschák Róbert*

Kurutzné Kovács Márta

1940-ben Budapesten született. Szűkebb szakterülete: Nemsima és nemkonvex szerkezeti analízis, a gerinc biomechanikája. A BME Tartószerkezetek Mechanikája Tanszékének vezetője, egyetemi tanár. Doktori értekezését műszaki mechanika témában 1994-ben védte meg. Az elmúlt tíz évben 96 közleménye született, ebből 75 idegen nyelvű, 2 magyar nyelvű könyv, 5 idegen nyelvű könyvrészlet, 37 tudományos cikk, amelyből 34 idegen nyelvű. Hivatkozások száma: 147, ebből 44 idegen nyelvű.

Elindította hazánkban a nemsima mechanika kutatását, és számos modern, nemsima és nemkonvex viselkedésű anyag és szerkezet mechanikai vizsgálatát végezte el. Elméleti eredményeit interdiszciplináris területen is alkalmazza. Az általa vezetett kutatócsoport emberi gerincen végzett széles körű in vivo kísérletei egyedülállóak. Fontosabb publikációi: *Equilibrium paths of polygonally damaging structures*, *Int. J. of Damage Mech.* 5 (1), 16—41, 1996; *Imperfection-sensitivity of the classical bifurcation models loaded by configuration-dependent devices*, *J. of Mech. of Struct. and Mach.* 28 (1), 1—48, 2000. *Effect of non-linearity in nonsmooth and nonconvex structural behaviour*, In: *Nonsmooth Nonconvex Mechanics*; Kluwer, London, 189—230, 2000.

Ajánlók: *Kaltszky Sándor, Szabó János*

Lantos Béla

1941-ben született Miskolcon. A BME Irányítástechnika és Informatika Tanszékének egyetemi tanára. Doktori értekezését 1993-ban *Új elvek és módszerek a robotok irányításában és identifikációjában* címmel a műszaki kibernetika területén védte meg.

A robotok irányításának, az irányításelméletnek és a mesterséges intelligenciának nemzetközileg elismert szakembere. Legjelentősebb eredményeit az optimális irányítások elmélete, a robotok dinamikus modelljének identifikációja, az intelligens robotok és a többváltozós nemlineáris rendszerek stabil adaptív fuzzy irányítása területén érte el. Elméleti és rendszer-

technikai eredményeit nagyméretű valós idejű rendszerek tervezésében és megvalósításában alkalmazta itthon és külföldön.

Fontosabb publikációi: *Problems of Control and Information Theory*, Vol. 5. No. 3. 1975, 271—284; *Int. J. Mechatronics*, Vol. 3. No. 2. 1993, 149—66; *Int. J. Advanced Computational Intelligence*, Vol. 2. No. 3. 1998, 82—87.

Az elmúlt tíz évben 1 idegen nyelvű könyvet (ebben 4 könyvrészletet), 2 magyar nyelvű könyvet, 32 idegen nyelvű tudományos cikket (ebből 1 tanulmány) és 19 magyar nyelvű tudományos cikket (ebből 8 jegyzet és 10 tanulmány) jelentetett meg. A hivatkozások száma 44.

Tudományos kitüntetései: az MTA és az Akadémiai Kiadó Nívódíja (1997), Iskolateremtő Mestertanár oklevele (1997).

Ajánlók: *Bokor József, Keviczky László, Nagy István*

Molnár Károly

1944-ben született. A BME Vegyipari és Élelmiszeripari Gépek Tanszék tanszékvezető egyetemi tanára, a Gépészmérnöki Kar dékánja, az egyetem rektorhelyettese. Szakterületén, az energetikában és ezen belül a transzportelméletben hazailag és nemzetközileg is elismert tudós. Nyolc könyv, ill. jegyzet magyar és angol nyelven írt fejezetének önálló szerzője vagy társszerzője. Cikkeinek, tanulmányainak száma 194. Ebből több mint 50 1990 óta jelent meg. Egyénileg vagy társszerzőkkel készített szabadalmainak száma 8, amelyből 7 európai védettségű.

Szakmai eredményeit, szabadalmait számos esetben alkalmazták is (*Fluidised Bed Columns for Gas/Liquid Countercurrent Contacting*, World Congress III. of Chemical Engineering, Tokyo, 1986). Az általa kidolgozott turbulens diffúziós tényező számítási módszer szelepes tányérok alkalmazása esetén nemzetközileg is elismert és ajánlott (*Eddy-Diffusion Coefficient in Valve Tray Distillation Columns*, *Periodica Polytechnica, Mech. Eng.* Vol. 18. 155. 1974). Akadémiai Díjban részesült.

Aktívan részt vesz a tudományos közélet formálásában, elnöke az MTA Műszaki Tudományok Osztály Áramlás- és Hőtechnikai Bizottságának, a Műszaki Kémiai Bizottság társelnöke, igen sok hazai és nemzetközi tudományos bizottságnak volt és jelenleg is tagja, elnöke, tisztségviselője. Több külföldi és hazai aspiráns, doktorandusz tudományos vezetője. Tudományos és oktatási tevékenységét több kitüntetéssel ismerték el.

Ajánlók: *Reményi Károly, Stitkel György*

Pap László

1943-ban született Diósgyőrön. Szűkebb szakterületei: fázis-zárt hurkok elmélete és gyakorlata; szinkronizációs rendszerek dinamikája; zajanalízis; szórt spektrumú rendszerek; kódosztásos rendszerek; mobil kommunikáció; ATM rendszerek. A BME Híradástechnikai Tanszékének vezetője, egyetemi tanár. Doktori értekezését a szórt spektrumú kommunikáció néhány elméleti és gyakorlati kérdéséből 1992-ben védte meg.

1992 óta további lényeges új kutatási eredményeket ért el vezeték nélküli hálózatok szinkronizációjának és kódosztású vezeték nélküli hálózatok hibavalószínűségének elemzési módszereiben. Legjellemzőbb idevágó publikációi: *L. Pap: Low frequency false-block phenomenon in jammed Costas-loops*; *J. Circuits, Systems and Computers* 2, 1992, 359—392; *K. A. Mohamed, L. Pap: Analysis of frequency-hopped packet radio networks with random signal level*;

IEEE Selected Areas in Communications, 12, 1994, 723—732. Publikációra elfogadták legújabb kutatási eredményeit nagysebességű aszinkron hálózatok hívásengedélyezésével kapcsolatban, *Sándor Imrével* társszerzésben: A new call admission control method on the estimation of the number of the lost cells, J. Circuits, Systems and Computers, megjelenés alatt.

Kitüntetései: Eötvös-díj, (1999), Széchenyi-díj (1999).

Ajánlók: *Csibi Sándor, Csurgay Árpád, Roska Tamás, Vámos Tibor*

Péceli Gábor

1950-ben Budapesten született. Szűkebb szakterülete a mérés technika, jelfeldolgozás, beágyazott információs rendszerek. A BME Mérés Technika és Információs Rendszerek Tanszékének vezetője, egyetemi tanár. Doktori értekezését mérés technikai jelfeldolgozás területén, 1989-ben védte meg. Külföldön, idegen nyelven egy könyve, 6 jelentős nemzetközi folyóiratbeli cikke és 16 konferenciakiadványbeli dolgozata jelent meg, ezekre 36 SCI-beli cikkben és több tucat egyéb kiadványban kapott hivatkozást. Pollák—Virág-díjat kapott 1992-és 1993-ban. Két alapvető felismerése szakterületének egyik legjelentősebb, mértékadó folyóiratában, az IEEE Transactions on Circuits and Systems-ben jelent meg. Az első egy ugyancsak itt megjelent, korábbi (1986) publikációjában bemutatott digitális jelfeldolgozó architektúrára épül: eszerint az általa javasolt digitális szűrőben a passzivitási tulajdonságok miatt a numerikus műveletsorozatok optimális robusztusságú és egyéb jó tulajdonságokkal rendelkeznek (Vol. 36, 156—159, 1989). A másik dolgozatban (Vol. 37, 150—152, 1990) a frekvencia mintavételi eljárásra rekurzív módszert vezetett be, amelynek számítási komplexitása minimális. Ez utóbbira munkatársaival többféle implementációt is terveztek. Újabb eredményei az adaptív jelfeldolgozó rendszerek új irányait jelentik.

Ajánlók: *Nagy István, Roska Tamás*

Richter Péter

1950-ben született Budapesten. Szűkebb szakterülete: optika, alkalmazott lézerfizika. A BME Atomfizika Tanszékének vezetője, egyetemi tanár.

Doktori értekezését 1989-ben védte meg. Tudományos kitüntetései: Eötvös Loránd-díj, Jedlik Ányos-díj. Az elmúlt tíz évben 9 könyv, könyvrészlet, 15 magyar, 52 külföldi tudományos cikk szerzője, 23 szabadalma volt. A hivatkozások száma 90. Legfontosabb tudományos eredményei: Új optikai technológiák (akusztooptika, polimer optika, integrált optika, lézeres anyagmégmunkálás, polarizációs holográfia) kifejlesztése és átadása ipari hasznosításra (Siemens, Thomson, Samsung, Lasram, Optilink). Pl.: Improved Design Method for Acousto-Optic Light Deflectors: Optics Communications 172, 1999, 297—324. Új spektroszkópiai mérés technikák és eszközök kifejlesztése és ipari hasznosítása telepi analitikai és folyamatellenőrzési célokra (Siemens, Argonne Ntl Lab.) Pl.: Two Wavelength Multipurpose Portable Chlorophyll Fluorometer and its Application in Field Monitoring Phytoremediation: Measurement Science & Technology 11. 2000, 717—729. Hangolható sávszélességű félvezető lézer kifejlesztése (Max Planck Institut für Quantenoptik). Pl.: Diode Lasers in Frequency Shifted Feedback Cavities: Optics Communications 85. 1991, 414—418.

Ajánlók: *Gyulai József, Zawadowski Alfréd*

Roósz András

1945-ben Weissensteinben született. Szűkebb szakterülete: átalakulási folyamatok szimulációja. A Miskolci Egyetem Anyag- és Kohómérnöki Karának egyetemi tanára. Doktori értekezése az anyagtudomány területén készült, 1994-ben védte meg.

Tudományos tevékenységét a doktori fokozat megszerzését követően változatlan aktivitással folytatta. A szilárdoldatok kristályosodásának szimulációjára kidolgozott eljárásait (*Kuti I., Roósz A.*: Calculation of Dendrite Tip Temperature during Constrained Growth; *Materials Sci. Forum*, 215—216, 1996, 169—178, *Roósz A., Szőke J. and Kuti I.*: Modelling of solidified structure of ternary aluminium alloys; *Proceedings of the 8th Int. Conf. Modelling of Casting and Welding Processes*, San Diego, California, June 7—12, 1998, 211—218) számos kutatócsoport átvette. Jelentős eredményeket ért el a lézeres felületkezelés anyagtudományi vonatkozásainak tisztázása (*Roósz A., Sólyom J., Teleszky I.*: Some observations made in the structure of laser-remelted layer of TiC- and WC alloyed; *Al-alloy Prakt. etallogr.*, 38, (1998) 448—455.), valamint az alakos egykristály-növesztés területén (*A. Roósz et al.*: A new technology to produce Shaped Cast Single Crystal; *Proceedings of 4th Decennial International conference on Solidification Processing*, Sheffield, 7—10 July, 1997). Egyik irányítója az ún. magyar úrkemence kifejlesztésének. Munkáira 117 külföldi szerző 211 alkalommal hivatkozik. Főszerkesztője a már harmadik alkalommal megrendezett Solidification and Gravity nemzetközi konferenciának.

Ajánlók: *Czibere Tibor, Páczelt István*

Stépán Gábor

1953-ban Budapesten született. Szűkebb szakterülete: analitikus mechanika, nemlineáris rezgések, bifurkáció-elmélet, gépészeti alkalmazások. A BME Műszaki Mechanikai Tanszékének vezetője, egyetemi tanár. Doktori értekezését műszaki tudományterületen, 1994-ben védte meg. Széchenyi professzori ösztöndíjas (1997—2000).

Az elmúlt tíz évben idegen nyelven 1 könyvet, 4 könyvrészletet, 38 tudományos cikket és 53 konferenciaközleményt, magyar nyelven 2 tudományos cikket és 2 összefoglalót írt konferenciakiadványba. A hivatkozások száma 125, ebből 105 külföldi szerzőtől.

Főbb tudományos eredményei a dinamikai stabilitás elmélete, a nemlineáris rezgések és a kaotikus mozgások, valamint ezek gépészeti alkalmazásai területére esnek. Három legfontosabb tudományos munkája: *Micro-chaos in digitally controlled systems*; in *Nonlinearity and Chaos in Engineering Dynamics* (Eds.: J. M. T. Thompson and S. R. Bishop), John Wiley & Sons, Chichester, 1994, 143—154. *Delay, nonlinear oscillations and shimming wheels*; in *Applications of Nonlinear and Chaotic Dynamics in Mechanics* (Ed.: F. C. Moon), Kluwer, Dordrecht, 1998, 373—386. *Modelling non-linear regenerative effects in metall cutting*, accepted in *Philosophical Transactions of the Royal Society* (1999).

Ajánlók: *Kaliszky Sándor, Kozák Imre, Sitkei György*

Székely Vladimír

1941-ben Budapesten született. Szűkebb szakterülete: mikroelektronika, félvezető eszközök. A BME Elektronikus Eszközök Tanszékének vezetője, egyetemi tanár. Doktori értekezését 1989-ben védte meg. Az elmúlt tíz évben 4 magyar, 1 angol nyelvű könyv, 3 angol nyelvű könyvrészlet, 3 magyar, 36 angol folyóiratcikk, valamint 3 magyar, 109 angol

nyelvű konferenciaközlemény szerzője volt. A hivatkozások száma: 205. Tudományos pályájának első részében a félvezető eszközök fizikájának, modellezésének kérdéseivel foglalkozott. Ezen időszakban elért legjelentősebb eredményei a Gunn-dióda elméletéhez kapcsolódnak. Az általa kidolgozott, ún. intervalley scattering modellt számos, az eszközzel foglalkozó könyv és cikk ismerteti, hivatkozza. Az IEEE Press és CRC Press közös kiadásában megjelent *The Circuits and Filters Handbook (1995) Distributed RC Networks* c. fejezetét írta. Felkérése a műben való részvételre egyenes következménye az IEEE *Trans. on Circuits and Systems* folyóiratban az elosztott RC hálózatokra vonatkozóan közölt új elméleti eredményeinek (V.38 No. 7. 711–719, 1991). Figyelemre méltóak újabb eredményei az RC hálózatok dekonvolúciós identifikációjára vonatkozóan. A VLSI Integrált áramkörök termikus tesztelésére vonatkozóan új metodikát és CMOS kompatibilis szenzorokat dolgozott ki (pl. IEEE *Trans. on VLSI Systems*-ben megjelent cikke: V.5 270–276, 1997). Kezdeményezője és hat éve programbizottsági elnöke az évente megrendezett nemzetközi termikus IC konferenciának.

Ajánlók: *Györfi László, Gyulai József*

Tóth László

1946-ban Debrecenben született. Szűkebb szakterülete: anyagtudomány. A Bay Zoltán Alkalmazott Kutatási Alapítvány miskolci Logisztikai és Gyártástechnikai Intézetének igazgatója. A Miskolci Egyetem Mechanikai Technológiai Tanszékének másodállású egyetemi tanára. Doktori értekezését műszaki tudományterületen 1995-ben védte meg.

Az elmúlt tíz évben megjelent publikációi: könyv/könyvrészlet/jegyzet magyar nyelven 5, idegen nyelven 2. Tudományos közleményei: magyar nyelven 33, idegen nyelven 47. Külföldi hivatkozásai: 71. Két legfontosabb tudományos munkája: Reliability Assessment of Cracked Structural Elements under Cyclic Loading in *Handbook of Fatigue Crack Propagation in Metallic Structures*. Elsevier 1994. Vol. II. 1643–1683.; Material Characterisation Required for the Reliability Assessment of the Cyclically Loaded Engineering Structure. Part 1. Fatigue and Failure of Materials. Part 2. Fatigue Application. NATO ASI Series. Vol. 39. Kluwer. 1997. p. 165–223, ill. 225–272 (társszerzővel).

Legfontosabb tudományos eredményei: az anyagok terhelése közben végbemenő károsodási folyamatokat elemezve a fáradás területén új modellt alkot. Kúszás esetére termodinamikailag megalapozott modellt ismertet. Új alapokra helyezi a „megbízhatóság” fogalmának értelmezését.

Ajánlók: *Kozák Imre, Terplán Zénó*

Verő Balázs

1944-ben született Sopronban. A Bay Zoltán Alkalmazott Kutatási Alapítvány Anyagtudományi és Technológiai Intézetének tudományos igazgatóhelyettese. Doktori értekezését 1994-ben védte meg. Szűkebb szakterülete az anyagtudomány, ezen belül a fémten és a folyamatmodellezés. A jelölt a műszaki anyagtudomány kiváló művelője. A fémszerkezettan elméletének ma is élő kérdéseit kitűnő érzékkel kapcsolja össze az ipari feladatok megoldásával. Hazánkban ma több mint 1,5 millió tonna fémot állítanak elő a magyar tulajdonban maradt vállalatok, és azok megmaradása és gazdaságos termelése országos érdek. Ennek eredményes megoldásában — elméleti ismereteit hasznosítva — lényegesen megjavította a kiváló felületi minőségű, hidegen hengerelt acéllemezek technológiáját. Ennek során kimutatta az

acélban egy új szövetelem képződését. Az új technológia az utóbbi öt év alatt 150 Mft többlet-bevételet jelentett. Képességei alkalmassá tették arra, hogy kollektív munkával, fizikusok és matematikusok együttműködésével kidolgozták a VIDEMET képelemző és az SDT lemezalkíthatóság-vizsgáló berendezéseket, melyekből száznál többet értékesítettek. Kutatásaiban felhasználta a számítástechnika lehetőségeit. A kohásban a matematikai modellezés egyik úttörője. Eredményeit több mint 300 publikációban és kutatási jelentésben tette közzé, egy kézikönyv társszerzője és több könyv lektora. Szabadalmainak száma 10. A TMB gépészkohász szakbizottságának 15 éven át volt titkára, három akadémiai bizottság tagja, a folyamatmodellezési albizottság vezetője. A BME-en német nyelven oktat, két egyetem doktori és habilitációs tanácsának külső tagja.

Ajánlók: *Prohászka János, Terplán Zénó*

Kémiai Tudományok Osztálya

RENDES TAGSÁGRA

Farkas József

1933-ban született Budapesten. Szűkebb szakterülete az élelmiszer-tudomány. Akadémiai levelező tagsága elnyerésének éve: 1990. Szélfoglaló előadásának címe: Sugárzásos élelmiszer-tartósítás — egy XX. századi élelmiszer-technológia tudományos megalapozása.

A Szent István Egyetem Hűtő- és Állattermék-technológiai Tanszékének egyetemi tanára.

Tudományos munkássága a levelező tagság elnyerése óta is folytatódott az élelmiszer-kémia, az élelmiszer-mikrobiológia és az élelmiszer tartósítási technológiák területén. A sugárzásos élelmiszer tartósítás kutatásának nemzetközileg is egyik meghatározó alakja. Az elmúlt évtizedben tevékenységének fő területei az élelmiszerek besugárzottságának kimutatására alkalmas analitikai módszerek kidolgozása, élelmiszer- és baktérium-termoanalitikai vizsgálatok (*J. Thermal Analysis*, 47:1787—1803 [1996], különféle állati eredetű élelmiszerek lipioxidációs folyamatai gátlása (*J. Sci. Food Agric.* 60: 251—254 [1992] és 66: 71—73 [1994]), valamint az élelmiszerekkel közvetíthető patogén baktériumokkal szemben eredményesebb, új élelmiszer-technológiák megalapozása (*Int. J. Food Microbiol.*, 19: 145—152 [1993]; *Advances in Food Research*, 19: 111—119 [1997]). A *Radiation Physics and Chemistry* c. folyóirat egyik szakterületi szerkesztője és hat más nemzetközi vagy hazai tudományos folyóirat szerkesztőbizottságának tagja.

Tudományos kiténtései: Utrechti Egyetem Eljkmán Díja, 8. Nemzetközi Sugártechnikai Szimpózium (IMRP8) tudományos díja, Magyar Élelmézésipari Tudományos Egyesület 'Sigmond Elek Érme, Magyar Mikrobiológiai Társaság Manningér Érme, Országos Hústipari Kutató Intézet Lőrincz Ferenc Érme, Széchenyi-díj.

Ajánlók: *Bartók Mihály, Holló János, Lempert Károly,
Lipták András, Vértés Attila*

Inczédy János

Budapesten született 1923-ban. Szűkebb szakterülete az analitikai kémia, ezen belül elsősorban az ionszerelők alkalmazása, a termikus elemzés és a komplex egyensúlyok analitikai alkalmazása. Levelező taggá 1992-ben választották meg.

Bár már emeritus professzor, töretlenül folytatja kutatásait, melyekről levelező taggá választása óta 25 közleményben számolt be. Közülük 12 a legrangosabb folyóiratokban, illetve gyűjteményes munkákban jelentek meg. A hazai és a nemzetközi tudományos életnek változatlanul jelentős szereplője. Egyre inkább foglalkoztatják a tudománytörténet és a kémia társadalmi hatásainak kérdései. Ezekről is több dolgozata jelent meg és számos előadást tartott.

Néhány újabb közleménye: Contribution to the design and construction of thermic flow detectors for liquids, *J. Therm. Anal.* 53, 467 (1998); Ion exchange in *Encyclopedia of Analytical Science*. Academic Press, 1995; The prominent role of chemical information in the development of western civilisation, *Chemometrics and Intelligent Laboratory Systems* 47, 145 (1999).

Ajánlók: *Beck Mihály, Benedek Pál, Görög Sándor, Kőrös Endre, Markó László*

Kálmán Alajos

1935-ben született Rákoskeresztúron. Szűkebb szakterülete a kémiai krisztallográfia, ezen belül kristályok szupramolekuláris kémiája. Az MTA Kémiai Kutatóközpont Kémiai Intézete tudományos osztályvezetője. Levelező taggá 1995-ben választották.

Akadémiai levelező taggá választása óta SCI folyóiratokban 55 dolgozatot publikált, míg idézettsége 450-nel növekedett. Összes publikációjának száma 370 (plusz egy egyetemi jegyzet és két könyvfejezet), ezek teljes idegen idézettsége eléri az 1750-et. Folytatja a kristályokban mutató szupramolekuláris jelenségek kutatását. Általánosítja az izostrukturalitás feltételeit és korlátait, majd kiterjeszti azokat a heteromolekuláris rendszerekre is (1997). Kidolgozza az izostrukturalitás fokának volumetrias számítását (1999). A molekula komplementaritás nem ideális esetet vizsgálva, triklin kristályokban értelmezi a felhasadással és vándorlással kialakuló pszeudoszimmetriák megjelenését (1998). Jelenlegi kutatásainak eredménye az optikailag aktív racém kristályokban homo- és heterokirális láncokból kialakítható szupramolekuláris szerződések kanonikus formáinak kísérleti bizonyítása és a hiányzók levezetése.

1977-től c. egyetemi tanár (ELTE TTK). 1984–1990 között tagja a Nemzetközi Krisztallográfiai Unió (IUCr) Végrehajtó Bizottságának, 1990–1993 között alelnök, jelenleg az IUCr Magyar Nemzeti Bizottságának elnöke. 1990–1999 között az *Acta Crystallographica* társ-szerkesztője. 1997-től a Magyar Kémikusok Egyesülete elnöke.

Tudományos kitüntetései: Akadémiai Díj (1975), Széchenyi-díj (1994).

Ajánlók: *Bérces Tibor, Hargittai István, Márta Ferenc, Náray-Szabó Gábor, Szántay Csaba, Tétényi Pál, Vértes Attila*

Pálinkás Gábor

1941-ben született Budapesten. 1995 óta az MTA levelező tagja. Kutatási területe az oldószerek és oldatok szerkezetének és molekuláris dinamikájának vizsgálata. A Kémiai Kutatóközpont főigazgatója és kémiai-fizikai osztályának vezetője, egyetemi magántanár.

Akadémiai levelező taggá választása óta 21 közleményt publikált és összes közleményére 400 valódi idézetet kapott. Az összesen megjelent 96 közleményét több mint 1200-an idézték

(1136 tudományos folyóiratban, több mint 100 idegen nyelvű könyvekben). Munkásságának legjelentősebb eredményeit oldószerek és elegyekben fellépő hidrogénkötés és hidrofób kölcsönhatás természetének felderítése, az elegyek többlettulajdonsággal és szerkezetük közötti kapcsolatok kutatása terén érte el. Röntgen- és neutroindiffrakciós mérések és számítógépes szimulációs módszerek kombinált alkalmazásával munkatársaival jelentős eredményeket érttek el a protonos oldószerek és vízzel alkotott elegyek szerkezetének feltárásában [Molec. Sim. 16 (1996) 345—358, Mol. Phys. 96 (1998) 743—747, Chem. Phys. Lett. 303 (1999) 315—318] és a hangyasav hidrogénkötés hálóinak jellemzésében. Fontos eredményeket ért el a szerkezetvizsgálatához felhasznált szimulációs módszerek fejlesztésében is [Mol. Phys. 84 (1995) 217—233, Mol. Phys. 86 (1995) 87—105, J. Chem. Phys. 105 (1996) 245—254].

Tudományos tevékenységét 1992-ben az MTA Akadémiai Díjjal ismerte el, és 1999-ben a Budapesti Műszaki- és Gazdaságtudományi Egyetem díszdoktorává avatta.

Ajánlók: *Bartók Mihály, Bérces Tibor, Gyarmati István, Holló János, Márta Ferenc, Szántay Csaba*

Tóth Klára

Nagykanizsán született 1939-ben. Szakterülete az analitikai kémia és az elektrokémia. A Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem egyetemi tanára. 1995 óta az MTA levelező tagja. 2 könyv, 5 könyvfejezet és 268 tudományos dolgozat szerzője (ebből 20 közleményt és 2 könyvrészletet akadémiai levelező tagsága elnyerése óta írt). A munkáira történt független hivatkozások száma mintegy 1700.

Az ionszelektív elektródok kutatásának meghatározó személyisége. Levelező taggá választása óta elért legfontosabb tudományos eredményei közül kiemelkedők a pásztázó elektrokémiai mikroszkópia fejlesztése és alkalmazása terén végzett munkái. Pásztázó elektrokémiai mikroszkóphoz elsőként csatolt különböző felépítésű ionszelektív ultra-mikroelektrodokat, módszereket dolgozott ki a potenciometriás mérőcsúc és a céltárgy közötti távolság meghatározására. Kutatásának új iránya az ionszelektív optikai érzékelők fejlesztése és vizsgálata. Originális kromogén kalixarén-származékok segítségével első között alakított ki ionszelektív optikai érzékelőt, és értelmezte az optikai membránok működésének alapjait. Hullámvezetők felületét optódmembránnal érzékenyítve gyors válaszú integrált optikai szenzort fejlesztett ki biológiai minták sorozatelemzésére. Legújabb kutatásai a környezetvédelmi szempontból fontos komponensek (növényvédőszer-maradványok) mérésére alkalmas szenzor fejlesztését és vizsgálatát célozzák.

Tóth Klára az elmúlt néhány évben a University of Texas, Austin; az Institute of Biotechnology, Cambridge és a National Institute of Science and Technology, Gaithersburg vendégprofesszora volt. Meghívott előadóként számos hazai és nemzetközi konferencián tartott előadást.

Az MTA Analitikai Kémiai Bizottság, valamint az OTKA Élettelen Természettudományi Szakkollégium elnöke. Tagja a IUPAC Analitikai Bizottságának (1996—1999), az MTA Kémiai Tudományok Osztálya Kémia Doktori Tudományos Bizottságának, az MTA Szociális Bizottságának és az MTA Gyógyszerésztudományi Osztályközi Komplex Bizottságának.

Az Akadémiai Díj (1978), a Lavoisier-díj (1984), a Schulek Elemér emlékérem (1994), az Erdey László-díj (1998) és a Széchenyi-díj (2000) kítüntetettje.

Ajánlók: *Hargittai István, Kőrös Endre, Lipták András, Pungor Ernő, Tétényi Pál, Tőke László*

LEVELEZŐ TAGSÁGRA

Antus Sándor

1944-ben Szegeden született. Szűkebb szakterülete: preparatív szerves kémia, természetes eredetű oxigénheterociklusok kémiája, flavonoidkémia, kiroptikai spektroszkópia. A Debreceni Egyetem Szerves Kémiai Tanszékének tanszékvezető egyetemi tanára. Doktori értekezését 1992-ben védte meg. Az elmúlt tíz évben 51 tudományos cikke, 8 könyvrészlete jelent meg és szerkesztője volt a *Flavonoid* és *Bioflavonoid* 1995 című könyvnek. Közleményeknek száma 108, ezekre 588 független hivatkozást kapott.

A tallium-organikus vegyületek kémiáját mind a természetes izo- és policiklusos flavonoidok szintézisével (J.C.S. Perkin I. 1972, 305) és N-heteroanalógjaik előállításával (Liebigs Ann. Chem. 1993, 927), mind pedig a fenolok [J. Org. Chem. 41, 282 (1976)] dezaromatizációjával számottevően gazdagította. Jelentős azon felismerése, hogy az α -helyzetben mozgékony hidrogént tartalmazó ketálok bázisérzékenyek (Liebigs Ann. Chem. 1978, 107). Új módszert dolgozott ki májvédő és antioxidáns hatású flavano- és neolignánok [Liebigs Ann. Chem. 1990, 1147; Tetrahedron Lett. 41, 2491 (2000)] szintézisére. A hipervalens jódvegyületek fenolkémiai alkalmazásával [Eur. J. Org. Chem. 1999, 2579; J. C. S. Perkin I. 1999, 2579] nemcsak az oxénium ionok kémiáját szélesítette, hanem új szintetikus lehetőségeket nyitott meg természetes O-heterociklusok előállítására is. Kromatográfiás [J. Chrom. 603, 133 (1992)] és enzimkatalizált [J. Het. Chem. 37, 1 (2000)] módszert talált királis O-heterociklusok rezolválására. Kiroptikai vizsgálataival jelentősen szélesítette az aromás kromofor optikai viselkedésével kapcsolatos ismereteket és szabályt fogalmazott meg O-heterociklusok abszolút konfigurációjának meghatározására (J. C. S. Perkin I. 2000, 453).

Tudományos kitüntetései: MTA Zemplén Géza-díj (1984), Széchenyi-díj (2000).

Ajánlók: *Lipták András, Medzihradzsky Kálmán, Szántay Csaba*

Blaskó Gábor

1950-ben Szombathelyen született. Főbb kutatási területei: a természetes szerves anyagok szerkezetfelfedezése, szintézise, potenciális farmakonok szintézise, gyógyszerjelöltek szerkezet-hatás összefüggéseinek vizsgálata. Jelenleg az EGIS Gyógyszergyár Rt. kutatási igazgatója, a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem címzetes egyetemi tanára. Doktori értekezését 1984-ben védte meg, 1983-ban Zemplén Géza-díjban részesült. Kutatói pályafutásából egy évet a Pennsylvania State University-n, három évet a University of Illinois-on töltött.

Kutatási eredményeit 105 közleményben tette közzé és 8 könyvfelvezetet jelentetett meg (ebből ötöt szakterületének vezető monográfiájában, a *The Alkaloids*-ban). Közleményeire 856 hivatkozás történt, SCI hatástényezőinek összege 123. Alapszabaddalmi szériáinak száma 47, melyből 38 az EGIS Rt.-ben kifejlesztett kutató-fejlesztő munkájának innovációs értékét mutatja. Kutatásvezetői tevékenységének eredményeként 96 új gyógyszerkészítményt vezettek be Magyarországon, és 788 új külföldi gyógyszer-regisztrációt értek el. Munkásságának jelentős eredménye az EGIS Rt. humán Fázis III. szakaszban lévő originális gyógyszerkészítménye: a deramciclane (anxiolitikum).

Legjelentősebb tudományos eredményei: 1. az indenobenzazepinvázis alkaloidok felfedezése, szerkezetigazolása, szintézise, 2. ftalidizokinolin alkaloidok konformációinak, szerkezet—hatás összefüggéseinek tanulmányozása, 3. a spirobenzil-izokinolin alkaloidok szintézise és sztereoselektív transzformációi, 4. a morfinandienonvázis alkaloidok bio-mimetikus szintézise, 5.

konformációs mobilitás kondenzált, indolo[2,3-a]kínolizinvázis alkaloidok sztereoselektív szintézise és reakcióinak vizsgálata. Az EGIS Gyógyszergyár Rt. kutatási és fejlesztési tevékenységének irányítójaként tevékeny része volt a gyár termékszerkezetének átalakításában; a Hotemin^R, Innogem^R, Floxet^R, Taleum^R és Halixol^R, Lucetam^R, Spitomín^R és Ipaton^R, Telviran^R, Frontin^R, Setegis^R és Umaren^R készítménycsaládok piaci bevezetésében.

Ajánlók: *Holló János, Markó László, Lempert Károly, Szántay Csaba, Tétényi Pál*

Dékány Imre

1946-ban született Szegeden. Szakterülete a kolloidkémia—anyagtudomány. 1989 óta a kémiai tudomány doktora. Egyetemi tanár, a Szegedi Tudományegyetem Kolloidkémiai Tanszékének és az MTA—SZTE Nanostrukturált Diszperz Rendszerek Kutatócsoportjának vezetője. 1996-ban elnyerte a Széchenyi Professzori Ösztöndíjat, valamint 2000-ben a R.E. Liseegang nemzetközi kolloidkémiai díjat.

Fontosabb tudományos eredményei: elsőként kapcsolta össze a réteges szerkezetű szilikátok röntgendiffrakciós vizsgálatából nyert eredményeket az adszorpció jellemzőkkel (Ber. Bunsenges. Phys. Chem., 90, 422—427, 427—431 (1986); J. Colloid Interface Sci. 147, 119—127 (1991)). Kvantitatív összefüggéseket állapított meg a folyadék adszorpció és immerziós nedvesedési entalpia izotermák között (Pure and Appl. Chem., 65, 901—906 (1993)). Anyagtudományi kutatásai a nanoméretű félvezető részecskék kémijának (Advanced Materials, 8, 637—641 (1996); Langmuir, 12(15), 3709—3715 (1996) és a nanofázisú diszperz rendszerek stabilitásának megismerése területén vezettek eredményre (Langmuir, 11, 2285—2292 (1995); J. Phys. Chem., 99, 13065—13069 (1995), J. Amer. Chem. Soc., 119, 6821—6132 (1997)). Tíz elfogadott szabadalma van. 191 — zömmel nemzetközi folyóiratban közölt — dolgozatára 460 hivatkozást kapott. Két könyv, 12 könyvrészlet és öt egyetemi jegyzet szerzője.

Tagja az International Association of Colloid and Interface Scientists (IACIS), a Deutsche Kolloidgesellschaft elnökségének, valamint a IUPAC I.6. Commission (Colloid and Interfacial Science including Catalysis), melyben jelenleg a bizottság titkára. Öt nemzetközi szakfolyóirat szerkesztőbizottsági tagja. Nemzetközi konferencián 15 alkalommal tartott plenáris és meghívott előadást, két NATO Workshop és egy nemzetközi konferencia szervezője volt.

Iskolateremtő tevékenységét tükrözi 5 egyetemi doktori, 2 kandidátusi és 6 PhD disszertáció, 4 német és 2 holland disszertáns munkája is.

Ajánlók: *Bartók Mihály, Solymosi Frigyes*

Furka Árpád

1931-ben született Kristyóiban (Románia). Szűkebb szakterülete a szerves kémia, kombinatórikus kémia. Az ELTE TTK Szerves Kémiai Tanszék egyetemi tanára. Doktori értekezését 1971-ben védte meg a szerves kémia területén.

Az elmúlt 10 évben 36 tudományos cikke jelent meg. Ezekben a cikkekben és az utóbbi 15—20 évre visszanyúló munkásságában egy teljesen új tudományágat alapozott meg. Ez az új tudományág a kombinatórikus kémia, amely az általánosan elfogadott vélemény szerint forradalmat idézett elő a gyógyszeripari kutatásban és onnan áttért olyan más tudományágakra is, amelyek szintén a gyakorlati életben hasznosítható új vegyületek és új anyagok

(növényvédők szerek, polimerek, ragasztók, katalizátorok, szupravezetők stb.) felfedezésére irányuló kutatással foglalkoznak. Mértékadó vélemények szerint (pl. In G. Jung Ed, *Combinatorial Chemistry*, Wiley-VCH Weinheim 1999, p. 1) a kombinatorikus kémia születését az 1988-ban publikált ún. „megosztásos-keverés” szintézismódszer megjelenésére lehet visszavezetni (In *Highlights of Modern Biochemistry*, VSP, Utrecht, The Netherlands, 1988, Vol. 5, p. 47), amelyet az irodalomban „split pool” módszernek neveznek.

Tudományágának nemzetközileg elismert alakja, tiszteletbeli elnöke a MKE Kombinatorikus Kémiai Szakcsoportjának és egyik alapítója a European Society of Combinatorial Science-nek. Munkásságáért 1996-ban Moët-Hennessy díjat, 1999-ben pedig Akadémiai Díjat kapott.

Ajánlók: *Benedek Pál, Hargittai István, Náray-Szabó Gábor*

Hargittai Magdolna

1945-ben született Pécsen. Szűkebb szakterülete: szeretlen kémia. Az MTA—ELTE Szerkezeti Kémiai Tanszéki Kutatócsoport tudományos tanácsadója. Kutatási területe molekulaszervezet-meghatározás és modellezés, elsősorban elektrondiffrakcióval és kvantumkémiail számításokkal. 1991-ben lett a kémiai tudomány doktora.

Hét könyv társszerzője és 8 szerkesztője/társszerkesztője (fordításokkal együtt könyveinek száma 19). SCI folyóiratban 72 publikációja jelent meg, ezekre 731 idegen hivatkozása volt, összes idegen hivatkozásainak száma 1166.

Az elmúlt évek legjelentősebb eredményeit a fémhalogenidek szerkezeti változásainak vizsgálatában, szabad molekulában megjelenő Jahn—Teller-effektus első kimutatásában, a diffrakciós, spektroszkópiail és kvantumkémiail adatok kombinált analízisében és a molekula-geometria különböző reprezentációinak értelmezésében érte el [pl.: *Chem. Rev.* 2000, 100, 2233; *J. Am. Chem. Soc.* 1997, 119, 9042; 2000, 122, 3127; *Angew. Chem. Int. Ed.* 1993, 32, 759; *Int. J. Quant. Chem.* 1992, 44, 1057; *J. Phys. Chem. A* 2000, 122, 3127; stb.].

Monográfiail foglalkoznak az elektrondiffrakció alkalmazásaival, a szimmetriaelv kémiai és interdiszciplináris alkalmazásaival, valamint magas szintű tudományos népszerűsítéssel, gyermekekhez szólva is, széles nemzetközi visszhanggal.

1996-ban Széchenyi-díjat kapott (megosztva), 2000-ben a University of North Carolina tiszteletbeli doktora lett.

Ajánlók: *Körös Endre, Tőke László*

Horvai György

1949-ben született Budapesten. Szűkebb szakterülete: szelektív érzékelők és polimerek vizsgálata, számítógépes modellezése és analitikai alkalmazása. A BME tanszékvezető egyetemi tanára és tudományos rektorhelyettese. Doktori értekezését 1991-ben védte meg.

Az ionszelektív polimermembránok évtizedeken át tisztázatlan működési módjának megértéséhez jelentős lökést adtak azok az alapvető kísérleti eredmények, amelyeket az impedancia módszerrel majd az izotópos nyomjelzésű ioncsere módszerrel ért el (*Anal. Chem.*, 58 (1986) 2735, *Electrochim. Acta*, 35 (1990) 1). Elsőként alkalmazott számítógépes szimulációt az ionszelektív membránok normális és anomális működésének leírására (*J. Phys. Chem.* 100 (1996) 8946—8953, *J. Phys. Chem. B* 103 (1999) 852—859). Úttörő kísérleteket végzett az ionszelektív polimermembránok szerkezetének és összetételil inhomogenitásainak tisztázására

(Anal. Chem. 70 (1998) 4241, Anal. Chem. 71 (1999) 4313). Jelentősek az analitikai mérések automatizálásában az injektálásos módszerrel és robotok alkalmazásával elért eredményei is.

Nemzetközi referált folyóiratokban 75 tudományos közleménye jelent meg, magyar szaklapokban pedig 19. Munkáira 682 független SCI hivatkozást kapott, összesített hatásuk 122. 2000-ben jelent meg szerkesztőként és társszerzőként is jegyzett könyve a Wiley kiadónál az *in situ* környezetanalitikai mérésekről.

Az MTA Automatikus Elemzés és Kemometria Munkabizottságának elnöke, a Kémia Doktori Tudományos Bizottság tagja. A IUPAC VI.1. bizottság titkára. Az *Analytica Chimica Acta* (Elsevier) szerkesztőbizottsági tagja. Vendégprofesszorként dolgozott a finnországi és a svéd műszaki egyetemen, egy-egy évet pedig vendégkutató volt a zürichi ETH-n és az Illinois Egyetemen.

Az Akadémiai Díj kitüntetettje (1987).

Ajánlók: *Pungor Ernő, Tóth Klára*

Inzelt György

1946-ban született Budapesten. Szűkebb szakterülete az elektrokémia és az elektroanalitika. Az ELTE egyetemi tanára, a Kémiai Tanszékcsoport vezetője. Doktori értekezését 1988-ban védte meg.

Tudományos közleményeinek száma 220, továbbá 1 könyv, 2 egyetemi jegyzet és 4 könyvfejezet szerzője. Közleményeire 982 hivatkozás történt. Rangos nemzetközi konferenciák meghívott előadója, szervezője. Kutatási eredményei nagymértékben járultak hozzá az elektrokémiában új utat nyitó polimerelektrodokban végbemenő töltéstranszport folyamatok mechanizmusának tisztázásához (*Electroanalytical Chemistry*, ed. A.J. Bard, Vol. 18., M. Dekker, New York 1993., 89–241. o.). A világ számos országában használják a nanogramnyi felületi tömegváltozások *in situ* mérésére alkalmas, elektrokémiai kvarckristálymikromérleg készülékét (szabadalom 1996). E módszerrel elsőként mutatta ki a galvanosztatisztikus potenciáloszcillációkat kísérő periodikus felületi tömegváltozásokat (*J. Phys. Chem.* 97, 6104 (1993)).

Iskolateremtő tevékenységét számos hazai és külföldi doktorjelölt munkájának irányítása bizonyítja. Az ELTE Kémia Doktori Iskola vezetője. 1999-ben jelent meg *Az elektrokémia korszerű elmélete és módszerei* c. kétkötetes könyve. 1993 óta az MTA Elektrokémiai Munkabizottságának elnöke. A Nemzetközi Elektrokémiai Társaság (ISE) 2. osztályának társelnöke, IUPAC Fellow, FECS WPEC nemzeti képviselője. Szerkesztőbizottsági tagja négy folyóiratnak (*Magyar Kémiai Folyóirat*, *Electrochimica Acta*, *Electrochemistry Communications*, *J. Solid State Electrochemistry*). A Széchenyi Professzori Ösztöndíjat 1997-ben nyerte el, 2000-ben a Babes—Bolyai Egyetem, Kolozsvár a Doctor Honoris Causa kitüntetéssel értékelte munkásságát.

Ajánlók: *Görög Sándor, Vértes Attila*

Joó Ferenc

1949-ben Tótkomlóson született. Szűkebb szakterülete a fémorganikus katalízis. A Debreceni Egyetem Fizikai Kémiai Tanszék tanszékvezető egyetemi tanára, az MTA—DE Homogén Katalízis Tanszéki Kutatócsoport vezetője. 1991-ben lett a kémiai tudomány doktora.

Egy monográfia társszerzője, egy másíknak társszerkesztője. 154 tudományos dolgozata jelent meg, közülük 74 rangos nemzetközi folyóiratokban. Ezekre eddig közel ezer független

irodalmi hivatkozást kapott. Tizennégy alkalommal kapott meghívást előadások tartására jelentős nemzetközi konferenciákra. Lady Davis vendégprofesszor volt a jeruzsálemi Héber Egyetemen és Iberdrola vendégprofesszorként működött a Zaragozai Egyetemen. Több nemzetközi tudományos szervezetben tölt be tisztséget.

A szulfonált trifenilfoszfin ligandumú vízdoldható komplexek katalitikus hatásának felfedezése széles körű nemzetközi visszhangot váltott ki, és kezdetét jelentette egy mind az alap kutatások, mind pedig a gyakorlati alkalmazások területén igen eredményes irányzatnak. Elsőként mutatta ki, hogy, a közfelfogással ellentétben számos fémorganikus katalitikus folyamat vizes közegben is megvalósítható. Kimutatta, hogy a vizes közeg pH-jának változtatásával szelektív katalitikus hatások, köztük a szén-dioxid homogénkatalitikus hidrogénezése érhető el.

A vízdoldható hidrogénező katalizátorokkal szerzett tapasztalatait az MTA SzBK Biokémiai Intézte munkatársaival együttműködésben sikerrel hasznosította a biológiai membránok módosítására. Kutatásaiak rendkívül elismerő nemzetközi visszhangot váltottak ki (pl. Nature 365, 606 1993.).

Legfontosabb tudományos munkái: React. Kin. Catal. Lett., 2, 257—263 (1975); Eur. J. Biochem., 147, 477—481 (1985); Inorg. Chem., 36, 4218—4226 (1997), Proc. Natl. Acad. Sci. USA 95, 3513—3518 (1998), Chem. Commun. 971—972 (1999).

1980-ban Buzágh Aladár-díjat, 1997-ben Apáczai Csere János-díjat, 1998-ban pedig Széchenyi-díjat kapott.

Ajánlók: *Beck Mihály, Bérces Tibor,
Hargittai István, Markó László*

Noszticzius Zoltán

1942-ben született Budapesten. Szakterülete a transzportfolyamatok kísérleti fiziko-kémiaja és a kémiai nemlineáris dinamika. Doktori értekezését 1989-ben védte meg. A BME Kémiai Fizika Tanszékének tanszékvezető egyetemi tanára.

Fontosabb eredményeit az oszcillációs és kaotikus reakciók, valamint a kémiai hullámok és a disszipatív szerkezetek területén érte el. Ezek közül a legjelentősebbek az Ag^+ ion perturbált (J. Am. Chem. Soc. 1979, 101, 3660.) és más BZ oszcillátorok felfedezése, az Explodátor modell és a Sniper bifurkáció (J. Chem. Phys. 1984, 80, 6062, és 1987, 86, 119), a Radikalátor modell és kaotikus dinamika igazolása (J. Phys. Chem. 1991, 95, 6575 és 1992, 96, 1228). A kémiai mintázatképződés terén elért legfontosabb eredménye az első nyitott, nem kevert reaktor — a gélgyűrű reaktor — megalkotása (Nature 1987, 329, 629). Biológiai vonatkozásai miatt is érdekes a kémiai hullámok amplitúdószabályozása (J. Phys. Chem. A 1998, 102, 8355), valamint a sav-bázis diódák és tranzisztorok kifejlesztése (Chaos, 1999, 9, 283.).

Eddig 107 közleménye jelent meg, melyekre 1156 független idézetet kapott. Összesen négy és fél évet töltött az USA-ban, több mint egy évet az NSZK-ban, több hónapot Finnországban, Franciaországban és Japánban mint vendégkutató, illetve mint vendégprofesszor. Számos nemzetközi konferencián volt felkért plenáris előadó, többek között az 1991-es és az 1999-es Gordon konferencián. Több nemzetközi tudományos hálózat szervezésében vett részt, ilyen pl. a 2000 januárjától kezdve működő, és az European Science Foundation támogatását élvező Nonlinear Chemistry in Complex Reactors című 5 éves program.

Díjak: Széchenyi-díj 1990. Az év oktatója 1993, 1999. Széchenyi Professzori Ösztöndíj 1997—2000.

Ajánlók: *Beck Mihály, Bérces Tibor, Gyarmati István, Körös Endre*

Nyiredy Szabolcs

1950-ben született Budapesten. Doktori fokozatát 1991-ben szerezte. Szűkebb szakterülete a növénykémia és az elválasztástechnika. A Gyógynövény Kutató Intézet Rt. elnöki igazgatója, az SE c. egyetemi tanára, az ELTE magántanára.

2 könyv társszerzője, 2 könyv szerkesztője, 12 könyvfejezet szerzője, tudományos közleményeinek száma összesen 160. Munkáira 1052 független hivatkozást kapott. Nemzetközi konferenciákon 28 alkalommal tartott plenáris, ill. szekciónyitó előadást. Vendégprofesszor-ként német, finn, észt, orosz és osztrák egyetemeken meghívására több alkalommal tartott előadásokat.

Az általa kidolgozott PRIZMA rendszer a folyadékkromatográfias módszerek mozgó fázisainak hatékony és gyors optimalizálására, valamint a különböző analitikai és preparatív oszloplanárkromatográfias módszerek közötti átvitelére világszerte alkalmazzák. Nevéhez fűződik a rotációs planárkromatográfia módszereinek kidolgozása, valamint három kényszeráramlásos szilárd-folyadék, illetve folyadék-folyadék-folyadék extrakciós eljárás kifejlesztése.

Az International Society for Planar Separation főtitkára, a Magyar Elválasztástudományi Társaság elnöke, számos nemzetközi és hazai tudományos bizottság tagja. Tanácskozási jogú tagja a MTA Kémiai Tudományok Osztályának. Több nemzetközi és hazai folyóirat szerkesztőbizottságának tagja, 1988-tól a Journal of Planar Chromatography főszerkesztője. Több növénykémiai és kromatográfias konferencia és tanfolyam, valamint a nemzetközileg is kiemelkedő színvonalú 6th European Congress of Pharmaceutical Sciences elnöki teendőit látta el.

Tudományos kitüntetései: Schulek Elemér emlékérem (1993), Cvet emlékérem (1993), Medical Academy of Lublin emlékérem (1996), Societas Pharmaceutica Hungarica emlékérem (1996).

Ajánlók: *Pungor Ernő, Tóth Klára*

Penke Botond

1942-ben született Beregszászon. Az SZTE Orvosi Vegytani Intézetének egyetemi tanára. 1989 óta a kémiai tudomány doktora. Számos nemzetközi és hazai tudományos testület tagja. Tudományterületi paramétereivel kiemelkedően jók: összes közleményeinek száma több mint 320, ezek közül 139 rangos nemzetközi folyóiratban jelent meg, utóbbiakra több mint 2170 hivatkozást kapott. SCI közleményeinek összesített hatása >249, szabadalmainak száma 10.

A szilárdfázisú peptidszintézis-módszerek magyarországi bevezetésében nagy érdemei vannak a szegedi csoportnak, amelyeknek Penke Botond egyik alapító tagja volt és jelenleg — tanszékvezetőként — ő a vezetője. Nevéhez fűződik a szegedi nukleinsavkémiai és tömegspektrometriai laboratórium megszervezése is. Nemzetközi szempontból is jelentős szintetikus kémiai, módszertani munkássága mellett kiemelkedik Penke Botond biokémiai, orvosi kémiai tevékenysége is. Határterületi munkái közül a legfontosabbak az influenza vírus hemagglutinin fehérje immunogén régiójának feltérképezése, valamint az Alzheimer-kór szerkezeti biológiájával kapcsolatos kutatások.

Tudományos iskolateremtő munkássága mellett említést érdemelnek magyar, angol és német nyelven tartott orvosi kémiai előadásai az SZTE-n. Nagyszámú hazai és nemzetközi kutatási és együttműködési projekt témavezetője.

Ajánlók: *Bartók Mihály, Hollósi Miklós, Tőke László*

Pukánszky Béla

1950-ben született Debrecenben. A BME Műanyag- és Gumiipari Tanszékének tanszékvezető egyetemi tanára. 1980–81-ben egy évet töltött az akrilni egyetemen (USA). Doktori értekezését 1994-ben védte meg. Fő kutatási területe: heterogén polimer rendszerek szerkezet-tulajdonság összefüggésének vizsgálata.

Legjelentősebb eredményeit a heterogén polimer rendszerekben uralkodó határfelületi kölcsönhatások tanulmányozása során érte el. Modellt állított fel az ilyen anyagok folyási feszültsége összetétel-függésének leírására (J. Mater. Sci. Lett. 7, 160, 1988), melyet később kiterjesztett a szakítószilárdság (Composites 21, 255, 1990), valamint a törési jellemzők (Polymer 36, 1617, 1995) leírására is. Az utóbbi időben kutatásai kiterjednek a poliolefinnek degradációjának vizsgálatára (Polymer 41, 8401, 2000) és nanokompozitok, valamint biológiailag lebontható polimerek tanulmányozására is. Tudományos közleményeinek száma 112, több könyvfejezet és 4 egyetemi jegyzet szerzője vagy társszerzője. Közleményeire 516 esetben hivatkoztak.

Több nemzetközi és hazai szakmai és tudományos szervezet tagja vagy tisztségviselője. Az MTA Műanyag Munkabizottságának és Anyagtudományi és Technológiai Komplex Bizottságának elnöke.

Ájánlók: *Holló János, Inczedy János, Kálmán Alajos*

Sohár Pál

1936-ban született Budapesten. Az ELTE Általános és Szervetlen Kémiai Tanszékének professzora, akadémiai doktori fokozatát 1973-ban nyerte el. Szűkebb szakterülete az infravörös és mágneses magrezonancia spektroszkópia. E témakörnek nemzetközileg elismert művelője, ő írta az NMR spektroszkópia első magyar nyelvű monográfiáját, melynek amerikai kiadását számos egyetemen használják oktatási segédanyagként.

Tudományos tevékenységét 381, túlnyomórészt tekintélyes nemzetközi folyóiratokban megjelent közlemény jellemzi, számos meghívást kapott plenáris előadások megtartására külföldi kongresszusokon, ill. egyetemeken. Független hivatkozásainak száma 1482, a közlemények összesített hatása 413.

Megszervezte a Kémiai Tanszékcsoport Spektroszkópiai Laboratóriumát, mely az ő nyertes pályázata révén jutott korszerű, nagyteljesítményű NMR és IR spektrométerek birtokába. Mintegy negyed százada titkára ill. elnöke az MTA Anyag- és Molekulaszerkezeti Munkabizottságának. Elnökségi tagja az International Society of Magnetic Resonance nemzetközi tudományos szervezetnek.

Könyveivel, több évtizedes oktatási tevékenységével, a hazai spektroszkópiai kutatócentrumok megszervezésével sokoldalúan hozzájárult a spektroszkópiai módszerek hazai elterjesztéséhez, a szakember-utánpótlás neveléséhez és a hazai kémiai kutatómunka külföldön is elismert eredményeinek eléréséhez. 1994-ben megosztott Széchenyi-díjjal tüntették ki.

Ájánlók: *Hollósi Miklós, Inczedy János, Kálmán Alajos,
Medzihradsky Kálmán*

Szejtli József

1933-ban született Nagykanizsán. Szakterülete a szerves kémia és ennek műszaki kémiai és élelmiszerkémiai vonatkozásai. A Cyclolab Ciklodextrin Kutatási és Fejlesztési Laboratórium igazgatója, c. egyetemi tanár. Szerves kémiai tárgyú doktori értekezését 1974-ben védte meg.

500 tudományos dolgozatából 73 angol és 2 magyar nyelvű közleménye jelent meg 1986 óta. 2 könyv, 57 könyvrészlet és 80 szabadalom szerzője. A közleményeire való hivatkozások száma 5000 felett van. Legfontosabb művei: *Cyclodextrins and their Inclusion Complexes*, Akadémiai Kiadó (1982), *Cyclodextrin Technology*, Kluwer (1988), *Molecular encapsulation of drugs by cyclodextrins and congeners*, in *Controlled Drug Delivery* (Ed. S.D. Bruck), CRC Press (1983), *Medicinal application of cyclodextrins*, *Medicinal Research Reviews*, 14, 353 (1994). A kémia és a vegyipar számos területén (gyógyszerkémia, élelmiszer-kémia, kozmetikai kémiai, analitika stb.) nagy jelentőségű ciklodextrin kutatásnak mind az elméleti vonatkozások, mind pedig a széles körű gyakorlati, ipari alkalmazások területén világszerte elismert, kezdeményező, meghatározó egyénisége. Kítüntetései: Akadémiai Díj (1986), Incheba Aranyérem (1988), Moët-Hennessy Díj (1991).

Ajánlók: Gál Sándor, Náray-Szabó Gábor, Lipták András

Tóth Gábor

1942-ben született Budapesten. Szűkebb szakterülete: kémiai szerkezetkutatás. Az MTA—BME Műszaki Analitikai Kémiai Tanszéki Kutatócsoport tudományos tanácsadója a BME Általános és Analitikai Kémiai Tanszéken, c. egyetemi tanár (1986), egyetemi magántanár (2000). Doktori értekezését 1984-ben védte meg, 1994-ben habilitált a BME-n.

Tudományos eredményeiről 334 rangos nemzetközi folyóiratban megjelent közleményben, 375 kongresszusi kiadványban megjelent összefoglalóban, 14 könyvfejezetben, 2 könyvben (*Structure Elucidation by modern NMR*, Springer 1998, ¹⁷O NMR Parameters, Landolt-Börnstein New Series III/35 E, Springer 2000) és 13 szabadalomban adott számot. Munkáira 951 független hivatkozást kapott.

A hazai és nemzetközi tudományos közélet aktív résztvevője, konferenciákon tartott előadásainak száma (közte számos plenáris és felkért előadás) 524. Nevéhez fűződik az MTA NMR Munkabizottsága nemzetközi kapcsolatainak kiépítése, a Central European NMR Discussion Groups (osztrák, cseh, magyar) nagy sikerű NMR Valtice konferenciasorozathoz történő csatlakozás, a Central European NMR Symposium rendezvénysorozat elindítása és a GDCh NMR Szakcsoportjával közös Progress in the NMR of Bioactive Compounds and New Materials, Regensburg 2000. rendezvény előkészítése. Vendégprofesszorként dolgozott Edmontonban (Kanada), Osnabrückben, Münchenben és Würzburgban. Iskolateremtő tevékenységét tükrözi, hogy a hazai NMR szakembergárda jelentős része az ő irányításával kezdte tudományos tevékenységét.

Ajánlók: Gál Sándor, Lempert Károly

Wojnárovits László

1944-ben született Szegeden. Szűkebb szakterülete: sugárhatás-kémia, fotokémia, reakciókinetika. Az MTA Kémiai Kutatóközpont Izotóp- és Felületkémiai Intézet igazgatója, osztályvezető, c. egyetemi tanár. Doktori értekezését 1986-ban védte meg.

SCI folyóiratokban megjelent közleményeinek száma 120, melyből 79 az elmúlt 14 év termése. 4 könyv társszerzője. Hivatkozásainak száma 580, ebből 409 az utóbbi 14 évben.

Kutatásai főként szénhidrogének, vízdoldható akrilát típusú monomerek és fenolok sugárhatás-kémiai átalakulásaihoz, részint fotokémiájukhoz kapcsolódnak. Összehasonlító sugár- és fotokémiai, közti- és végtermék vizsgálatokkal felderítette az alkánok radiolízis- és fotolízis folyamatainak számos sajátosságát, tisztázta a kis energájú gerjesztett állapotok szerepét az átalakulásokban (J.C.S., Perkin Trans. II., 1984, 1449; Radiat. Phys. Chem., 32, 335 (1988)). Kimutatta, hogy az ionizációsűrűség növelésével, tehát γ vagy e^- sugárzások helyett α vagy nehézrészecske sugárzást alkalmazva, már az alapvető bomlási folyamatok mechanizmusában is változás áll be (J. Phys. Chem., 98, 8014 (1994); 99, 3168 (1995)). Kutatásaival hozzájárult új sugárzásos szennyvízkezelési technológiák és orvos-biológiai alkalmazásokhoz hidrogének sugárzásos szintézisének kidolgozásához, új kémiai sugárdoziméterek kifejlesztéséhez terápiás és sugártechnológiai célokra.

A MTA Sugárhatás-kémiai Munkabizottságának elnöke. Kutatási területének meghatározó folyóiratánál, a Radiation Physics and Chemistry-nél szerkesztő. 2000. szeptemberében a kémiai résznél felkérték a főszerkesztői posztra.

Ajánlók: *Farkas József, Tétényi Pál, Vértes Attila*

Biológiai Tudományok Osztálya

RENDES TAGSÁGRA

Borhidi Attila

1932-ben született Budapesten. Szakterülete a növénytaxonómia, geobotanika, trópusi botanika, a vegetációkutatás különböző területei és ezek természet- és környezetvédelmi vonatkozásai. Akadémiai levelező tagságát 1993-ban nyerte el. Székfoglaló előadása: A növények társadalmi új megvilágításban. Jelenleg az MTA Ökológiai és Botanikai Kutatóintézetének igazgatója.

Az elmúlt nyolc évben széles körű oktatói munkája mellett jelentős publikációs tevékenységet is folytatott, amelynek eredménye 120 közlemény, köztük 7 könyv és 14 könyvfejezet. Legfontosabbnak ítélt munkái a Phytogeography and Vegetation Ecology of Cuba második bővített kiadása (Akadémiai Kiadó), A zárwatermők fejlődéstörténeti rendszertana című teljesen új szemléletű tankönyvének két kiadása (Nemzeti Tankönyvkiadó 1995, 1998), a 12 társszerzővel közösen írt két kötetes munkája a Vörös Könyv Magyarország növénytársulásairól (KTM Budapest), továbbá részvétele a Fekete G., Molnár Zs. és Horváth F. által szerkesztett Magyarországi élőhelyek leírása, határozója és a Nemzeti élőhely-osztályozási rendszer (MTM Budapest) című, alapvető kézikönyv megírásában. Egy nemzetközi kutatócsoport tagjaként jelentős eredményt ért el a nikkel-hiperakkumulátor növények felfedezésében és filogenetikai kapcsolataik kimutatásában. Munkáira az elmúlt nyolc évben több mint 500 idegen idézetet kapott.

Szakmai elismertségének újabb bizonyítéka a Flora Macroantillana szerkesztőbizottságának (New York) tagsága, és a Szent-Györgyi Albert-díj (1997).

A Magyar Akkreditációs Bizottság tagja 1993—1997 között és a Környezettudományi Bizottság elnöke. Jelenleg társelnöke. Az Országos Környezetvédelmi Tanács tagja, az MTA Botanikai Bizottságának elnöke, az *Acta Botanica Hungarica* főszerkesztője.

Ajánlók: *Fekete Gábor, Vida Gábor*

Csányi Vilmos

1935-ben született Budapesten. Az ELTE Etológiai Tanszékén egyetemi tanár, az MTA Összehasonlító Etológiai Kutatócsoportjának vezetője. Tudományos pályáját biokémikusként kezdte. Az ELTE professzoraként 1973-tól megszervezte a hazai etológiai kutatásokat és az etológia egyetemi oktatását. Etológiai (1994) és humánetológiai (1999) tankönyvet írt.

Vezetésével több új magatartásgenetikai módszert dolgoztak ki. Többek között gynogenezis segítségével állítottak elő rekombináns beltenyésztett haltörzseket. Tanulásetológiai vizsgálatainak igen jó nemzetközi fogadtatása volt. Szellemi alapítója és jelenleg tiszteletbeli elnöke a Magyar Etológiai Társaságnak. Etológiai munkájának egyik jelentős eredménye a kulcsingerek szerepének kimutatása a tanulási és ragadozófelismerési folyamatokban. Újabban a kutya és az ember viselkedési analógiáinak a kutatásával foglalkozik, amely segítséget nyújthat az emberi viselkedésevolúció nyelv előtti szakaszának megértéséhez. 1993-tól posztgraduális etológia kurzus programvezetője.

Az etológiai kutatások mellett elméleti biológiával is sikeresen foglalkozik, elsősorban az evolúciós rendszerek elmélete területén. Számos cikke, könyvfejezete tárgyal evolúciós és rendszerelméleti kérdéseket. Nemzetközi elismerést aratott munkája az *Evolutionary Systems and Society: a general theory* (Duke University Press, 1989).

Nagyszámú népszerűsítő cikket írt. 1999-ben a Tudományos Újságírók Klubja „Az év ismeretterjesztő tudósa” díjjal jutalmazta.

1994-ben az *Academia Scientiarum et Artium Europaea* (Salzburg) választotta tagjai sorába. 1995-ben az MTA levelező tagja lett. Tagja az MTA Neurobiológiai Szakbizottságának. Az *Acta Biologica*, *Acta Neurobiologica* és az *Élet és Tudomány* szerkesztőbizottságának tagja. Továbbá a Nemes Nagy Ágnes Emlékbizottság, a Soros Alapítvány Kulturális Szakkuratóriuma, az MTA osztályközi Állatkísérleti Tudományos Bizottsága tagja, az Országos Köznevelési Tanács póttagja és a Földművelésügyi Minisztérium Állatvédelmi Tudományos Tanácsának elnöke. Ugyancsak tagja az IUBS edukációs szakbizottságának.

Számos könyvet írt, tudományos publikációinak száma 200 körül van, a teljes citációs száma 671.

Ajánlók: *Ádám György, Hámori József*

Gráf László

1942-ben született Zalaegerszegen. Szűkebb szakterülete: proteázok szerkezete és működése. 1993 óta az MTA levelező tagja. Székfoglaló előadásának címe: *Egy cukor, egy peptid, egy fehérje...* Tudományos kitüntetései: Akadémiai Díj (1979), Széchenyi-díj (1998). Az ELTE TTK Biokémiai Tanszékének tanszékvezető egyetemi tanára.

Az MTA levelező tagjává történő megválasztása után is folytatta a hasnyálmirigy szerin proteázai, elsősorban a tripszin és kimotripszin működésmechanizmusának felderítésére irányuló kutatásait. Kutatási stratégiájának lényege a tripszin kimotripszinné, illetve a kimotripszin tripszinné történő átalakítása irányított mutagenézis segítségével. A még folyamatban lévő munka ez idáig legfontosabb konklúziója az, hogy a szerin proteázok szub-

sztrátkötő zsebébenél kiterjedtebb szerkezeti egység, feltehetően a proteázok aktivációs doménje felelős a katalízis szubsztrátspecifitásáért. Ezzel igazolni látszik az a hipotézise, hogy a napjainkig merev szerkezetűnek tartott tripszin és kimotripszin valójában plasztikus molekulák, és hogy ez az enzimenként különböző mértékű plaszticitás szerepet játszik a szubsztrátspecifitás meghatározásában. A rekombináns patkány tripszin autolízis-mechanizmusának felderítése nyomán elsőként igazolták, hogy a kationos humán tripszinogén örökletes pankreatitisszel összefüggésbe hozott Arg117His mutációja mérsékli az aktív proteáz autolízisét. Az ebből következő hipotézis az, hogy az örökletes pankreatitisz hátterében a tripszin (és tripszinogén) molekula stabilitásának mutáció(k) okozta megnövekedése áll. Az általa vezetett Szerkezeti Biokémia doktori program (ELTE TTK) keretében eddig 21 hallgató szerzett PhD fokozatot. Közülük négy az ő doktorandusza volt. Jelenleg öt doktorandusz dolgozik az irányítása mellett.

Az MTA levelező tagjává történt megválasztása óta 18 tudományos publikációja jelent meg, s ezzel publikált tudományos munkáinak száma 144-re nőtt. Közleményeinek teljes impakt faktora 400 körüli érték. Levelező taggá választása óta életművére 965-ször hivatkoztak. A tudományos munkásságára eső összes hivatkozások száma ezzel meghaladja az ötezeret.

Ajánlók: *Damjanovich Sándor, Friedrich Péter, Gergely János*

Patthy László

1943-ban született Sopronban. Az MTA SzBK Enzimológiai Intézetének igazgatóhelyettese, az Extracelluláris Proteolízis Csoport vezetője, a Biokémiai és Molekuláris Biológiai Bizottság elnöke. Tagja az Európai Molekuláris Biológiai szervezetnek (EMBO). Az MTA 1995-ben választotta levelező tagjává, tudományos munkásságát Széchenyi-díjjal ismerték el (2000).

Kísérleti munkájának egyik fő területe az extracelluláris proteolitikus rendszerek molekuláris biológiája. Ennek keretében munkatársaival feltárta a tumormetasztázisban kulcsszerepet játszó gelatínase A szubsztrátspecifitásának szerkezeti alapját, meghatározta az enzim szubsztrátkötőhelyének térszerkezetét, lehetővé téve metasztázist gátló inhibitorok szűrését és tervezését.

A moduláris fehérje evolúció és exon-shuffling területén végzett elméleti munkája folytatásaként kimutatta, hogy az exon-shuffling a metazoák intron-gazdag genomjainak kialakulásával párhuzamosan vált jelentőssé és fontos szerepet játszott a metazoa evolúciójában.

A fehérjeevolúció általános törvényszerűségei alapján hatékony bioinformatikai módszereket dolgozott ki, amelyek alapvető fontosságúak a funkcionális genomika, a genomokban azonosított gének funkciójának meghatározása, a genom-projekt adatainak gyakorlati hasznosítása szempontjából. A fehérje evolúció, bioinformatika és a funkcionális genomika terén született eredményei elismerését jelzi, hogy a nagy tekintélyű oxfordi Blackwell Science kiadó felkérte egy, a bioinformatika és funkcionális genomika területén dolgozó kutatók képzését szolgáló tankönyv írására (Protein Evolution, 1999). Funkcionális genomikai eredményei elismerését jelzi az is, hogy e területek legjelentősebb konferenciáira hívták meg előadás tartására, kérték fel tudományos összefoglaló tanulmányok, könyvrészletek írására. Eredményeinek jelentőségét jelzi, hogy számos evolúcióbólógiailag eredménye ma már tankönyvi adat.

Ajánlók: *Papp László, Vida Gábor*

Pócs Tamás

1933-ban született Budapesten. Szűkebb szakterülete: trópusi esőerdők és száraz biotopok ökológiája és biodiverzitása, flóragenezise, trópusi mohák társulástana, taxonómiája és biogeográfiája. 1995 óta az MTA levelező tagja. Székkfogaló előadásának címe: Szigetek, vulkánok, flóragenezis és diverzitás. Tudományos kitüntetései: Akadémiai Díj, Szent-Györgyi Albert-díj, a Helsinki Egyetem Tudományos Emlékérme, a Magyar Földrajzi Társaság Teleki Sámuel Érme, a Norvég Tudományos Akadémia külföldi tagja. Jelenlegi munkahelye és beosztása: Eszterházy Károly Főiskola Növénytan Tanszéke, egyetemi tanár, az MTA Bryológiai Kutatócsoportjának vezetője.

A levelező taggá választás óta született legfontosabb tudományos munkái:

Pócs, T. (1996): Epiphyllous liverwort diversity at worldwide level and its threat and conservation. — *Annales Inst. Bot. Univ. Nac. Autón. Mexico, Ser. Bot.* 67: 109—127. Ezer faj adatbázisa alapján értékelt a Föld levéllakó moháinak területenkénti diverzitását, ennek veszélyeztetettségét és javaslatot tesz védelmükre.

Pócs, T. (1997): New or little known epiphyllous liverworts, VI. *Papillolejeunea* gen. Nov. from Papua New Guinea. — *Tropical Bryology* 13: 1—18. Egy a térségre jellemző új májmoha nemzetség leírása, részben magyar gyűjtők anyagából.

Pócs, T. (1999): Bryophyte speciation and diversity in the East African mountains. — *Bryobrothera* 5: 237—245. — A kelet-afrikai kristályos masszívumok flórafelfedésének elemzése és bemutatása mohákon keresztül.

Pócs, T. (1999): A löszfalak virágtalan növényzete I. Orografikus sivatag a Kárpát-medencében. — *Studies on the cryptogamic vegetation of loess cliffs, I. Orographic desert in the Carpathian Basin.* — *Kitaibella* 4: 143—156. — Először mutatja ki hazánkból egy igazi sivatagi életközösség különleges térszíni és mikroklímátikus viszonyok közötti előfordulását. A felfedezésnek ökológiai és vegetációtörténeti jelentősége van.

Tan, B.C. & Pócs, T. (2000): Bryogeography and conservation of Bryophytes. In: Goffinet, B. (Ed.): *Bryophyte Biology*. Cambridge University Press, 403—448. — Szerzőtársával összegzi a mohaföldrajz (jórészt saját kutatáson alapuló) korszerű eredményeit.

Ajánlók: †*Jakucs Pál, Vida Gábor*

Szabó István Mihály

1925-ben született Baján. 1990 óta az MTA levelező tagja.

1990 és 2000 között, a sugárgombák ökológiai-életteni kutatása területéről, munkatársával, több mint 10 tanulmányt tett közzé, többségében angol nyelven és autentikus nemzetközi folyóiratokban. Tovább folytatva a korábban megkezdett „A bioszféra mikrobiológiája” több kötetes kézikönyv-sorozatát, 1998-ban megjelentette a IV. kötetet, továbbá nyomda alá rendezte az V. kötet kéziratát is, melyek mikrobiológiai vizsgálati módszerekkel foglalkoznak. Három, még a nyolcvanas években kiadott kézi-, illetve tankönyvének újabb kiadásait tették közzé. Két kötetét nívódíjjal tüntették ki. Négy kiemelkedő gyógyászati jelentőségű nemzetközi gyógyszeripari szabadalomban mint társszerző vett részt.

Ajánlók: *Farkas József, Ferenczy Lajos, Géczy Barnabás, †Jakucs Pál, Magyar János, Salánki János, Sáringer Gyula, Tigyí József*

LEVELEZŐ TAGSÁGRA

Bíró Péter

1943-ban született Újfehértón. Szűkebb szakterületei: hidrobiológia, halpopulációk biológiája. Az MTA Balatoni Limnológiai Kutatóintézetének tudományos tanácsadója. Hidrobiológiai tárgyú doktori értekezését 1992-ben védte meg. Tudományos kitüntetései: Akadémiai Díj (1978), „Pro Aqua” (1999). Az elmúlt tíz évben 10 könyve, 26 könyvrészlete, 93 tudományos cikke jelent meg, ebből 48 idegen nyelven.

Leírta a Balaton csúcsragadozójának (fogassüllő) és egyéb halfajainak állománydinamikáit és a tó üzemében betöltött biológiai szerepüket. Hosszú idejű adatsorok alapján kimutatta az eutrofizáció és a környezeti hatások ártalmait a Balaton halfajaira. Mennyiségileg elemezte a parti övben és a nyíltvízi területen élő szervezetek táplálkozási kapcsolatait, az anyag és energia áramlását, s modellezte ebben a halfauna részvételét. Mennyiségileg leírta a tó életkörülményekben és halfaunájában lezajlott hosszú idejű változásokat, a halpopulációknak a környezeti hatásokra adott válaszreakcióit, továbbá azokat a szabályozó mechanizmusokat, amelyek a halfaj-együttesek és társulások szintjén népszerűsűrűségüket meghatározzák. Új módszertana és a feltárt összefüggések jelentősen növelték nemzetközi tekintélyét.

Ajánlók: *Balogh János, Berczik Árpád, Mahunka Sándor, Salánki János, Tigyi József*

Dévai György

1942-ben született Nyíregyházán. Szűkebb szakterületei: ökológia, hidrobiológia és zoológia. Az MTA doktora (1999), a Debreceni Egyetem Természettudományi Kara Ökológiai Tanszékének vezetője. 1997-től Széchenyi professzori ösztöndíjban részesül. Tudományos kitüntetései: Az emberi környezetért (1982, 1985), Akadémiai Díj (1990), Pro Natura (1990), VE „A környezetért” emlékplakett (1994), DAB plakett (1998).

Tudományos eredményei közül kiemelhető a hazai szitakötő-fauna chorológiai és fenológiai sajátosságainak értékelése; a Magyar Odonatológiai Adatbázis létrehozása és eurokompatibilis hálótérképek szerkesztése; biotikai alapozású környezetminősítési eljárás megalkotása; az ökológia enkaptikus fogalomrendszerének kidolgozása, s erre építve a balatoni és a zalai üledéklakó árvaszúnyog-fauna revíziója és előfordulási sajátosságainak feltárása; az árvaszúnyogok taxonómiájában a morfológiai, kariológiai és enzimológiai eljárások együttes alkalmazása, illetve produktóbiológiájuk új megközelítése és anyagforgalmi jelentőségük igazolása, a globális és a sekélyvízi kénforgalom átértékelése; a szünbiológiai-ökológiai vízminősítés elméleti alapozása és gyakorlati megvalósítása.

Szakmai publikációinak száma 140, 12 tanulmánykötet szerkesztője. Munkái közül nyomtatásban eddig 100-at idéztek, az ismert hivatkozások száma 627.

Széles körű oktatómunkája mellett a társadalmi és a tudományszervezési tevékenysége is kiemelkedő. A Vízi ökológia doktori (PhD) program vezetője. Sikeres iskolateremtő tevékenységét mutatja, hogy az utóbbi három évben nyolc hallgatója szerzett PhD-fokozatot.

Ajánlók: *†Jakucs Pál, Pócs Tamás*

Elekes Károly

1946-ban született Budapesten. Szűkebb szakterülete: neurobiológia. Jelenlegi munkahelye, beosztása: MTA Balatoni Limnológiai Kutatóintézet, tudományos igazgatóhelyettes. Doktori értekezését 1995-ben védte meg. Tudományos közleményeinek száma az elmúlt 10 évben: 45, valamennyi angol nyelven. Hivatkozások száma: 942 (ebből 632 idegen, 310 saját hivatkozás). Tudományos kitüntetései: Akadémiai Díj (2000).

A klasszikus hisztológiai, fény- és elektronmikroszkópos immuncitokémiai és pályakövető eljárások kombinációival nemzetközileg kiemelkedő eredményeket ért el gerinctelen állatok (puhatestűek és ízeltlábúak) idegrendszerének morfológiai és neurokémiai megismerése területén. Leírta alapvető jelentőségű ingerületátvivő anyagok, így az oktopamin és a dopamin neuronális lokalizációját és eloszlását. Tisztázta aminerg és peptiderg neuronok szinaptikus és nem-szinaptikus kapcsolatait, továbbá a neurohormonális felszabadulás neuroanatómiai és ultrastrukturális alapjait. Feltárta aminerg és peptiderg rendszerek egyedfejlődési sajátosságait, lehetséges szerepüket egyes felnőttkori magatartásfolyamatok kialakításában.

Ajánlók: *Freund Tamás, Hámori József*

Erdei Anna

1951-ben született Budapesten. Biológus, szűkebb szakterülete az immunbiológia. Akadémiai doktori címet 1992-ben szerzett. Az ELTE TTK Immunológiai Tanszék tanszékvezető egyetemi tanára, a tanszéken működő MTA-kutatócsoport vezetője. A hazai immunológia kiemelkedő képességű, nemzetközileg számon tartott és sokat idézett tudományos eredményeket produkáló, iskolateremtő egyénisége.

Vizsgálatainak középpontjában a természetes és adaptív immunválasz összekapcsolódásának megismerése áll. Kiemelkedő eredményeket ért el a komplementrendszer ellenanyag-közvetített immunválaszt szabályozó szerepének kutatása terén. Elsőként írta le a C3 komplement fragmentumok szerepét a B-limfociták aktiválásának és ellenanyag-termelő sejtekkéérésének folyamatában. Úttörő jellegűek a C1q receptorára vonatkozó kutatásai is. Elsőként jellemezte egér és humán limfociták és makrofágok C1q receptorát. Kimutatta, hogy az allergiás reakciók egyik effektor-sejtjének, a szeróza-jellegű hízósejtnak antigén-indukált aktiválódását a komplement-eredetű C3a-peptid gátolja. Fontos eredménye olyan új típusú vakcinák hatékonyságának bizonyítása, amelyek az antigén megfelelő építőpaját és az antigénbemutató sejt komplementreceptoraival reagáló egyláncú ellenanyagot tartalmaznak.

87 publikációjának teljes impakt faktora 260, a független hivatkozások száma több mint 1500. Több közleményét idézik jelentős angol nyelvű tankönyvek. Szerkesztője és szerzője a *New aspects of complement structure and function* (R.G. Landes Co., Austin, 1994) c. monográfiának.

Alelnöke, majd elnöke volt a Magyar Immunológiai Társaságnak, elnöke az MTA Általános Immunológiai Bizottságának, tanácskozó tagja az MTA Biológiai Tudományok Osztályának, az MTA választott közgyűlési doktor képviselője. Megalakulása óta tagja az MTA Doktori Tanácsának, OTKA-Bizottsági tag. Tagja a Soros Alapítvány Kuratóriumának. Az International Complement Society Counciljének választott tagja.

Ajánlók: *Gergely János, Gráf László*

Falus András

1947-ben született Budapesten. Szakterületei: molekuláris sejtbiológia, immunológia és genetika. Kiemelkedő képességű biológus, akinek munkássága jól illusztrálja, hogy a biológiai tudományok sokrétű specializálódása idején is lehet eredményesen szintetizáló jellegű kutatói tevékenységet folytatni. 1990-től a biológiai tudomány doktora, a SOTE Genetikai, Sejt- és Immunbiológiai Intézetének tanszékvezető egyetemi tanára.

Kutatói érdeklődésének homlokterében a genetika, a molekuláris sejtbiológia és immunológia határterületeinek kutatása áll. Korai vizsgálatai során elsőként klónozte és szekvenálta az egér C2 gént és tanulmányozta a C2 és B faktor génextpresszió szabályozását. Az elsők között kezdte el a hisztamin és hisztaminreceptorok immunfolyamatokban játszott szerepének, majd a citokineknek a hisztamin génextpresszióra gyakorolt hatásának tanulmányozását. Jelentős eredményei közé tartozik az IL-6 hisztamin génextpresszióra kifejtett hatásának igazolása, az IL-6 receptor génkifejeződésének vizsgálata. Tanulmányozta a gyulladáscitokinek receptor-kifejeződésének a szteroidrendszerrel való kapcsolatát, a hisztamin IL-6 bioszintézist szabályozó funkcióját, meghatározta az emberi gp 130 gén exon-intron szerkezetét. Úttörő jellegűek a HDC-hiányos „knock-out” egerek létrehozására és fenotípusának jellemzésére vonatkozó sokrétű vizsgálatai.

Közel 250 tudományos közleménye jelent meg, publikációinak kumulatív impakt faktora 385, idegen idézettsége, 1750. 1995-ben jelent meg *Histamine and Inflammation* c. monográfiája (Landes Co.).

Elnöke volt a Magyar Immunológiai Társaságnak, tagja az Országos Doktori Akkreditációs Bizottság Biológiai szakbizottságának, az OTKA Élettudományi Kollégiumának, alelnöke az ETT Immunológiai Bizottságának. Tanácskozási jogú tagja az MTA Biológiai Tudományok Osztályának. Elnöke, majd tagja az MTA Immunológiai Bizottságának.

Tudományos tevékenységének elismeréseként Akadémiai Díjat, Markuszovszky-díjat, Széchenyi professzori ösztöndíjat kapott, és elnyerte az Arany János Alapítvány Szentágotthai-díját.

Tanszékén a molekuláris sejtbiológia és a genetika oktatása mellett bevezette az immunológia alapjainak oktatását. Az immunológia molekuláris és élettani alapjai c. tankönyvét angol nyelven is kiadták. Programvezetője a Molekuláris humán-genetika és géndiagnosztika alapjai c. doktori programnak és témavezetője további három doktori programnak.

Ajánlók: *Gergely János, Venetianer Pál*

Gallé László

1942-ben született Szegeden. A JATE Ökológiai Tanszékének tanszékvezető egyetemi tanára. Tudományos tevékenysége felöleli a közösségi és populációökológia számos területét. Doktori értekezését 1996-ban védte meg *Formicoidea közösségek szerveződése* címen. Tudományos kitüntetései: Akadémiai Díj. Tudományos publikációinak száma: 116. Az elmúlt 10 évben 6 magyar nyelvű könyvet, illetve könyvrészletet, 10 idegen nyelvű könyvet, illetve könyvrészletet, továbbá 3 magyar nyelvű és 18 idegen nyelvű tanulmányt jelentetett meg.

A hangya populációkat reguláló faktorok és azok modellezése mellett úttörő kutatásokat végzett a niche analízis területén is. A közösségszerveződés mechanizmusait vizsgálta egy Európát átszelő transzszekt mentén. Rámutatott a core-satellite-elmélet alkalmazási lehetőségeire a társulások koalíciós szintű szerveződésében. Felderítette a növény- és ízeltlábú közösségek tér-heteromorfiáinak indikációjában lévő különbségeket, azok szekunder szukcessziós

folyamatait. Úttörő jelentőségű felfedezése a funkcionális válasz kimutatása az interferencia kompetícióban.

Az MTA Ökológiai Bizottságának elnöke, a Magyar Ökológusok Tudományos Egyesületének alapító elnöke. A European Ecological Federation Board alelnöke, a European Center of Nature Conservation Board, Scientific Council tagja.

Kiváló iskolateremtő egyéniség, PhD-programvezető, irányításával eddig mintegy 50 diplomamunka, 6 kandidátusi és PhD-értekezés, valamint 13 egyetemi doktori értekezés készült.

Ajánlók: *Fekete Gábor, Jermy Tibor, Papp László*

Gergely Pál

1947-ben született Debrecenben. Szakterülete a biokémia és a molekuláris biológia. 1986-ban lett a biológiai tudomány doktora. A Debreceni Orvostudományi Egyetem Orvosi Vegytani Intézetének 1987-től igazgató egyetemi tanára. 1997–1999 között a DOTE ÁOK dékánja, 1999-ben a DOTE tudományos rektorhelyettese volt. Jelenleg a Debreceni Egyetem Orvos- és Egészségtudományi Centrumának tudományos igazgatója. Magyar és angol nyelven megjelent egyetemi tankönyvek szerzője és szerkesztője. Az MTA Biológiai Tudományok Osztályának tanácskozási jogú tagja, több hazai és nemzetközi társaság elnökségi tagja. Saját és iskolájának munkássága elismerését Szent-Györgyi Albert-díj (1999) jelzi. Széchenyi professzori ösztöndíjas (1997).

A sejtek jelátvitelében döntő szerepet játszó reverzibilis fehérje foszforilációs és defoszforilációs folyamatok nemzetközi hírű kutatója. A glikogén-anyagcsere hormonális szabályozásában felismerte a protein foszfatázok szerepét. A protein foszfatázok tisztítására kidolgozott módszere széleskörűen alkalmazott különböző szövetekből izolált enzimformák elkülönítésére. Biokémiai és molekuláris biológiai technikák alkalmazásával a protein foszfatázok több típusát és szabályozásukat írta le. Úttörő jellegűek a holoenzimek szerkezetére vonatkozó kutatásai. Tanulmányozta a sejtpermeábilis, foszfatáz-aktivitást gátló toxinok élettani szerepét is. Tíz könyvfejezet, illetve összefoglaló munka, valamint nemzetközi folyóiratban megjelent 62 közlemény szerzője, impakt faktoruk összege közel 200, a hivatkozások száma 1100 fölötti.

Ajánlók: *Damjanovitch Sándor, Farkas Tibor,
Fésüs László, Székely György*

Hadlaczký Gyula

1948-ban született Székesfehérvárott. A Szegedi Biológiai Központ Genetikai Intézetének tudományos tanácsadója, Széchenyi-díjas. Eddigi munkássága elsősorban a kromoszóma-szerkezet és működés kutatására irányult, ehhez járult hozzá lényeges új eredményekkel. Tudományos közleményeinek száma 50, amelyekre az összes hivatkozások száma 838, ebből 743 a független hivatkozás.

Legfontosabb munkái közül kiemelhető a növényi kromoszómák azonosítására szolgáló heterokromatikus kromoszómafestés kidolgozása és annak evolúció-genetikai és növénynevelési alkalmazása. Elismerést érdemelnek az állati és növényi kromoszómák biokémiai és szerkezetvizsgálatával kapcsolatos munkái, illetve az állati és növényi kromoszómák szerkezeti hasonlóságának igazolása. Az állati kromoszómáknak a sejtmagban elfoglalt nem véletlenszerű helyzetének bizonyításával tovább növelte nemzetközi elismertségét. Legújabban pedig működőképes, öröklődő, emlős mesterséges kromoszómák létrehozása, emberi mes-

terséges kromoszómák előállítására hozott számára elismerést. Az elmúlt tíz évben 15 tudományos közleményt jelentetett meg, egy kivételével valamennyit idegen nyelven. Nevéhez 15 bejelentett és 7 elfogadott, a mesterséges kromoszómákkal kapcsolatos szabadalom fűződik.

Ajánlók: *Alföldi Lajos, Patthy László*

Herodek Sándor

1935-ben született Budapesten. Szűkebb szakterülete: édesvízi ökológia. Az MTA Balatoni Limnológiai Kutatóintézetének igazgatója. 1993 óta a biológiai tudományok doktora.

Eddig kerekén 100 tudományos közleménye jelent meg, ebből 22 az utóbbi 10 évben. Regisztrált összes hivatkozások száma 416, ebből 361 a SCI-ben is szerepel. Kimutatta a balatoni fitoplankton szervesanyag termelésének rohamos növekedését, időben figyelmeztetve a vízminőség romlására. Bizonyította, hogy ezt a megemelkedett foszforterhelés okozta, és hogy az üledékben felhalmozott tápanyag jelentősen befolyásolja a vízminőség alakulását. Javaslatokat tett a terhelés csökkentésére. Munkája nyomán a magyar limnológia kísérletes és modellező irányzattal bővült, a Balaton az eutrofizálódás szempontjából az egyik legjobban kutattott tóvá vált.

Ajánlók: *Csányi Vilmos, Szabó István Mihály*

Kovács Kornél Lajos

1947-ben született Gyulán. 1999 óta az MTA doktora. A Szegedi Tudományegyetem Biotechnológiai Tanszékének tanszékvezető egyetemi tanára, az MTA Szegedi Biológiai Központ tudományos tanácsadója, Széchenyi professzori ösztöndíjas.

Az elmúlt tíz évben megjelent tudományos közleményeinek száma 84, munkásságára 431 alkalommal hivatkoztak.

Hús év a mikroorganizmusok hidrogén és metán anyagcserében meghatározó szerepet játszó fémmentes enzimok biokémiai, biofizikai, molekuláris biológiai jellemzésével és ezek biotechnológiai hasznosításával foglalkozik. Az utóbbi tíz évben a hidrogenáz enzimben a fém—fehérje kölcsönhatásokat tanulmányozta. Munkatársaival azonosította a hidrogenázokat kódoló géneket fotoszintetizáló baktériumokban, egy hipertermofil achaeonban és metanotróf baktériumokban. Az alap kutatási eredmények hasznosításának érdekében vizsgálja a biológiai hidrogéntermelés lehetőségeit, a biomassa hasznosítását és a mikroorganizmusok felhasználását a környezetvédelemben. Eredményeivel mind hazai, mind nemzetközi téren elismerést szerzett. Hat éve egy nagy nemzetközi kutatási hálózat (COST Action 818/841) munkáját koordinálja, az európai Unió COST Technical Committee for Agriculture and Biotechnology bizottságában Magyarország, az EU 5. Keretprogram egyik kulcsakciója mellett működő tanácsadó bizottságban Kelet-Európa képviselője.

Ajánlók: *Dénes Géza, Ferenczy Lajos*

Lénárd László

1944-ben született Pécsen. Szakterületel: idegétletan, magatartástudomány. Doktori fokozatot 1989-ben szerzett. A PTE Élettani Intézet igazgató egyetemi tanára, tudományos rektorhelyettes. 1998-ban az IUPS Food Intake Commission és az IBNS elnökévé választották. Öt folyóirat szerkesztőbizottságának tagja. Tanítványai közül ketten kandidátusi, hatan PhD

fokozatot szereztek. Az elmúlt 10 évben angol nyelven 38 eredeti cikket és 71 összefoglalót publikált referált folyóiratokban, 4 angol és 4 magyar nyelvű könyvrészletet, valamint 2 egyetemi jegyzetet jelentetett meg. Cikkeinek összesített impakt faktora 116, munkáira több mint 660 hivatkozást kapott. Eredményeire tankönyvekben, kézikönyvekben és a research front speciality indexben is hivatkoznak.

Nemzetközi elismertséget szerzett az éhség- és testsúlyszabályozás neurokémiai és elektrofiziológiai mechanizmusainak feltárásával, hozzájárulva az anorexia és a kóros elhízás kialakulásának tisztázásához. Az agyi amfetamin öningerlés leírásával a kábítószer-élvezet vizsgáló kutatási irányzatot indította el. Kimutatta, hogy a jutalmazó dopamin felszabadulását inzulin és glukóz ellentétesen befolyásolja, és kidolgozta a bulímia neurokémiai hipotézisét. Igazolta az agyi katecholaminok, ópiátok és acetylcholin jelentőségét a tanulás folyamataiban. Glukóz-érzékeny neuronok létét bizonyította több limbikus struktúrában, kimutatta az agyi bombeszin típusú peptidek szatiációs hatását, és kidolgozta az éhség szabályozásának egységes hipotézisét. Jelentősen hozzájárult az íz-averziós tanulás és a frontális lebeny izérvéssel kapcsolatos működésének megértéséhez.

Ajánlók: *Ádám György, Flerkó Béla, Hámori József, Teplán István*

Nagy Ferenc

1952-ben született Hevesen, növényi molekuláris biológus, szűkebb szakterülete a foto- és kronobiológia. Munkássága elsősorban a fény- és cirkadián óra által indukált jelátvivő folyamatok molekuláris szintű jellemzésére, és ezen folyamatoknak a magasabb rendű növények fényfüggő egyedfejlődésében betöltött fiziológiai szerepének azonosítására irányul.

1997 óta a biológiai tudományok doktora, az MTA SZBK Növénybiológiai Intézet igazgatóhelyettese, tudományos tanácsadó. Kutatási eredményeiről eddig összesen 75 angol nyelvű tudományos cikkben és 14 könyvfejezetben számolt be. Emellett 2 magyar nyelvű könyvfejezet és 1 tudományos cikk szerzője. A fenti közlemények közül 55 az elmúlt tíz évben jelent meg. A közlemények kumulatív impakt faktora 450, idézeteinek száma öndízetek nélkül 2900. Egy szabadalom társszerzője. 1997-ben elnyerte a Humboldt Research Award-ot.

Tudományos munkásságának kiemelt jelentőséget ad, hogy tagja volt annak a kutatócsoportnak, amely elsők között vezette be a molekuláris biológiai módszereket a növényi génextpresszió vizsgálatába, és így elindította a transzgenek expresszióját szabályozó molekuláris történések jellemzését. Nemzetközi elismertségét emellett elsősorban a fény- és cirkadián óra indukált génextpresszió molekuláris jellemzése alapozta meg. A munkacsoportja által az elmúlt években közölt eredmények jelentősen megváltoztatták a fényindukált jelátviteli láncról alkotott korábbi elképzeléseket.

Munkásságának nemzetközi elismertségét jelzi, hogy 1995-től 2000-ig az International Society for Plant Molecular Biology vezetőségi tagja, 1998 óta EMBO-tag, és 2000-től az European Federation of Biotechnology szervezetben az Agrobiology Section vezetőségi tagja.

Ajánlók: *Borhidi Attila, Garay András*

Orosz László

1943-ban született. Szűkebb szakterülete: genétika. 1983 óta a tudomány doktora. A JATE Genetikai Tanszéke alapítója (1974). 1994 óta a GATE-SZIE genetikai tanszékének vezetője, 1996-tól MTA kutatócsoport-vezető. Tudományos munkásságának fő területe a

géntérképezés, a genetikai rekombináció típusai és a genetikai szabályozás, amely iskolateremtő egyetemi oktatással és kutatással párosul. Újabb kutatási irányokat indított Gödöllőn (összehasonlító géntérképezés, transzgenikus állatok és növények, transzpozonok, szarvasok genetikája). Akadémiai Díjat kapott 1988-ban.

Egy bakteriofágból kísérleti rendszert fejlesztett. Elsőként végzett géntérképezést (Sík Tiborral 1970) és génen belüli finomelemzést (1980) idehaza. A rekombinálandó DNS molekulák szerkezetével magyarázta a genetikai térképezés több szabályát. Általánosan elfogadott (tankönyvi) génszabályozási modell (DNA looping 1983) egyik felfedezője. Jelenleg a DNS és fehérje molekuláris és térbeli illeszkedésének kérdésével, az integratív rekombinációval és különböző génszabályozási kaszkádokkal foglalkozik.

Tudományos közleményeinek kumulatív impakt faktora 210, a munkáira történt idegen SCI hivatkozások száma meghaladja az 500-at. A klasszikus és molekuláris genetika integrált szemléletével tankönyvet szerkesztett, könyvfejezeteket, jegyzeteket, példatárat írt, doktori iskolákban (SZIE, ELTE) témavezető, a genetika vezető oktatója. Elsőként oktatott Magyarországon géntechnológiát laboratóriumában.

Ajánlók: *Kondorosi Ádám, Vida Gábor*

Sipiczki Máttyás

1948-ban született Békéscsabán. Szűkebb szakterülete: mikrobiális genetika. Jelenlegi munkahelye és beosztása: Debreceni Egyetem, tanszékvezető egyetemi tanár. Doktori értekezését 1993-ban védte meg.

Az elmúlt tíz évben 4 könyvet, 5 könyvrészletet, 36 tudományos cikket jelentetett meg. Munkáira 445 hivatkozást kapott.

Legfontosabbnak ítélt tudományos munkái:

1. Sipiczki, M., Grallert, B., Miklos, I.: Mycellal and syncytial growth in *Schizosaccharomyces pombe* induced by novel septation mutations. *J. Cell Sci.* 104:485—493, 1993
2. Sipiczki, M.: Phylogenesis of fission yeasts. Contradictions surrounding the origin of a century old genus. *Antonie van Leeuwenhoek* 68:119—149, 1995
3. Sipiczki, M., Yamaguchi, M., Grallert, A., Takco, K., Zilahi, E., Bozsik, A., Miklos, I.: Role of cell shape in determination of the division plane in *Schizosaccharomyces pombe*: Random orientation of septa in spherical cells. *J. Bacteriol.* 182:1693—1701, 2000.

Ajánlók: *Csányi Vilmos, Ferenczy Lajos*

Szathmáry Eörs

1959-ben született Budapesten. Az ELTE TTK Növényrendszertani és Ökológiai Tanszékének vezető egyetemi tanára, az MTA Elméleti Biológiai és Ökológiai Kutatócsoportjának vezetője, az ELTE Elméleti Biológiai és Ökológiai Doktori programtanácsának vezetője, a Collegium Budapest állandó munkatársa. A biológiai tudomány doktora (1995), 1996-ban Új Európa, 1999-ben Akadémiai Díjat kapott. Szűkebb szakterülete az elméleti evolúcióból, a nagy evolúciós átmenetek mintázata és dinamikája.

Az általa kidolgozott sztochasztikus korrekter modell választ ad arra, hogy miként lehet eredetileg függetlenül replikálódó génekből álló genom dinamikus koegzisztenciáját biztosítani. Levezette, hogy a parabolikusan növekvő replikátorok kompetíciója dinamikus koegzisztenciához vezet. Elméletet dolgozott ki a genetikai ABC méretének evolúciós optimalítására. Tesztelhető elméletet javasolt a genetikai kód eredetére. Világhírű szerzőtársával együtt kidol-

gozta a nagy evolúciós átmenetek egységes megközelítését (Maynard Smith, J. and Szathmáry E.: *The Major Transitions in Evolution*, Freeman, Oxford, 1995). Egyik méltatójuk szerint (az *Evolution* c. szakfolyóiratban) ez lehet az evolúcióról szóló legfontosabb könyv Sir Ronald Fisher 1930-as könyve óta.

51 cikke, 10 könyve és könyvfejezete, 7 konferenciaközleménye jelent meg. Kumulatív impakt faktora a doktori cím elérése (1995) előttig 127, máig 327. SCI-idézetsége 263, ami a szakterület (evolúcióbiológia) elméleti részén jelentősnek számít. Ismeretterjesztő tevékenységét a Természet Világa nívódíjjal jutalmazta (1994). Jelentős tanár egyéniség, a hallgatók szavazata alapján a Kar Kiváló Oktatója lett (1995). 1996-tól az International Organization of Systematic and Evolutionary Biology (IOSEB) világszervezet elnöke.

Ajánlók: *Papp László, Patthy László, Vida Gábor*

Tuba Zoltán

1951-ben született Sátoraljaújhelyen. Szakterülete növény-ökoфизиология. 1998-tól az MTA doktora. Az SZIE (GATE) Növénytan és Növényélettani Tanszékének tanszékvezető egyetemi tanára, MTA-kutatócsoport-vezető. Iskolateremtő tevékenységét Növényökoфизиология doktori programja keretében fejt ki. Nemzetközi kutatási projektek vezetője. A globális klímaváltozás hatásait vizsgáló kelet-európai kísérletes növényökológiai kutatóállomás létrehozója. Tudományos szervező tevékenysége mellett hazai és nemzetközi folyóiratok szerkesztőbizottsági tagja. Akadémiai Díjas.

Úttörő kutatásokat végzett az elméleti és gyakorlati szempontból is fontos kiszáradástűrő növények és társulásaik ökoфизиológiája területén. Nevéhez fűződik a poikilochlorophyllous kiszáradástűrési (PDT) stratégia felfedezése és a két (HDT és PDT) kiszáradástűrési stratégia ökológiai szerepének értelmezése. Kidolgozta a kiszáradástűrő növények filogenetikáját. Bizonyította a kiszáradástűrő növényekben extracellulárisan tárolt víz szerepét az esőmentes időszakok alatti szervesanyag-termelésben. Modellértékűek a jövőben várható klimatikus körülmények hatását leíró ökoфизиológiai eredményei. Fentiek mellett új eredményeket ért el a növénytársulások szukcessziójának, leromlásának és szárazságtűrésének, valamint a növényi intra- és interspecifikus kompetíció ökoфизиológijának a területén.

Az elmúlt 10 évben 44 külföldi, 10 angol nyelvű hazai és 7 magyar nyelvű folyóiratbeli cikk, 11 külföldi, 2 angol nyelvű hazai és 4 magyar nyelvű könyvfejezet és 1 szabadalom szerzője. Munkáira kapott hivatkozások száma 350 feletti.

Ajánlók: *Borhidi Attila, Fekete Gábor, Pócs Tamás*

Vigh László

1950-ben született Magyarszerdahelyen. Szűkebb szakterületei: membrán biológia, stresszbiológia. Jelenlegi munkahelye és beosztása: MTA Szegedi Biológiai Központ Blokk-miai Intézet, igazgató. Doktori értekezését 1991-ben védte meg. Tudományos kitüntetései: Széchenyi-díj (1998).

Az elmúlt tíz évben 13 könyvrészletet, 34 tudományos cikket jelentetett meg idegen nyelven, 3 szabadalma született; hivatkozásainak száma 750.

Eredeti közleményeinek, könyvfejezeteinek, illetve review cikkeinek száma száz felett van, azok összesített impaktja kb. 280, idegen idézetsége kilencszáz, szabadalmainak száma hat. Több esetben publikált olyan olyan rangos folyóiratokban, mint a *J. Biol. Chem.*, *PNAS*, vagy

a TIBS. Az ún. membrán termoszenzor hipotézisét pl. a Nature egy „News and Views” közleményben méltatta. Alkalmazott kutatási eredményei között kiemelkedő helyet foglal el az a világszabadalom, amely elsőként írja le egy klinikai kipróbálás alatt levő originális magyar antidiabetikus gyógyszerjelölt hatásmechanizmusát, és amely a Nature Medicinben is napvilágot látott. Tudománypolitikai szerepe ugyancsak jelentős: 1994-től az SZBK Biokémiai Intézetének igazgatója, 1997-től a BIOREX Gyógyszerkutató-fejlesztő Rt. igazgatósági tagja. Az általa létrehozott Straub Alapítvány elnökeként többek között az első hazai biotech inkubátorház létrehozásán dolgozik.

Ajánlók: *Damjanovich Sándor, Farkas Tibor, Venetianer Pál*

Závodszy Péter

1939-ben született Debrecenben. Szűkebb szakterületel: biofizika, fehérjék szerkezete. 1987 óta a biológiai tudomány doktora. Az MTA Enzimológiai Intézet tudományos tanácsadója, az ELTE és a Kaliforniai Egyetem (UCLA) egyetemi tanára. Interdiszciplináris szerkezeti biokémiai iskolát teremtett, ahonnan három egyetemi tanár, három Széchenyi professzori ösztöndíjas került ki. Az elmúlt tíz évben 2 könyvrészletet; 7 magyar nyelvű cikket; 35 idegen nyelvű tudományos cikket jelentetett meg, 1 szabadalma került bejegyzésre. Munkáira 623 ízben hivatkoztak.

Fizikusként a hatvanas években új szemléletet vitt a hazai biokémiai kutatásokba. A szerkezeti flexibilitás és a konformációs fluktuációk alapján értelmezte az enzimműködés és az allosztérikus szabályozás mechanizmusát. A későbbiekben a fehérjemolekulák flexibilitása, stabilitás és működése közötti összefüggések leírásával vitte tovább ezt a vonalat. A fehérjék hőstabilitásának szerkezeti alapjait rendszerező közleményét (Structure 8, 493, 2000) a Science az „editors' choice” rovatában a szerkesztő mint az összehasonlító szerkezeti genomika kitűnő példáját említi (Science 288, 1550, 2000).

Bevezette a biofizika oktatását az ELTE-n a hatvanas években. 1990 óta aktívan részt vesz a tudományos közéletben, s mint a Magyar Innovációs Szövetség alelnöke, a Magyar Innovációs Alapítvány Kuratóriumának elnöke, sokat tett a hazai kutatást és fejlesztést sorvasztó tendenciák visszaszorításáért. Tudományos eredményeit számos sikeres ipari fejlesztésben hasznosították.

Több mint 100 publikációja jelent meg, ezekből 85 lektorált nemzetközi folyóiratban, egy könyvet és több könyvfejezetet írt. Publikációinak összesített impakt faktora közel 300. Munkáira több mint 1000 független hivatkozást kapott. Két nemzetközi folyóirat szerkesztőbizottságának tagja. 1998-ban neki ítélték a Straub plakettet.

Ajánlók: *Dénes Géza, Gráf László, Keszthelyi Lajos,
Mahunka Sándor, Tigyi József*

Közgazdasági és Jogi Tudományok Osztálya

RENDES TAGSÁGRA

Cseh-Szombathy László

1925-ben, Budapesten született. Szűkebb szakterülete a családszociológia. 1993 óta a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja. Székkfoglaló előadásának címe: A társadalmi normák változásának szerepe a családi élet alakulásában. 1995-ig egyetemi tanár volt az ELTE Szociológiai Intézetében, majd 70. életévét betöltve Professor Emeritusként a szociológiai PhD programok megvalósításában vett részt. Levelező taggá választása óta kutatásaiban a hangsúlyt a család struktúrájában és funkcionálásában bekövetkezett változások megfigyelésére és elemzésére helyezte.

A 90-es évek második felétől munkásságában előtérbe került a gyermekvállalás problémája. Bekapcsolódott a népesedési tényezők hagyományos demográfiai kutatásába, de különösen nagy figyelmet szentelt a tudati, az érzelmi szférában lezajlott változások szerepének a termékenység alakulásában. A népesedési problémák elemzése, a negatív tendenciák megállítása nemcsak tudományos problémát jelentett számára, hanem társadalompolitikai feladatot is. A miniszterelnök felkérésére részt vett egy népesedéspolitikai koncepció kidolgozásában.

1994-ben a Magyar Köztársaság elnöke Széchenyi-díjjal tüntette ki. 2000-ben a Központi Statisztikai Hivatal elnöke a KSH Szolgálatáért aranygyűrűvel ismerte el munkásságát. 2000 augusztusában a Magyar Köztársasági Érdemrend Középkeresztjét a Csillaggal kitüntetést kapta.

Ajánlók: *Herczegh Géza Gábor, Király Tibor,
Lőrincz Lajos, Szentes Tamás*

Sajó András

1949-ben született Budapesten. Szűkebb szakterülete a jogelmélet, jogszociológia. Az MTA Jogtudományi Intézetének tudományos tanácsadója. Akadémiai levelező taggá választását (1993) követően A jogosultságok lehetősége címmel tartott székkfoglaló előadást. Sajó András megválasztása óta lényegében három területen folytatott jelentős tudományos kutatásokat és publikált nemzetközi elismerést kiváltó tudományos műveket: a jogszociológia, az alkotmányelmélet és a jogfilozófia körében. Ezek közül is különös figyelem és nemzetközi elismerés övezte két nagy monográfiáját, melyek külföldön is megjelentek: *Önkorlátozó hatalom* (KJK, Budapest, 1995); *Jogosultságok* (Seneca, Budapest, 1996).

Ajánlók: *Kulcsár Kálmán, Peschka Vilmos, Vékás Lajos*

LEVELEZŐ TAGSÁGRA

Angelusz Róbert

1939-ben Budapesten született. Szűkebb szakterülete a szociológia. Jelenleg az ELTE BTK Szociológiai Intézetének tanszékvezető egyetemi tanára. Doktori értekezését 1999-ben védte meg.

A tudásszociológiára, a kommunikációkutatásra és a hálózati elemzésekre egyaránt kiterjedő munkásságának középpontjában a nyilvánosság és a közvélemény alakulásának folyama-

taik állnak. Jól tükrözik ezt legfontosabb publikációját: Kommunikáló társadalom (Gondolat, Budapest, 1983); Félig-meddig, Reformgondolkodás és reformellenesség (KJK, Budapest, 1989). Empirikus kutatásait az utóbbi időben a tömegesen előforduló optikai csalódások jellegzetes típusainak feltárására irányultak: Optikai csalódások (Pesti Szalon, Budapest, 1996). Tardos Róberttel végzett közös kutatásaik a hálózatok, illetve a választói magatartások tanulmányozására irányultak: Hálózatok, stílusok, struktúrák (ELTE-MKI, Budapest, 1991); Pártok között szabadon (Osiris, Budapest, 2000).

1990 óta 4 könyve, 12 idegen nyelvű, 46 magyar nyelvű tanulmánya jelent meg, 3 könyvet szerkesztett. A hivatkozások száma (1997-ig) 103. 1979-ben és 1993-ban Akadémiai Díjjal tüntették ki.

Ajánlók: *Cseh-Szombathy László, Huszár Tibor*

Balogh István

1936-ban született Budapesten. Jelenleg az MTA Politikai Tudományok Intézetének tudományos tanácsadója. Filozófiai témájú doktori értekezését 1990-ben védte meg.

Fő kutatási területe a modernség dinamikája és a kelet-közép-európai modernizáció társadalomelméleti kérdései, a modern társadalomelméletek, s ezzel összefüggésben a politika, a jog és az erkölcs intézményes kapcsolódása.

Az elmúlt tíz évben magyar nyelven 3 önálló könyve és 7 könyvrészlete jelent meg, idegen nyelven két könyvét adták ki. Tudományos cikkeinek száma több mint kilencven, ebből 18-at külföldi folyóiratokban tett közzé.

Legfontosabb tudományos munkája a Társadalmi Információ (1979), melyben a hazai tudományos irodalomban elsőként tesz kísérletet az információ jelelméleti-pragmatikai interpretációjára, s ennek alapján egy szisztematikus jelelmélet kidolgozására. Kiemelkedő a Szubjektum nélküli történelem? Európai alternatívák című könyve (1988), mely a modern társadalomelméletek meghatározó tendenciáit vázolja. Jelentős munkája A forradalmi ész kritikája (Társadalomtudományi Intézet, Budapest, 1990.), amely a kelet-közép-európai átalakulás elméleti hátterét tárja fel. A nemzetközi irodalomban is kezdeményező módon foglalja össze a társadalomelméletnek mint a modernséggel összekapcsolódó új tudományos diszciplínának alapvető témáit, elemzési módszereit a Német társadalomelméletek — Témák és trendek 1950-től napjainkig címmel (Balassi Kiadó, Budapest, 2000.), társszerző közreműködésével készített monográfiája.

Ajánlók: *Kulcsár Kálmán, Palánkai Tibor*

Bayer József

1946-ban született Pilisszentivánon. Szakterülete a politikatudomány, közelebbről a politikai elméletek és ideológiák, valamint a komparatív politológia kérdései. Doktori értekezését 1996-ban védte meg. 1991—1994 között a Bécsi Egyetem vendégprofesszora, majd az ELTE tanszékvezető egyetemi tanára lett. Jelenleg az MTA Politikai Tudományok Intézetének igazgatója, a Magyar Politikatudományi Társaság elnöke. Egyetemi tanárként elnyerte a Széchenyi professzori ösztöndíjat, a Bibó-díjat, és a Pro Scientia aranyérmes tanári oklevelet.

Bayer József a hazai politikatudományi kutatások egyik kezdeményezője volt. Írásaiban hangsúlyozta a pluralista demokrácia, a tolerancia és a konszenzusos politizálás értékeit, elemezte a politikai kultúra és legitimitás, a politikai gondolkodás alapvető kategóriáit és elméleteit, és igyekezett ezeket meggyökereztetni a hazai politikai és tudományos diskurzus-

ban. Tanulmányíróként, oktatás- és kutatásszervezőként egyaránt jelentős szerepet játszott a politikatudomány hazai intézményesülésében.

Eddigi tizenkét könyvéből négy önálló monográfia, egy német nyelven jelent meg a magyarországi demokratikus átalakulásról, egy műfordítás (társadalomfilozófiából), a többi szerkesztett tanulmánykötet. Több munkáját felsőoktatási tankönyvként is használják. Az elmúlt tíz év publikációinak többsége tanulmánykötetekben jelent meg, közel a fele idegen nyelven. Legfontosabb munkái: A politikai legitimitás (Scientia Humana—Napvilág Kiadó, 1997), A politikai gondolkodás története (Osiris Kiadó, Budapest, 1998), A politikatudomány alapjai (Napvilág Kiadó, 1999, 2. kiad. 2000).

Ajánlók: *Ferge Zsuzsa, Kulcsár Kálmán*

Bélyácz Iván

Battonyán született 1949-ben. A befektetések finanszírozási és hatékonysági problémáinak, valamint az amortizáció elméleti kérdéseinek vizsgálatával foglalkozik. A Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Karának egyetemi tanára. Doktori értekezését 1990-ben védte meg.

Az elmúlt tíz évben 3 könyvet, 4 tankönyvet, 5 tanulmánykötetet, 8 idegen nyelvű publikációt jelentetett meg, a munkáira történeti hivatkozások száma 168.

Az 1992-ben publikált Amortizáció és pótlás című könyve (Janus Pannonius Egyetemi Kiadó, Pécs) másfél évtizedes kutatómunkájának szintézise, amelyben — szemben az uralkodó vélekedéssel — igazolta, hogy az amortizáció nem csupán költségallokációs kérdés, hanem tőkeelméleti alapokon nyugvó értékelési probléma is. E művében, valamint az 1994-ben megjelent A tőke megőrzésének koncepciói című cikkében (Közgazdasági Szemle, 1994/7—8.) fontos adalékokkal gazdagította a funkcionális pótlás kategóriáját. Ugyancsak 1994-ben publikált Az amortizáció költség- és értéktermészetéről című tanulmányában (Ipargazdasági Szemle, 1994/3.) a hazai irodalomban először tesz kísérletet a költség- és értékamortizáció elméleti megközelítésére és tartalmuk pontos meghatározására. 1999-ben megjelent A beruházási fordulat című alapműnek tekinthető monografikus munkájában (Janus Pannonius Egyetemi Kiadó, Pécs) elsőként ad összefoglalást az állótőke hazai reprodukciójának sajátosságairól a piacgazdasági áttérés időszakára vonatkozóan.

1993-ban Apáczai Csere János-díjjal tüntették ki.

Ajánlók: *Sipos Aladár, Szabó Kálmán*

Chikán Attila

1944-ben, Budapesten született. Szűkebb szakterülete a gazdaság reálszférájának működése, vállalat-gazdaságtan. Jelenleg a Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem rektora. Doktori értekezését 1998-ban védte meg.

Az elmúlt tíz évben szerzője, szerkesztője és társszerkesztője három magyar és nyolc angol nyelvű könyvnek. 1990 óta tíz angol nyelvű cikke jelent meg referált külföldi folyóiratokban, tizenkét cikke magyar folyóiratokban. A referált nemzetközi folyóiratokban 1990 óta megjelent hivatkozások száma 51. Legfontosabb művel az utóbbi években: 1. Vállalat-gazdaságtan (Aula Kiadó, 1991. és átdolgozva 1997) — A könyv a vállalati stratégia és működés alapművének számító monográfiája. 2. Supply chain development and the theory of the firm, NAPM Proceedings (Tempe, Arizona, 1995). E cikk a nemzetközi szakirodalomban

elsőként ad vállalatelméleti magyarázatot az ellátási láncok jelenségére. 3. Jelentés a magyar vállalatok nemzetközi versenyképességéről (BKE, 1997). A Versenyben a világgal kutatási program zárójelentése. A program a rendszerváltás óta lebonyolított legnagyobb léptékű gazdasági kutatás volt, amelyet a jelölt irányított.

Ajánlók: *Kornai János, Szabó Kálmán, Tomcsányi Pál, Zalai Ernő*

Csepeli György

1946-ban született Budapesten. Szűkebb szakterülete a szociálpszichológia. Az ELTE egyetemi tanára. Szociológiai témájú doktori értekezését 1992-ben védte meg.

Az elmúlt évtizedben két magyar nyelvű, három angol nyelvű könyvet és számos tanulmányt publikált mind magyar, mind angol nyelven.

Csepeli György napjaink legjelentősebb magyar szociálpszichológusa. 1985-ben megjelent *A magyar nemzeti érzés- és tudatvilág a 70-es években* című monográfiája, illetve az 1987-ben megjelent *Csoporttudat—Nemzettudat* című tanulmánykötete nagy visszhangot keltettek empirikus gazdagságuknak és elméleti megalapozottságuknak köszönhetően. Ezt követte a hazai politikai tudattal foglalkozó empirikus munka, melyben Örkény Antal volt a munkatársa. 1992-ben a londoni Pinter kiadónál megjelent *Ideology and Political Beliefs in Hungary* című könyvet jól fogadta a nemzetközi tudományos közvélemény, a legkorszerűbb statisztikai elemzési módszereket felhasználó elemzésről több elismerő recenzió jelent meg jó folyóiratokban.

Ajánlók: *Huszár Tibor, Szelényi Iván*

Kádár Béla

1934-ben Pécsen született. Főbb kutatási területe a világgazdaság és szerkezeti átalakulása, a történelmileg megkésett modernizáció és az 1989 utáni átalakulás külgazdasági problémái. A világgazdaság szerkezeti változással foglalkozó disszertációjával 1981-ben nyerte el a közgazdaság-tudomány doktora fokozatot.

1990—1994 között az Antall- (Boross-) kormány külgazdasági minisztere, 1994—98 között országgyűlési képviselőként az Országgyűlés Költségvetési Bizottságának elnöke volt. Jelenleg Magyarország OECD nagykövete.

Kádár Béla kutatási eredményeit több mint 400 közleményben publikálta. Eddigi tudományos pályafutása során 8 közgazdasági könyvet írt. Kettőt angol nyelven is kiadtak. Magyar és külföldi egyetemeken 14 éven át folytatott oktatói tevékenységet.

A Magyar Tudományos Akadémia 1985-ben Akadémiai Díjjal tüntette ki.

Ajánlók: *Csikós-Nagy Béla, Erdős Tibor, Mátyás Antal*

Lamm Vanda

Budapesten született 1945-ben. Tudományos munkáját a nemzetközi jog területén végzi, e témakörben védte meg 1988-ban doktori értekezését is. Az MTA Jogtudományi Intézetének igazgatója.

Lamm Vanda tevékenysége külföldön is ismert. Nukleáris jogi kutatásai világszerte elismerést váltottak ki, a témakörből készült angol nyelvű könyvét alapműnek tekintik, amely külföldön is az egyik legtöbbször idézett nukleáris jogi munka. Elismerését bizonyítja, hogy

nemrégiben a Nemzetközi Nukleáris Jogi Társaság elnökévé választották, több rangos nemzetközi konferencián tartott előadást, s számos esetben kérték fel szakértőnek. Hasonlóképpen ismertek külföldön a Nemzetközi Bírósággal foglalkozó munkái. A kelet-közép-európai régió szakemberei közül az elmúlt évtizedben a Bíróságról talán ő publikált a legtöbbet. A Nemzetközi Bíróság 1945 és 1993 közötti szakirodalmában elsőként ad átfogó képet az ENSZ legfőbb bírói fórumának joggyakorlatáról. A nemzetközi viták békés rendezésével kapcsolatos kutatásainak tudható be, hogy 1998-ban tagja lett a hágal Állandó Választott Bíróságnak, és az EBESZ Békéltetési és Választott Bíróságának helyettes-bírája. Munkáját Akadémiai Díjjal ismerték el.

Ajánlók: *Lőrincz Lajos, Peschka Vilmos, Sajó András, Szabó András*

Makó Csaba

1945-ben, Gödöllőn született. Szociológus, jelenleg a Szent István Egyetem tanára, a Vezető- és Továbbképző Intézet igazgatója. Doktori értekezését (szervezetszociológia, munkaügyi kapcsolatok rendszere) 1983-ban védte meg.

Az elmúlt tíz évben magyar nyelven egy könyvet, 4 könyvrészletet és 21 tudományos cikket, idegen nyelven 6 könyvet, 26 könyvrészletet és 22 tanulmányt publikált. A fontosabb hivatkozások száma 79, amelyből 50 külföldi tudományos publikációban jelent meg.

Az MTA Társadalmi Konfliktusok Kutatóintézetének kiadványaként, majd két évvel később a Walter de Gruyter kiadónál megjelent tanulmányában (Social Spaces and Acting Society — társszerző Simonyi Ágnes) már a kilencvenes évtized elején felhívja a figyelmet az emberi cselekvések különböző „teretre” és összetett „szabályozó mechanizmusatra”. A regulációs iskolák hazai és külföldi képviselőinek tradícióit követve, hazai és külföldi empirikus példákon illusztrálja az egyéni és kollektív gazdasági viselkedésekben megjelenő olyan nem piaci mechanizmusok szerepét, mint a reciprocitás, etnikai és szakmai értékek formájában érvényesülő magatartás-szabályozók. A kilencvenes évek második felében a magyar vállalkozói övezetek példáján illusztrálta az egymással kombinációban érvényesülő verseny és kooperáció szerepét a kisvállalkozói övezetek létrejöttében és fejlődésében.

Makó Csaba a magyar szociológia és munkatudomány kimagasló egyénisége. Munkássága nemcsak a magyar üzemszociológia kutatási programját határozta meg, hanem mély hatást gyakorolt a nemzetközi és a hazai üzemi viszonyokkal foglalkozó kutatómunkára is. Makó művei — A teljesítményelv érvényesítése és az üzemi érdek- és hatalmi viszonyok című monográfiája, illetve A társadalmi viszonyok erőtere című könyve — eredetiségüket és empirikus megalapozottságukat tekintve egyenértékűek a szakma legkiválóbb munkáival.

Tudományos kitüntetés: „SOKA University Honorary Award”, Tokió (1991).

Ajánlók: *Szelényi Iván, Zalai Ernő*

Rechnitzer János

Héderváron született 1952-ben. Szűkebb szakterülete a regionális tudomány. Jelenleg az MTA RKK Nyugat-Magyarországi Tudományos Intézetének (Győr) igazgatója. Földrajztudományi doktori értekezését 1994-ben védte meg.

Rechnitzer János a regionális tudomány kiemelkedő, nemzetközi mércével minősített kutatója, az MTA Regionális Tudományos Bizottságának elnöke. Legfontosabb tudományos eredményei: a területi ágazati kapcsolatok mérlegének hazai alkalmazása, s e módszerrel a

magyar gazdaság területi szerkezetének feltárása; a (technológiai és társadalmi) innovációk terjedésének modellezése a magyar városhálózatban, az innováció-orientált területfejlesztési politika koncepcionális és módszertani kidolgozásai; a stratégiai területi tervezés kézikönyve. 6 önálló könyve jelent meg, egy társszerzővel, 11 könyvnek volt szerkesztője. Fő munkái: Chancen für die Grenzregion (Wien, 1991); Szétszakadás vagy felzárkózás? A térszerkezetet alakító innovációk (Győr, 1993); A privatizáció regionális összefüggései (Budapest, 1998); Területi stratégiák (Budapest—Pécs, 1998). Megalapítója s vezetője az MTA RKK Nyugat-Magyarországi Intézetének, továbbá a Győri Széchenyi István Főiskola Regionális és Település-gazdaságtani Tanszékének. Alelnöke a Veszprémi Akadémiai Bizottságnak, elnökségi tagja a Regional Science Association magyar tagozatának, tagja a Gesellschaft für Regionalforschungnak.

Ajánlók: *Enyedi György, Ferge Zsuzsa*

Sárközy Tamás

1940-ben született Budapesten. Szakterülete a gazdasági és magánjog, elsősorban a társasági jog. A Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem Gazdasági Jogi Tanszékének tan-
székvezető professzora. Doktori értekezését az állam- és jogtudományok terén 1978-ban védte meg.

1990 óta tíz könyve (4 németül és angolul), tizenhét (többfejezetes) könyvrészlete, 23 idegen nyelvű és 63 magyar nyelvű tanulmánya látott napvilágot. A jelzett időszakban a magyarországi hivatkozások száma ezer felett van. A vizsgált időszakban kimagasló munkája A privatizáció joga Magyarországon (Akadémiai Kiadó, 1993) és a Gazdasági státuszjog (AULA Kiadó, Budapest, 1996, két kiadás). A szerző legjelentősebb tudományos eredménye a modern társasági jogi formák elméleti és gyakorlati megalapozása Magyarországon.

1986-ban Állami Díjat kapott.

Ajánlók: *Peschka Vilmos, Sajó András, Vékás Lajos*

Sólyom László

1942-ben, Pécsen született. Szűkebb szakterülete a polgári jog, alkotmányjog. Jelenleg a Pázmány Péter Katolikus Egyetem egyetemi tanára, doktori iskola vezetője. A polgári jog témakörében készült doktori értekezését 1981-ben védte meg.

Az utóbbi tíz évben publikált könyveinek száma 3, ebből 2 idegen nyelven, a tanulmányok száma 39, ebből idegen nyelven 24.

Legfontosabb tudományos munkái: A polgári jogi felelősség hanyatlása című monográfia (1977): a károkozó és a károsult pozíciója alakulásának elemzése történeti és összehasonlító alapon; A személyiségi jogok elmélete című monográfia (1983): az egyén autonómiáját biztosító különböző jogintézmények alakulásának vizsgálata különböző történeti időszakokban a külföldi jogokban és a magyar jogban; Constitutional Judiciary in a New Democracy (2000): a magyar Alkotmány koherens rendszere kidolgozásának és az ehhez szükséges folyamatnak az elemzése.

Kitüntetései: a Magyar Köztársasági Érdemrend nagykeresztje, Humboldt Preis für ausländische Gesellschaftswissenschaftler, Doktor honoris causa, Universität Köln, Das große Verdienstkreuz mit Stern der Bundesrepublik Deutschland.

Ajánlók: *Harmathy Attila, Mádl Ferenc, Vékás Lajos*

Szabó Katalin

Gödöllőn született 1944-ben. Szűkebb szakterülete a vállalatelmélet. A Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem tanára. Doktori értekezését 1988-ban védte meg.

Az elmúlt tíz évben 10 könyvet, 29 könyvfejezetet, 57 tudományos cikket írt. Legfontosabb publikációt: 1. A posztmodern vállalat. Tanulás és hálózatosodás az új gazdaságban (Társszerző: Kocsis Éva; Oktatási Minisztérium 2000); 2. A „lányuló” gazdaság (Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1989); 3. A nagyvállalati kihívás. Új hullám a tőkekoncentrációban (Kossuth Könyvkiadó, 1974).

Szabó Katalin tudományos és oktatási tevékenységének legfontosabb jellemzője az új iránti érzékenység. Vizsgálatai középpontjában olyan felfutó területek állnak, mint az informáciotechnológiák hatása a vállalati szervezetre, a kognitív elmélet közgazdasági alkalmazása a tanuló vállalatok elemzésében, a williamsoni elmélet kitérítése az üzleti hálózatok megjelenésének fényében. 164 publikációja — köztük 36 idegen nyelvű — az általa művelt terület elismert szakértőjévé avatja őt. A Közgazdasági Szemle főszerkesztőjeként, bizottságok tagjaként, lektorként, kezdő kutatók szárnyra bocsátójaként is jelentős szerepet játszik a hazai tudományos közéletben.

1983-ban Nemzetközi Társadalomtudományi Díjjal tüntették ki. 1996-ban Széchenyi professzori ösztöndíjat kapott.

Ajánlók: *Falusné Szikra Katalin, Palánkai Tibor*

Szabó Miklós

1942-ben, Tiszadorogmán született. Szűkebb szakterülete: legújabb kori hadtudomány, hadtörténelem. A Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem rektora, egyetemi tanár. Doktori értekezését a hadtudományból 1987-ben védte meg. 1995-ben Zrínyi-díjat kapott.

Elsősorban a második világháború hadügyi változásai, a magyar katonai részvétel és az 1944—45. évi magyarországi hadműveletek új szemléletű, tárgyilagos bemutatásával ért el kiemelkedő eredményeket és vált a hadtudomány iskolateremtő kutatójává. Elsőként dolgozta fel A Magyar Királyi Honvéd Légierő a második világháborúban (1987), illetve a Magyar Királyi Honvéd Légierő 1938—1945 (1999) című, jelentős nemzetközi elismerést kiváltó monográfiájában a magyar légierő történetét és háborús alkalmazását.

Kiemelkedő tudományos munkásságával és a magyar katonai felsőoktatás megújításában játszott vezető szerepével hozzájárult a hazai hadtudomány fejlődéséhez, valamint nemzetközi tekintélyének emeléséhez. Rektorként irányította a katonai (nemzetvédelmi) felsőoktatás integrálását, a Nemzetvédelmi Egyetem sikeres kialakítását, akkreditációját és továbbfejlesztését.

Jelentős hazai és nemzetközi tudományos közéleti, valamint tudományos szervező munkásságot fejt ki. Többek között az MTA Közgyűlés doktori küldötte (1994—) és a IX. Osztály Hadtudományi Bizottságának elnöke (1994—). Az elsők között volt, aki 1990-től áttörte diszciplínájának zártságát és bekapcsolódott a nemzetközi hadtudományi, valamint katonai felsőoktatási életbe.

Az elmúlt években 12 könyve és könyvrészlete, 4 egyetemi tankönyve, több mint 110 cikke jelent meg, ebből 13 külföldön (angol, német, francia, spanyol, görög, szlovák, cseh nyelven). Munkásságára, tudományos eredményeire közel 550 esetben hivatkoztak bel-, valamint 111-szer külföldön.

Ajánlók: *Mátyás Antal, Simai Mihály, Szentés Tamás*

Török Ádám

1952-ben, Budapesten született. Szűkebb szakterülete az ipar- és vállalat-gazdaságtan, nemzetközi gazdaságtan. Jelenleg az IMC Graduate School of Business (Budapest) dékánja. Doktori címét az Ipargazdaságtan és a nemzetközi gazdaságtan területéről írt értekezésével 1993-ban szerezte meg.

Az elmúlt tíz évben magyar nyelven 3, idegen nyelven ugyancsak 3 könyve, 2 magyar és 12 idegen nyelvű könyvrészlete jelent meg. Szakcikkeinek a száma 72, ebből 56 magyar, 16 idegen nyelvű publikáció. Hivatkozásainak száma összesen 107, ebből magyarországi 81, külföldi 26.

Legújabb jelentős tudományos teljesítménye az 1999-ben megjelent *Verseny a versenyképességért? Mikroszféra-kezelési politkák az Európai Unióban és Magyarországon* című könyve, amely a piaci koordináció elméletének legújabb eredményeire építve mutatja be az Ipar- és a versenypolitika fejlődését az Európai Unióban, és értékeli Magyarországon. A könyv végkövetkeztése, hogy az Európai Unióban az ipar- és versenypolitika nem mindig egymástól függetlenül, hanem nagyrészt egymás komplementereként fejti ki hatását.

Nevéhez fűződik a vállalati sodródás elméletének kidolgozása, amelyet két szerzőtársával együtt a *Firms Afloat and Firms Adrift* című könyvében 1994-ben publikált az M.E. Sharpe kiadónál. Ugyancsak jelentős az 1996-ban, a Janus Pannonius Egyetemi Kiadónál megjelent *Iparvédelem és piacműködés* című könyve. Ebben saját korábbi külkereskedelem-szerkezeti és kereskedelempolitikai kutatásait folytatva a hazai és a nemzetközi szakirodalomban elsőként fejté ki a belföldi piac védelmének strukturált, úgynevezett „védővonalas” modelljét.

Tudományszervezői munkájából kiemelhető az OMFb elnökeként 1999-ben végzett tevékenysége a K+F pályázati rendszerek megújítása és az innovációs stratégia kidolgozása terén. 1994 óta az MTA Ipargazdasági Bizottságának alelnöke, 1999 óta a Nemzetközi Gazdaságtani és Fejlődéstani Bizottság elnöke, 1990—1998 között az Ipargazdasági Szemle, 2000 júniusától az *Acta Oeconomica* főszerkesztője, 1995 óta az Association Internationale de Droit Économique elnökségi tagja.

Ajánlók: *Erdős Tibor, Sipos Aladár, Szentés Tamás*

Valki László

Budapesten született 1941-ben. Szűkebb szakterülete a nemzetközi jog. Az ELTE ÁJK Nemzetközi Jogi Tanszékének tanszékvezető egyetemi tanára.

Valki László oktatói és kutatói tevékenységét a normativista szemléletmód meghaladása, a világgazdasági, politológiai, valamint a kül- és biztonságpolitikai kérdésekben való széles körű tájékozottság jellemzi. 1985-ben megvédett doktori disszertációja a nemzetközi jog társadalmi természetéről és az azóta megjelent biztonságpolitikai publikációi mind az interdiszciplináris megközelítés eredményességét bizonyítják. Több területen vállalt szakértői feladatokat, így ő volt a magyar fél egyik jogi képviselője a hágai Nemzetközi Bíróságon lezajlott bős—nagymarosi perben. Kiemelkedő tudományszervező tevékenységet látott, illetve lát el a Pugwashban, a Magyar Külügyi Társaságban, az OKTK-ban és az MTA támogatott kutatóhelyként működő NATO Kutatóközpontban betöltött tisztsége révén, valamint különböző kutatási projektek vezetésében. Az általa 1980 óta vezetett tanszék az ország egyik legjelentősebb nemzetközi jogi műhelyévé vált.

Az elmúlt tíz évben összesen öt könyvet publikált, ebből kettőt idegen nyelven; 23 tanulmánya jelent meg, ebből 16 idegen nyelven. Munkáira 35 külföldi hivatkozás történt.

Az előterjesztők a Koszovó — egy válság anatómiája (Osiris, Budapest, 2000) című munkát emelik ki publikációi közül. Ez a könyv történeti áttekintéssel vezeti be az elemzést és szociológiai helyzetismertetés szolgál a nemzetközi jogi beavatkozás legitím alapjainak megértéséhez, de egyúttal kudarcai számbavételéhez is.

1993-ban Szent-Györgyi Albert-díjat, 1999-ben Széchenyi professzori ösztöndíjat kapott.

Ajánlók: *Király Tibor, Szabó András*

Verebélyi Imre

1944-ben, Budapesten született. Szűkebb szakterülete a közigazgatási jog. A Magyar Közigazgatási Intézet főigazgatója. Doktori értekezését az önkormányzat és központosítás elméleti alapjai témakörben védte meg 1987-ben.

Magyar nyelven az elmúlt tíz évben 13, idegen nyelven 6 könyvrészlete, 13 magyar, illetve 3 idegen nyelvű tanulmánya jelent meg. Magyar nyelvű hivatkozásainak száma 170, az idegen nyelvűeké 24.

Tudományos munkássága főként a centralizáció és a decentralizáció optimális államszervezeti arányának feltárására irányult. A tanácsi önkormányzat (Közgazdasági és Jogtudományi Könyvtár, Budapest, 1987) című munkájában a jelenlegi önkormányzati rendszer alapjait dolgozza ki. Magas közfunkciója révén módjában állt elméleti megállapításait a gyakorlatba is átültetni.

Jelentős a magyar közigazgatás modernizációja érdekében kifejtett tudományos tevékenysége (A közigazgatás korszerűsítése. BM Kiadó, Budapest, 1998; A magyar közigazgatás modernizációja. Magyar Közigazgatás, 1992. 11. szám).

Tudományos kitüntetései: Magyar Köztársaság Érdemrend Középkeresztje, „Közigazgatásért” díj.

Ajánlók: *Király Tibor, Lőrincz Lajos*

Veress József

Nyíregyházán született 1941-ben. Szakterülete a gazdaságpolitika, a nemzeti gazdaságpolitikák. A BME GTK Alkalmazott Gazdaságtan Tanszékének tanszékvezető egyetemi tanára. Doktori értekezését — Válság-gazdaságtan-válság-gazdaságban — 1991-ben védte meg.

Az elmúlt tíz évben 5 könyvet 21 könyvrészletet (ebből 6 esetben szerkesztőként is jegyzi a művet), 22 tudományos cikket, valamint 11 kötetben megjelent tanulmányt publikált. Ezekből 1 könyv, 2 könyvrészlet, 8 tudományos cikk, illetve 3 tanulmány idegen nyelven (13 angolul, 1 németül) jelent meg.

Tudományos eredményei közül — időrendben haladva — mindenekelőtt a makro- és mikroszintű válságmenedzsment hazai elméleti megalapozása és a stabilizációs gazdaságpolitikák kritikai elemzése emelhető ki. (A veszélyhelyzetbe került vállalatok és a gazdaságirányítás, KJK, 1986; Válság-gazdaságtan-válság-gazdaságban. MTA doktori értekezés, 1989.) E kutatásainak hatása mind a gazdaságpolitikai gyakorlatban, mind pedig a fiatalabb generációk válságmenedzsmenttel kapcsolatos kutatási eredményeiben nyomon követhető. Jelentősek a transzformációs országok gazdaságpolitikai trendjeinek komparatív analiziséből nyert prediktív erővel is bíró elemzései. (Gazdaságpolitika: viták, viszályok és vívódások. AULA, 1993; Gazdaságpolitika. AULA, 1999, 2000.) Különös fontosságúak a nemzeti gazdaságpolitikák globalizációs közegben értelmezett hatókörével és lehetőségével kapcsolatos kutatási

eredményei. (Gazdaságpolitika: szűkülő mozgástér — növekvő felelősség, Stúdium, 1999; State and Globalization. Stúdium 2000.)

Tudományos-szakmai közéleti tevékenysége jelentős és szerteágazó. A Magyar Közgazdasági Társaság főtitkára és elnöke volt hosszú éveken át, jelenleg alelnök. Az MTA két szakmai bizottságának immár harmadik ciklusban tagja, az MTA közgyűlési doktori képviselője.

Tudományos kitüntetései: Közgazdász díj I. fokozat (1994), Heller Farkas-díj (1995).

Ajánlók: *Cseh-Szombathy László, Falusné Szikra Katalin, Simai Mihály*

Földtudományok Osztálya

RENDES TAGSÁGRA

Marosi Sándor

1929-ben, Soltvadkerten született. Akadémiai levelező tag 1995-ben lett. Szűkebb szakterülete: természetföldrajz, geomorfológia, tájföldrajz. Az MTA Földrajztudományi Kutatóintézetének kutatóprofesszora. Az 1951-ben létesített akadémiai intézmény alapító tagja. Levelező taggá választása óta tudományos munkái, jórészt a nemzetközi szinten is úttörő tájértékelési irányzatot gazdagító tájföldrajzi publikációiban jelentek meg. Korábbi szerzői és szerkesztői munkásságát folytatva nagymértékben hozzájárult Magyarország tájföldrajzi monográfiái munkálataihoz, a hazai tájak tudományos-népszerűsítő megismertetéséhez. (Pannon enciklopédia 1997 és az MTA millenniumi sorozata megjelenés alatt lévő 1. kötetében), a Balaton-kutatási eredményeinek összegezéséhez, mely utóbbi kutatásai több nemzetközi konferenciára angol nyelven is megjelentek. Társ szerzője a *Pécsi Márton* szerkesztette, a hazai geomorfológiai kutatási eredményeket, felszínfejlődést szintetizáló kötetnek (Landform evolution studies in Hungary, Bp. Akad. Kiadó, 1999). Ugyancsak társszerzője és *Meskó Attilával* társ szerkesztője a Paksi Atomerőmű földrengésbiztonsága c. az Akad. Kiadónál magyarul és angolul megjelent, földtudományi szakemberek széles körű összefogásával készült kötetnek (1997).

Példamutató tudománytörténeti-kutatási tevékenysége. Ugyancsak jelentősek és közérdeklűek lexikon-, enciklopédia-szerkesztői-szerzői, tudománynépszerűsítő szerepvállalásai. Tudományos-közéleti, tudományos-szervezői tevékenysége a földrajztudományban igen jelentős. A Magyar Földrajzi Társaságnak 1993-tól elnöke.

A TMB, majd az MTA Doktori Tanácsa Földrajzi-meteorológiai Szakbizottságának (1984–2000) elnökeként kivételes szerepe volt a szakterületen a tudományos minősítésben. Több akadémiai bizottság, testület, szakkuratórium tagja. Szakelőadásai, közszereplései tisztségével összefüggésben is rendszeresek.

Ajánlók: *Pantó György, Pécsi Márton*

Verő József

1933-ban, Sopronban született. Szűkebb szakterülete: geofizika, a Föld körüli térség fizikája, geomágnesség. 1995-ben lett levelező tag. Az MTA Földtudományi Kutatóközpont Geodéziai és Geofizikai Kutatóintézetének kutatóprofesszora, igazgatóhelyettes és a Nyugat-magyarországi Egyetem, Faipari Kar, Fizikai Intézetének egyetemi tanára.

Tudományos kitüntetései: Akadémiai Díj, II. fokozat (1962 megosztott), Akadémiai díj (1980), az MGE Egyed László érme (1986) és Eötvös Loránd érme (1990), MTESZ-díj (1990), a MANT Fonó Albert-érme (1994).

Az utolsó öt évben 24 tudományos publikációja és egy könyve jelent meg. Ebből idegen nyelvű 15, magyar nyelvű 9. A hivatkozások száma 43.

A legfontosabbnak ítélt munkái 1995-től: Verő, J.: Solar cycle effect on Pc3 geomagnetic pulsations, *J. Geophys. Res.*, 101, 1996, 2461–2465; Verő, J. Whistler ducts and geomagnetic pulsation resonant field line shells near $L = 2$ -are they identical? *J. Atm. Terr. Phys.*, 59, 1997, 1855–1864; Verő, J. Upstream waves and field line resonance: simultaneous presence and alternation in Pc3 pulsation events, *Ann. Geophysicae*, 16, 1998, 34–48; Verő, J., Zieger, B.: Reexamination of the connection between interplanetary magnetic field and Pc3 geomagnetic pulsations, *J. Geoph. Res.*, 104, 1999, 12387–12397; Verő, J. Connections between whistlers and pulsation activity, *Annales Geophysicae*, 18, 2000, 866–874.

Tudományos munkássága a Föld körüli térség viszonyainak geomágneses pulzációk segítségével történő vizsgálatára koncentrálódik. Sikertől olyan jellemzőket találta, amelyek lehetővé teszik a bolygóközi térben keletkező és az ottani viszonyokról információt hozó pulzációk szétválasztását azoktól, amelyek a földi magnetoszférában jelentős módosulást szenvednek, emiatt inkább az ottani viszonyokra jellemzőek. A két típus gerjesztési körülményeinek megállapítása terén is ért el eredményeket, elsősorban a napszél változékonyságával kapcsolva össze egyes pulzációs csomagok megjelenését. Kapcsolatot talált a magnetoszférában terjedő whistler típusú elektromágneses hullámok alapján és a pulzációk alapján meghatározott magnetoszféra-jellemzők között. Ezeket a vizsgálatokat széles körű nemzetközi együttműködésben végezte. Legújabbban az 1999-es teljes napfogyatkozás alatt a pulzációk tulajdonságaiban bekövetkezett változásokat vizsgálja.

Ajánlók: *Ádám Antal, Pantó György*

LEVELEZŐ TAGSÁGRA

Alföldi László

1928-ban Tiszadobon született. VITUKI ny. főigazgatója, címzetes egyetemi tanár. Szűkebb szakterülete: hidrogeológia, hidrológia. A tudomány doktora 1989-ben lett. Az Osztály tanácskozási jogú tagja és a Hidrológiai Tudományos Bizottság elnöke. Más fontos funkciói mellett az MTA Környezettudományi Elnöki Bizottság tagja. Fontos szerepe van az Agrártudományok Osztálya, a Műszaki Tudományok Osztálya és a Földtudományok Osztálya vízgazdálkodással és hidrológiával összefüggő kapcsolattartásában, ez a szerepe úgyszólván nélkülözhetetlennek bizonyult. Eredményekben gazdag szakmai, tudományos életútja mellett a köztestületnek ma is az egyik legaktívabb tagja.

Nevéhez fűződik a hazai felszín alatti vizek környezeti állapotának első átfogó felmérése. Kidolgozta a hidrodinamikus vezérlésű geotermikus áramlási rendszer elméletét. Irányította a

Paksi Atomerőmű vízellátását biztosító katasztrófaelhárító rendszer projektjét. Elsőként hívta fel a figyelmet a felszín alatti vízkészlet emberi beavatkozással kapcsolatos átféjtődésének lehetőségére és e probléma fontosságára. Körvonalazta a felszín alatti áramlási rendszerek dinamikus határaitnak áthelyeződését. A földtudományok doktora címet A felszín alatti vizek védelmének hidrogeológiai alapjai c. tanulmányával nyerte el. Több mint 100 publikációja jelent meg magyar, angol, francia, orosz és portugál nyelven. A felszín alatti vizek hidrogeológiai kérdéseiről hazai és európai vonatkozásban elsőként közölt tanulmányt. 1998-ban Kvassay Jenő-díjat kapott, s ugyanabban az évben Vásárhelyi Pál Emlékéremmel tüntették ki.

Ajánlók: *Bárdossy György, Czelnai Rudolf*

Faller Gusztáv

Budapesten, 1930-ban született. Szűkebb szakterülete: bányaművelés, bányagazdaságtan, a bányászat legújabb kori története. Az Ipari Minisztérium nyugalmazott főtanácsosa. Doktori fokozatát bányagazdaságtan, ásványvagyongazdálkodás témában, 1974-ben szerezte. Tudományos kitüntetései: Eötvös Loránd-díj (1979), Akadémiai Díj, (1981), Állami Díj (1985), Das Grosse Ehrenzeicher für Verdienste um die Republik Österreich (1989).

Négy évtizedes tudományos munkássága során a bányászati műszaki-tudományos kutatás tartalmi és irányítási problémáival, a bányászat környezeti hatásaival, újabban a hazai bányászat legújabb kori történetével foglalkozott, és része volt a hazai bányagazdasági iskola keretében az ásványvagyongazdálkodás, valamint a bányászati szerkezet-optimalizálás tudományos alapjainak nemzetközileg elismert kidolgozásában. Ezekben a témakörökben 23 könyv, könyvrészlet, jegyzet szerzője, ill. társszerzője és mintegy 110 (részben társszerzős) tanulmánya jelent meg hazai és külföldi szaklapokban, kiadványokban. Az utóbbi évtized szintetizáló munkáiból kitűnően egyik legjelentősebb tudományos eredménye, hogy kialakította a modern magyar bányagazdaságtan sajátos tematikáját a bányászati munka tárgya — az in situ ásványi nyersanyag, illetve ennek egyes telepe (előfordulása) — olyan tulajdonságaiból levezetve, illetve hozzájuk rendelt, amely tulajdonságokkal más (ipari) tevékenységek munkatárgyai nem rendelkeznek. Legújabb kutatási eredményei közül kiemelkedő jelentőségű századunk második fele hazai bányászati kritikai történetének megírása, ami az első erre irányuló összefoglaló munka. A hazai és nemzetközi tudományos élet kiemelkedően aktív résztvevője.

Ajánlók: *Kovács Ferenc, Pápay József*

Hetényi Magdolna

1944-ben Szentlőrinc-kötényén született. Szűkebb szakterülete: geokémia; az üledékes közetek szerves anyagának felhalmozódása és átalakulási folyamatai, a fosszilis energiahordozók geokémiája. 1996-ban lett a földtudomány doktora. A SZTE Ásványtani, Geokémiai és Kőzettani Tanszékének tanszékvezető egyetemi tanára. 1999-ben Akadémiai Díjjal és Ipolyi Arnold Tudományfejlesztési Díjjal tüntették ki.

1990-től 51 tudományos munka szerzője, publikációira 133 (75 SCI) hivatkozást regisztrált. Magyarországon elsőként állapított meg összefüggést az üledékes közetek szerves anyagának döntő részét képező kerogén kémiai felépítése és szénhidrogén-genetikai sajátosságai között. Laboratóriumi kísérletekkel szimulálta a kőolaj és a földgáz képződésének részfolyamatait, elemezte a keletkező szénhidrogének mennyiségét és minőségét meghatározó paleokörnyezeti körülmények, valamint az ásványi mátrix szerepét (Acta Miner. Petr., 1979,

1980, 1983, *Organic Geochemistry*, 1995, 1998). Hiánypótló munkát végzett, amikor meghatározta a magyarországi neogén üledékes kőzetek genetikai potenciálját és saját kísérleti alapján megállapította a kőolaj és/vagy gázképzésre alkalmas kerogéntípusok arányát (*Journal of Petroleum Geology*, 1992). Elsőként határozta meg a különböző maarkraterekben felhalmozott olajpalák szerves anyagának típusát és szénhidrogén-genetikai sajátosságait, valószínűsítette biológiai prekursorukat, nemzetközi együttműködésben tisztázta a prekursor anyag kémiai felépítését és a geopolimer képződési módját (*Acta Miner. Petr.*, 1978, 1985, *Organic Geochemistry*, 1991, 1995, 2000, *Geochim. and Cosmochim. Acta* 1997). A pirolízissel meghatározható geokémiai mutatók új alkalmazási lehetőségeit dolgozta ki; felhasználva ezeket a kőszenek és a különböző típusú diszperz szerves anyagok diagenetikus és korai katagenetikus átalakulásának nyomkövetésére, valamint kőszenek szerves-geokémiai alapú osztályozására (*Organic Geochemistry* 1990, 1997, 1998).

Ajánlók: *Árka Péter, Pantó György*

Klinghammer István

1941-ben, Budapesten született. Szűkebb szakterülete: földrajz, térképészet. Az ELTE egyetemi tanára, rektor. Doktori értekezésének tudományterülete és védésének éve: földrajz, térképészet, 1992.

Az elmúlt tíz év szakirodalmi működése: 3 könyv, (ebből 1 idegen nyelvű), 3 térképatlasz (ebből 2 idegen nyelvű), 14 magyar és 7 idegen nyelvű tudományos közlemény. A hivatkozások száma több mint száz.

A földrajzi és tematikus térképezés területén végzett módszertani és szerkesztési munkássága nemzetközileg elismert és nagyra becsült. Úttörő szerepet tölt be a természeti-gazdasági környezetet értékelő szakatlások elkészítésében. A tematikus kartográfia ábrázolási módszereinek kidolgozása terén Magyarországon iskolát teremtett. Irányításával az általa kidolgozott koncepció és kartográfiai módszerek felhasználásával készült el 1989-ben Magyarország Ivóvízbázis Atlasza és nemzetközi együttműködésben 1997-ben a Central and Eastern European Atlas of Avoidable Death. Nevéhez fűződik a nemzetközi együttműködésben készülő digitális Európa Atlasz elvének kidolgozása, amelynek szerkesztése Berlinben és Budapesten 1998 óta folyik. A tudománytörténet területén végzett munkásságát tankönyvként is használt két művében foglalta össze: *Kartográfia-történet*, 1995. és *A föld- és éggömbök története*, 1998.

Ajánlók: *Ádám József, Bíró Péter*

Lakatos István

1943-ban született Diósgyőrben. A Miskolci Egyetem Alkalmazott Kémiai Kutatóintézetének igazgatója, egyetemi tanár. Műszaki doktori fokozatát A polimeres elárasztás és rétegkezelés bányászati kémiai problémái című disszertációjával 1994-ben szerezte meg. Publikációs tevékenysége 1990—2000 között: 23 könyvfejezet; 44 tanulmány (14 magyar); 68 előadás (6 magyar); 3 szabadalom.

Kutatási területét a bányászati kémia, elsősorban szénhidrogén-bányászati kémia képezi. Korábbi eredményei a polimerek elárasztási és rétegkezelési célra történő alkalmazhatóságának kutatása, a mozgékony-szabályozás mechanizmusának feltárása területén születtek (*Kőolaj és Földgáz* (1973—1977), *Coll. Pol. Sci.* (1996); *Trends in Pol. Sci.* (1989); *Erdöl Erdgas Kohle* (1987—1988). Jelenlegi kutatási tevékenységének középpontjában a szénhidrogént termelő kutakban a szelektív fluidumkizárást eredményező kémiai rétegkezelési eljárások alap kutatása

és rutinszerű ipari alkalmazásának előkészítése áll (SPE 39654, 39693, 56739, 59321, 65278, 1998—2000). A polimerek és szilikátok, valamint fém-hidroxidok felhasználásán alapuló rétegkezelési eljárásai széles körű alkalmazást nyertek a hazai szénhidrogén mezőkön. Felületkémiail és reológiai vizsgálatai jelentős hozzájárulást jelentenek az inert és száraz szénhidrogén gázok besajtolásán alapuló termelési eljárások kifejlesztéséhez (SPE 50647, 56605, 1998—1999); Erdöl Erdgas Kohle, 2000). Nemzetközi figyelmet érdemlő eredményei közé tartozik a nemionos tenzidek oldatának kolloidkémiai kutatása (Coll. Pol. Sci., 1986—1999). Eredményei hozzájárultak a bányászati kémia fejlődéséhez, a Progress in Mining and Oilfield Chemistry című könyvsorozat megindításához.

Ajánlók: *Kovács Ferenc, Pápay József*

Márton Péter

1934-ben Budapesten született. Szűkebb szakterülete az általános geofizika. Az ELTE Geofizikai Tanszékének egyetemi tanára. Doktori értekezését 1985-ben védte meg.

Kiemelkedő tudományos eredményei vannak a paleomágnesség és az archeomágnesség területén. Publikációinak száma 107, amelyekből 25 nemzetközi folyóiratokban jelent meg. Munkáira mintegy 150 SCI hivatkozás történt és ennél több egyébütt megjelent említés. Figyelembe véve a témakörben dolgozó kutatók viszonylag kis számát, ez nemzetközileg is kiemelkedő elismertséget jelent. Az utolsó 10—15 évben megalkotta, illetve fokozatosan pontosította a földmágneses irány évszázados irányváltozásainak regionális modelljét az elmúlt 2300 évre, amely a régészetben egyre nagyobb teret nyerő archeomágneses keltetés alapjául szolgál. A hazai korszerű paleomágneses kutatási bázis kifejlesztéséért és a nemzetközileg is számon tartott eredményekért 1984-ben (megosztott) Akadémiai Díjban részesült. 1992-ben tudományos és oktatói munkája elismeréseként megkapta az ELTE TTK Tudományos Díját.

40 éves oktatói munkássága során, amelyből 4 évet egy afrikai egyetemen töltött, 11 oktatói segédletet (könyvrészletet, egyetemi jegyzetet, illetve részletet) írt. Ezek közül kiemelkednek az általános geofizika jelentős részét felölelő korszerű egyetemi jegyzetek, beleértve az 1995-ben megjelent Elméleti szelvezetét.

Alapító tagja a Magyar Geofizikusok Egyesületének és Eötvös Emlékérmes, vezetője az ELTE TTK Földrajz/Földtudomány Doktori Programjának, és tagja több kari bizottságnak. 1999 óta 3 évre az OTKA Földtudományok I. szakzsűri elnöke.

Ajánlók: *Géczy Barnabás, Verő József*

Mészáros Rezső

1942-ben született Makón. Szűkebb szakterülete a társadalomföldrajz. A Szegedi Tudományegyetem Gazdasági- és Társadalomföldrajzi Tanszékének egyetemi tanára, az egyetem rektora. Akadémiai doktori értekezése társadalomföldrajzi témakörből készült, védésének éve 1989. Az elmúlt 10 évben 2 könyvet, 10 könyvrészletet és 16 tudományos közleményt jelentetett meg. A könyvrészletek közül 4, a tanulmányok közül 5 angol nyelvű. Nyomtatásban megjelent hivatkozásainak száma: 112.

Meghatározó kutatási eredményeit a térszerveződés, a terület- és települési térfolyamatok elméleti, szerkezeti és működési összefüggéseinek feltárásában, valamint a társadalomföldrajz eszmévilágának, fejlődési folyamatának értékelésében érte el. Három könyve (A falusi

átalakulás alapvető térfolyamatai a Dél-Alföldön. 1982. Akadémiai Kiadó, Budapest; A település térbelisége. 1994. JATEPress, Szeged; A társadalomföldrajz gondolatvilága. 2000. SZTE, Szeged) átfogó szintézisét adja kutatási tevékenységének.

Ajánlók: *Bíró Péter, Detrekői Ákos, Pécsi Márton*

Nagy Béla

1941-ben Pomázon született. Szűkebb szakterülete: földtan, ércföldtan, ásványtan, geokémia, környezettudomány. 1996-ban lett a földtudományok doktora. Korábban a MÁFI térképező geológusa volt. 1976-tól az MTA Földtudományok Osztálya tudományos titkára. 1997-től az ELTE habilitált egyetemi magántanára. 1997-től a Veszprémi Egyetem Föld- és Környezettudományi Tanszékén a geokémiát oktatja. A Veszprémi Egyetem Habilitációs Bizottságának és a Doktori Tanácsának külső tagja. 1990-től 25 publikációja jelent meg, ebből egy könyv. Tanulmányainak többségét társszerzőkkel, neves külföldi folyóiratokban idegen nyelven (15 angol, 1 orosz) jelentette meg. Munkáira eddig 197 hivatkozást regisztrált.

Főbb kutatási tevékenysége a Börzsöny-hegységi és a Mátra-hegységi hidrotermális ércesedések ércteleptani, ásványtani és geokémiai felépítésére irányul. Az utóbbi években környezettudományi kérdésekkel is foglalkozik. Magyar nyelvű tanulmányai közül kiemelendő a Nagyvirtáspusztai ércesedés (Börzsöny-hegység) c. kismonográfiája, amely a MÁFI Évi Jelentésében 1990-ben jelent meg. A környezettudományi témakörben megjelent társszerzős tanulmányai közül, amelyekben a geológiai és geokémiai részek a saját vizsgálati eredményei az alábbiakat emeljük ki: Peculiar radon spot in Hungary. (E. Tóth, F. Deák, Cs. Gyurkóczy, Zs. Kasztroucsky, R. Kuczli, G. Marx, B. Nagy, S. Oberstedte, L. Sajó-Bohus, Cs. Sükösd, G. Tóth, N. Vajda (1996). J. Radioanal. Nucl Chem Letters 213 (5) p. 317—330) és a Radon variations in a Hungarian village. (E. Tóth, F. Deák, Cs. Gyurkóczy, Zs. Kasztroucsky, R. Kuczli, G. Marx, B. Nagy, S. Oberstedte, L. Sajó-Bohus, Cs. Sükösd, G. Tóth, N. Vajda (1997) Environmental Geology 31. (1/2) p. 123—127). Több akadémiai bizottság és szakkuratórium tagja.

Ajánlók: *Mészáros Ernő, Nemezc Ernő*

Probáld Ferenc

1941-ben, Budapesten született. Szűkebb szakterületei: klimatológia, regionális földrajz. Az ELTE Regionális Földrajzi Tanszékének egyetemi tanára. Doktori értekezését földrajz tudományterületen, 1991-ben védte meg. Tudományos kitüntetései: MMT Steiner Lajos Emlekkérem, Magyar Földrajzi Társaság tiszteletbeli tagság.

Az elmúlt tíz évben 7 magyar, 1 idegen nyelvű könyve, 10 magyar, 2 idegen nyelvű (külföldön) könyvrészlete, 23 magyar, 6 idegen nyelvű tudományos cikke (utóbbi közül 4 külföldön), egy térképműve jelent meg. A hivatkozások száma (önhivatkozás nélkül): 155 (ebből 34 külföldi).

Legfontosabb tudományos művei: Budapest városklímája, Akadémiai Kiadó, Bp. 1974. Budapest éghajlatának mindmáig legteljesebb tudományos feldolgozása, mely a sajátos városi hatások fizikai-energetikai-ártartási alapjainak feltárásával nemzetközi szinten is új eredményeket hozott. Európa regionális földrajza (szerk.), ELTE—Nemzeti Tankönyvkiadó, Bp. 1994. Európa regionális földrajzának számos önálló kutatási eredményt tartalmazó, átfogó szintézise; új bővített és átdolgozott kiadását az ELTE Eötvös Kiadó 2000-ben jelenteti meg. A föld-

rajz fejlődése a XX. század második felében. In: Mendöl T.: A földrajztudomány az ókortól napjainkig. ELTE Eötvös Kiadó, Bp. 1999, 224—257 p. A geográfia korszerű irányzatait és feladatait összegző tudománytörténeti- tudományelméleti munka.

Ajánlók: *Major György, Mészáros Ernő*

Schweitzer Ferenc

1939-ben született Nagyfödemesen. Szakterülete: természetföldrajz, geokronológia, geomorfológia. A földrajztudomány doktora (1993). Az MTA Földrajztudományi Kutatóintézetének igazgatója. 1990-től a Pécsi Tudományegyetem tanára.

1990 óta összesen 3 magyar nyelvű könyv, 43 idegen, 23 magyar nyelvű önálló, ill. társszerzős könyvfejezet és tanulmány, 42 tervtanulmány szerzője, 45 mérnök-geomorfológiai térkép szerkesztője. Munkáira eddig kb. 200 hivatkozás történt. Legfontosabb publikációi: *Scheuer Gy.—Schweitzer F.*: A Gerecse és a Budai-hegység édesvízi mészkőösszletei. Akad. Kiadó, Bp. 1988; *Schweitzer F.—Tiner T.*: Nagyberuházások és veszélyes hulladékok telephely-kiválasztásának földrajzi feltételrendszere. MTA FKI, Bp. 1996; *Schweitzer, F.*: On Late Miocene-Early Pliocene desert climate in the Carpathian Basin. Zeitschrift f. Geomorph., 1997. Három újabb könyve áll megjelenés alatt.

A Kárpát-medencére és környékére kiterjedő vizsgálatai során korszerű összehasonlító geomorfológiai-geológiai-geokronológiai módszerek alkalmazásával tanulmányozta a terület földtörténetének az utolsó 10—12 millió évet felölelő periodizációját, megalkotta geomorfológiai fejlődéstörténetének alapvető vázát. A paleoklíma-ciklusok igazolására vonatkozó elemzései kiterjednek a Kárpát-medencén kívüli területre is a domborzati formák és a korrelatív üledékek, travertinok stb. alapján. Bizonyította a Kárpát-medence jelentő részén a miocén végi—pliocén eleji szubaridus felszínformálódást. Korszerű környezet-geomorfológiai és komplex szemléletű geoökológiai-földrajzi eredményeivel úttörő szerepet vállalt aktuális problémák gyakorlati megoldásának tudományos megalapozásában.

Kitüntetései: a Földtani Kutatás Kiváló Dolgozója 1976, Lóczy Lajos érem 1995.

Ajánlók: *Marosi Sándor, Pécsi Márton*

Szederkényi Tibor

Nagybaracsán, 1934-ben született. Szűkebb szakterülete az idős kristályos képződmények földtana, környezetföldtan. 1984-ben lett a földtudományok doktora. A Szegedi Tudományegyetem Ásványtani, Geokémiai és Kőzettani Tanszékének egyetemi tanára.

Az elmúlt tíz évben angol nyelven 1 könyvet (társszerzővel), 3 könyvrészletet, 26 szakcikket, 13 konferenciaanyagot, valamint 4 nekrológot; magyar nyelven 1 könyvet (társszerzővel), 4 könyvrészletet, 3 egyetemi jegyzetet, 6 szakcikket, 16 földtani térképmagyarázót, 4 nekrológot jelentetett meg. Tudományos publikációira összesen 427 hivatkozást, az utóbbi 10 évben 276 hivatkozást regisztrált. 26 hivatkozás SCI folyóiratban jelent meg. 5 hivatkozás külföldi szakkönyvekben található. A hivatkozásokból 175 külföldi szerzőktől való.

Legfontosabbnak ítélt tudományos eredménye: a Tisia Összetett Terrénium kristályos tömegének rétegtani-litológiai és fejlődéstörténeti egységességének felismerése és ennek könyv, valamint könyvrészletek formájában való megjelentetése.

A legfontosabbnak ítélt munkái: *Szederkényi, T.* 1996: Metamorphic formations and their correlation in the Hungarian part of Tisia Megaunit. Acta Miner. Petr. Szeged. XXXVII.

143—160. Kovács, S. Szederkényi, T. Árkai, P. Buda, Gy. Nagymarosi, A. 1997: Explanation to the terrene map of Hungary. *Annal. Geol. des Pays Helléniques*. 37, 271—330.
 Polgárt, M. Szabó, Z. Szederkényi, T. 2000 Mangánércsek Magyarországon. MTA SZAB Szeged.

Ajánlók: Árkai Péter, Bárdossy György

Tóth József

Cegléden, 1940-ben született. Szűkebb szakterülete a társadalomföldrajz, népesség- és településföldrajz. 1986-ban lett a földrajztudomány doktora. A PTE intézetigazgatója, tanácskezelő egyetemi tanára, rektora.

Megjelent munkáira kb. 400 hivatkozás történt. 12 magyar, 3 idegen nyelvű könyv, 220 magyar és 50 idegen nyelvű cikk szerzője. Legfontosabb munkái: Az urbanizáció népességföldrajzi vonatkozásai a Dél-Alföldön. *Földrajzi Tanulmányok*, 14. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1977; Urbanizáció az Alföldön. Akadémiai Kiadó, Budapest (1988); A magyarországi városálózat és városhíányos térségek vizsgálata. *Eredmények és javaslatok Pécs*, 1996. Sokoldalú, széles tematikájú és különböző területekre kiterjedő kutatásainak általánosabb jellegű eredményeiből kiemelhetők: a település-településcsoport, településegységes-aggglomeráció fogalomsor definíciójában és kapcsolatrendszerének értelmezésében sikerült konzisztens logikai rendszerhez jutnia; a vonzáskörzetek belső tagolódásának övezeti rendszerét feltárta és értelmezte; több, azóta széles körben használt metodikai eljárást vezetett be; a textúra és térszerkezeti típusok egyfajta értelmezését, empirikus vizsgálatok révén megvalósított kontrollját adta; elvégezte a földrajzi munkamegosztás területi egységei és az államigazgatási területi rendszer egységei közötti kapcsolatok jellegének elemzését. A sajátosságok és fejlettségi differenciák fogalmi elkülönítése, a területfejlesztésben való szerepük feltárása ugyancsak a nevéhez fűződik. Iskolateremtő tevékenysége és szerepe kiemelkedő.

Kitüntetései: Pro Urbe Békéscsaba (1984), Békés megye Tanácsának Közművelődési díja (1984), Bugát Pál emlékérem (1994), Lóczy-díj (1997), Pro Régión-díj (1999).

Ajánlók: Kapolyi László, Marosi Sándor

Varga Péter

1942-ben, Budapesten született. Szűkebb szakterülete a geofizika—geodézia. Az MTA FKK Geodéziai és Geofizikai Kutatóintézet, főosztályvezetője.

Publikációs tevékenysége 1991 és 2000 között: könyvrészlet: 4, tudományos publikációinak száma: 80, ebből: idegen nyelvű: 67, magyar nyelvű: 13, hivatkozások száma: 175.

A legfontosabbnak ítélt tudományos munkák 1995-től:

Varga P, Hajósy A, Csapó G. 1995: Laboratory calibration of La Coste—Romberg type gravimeters by using a heavy cylindrical ring. *Geophys. J. Int.*, 120.; Zharkov N, Molodensky S M, Brezinski A, Groten E, Varga P, 1996: The Earth and its rotation. Wichmann, Heidelberg; Varga P, Grafarend E, 1996: Distribution of the lunisolar tidal elastic stress tensor components within Earth's mantle. *Physics of the Earth and Planetary Interiors*, 93.; Grafarend E, Engels J, Varga P, 1997: The spacetime gravitational field of a deformable body. *J. of Geodesy*, 72.; Varga P, Dents C, Varga T, 1998: Tidal friction and its consequences in paleogeodesy, in the gravity field and in tectonics, *J. of Geodynamics*, 25,1; Grafarend E, Engels J, Varga P, 2000: The temporal variation of the spherical and cartesian multipoles of the gravity field: the extended MacCullagh representation. *J. of Geodesy*, 72.

Tudományos eredményeit elsősorban a geodinamikában érte el. Graviméter hitelesítési eljárás fejlesztett ki, amely nemzetközi viszonylatban a legmegbízhatóbbak közé tartozik. Matematikailag leírta a Föld belsejének feszültségeit és meghatározta kapcsolatukat bolygónk folyamataival. Összefüggést kapott a deformációs és a gravitációs terek időbeli változása között, részt vesz a MacCullagh-egyenlet általánosítására irányuló kutatásokban. Kapcsolatot mutatott ki a Föld tehetetlenségi nyomatéka és a másodfokú geopotenciál időbeli változása között. Vizsgálta a tengely körüli forgás sebességének változását, és ebből kiindulva kutatta a Föld—Hold rendszer fejlődését, a Föld alakjának és szerkezetének változásait a földtörténet során.

Ajánlók: *Ádám Antal, Detrekői Ákos*

Vörös Attila

1944-ben, Budapesten született. Szűkebb szakterületei: paleontológia, geológia. A Magyar Természettudományi Múzeum Föld- és Óslénytárának főosztályvezetője. Doktori értekezését paleontológia tudományterületen 1997-ben védte meg.

Tudományos kitüntetései: Akadémiai Díj (1996), Hantken Miksa Emlékérem (Földtani Társulat, 2000). Az elmúlt tíz évben magyarul 2 könyve, 10 tudományos cikke; idegen nyelven 1 könyvrészlete és 26 cikke jelent meg. A hivatkozások száma: 42 (SCI, 1997-ig), 230 (saját figyelés).

A legfontosabbnak ítélt tudományos munkái: Vörös A. (1997): Magyarország jura brachiopodái. Faunafejlődés és paleobiogeográfia a Tethys nyugati részén. *Studia Naturalia*, 11: 1—110.; Vörös A. (1998): A Balaton-felvidék triász ammonoideái és biosztratigráfija. *Studia Naturalia*, 12: 1—104.; Vörös, A. (2000): The Triassic of the Alps and Carpathians and its interregional correlation. In: *H. Yin, J. M. Dickinson, G. R. Shi & J. Tong* (eds.): *Permian—Triassic Evolution of Tethys and Western Circum-Pacific*. Elsevier, 412 p.

A magyarországi jura Brachiopodák feldolgozásának eredményeit összefoglaló munkájában első ízben adott a témáról teljes körű áttekintést. Paleo-biogeográfiai következtetései az alp-kárpátú régló lemeztektonikai rekonstrukciójához nagyban hozzájárultak. Jelentős, korszerű faunagyűjtéseket végzett a Balaton-felvidéki triász szelvényekben. Ammonoidea biosztratigráfiai eredményeiről összefoglalást publikált. A felsőorszi szelvényben végzett korszerű gyűjtések és komplex sztratigráfiai vizsgálatok alapján ez a szelvény a ladini emelet nemzetközi sztratotípus jelölője.

Ajánlók: *Géczy Barnabás, Pantó György*

Fizikai Tudományok Osztálya

RENDES TAGSÁGRA

Mihály György

1951-ben született Kaposváron. 1995 óta az MTA levelező tagja. Érdeklődése a különleges elektromos és mágneses tulajdonságú anyagokban megfigyelhető jelenségekre irányul. Az elmúlt években a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Fizikai Intézetében egy korszerű kísérleti laboratóriumot hozott létre, s hazánkban egyedülálló mérési eljárásokat

valósított meg. Az elmúlt években több, a szilárdtestfizikai kutatások élvonalába tartozó területen ért el nemzetközileg igen jelentős tudományos eredményt.

A vezetési anizotropiára, Hall-állandóra és a mágneses ellenállásra vonatkozó méréseivel tanulmányozta az erősen anizotrop kristályokban fellépő jelenségeket, értelmezte a közel egydimenziós elektronszerkezet következményeit [Phys. Rev. B 55, 13456 (1997), Phys. Rev. B 60, 8434 (1999), Phys. Rev. Lett. 84, 2670 (2000)]. Vizsgálta a kölcsönható elektronrendszerek fém—szigetelő fázisátalakulásainak természetét, s az ilyen különleges elektromos fázisátalakulásoknak a mágneses térrel, illetve nyomással történő hangolását. A fázisdiagramra vonatkozó eredmények alapkutatási jelentősége mellett fontos megemlíteni, hogy ezek a kísérletek egyúttal a nagy gyakorlati jelentőségű, ún. óriás mágneses ellenállásnak egy új anyagban való megfigyelését is jelentették [Phys. Rev. Lett. 85, 1938 (2000), Phys. Rev. B 61, 7831 (2000), Cond-Mat/0009148 (2000)].

A szupravezetés jelensége hosszú ideje a szilárdtestfizikai kutatások központjában áll. A svájci EPFL-ben végzett alagút-spektroszkópai kísérletekkel elsőként határozta meg C_{60} alapú szupravezetők tiltott sávjának értékét, továbbá tanulmányozta a magas hőmérsékletű szupravezetők tiltott sávjának szerkezetét [Phys. Rev. Lett. 77, 4082 (1996), Solid State Commun. 116, 197 (2000)].

Jól működő hazai és nemzetközi együttműködések alakított ki. Holland és belga laboratóriumokkal együttműködve új kísérleti kutatásokat indított el a mezoszkopikus rendszerek vizsgálatára, szoros kapcsolatban a terület nemzetközi hírű hazai elméleti iskolájával.

Ajánlók: *Jánossy András, Sólyom Jenő, Zawadowski Alfréd*

Vicsek Tamás

1948-ban született Budapesten. 1995-ben választotta levelező tagjává az MTA. Az azóta eltelt időben kutatómunkája további igen látványos lendületet vett.

Rangos nemzetközi folyóiratokban 23 publikációja jelent meg 1996 óta.

Fontos új eredményel születtek biológiai rendszerekben fellépő kooperatív jelenségek elméletére és kísérleti vizsgálatára vonatkozólag [A. Czirók, A-L. Barabási and T. Vicsek: Collective motion of self-propelled particles: Kinetic phase transition in one dimension. Phys. Rev. Lett. 82, 209 (1999)]. Megmutatták, hogy mozgó élő egységeket tartalmazó rendszerekben a kölcsönhatás speciális jellege következtében a sebességeloszlás és a rendeződés újszerű, csak a biológiai kollektív viselkedésre jellemző tulajdonságokkal bír. Kiemelkedő eredményeket ért el a nemegyensúlyi statisztikus fizika területén is [D. Helbing, I. Farkas and T. Vicsek: Freezing by heating in a driven mesoscopic system. Phys. Rev. Lett. 84, 1240 (2000)]. Egy új, paradox átalakulást találtak, melynek során a részecskék a hőmérséklet növelésének hatására rendeződnek rácsszerkezetbe.

Kutatási munkáját a legutóbbi időben kiterjesztette társadalmi csoportok viselkedésére [Z. Neda, E. Ravasz, Y. Brecheht, T. Vicsek and A. Barabasi: The sound of many hands clapping. Nature, 403, 849 (2000)]. A vastaps jelenségének kísérleti vizsgálata során a természetben előforduló szinkronizációs folyamatok egy eddig ismeretlen mechanizmusának részleteit tárták fel.

Független hivatkozásainak száma ma már meghaladja a 4700-at.

1999-ben Széchenyi-díjban részesült.

Ajánlók: *Marx György, Szépfalussy Péter*

LEVELEZŐ TAGSÁGRA

Beke Dezső

1945-ben született Püspökladányban. Szűkebb szakterülete: szilárdtestfizika, fizikai-anyagtudomány. A Debreceni Egyetem Szilárdtestfizika Tanszékén tanszékvezető egyetemi tanár. Doktori értekezését 1992-ben védte meg. Tudományos kitüntetései: az MTA elnökének díja (1981), az ELFT Gyulai Zoltán-díja (1990).

Az elmúlt tíz évben megjelent 80 idegen nyelvű, illetve 5 magyar nyelvű publikációja mellett kiemelendő három angol nyelvű könyv (Beke, D. L., Szabó I. A. (szerk.): *Diffusion and Stresses*, Trans. Tec. (1993); Beke, D. L. (szerk.): *Landolt-Börnstein New-Series. Vol. III—33A: Diffusion in Semiconductors*, Springer 1998; Beke, D. L. (szerk.): *Landolt-Börnstein New-Series. Vol. III—33B1: Diffusion in Non-Metallic Solids (Part 1)* Springer 1999), illetve ezekben 3 könyvfejezet, valamint egy önálló könyvfejezet (Beke, D. L.: *Tracer Diffusion in Homogeneous and Heterogeneous Alloys — Diffusion in Solids-Unsolved Problems* (szerk. G. E. Murch) Trans Tec. Switzerland, 1992), amelyek szerkesztésében, illetve megírásában meghatározó szerepe volt.

Közleményeire — a Landolt-Börnstein kötetekre kapott hivatkozásokat nem számítva — mintegy 360 független hivatkozása van, amelyek zöme az utóbbi néhány évből származik, növekvő tendenciával. Egy (ukrán) szabadalma van.

Legfontosabb tudományos munkái az említett könyvfejezetek és az a szerkesztői munka, amire a felkérést a vezetésével Debrecenben működő diffúziós iskola nemzetközi tekintélye alapján kapta. Ehhez olyan eredmények járultak hozzá, mint a diffúzió és szegregáció nanoszerkezetekben témakörben elért alapvető eredményei (Phil. Mag. A60, 227 (1990); Phil. Mag. A65, 277 (1992); Phil. Mag. A73, 237 (1996); Surface Sci. 290, 345 (1993); Nanostructured Mat. 9, 527 (1997); J. of Appl. Phys. 83 3021 (1998)), amelyeket több monográfiára is idéz. Feltételt adott rendezett amorfizációjára (Acta Metall. Mater. 39, 1267 (1991); Acta Metall. Mater. 39, 1259 (1991)), a rend—rendezetlen fázisátalakulásnak a térfogati és szemcsehatár-diffúzióra gyakorolt hatására kapott új kísérleti eredményeket (Acta Mater. 45, 541 (1997); Acta Mater. 47, 1371 (1999)). Nanoszerkezetek mágneses tulajdonságainak vizsgálatában elsőként mértek Barkhausen-zajt nanokristályos anyagokban, illetve elsőik között mutatták meg, hogy a nanokristályos fémek telítési mágnesszéttsége alig változik a szemcsemérettel (Nanostructured Mat. 2, 515 (1993); Nanostructured Mat. 6, 973 (1995)). A feszültségek és diffúzió témakörben pedig a debreceni diffúziós iskola elméleti és kísérleti eredményeit meghatározónak értékelik az irodalomban (Defect and Diffusion Forum, 95—98, 537 (1993); Acta Materiala. 44, 4981 (1996)).

Vezetésével a Debreceni Egyetemen klépült egy színvonalasan felszerelt kísérleti szilárdtestfizikai, anyagtudományi laboratórium (200kV-os TEM és EDAX, AFM, SEM, kis és nagy-szögű XRD, magnetronos porlasztó, szikraolvasztó berendezés, magasnyomású berendezés stb.). Az általa létrehozott tudományos iskolából kikerülő diákokat és munkatársakat a világon mindenütt ismerik és elismerik, szívesen fogadják. Igen aktív hazai és nemzetközi tudományos közéleti tevékenységével — tagja több nemzetközi bizottságnak és folyóirat-szerkesztő bizottságnak (Defect and Diffusion Forum; Materials Science Forum; Materials Science Foundation) — elismerést szerzett a hazai tudomány egészének.

Ajánlók: *Berényi Dénes, Csikai Gyula, Gáspár Rezső*

Bíró Tamás Sándor

1956-ban született Budapesten. Szűkebb szakterülete: elméleti magfizika. Jelenlegi munkahelye és beosztása: az MTA Részecske- és Magfizikai Kutató Intézetének tudományos tanácsadója. Doktori értekezését 1994-ben védte meg a nagyenergiájú mag- és részecskefizika területén.

A glesseni Justus Liebig Egyetemen 1991-ben habilitált. Ugyanez évben nevezték ki a glesseni egyetem magántanárává. 1998-ban Akadémiai Díjat kapott. 2000-től Széchenyi professzori ösztöndíjas.

Az elmúlt tíz évben 34 idegen nyelvű tudományos dolgozatot közölt. Ezekre 568 cikkben hivatkoztak. Összesen több mint 100 publikációjára az irodalomban található hivatkozások száma meghaladja az 1300-at.

Rövid dubnai és rossendorfi látogatások után a darmstadti GSI-ben, majd 1983-ban a koppenhágai Niels Bohr Intézetben járt külföldi tanulmányúton. Ebből az időből származik egyik legtöbbet idézett cikke, amelyben a „color rope” modellt dolgozta ki [T. S. Bíró, H. B. Nielsen, J. Knoll. Nucl. Phys. B245, 449 (1984)].

1990-től a nemegyensúlyi partonfizika és a nem-abeli mértékelméletek kaotikus dinamikájának tanulmányozása felé fordult. Ebben a témában jelent meg (társszerzőkkel írt) könyve: T. S. Bíró, S. Matyjian, B. Müller: Chaos and Gauge Field Theory, World Scientific Publishing Company, 1995.

Jelenleg a CERN-ben folyó nehézionfizikai kísérletek eredményeinek legmegfelelőbb értelmezését keresve a feltételezett tömeges kvarkanyag hadronizációs folyamatának kutatásába kezdett. Molekulárdinamikai szintű hadronizációs modellje, amely a kvarkbezárás kromodielektromos értelmezésén alapul, a világon az első számítógépes szimuláció, amelynek során a mozgó kvarkok között felépülő kromoelektromos gluontér is számításra kerül.

Különösen értékesek (s idézettek) azok az eredményei, amelyek a ritka kvarkok termelésének és általában a partonfolyamatoknak a nemegyensúlyi dinamikájával kapcsolatosak [T. S. Bíró, E. van Doorn, B. Müller, M. H. Thoma, X. N. Wang, Phys. Rev. C48, 1275 (1993)].

1987 óta a glesseni egyetemen új témájú speciálkollégiumokat vezetett be, amelyeket hazatérése után előbb az ELTE, majd 1998-tól a Budapesti Műszaki Egyetem fizikus oktatása keretében szintén meghirdet (variációs elvek a fizikában, a pályaintegrál módszer).

1994-es hazatérése óta aktíván részt vesz a hazai tudományos közéletben. Az MTA Magfizikai Bizottságának titkára, az OTKA fizikus zsűri tagja, az Acta Physica Hungarica New Series, Heavy Ion Physics folyóirat (Akadémiai Kiadó) szerkesztője. Részt vett az ELTE TTK fizikus szak akkreditációjában és számos doktori vizsgabizottságban tagként, illetve felkért bírálóként.

Ajánlók: *Lovas István, Zimányi József*

Csikor Ferenc

1942-ben született Budapesten. Szűkebb szakterülete: fizika, elméleti részecskefizika. Az ELTE Elméleti Fizikai Tanszékén egyetemi tanár. A tudományok doktora fokozatot 1988-ban szerezte meg a részecskefizika területén. Tudományos kitüntetései: „Sub Auspiciis Rei Publicae Popularis” kitüntetéses doktor (1968), Novobátky-díj (1971), MTA Fizikai Osztály Fizikai díj (1993), Akadémiai Díj (megosztott — 1997), OTKA Ipolyi Arnold-díj (1999).

Az elmúlt tíz évben 19 idegen nyelvű tudományos cikket és 18 konferenciaticket közölt. Összesen 93 idegen nyelvű és 3 magyar nyelvű közleményt publikált, 4 idegen nyelvű konferenciakötetet szerkesztett. Hivatkozásainak száma: 606.

Legfontosabbnak ítélt tudományos eredményei: általános feltételekkel bizonyította az áramkommutátorokban fellépő ún. Schwinger-tagok jelenlétét nem megmaradó áramok esetére is (Nuovo Cimento 42, 413 (1966)). Megadta a duális rezonancia amplitúdó elfolytatását a tömeghéjon kívüli impulzusokra, ami az elméletnek az áramalgebrai eredményekkel való összehasonlítását tette lehetővé (Phys. Lett. 31B, 141 (1970)). A kvantum-szindinamika ellenőrzésére és a csatolási állandó kísérleti meghatározására kidolgozta a hármas energia korreláció mérésének elméleti hátterét. Ez a munka azért fontos, mert a csatolási állandó az erős kölcsönhatás erősségét jellemző alapvetően fontos adata az elméletnek. (Phys. Rev. D31, 1025 (1985), Phys. Rev. D34, 129 (1986)). Kísérleti adatok analízise alapján kimutatta, hogy könnyű gluinók nem léteznek, így a minimális szuperszimmetrikus standard modell gluinóit a néhány száz GeV-es tartományban kell keresni. A hipotetikus könnyű gluinók megtalálására korábban jelentős erőfeszítéseket tettek. (Phys. Rev. Lett. 78, 4335 (1997)). Környezetünk anyaga (saját magunk is) döntő mértékben barionokból áll. Az ősrobbanással induló kozmológia ezt a tényt nehezen tudja magyarázni. Természetes az volna, ha barion és antibarion egyenlő számban lenne jelen az univerzumban, de akkor egymással találkozva fénné alakulnának át, és a mai napig mind a barion, mind az antibarion elfogyott volna. Érthetetlen a jelenlegi bariontöbblet, ezzel együtt saját létezésünk is. A legizgalmasabb megoldást egy fázisátmenet létezése jelentené. Ezzel kapcsolatban megmutatta, hogy az elektrogenge fázisátmenet a standard modellben nem létezik (Phys. Rev. Lett. 82, 21 (1999)), míg a minimális szuperszimmetrikus standard modellben ez a fázisátmenet megfelelően erős. Utóbbi tehát magyarázhatja az észlelt bariontöbbletet, ezzel együtt saját létezésünket is. (Phys. Rev. Lett. 85, 932 (2000)).

Eredményei nemzetközileg ismertek és elismertek. Erről tanúskodik hivatkozásainak magas száma és számos konferencia előadói meghívása. Több nemzetközi konferencia szervezője volt. A tudományos közélet aktív résztvevője. 1997–99 között az OTKA Élettelen Természettudományi Kollégium Fizika zsűri elnöke volt. Jelenleg az MTA Fizikai Osztály Rézszeckszeftizikai Bizottságának elnöke.

Ajánlók: *Horváth Zalán, Nagy Károly*

Faigel Gyula

1954-ben született Ormosbányán. Szűkebb szakterülete: kísérleti szilárdtestfizika. Az MTA Szilárdtestfizikai és Optikai Kutatóintézetének tudományos tanácsadója. Doktori értekezését 1998-ban védte meg a kísérleti szilárdtestfizika területén. Tudományos kltüntetése: Széchenyi-díj (1999).

Az elmúlt tíz évben 52 angol nyelvű cikke jelent meg referált folyóiratokban, 17 konferenciaelőadása, valamint 3 magyar nyelvű népszerűsítő cikke. Összes hivatkozásainak száma mintegy 1200, ebből az utolsó tíz év munkájára eső hivatkozások száma kb. 1100.

A szinkrotronsugárzás atommagokon történő rezonanciaszórására vonatkozó legfontosabb munkáiban (New approach to the study of nuclear Bragg scattering using synchrotron radiation, G. Faigel et al., Phys. Rev. Lett. 58, (1987) 2699–2701, Observation of the full time evolution of the nuclear collective decay mode in crystalline Fe₂O₃ excited by synchrotron radiation, G. Faigel et al., Phys. Rev. Lett. 61, (1988) 2794–2796.) a világon elsőként bizonyította az atommagok alacsonyenergiás gerjesztett állapota gamma-fotonok kibocsátásával járó lebomlásának felgyorsulását speciális irányokban.

Munkatársával elsőként határozta meg röntgen pordiffrakció segítségével az A₁C₆₀ (A=K, Rb, Cs) összetételű vegyületek atomi szintű szerkezetét (Quasi one dimensional electronic

structure in orthorhombic Rb_1C_{60} , O. Chauvet, G. Oszlányi, L. Forró, P. W. Stephens, M. Tegze, G. Falgel and A. Jánossy, *Phys. Rev. Lett.* 72, (1994), 2721—2724, Polymer chains in Rb_1C_{60} and K_1C_{60} , P. W. Stephens, G. Bortel, G. Falgel, M. Tegze, A. Jánossy, S. Pekker, G. Oszlányi and L. Forró, *Nature*, 370 (1994) 636—637.) s bizonyította be, hogy ezen anyagokban a C_{60} molekulákat az előzetes várakozásokkal ellentétben kovalens kötések fűzik láncba.

A Gábor Dénes által felfedezett holografikus elvre támaszkodva, mely kiküszöböli a szórási hatáskeresztmetszetben megjelenő fázisproblémát, Tegze Miklóssal kidolgozta az atomi felbontású keményröntgen holográfiát és annak működését kísérletileg igazolta (X-ray 51). E technika a nem transláció-szimmetrikus, de orientációsan rendezett egységek atomi szintű leképzésére is alkalmas.

Ajánlók: *Jánossy András, Sólyom Jenő*

Fazekas Patrik

Mosonmagyaróvárott született, 1945-ben. Szűkebb szakterülete az elméleti szilárdtestfizika. Az MTA Szilárdtestfizikai és Optikai Kutatóintézet tudományos tanácsadója. Erősen korrelált elektronállapotok nehéz fermionos rendszerekben és szemcsés szupravezetőkben c. doktori értekezését 1988-ban védte meg. Tudományos kitüntetése: Bródy Imre-díj (1976).

Tudományos munkásságával nemzetközi szinten kiemelkedő eredményeket ért el a korrelált elektronrendszerek elméletének területén, s létrehozta a mágnesség modern kutatásának hazai iskoláját. Munkái között találunk mind mikroszkopikus modellekre építő számolásokat, mind pedig a kísérletekben megfigyelt jelenségek közvetlen értelmezését. Nemzetközi hírnevét a Nobel-díjas P. W. Andersonnal együttműködésben írt cikkével (On the ground state properties of the anisotropic triangular antiferromagnet) alapozta meg [*Philosophical Magazine* 30, 423 (1974)]. Ez a témakör egyik legmagasabb hivatkozású tudományos közleménye, a frusztrált kvantum spin-rendszerekre vonatkozó jóslatai hosszan tartó kutatások kiindulópontjává váltak.

Az anyagtudomány napjainkban megfigyelhető rohamos fejlődésének első lépése a szilárd testek kvantumjelenségeinek megértése. Fazekas Patrik elméleti kutatásai a szemcsés szupravezetőkől az óriás mágneses ellenállást mutató anyagokig terjednek. Hosszú időn keresztül foglalkozott a homogén vegyérték-fluktuáló állapot, s ennek határeseteként a nehézfermionos állapot kialakulásának kérdésével. Az itt elért eredményei új megvilágításba helyezik a ferromágnesesség alapvető kérdéseit is. Legújabb munkái a pálya- és spin szabadsági fokok kölcsönhatására, a pályafluktuációk szerepére és a nem-Fermi-folyadék állapot jellemzésére irányulnak [*Phys. Rev.* B61, 7831 (2000), *Phys. Rev. Lett.* 85, 1938 (2000)]. Ezen a területen sikeres együttműködést alakított ki a magyar kísérleti fizikusokkal.

Az International Centre of Theoretical Physics felkérésére több éven keresztül tartott mágnesség-tan előadásokat, ennek jegyzetét képezték alapját az 1999-ben megjelent könyvnek (P. Fazekas: *Lecture Notes on Electron Correlation and Magnetism*, World Scientific, Singapore—New Jersey—London). A 777 oldalas munka az elektronkorrelációs jelenségek korszerű és részletes leírását adja. A könyv rövid idő alatt komoly érdeklődést váltott ki, hazai és külföldi egyetemeken mágnesség kurzusai épülnek rá.

Eddig 65 idegen nyelvű cikke, egy angol nyelvű könyve, három magyar nyelvű szakkönyve és két angol nyelvű előadásjegyzete jelent meg. Munkáira 970 hivatkozás ismert.

Ajánlók: *Mihály György, Sólyom Jenő*

Janszky József

Csornán született 1943-ban. Szűkebb szakterületei a nemlineáris és kvantumoptika, a kristályfizika. Jelenleg az MTA SZFKI fősztályvezetője. Doktori értekezését 1986-ban védte meg a fizika területén. Tudományos kitüntetései: Novobátzky Károly-díj (1990), Fizikai Díj (1992), Fizikai Fődíj (1996), Akadémiai Díj (1999).

Publikációinak száma az elmúlt tíz évben: 64 idegen nyelvű tudományos folyóiratcikk, 18 idegen nyelvű könyvrészlet, illetve proceedings. Független hivatkozásainak száma több mint 900 (ebből 700-nál több az utóbbi tíz évben).

Elsősorban a 20. századi fizika legsikeresebb elméleti modellje, a kvantummechanika elvi kérdéseinek optikai megközelítésével foglalkozott. Megállapította, hogy a fény ún. összenyomott (squeezed) állapota sokszorosan felülmúlja a lézerefény határfokát sokfotonos folyamatokban [Phys. Rev. A36, 1288 (1987)]. Elsőként mutatott rá, hogy az ún. optikai Schrödinger macska állapot squeezing tulajdonságot mutat. Új, állapottervezésre (quantum state engineering) alkalmas reprezentációkat dolgozott ki a fény kvantumstatistikájának tárgyalására [Phys. Rev. Lett. 64, 2771 (1990); 68, 3816 (1992); Phys. Rev. A 48, 2213 (1993); 49, 1281 (1994); 50, 732 (1994); 51, 4191 (1995); 53, 2698 (1996)]. Megoldotta, hogyan lehet molekulákat Schrödinger-macska-, illetve összefonódott állapotba hozni [Phys. Rev. A 50, 1777 (1994); 54, 5110 (1996)]. Kimutatta, hogy hirtelen frekvenciaváltozással nagy fokú squeezing érhető el [Phys. Rev. A 46, 6091 (1992); 49, 4935 (1994)]. Széles körben elterjedt módszereket dolgozott ki rövid, egyedi lézertimpulzusok mérésére [Opt. Comm. 23, 293 (1977); 60, 251 (1986)]. Megmutatta, hogy az üregrezonátor a rajta áthaladó atomnyaláb számára prizmaként viselkedik (kvantumprizma), eközben a kilépő, különböző irányokban terjedő atomnyalábok a rezonátor Fock-állapotaival összefonódott állapotba kerülnek [Phys. Rev. Lett. 77, 1663 (1996)]. Kísérletileg ígéretes kvantumállapot rekonstrukciós eljárást dolgozott ki [Phys. Rev. A 59, R39—42 (1999)]. Módszert talált ki vákuum-, 1- és 2-foton állapotú szuperpozíciók előállítására és kvantumteleportálására. A kvantumteleportálás során az eszköz bemenetére érkező állapot úgy jelenik meg a kimeneten, hogy nincs energia- és anyagátvitel a bemenet és a kimenet között [Phys. Rev. A 62, 013802 (2000)].

Az IUPAP Magyar Nemzeti Bizottság titkáraként, az AKT és az OTKA természettudományi kollégiuma tagjaként aktívan részt vesz a tudományos közéletben. Három cikluson át elnöke volt a XI. Osztály Lézerfizikai Bizottságának, két cikluson át volt közgyűlési képviselő. Létrehozta a hazai kvantumoptikai iskolát.

Ajánlók: *Bor Zsolt, Keszhelyi Lajos, Németh Judit,
Ormos Pál, Pálinkás József*

Kertész János

1950-ben született Budapesten. Szűkebb szakterülete a statisztikus fizika és a számítógépes fizika. A Budapesti Műszaki Egyetem Fizikai Intézetének Elméleti Fizika Tanszékén tanszékvezető egyetemi tanár, intézeti igazgatóhelyettes. Doktori fokozatát 1989-ben szerezte meg.

Tudományos kitüntetései: Novobátzky Károly-díj (1988); Akadémiai Díj (1990, megosztott); a Journal of Physica A (1990—1994); a Physica A (1990-) és a Fractals (1993—) c. folyóiratok szerkesztőbizottsági tagja; a Jülich Szuperkomputer Központ Tudományos Tanácsának tagja (1996—); az EPS Computational Physics Group Board tagja (1996—); a Helsinki Műszaki Egyetem külső professzora (1997—).

Az elmúlt tíz évben 65 angol nyelvű cikket, 4 könyvrészletet publikált, négy kötetet szerkesztett. Hivatkozásainak száma 1657.

Legfontosabb tudományos munkái a statisztikus és a számítógépes fizika területére esnek. A folyadékok fizikájának tanulmányozása után a rendezetlenség klasszikus alapproblémájával, a perkolációval foglalkozott. Az általa bevezetett kontinuum perkolációs modellt (J. Kertész, *J. de Physique* 42; L393 [1981] később széles körben alkalmazták. Munkái nagymértékben hozzájárultak a perkolációs rendszerek univerzalitási viszonyainak megértéséhez. A zaj szerepének numerikus ellenőrzése vezette el egy olyan modellhez, amelynek segítségével sikerült tisztázni a fluktuációk és az anizotropia szerepét a diffúzió-limitált aggregációnál (J. Kertész and T. Vicsek, *J. Phys.* A 19; L257 [1986]). A nevéhez fűződik a felületek kinetikus durvulásának alapmodelljénél a felület szerkezetének megmagyarázása, a skálakorrekciók értelmezése és az utóbbiak hatékony numerikus módszerrel történő csökkentése, valamint a felületek növekedésénél megfigyelhető morfológiai átmenetek skálaelméleti leírása (J. Kertész and D. E. Wolf; *J. Phys.* A 21, 747 [1988]; *Phys. Rev. Lett.* 62; 2571 [1989]). Kimutatta és értelmezte a kétdimenziós rendezetlen rendszerek törésvonalainak önaffin tulajdonságait (J. Kertész, V. R. Horváth and F. Weber; *Fractals* 1; 67 [1993]). Érdeklődési köre egyre újabb területekkel bővül, mint pl. a szemcsés anyagok, gazdasági modellezés és közlekedési hálózatok.

Ajánlók: *Jánossy András, Mihály György, Ormos Pál,
Vicsek Tamás, Zawadowski Alfréd*

Lovas Rezső

1946-ban született Debrecenben. Szakterülete az elméleti atommagfizika. A Magyar Tudományos Akadémia Debreceni Atommagkutató Intézetének tudományos tanácsadója, igazgatója.

Doktori értekezésének tárgya az elméleti atommagfizika területéhez tartozott, amellyel 1988-ban megszerezte a fizikai tudomány doktora fokozatot. 1987-ben az Eötvös Loránd Fizikai Társulat Novobátzky Károly-díjjal, 1993-ban a Kossuth Lajos Tudományegyetem címzetes egyetemi tanári címmel, 1999-ben pedig az MTA Akadémiai Díjjal tüntette ki.

Az utóbbi másfél évtized során munkatársaival kidolgozta az atommagot alkotó nukleonok atommagbéli csomósodásának kvantitatív elméletét, és tisztázta az elméleti jellemzők és a magreakció-kísérletekből meghatározható mennyiségek viszonyát. Értelmezte számos könnyű nukleáris rendszer, egyebek között a termonukleáris energiatermelő triton+deuteron rendszer viselkedését. Számításai lehetővé tették az α -bomlás régóta hiányzó kvantitatív megértését. Részt vett egy olyan kvantummechanikai közelítő módszer megalkotásában, amely lehetővé teszi néhány részecskéből álló mikrorendszerek gyakorlatilag egzakt leírását, és ennek főként egzotikus könnyű magokra való alkalmazásain dolgozik.

Lovas Rezső az elméleti magfizikában jelentőset alkotott, kiváló kutatókat nevelt, és a hazai, valamint a nemzetközi tudományos élet elismert személyisége. Jelenleg egy *Structure and Reactions of Light Exotic Nuclei* c. könyvön dolgozik, amely a Gordon és Breach kiadónál fog megjelenni. Rangos nemzetközi folyóiratokban eddig megjelent tudományos közleményeinek száma több mint 70, amely munkáira utaló független hivatkozások száma pedig meghaladja a 400-at.

Ajánlók: *Berényi Dénes, Csikai Gyula, Lovas István,
Pálinkás József, Zimányi József*

Nagy Dénes Lajos

1944-ben született Budapesten. Szűkebb szakterülete a nukleáris szilárdtestfizika. A KFKI RMKI Magfizikai Főosztályának vezetője, az ELTE TTK Atomfizikai Tanszékének egyetemi tanára. Doktori értekezését 1988-ban védte meg. 1974-ben KFKI Intézeti Díjat kapott, 1985-ben az Eötvös Loránd Fizikai Társulat Gyulai Zoltán-díját nyerte el. 1990—91-ben az Erlangeni Egyetem, majd a Darmstadti Műszaki Egyetem vendégprofesszora volt. Idegen nyelvű tudományos munkáinak száma 117, ebből az utóbbi tíz évben 45 jelent meg. Független hivatkozásainak száma 500.

Legfontosabb eredményei: textúra-keltés para- és antiferromágneses porokban mágneses tér által: *J. Phys. Chem. Solids* 36, 759 (1975, társszerzőkkel); az elektron-befogás által gerjesztett atomi nívók hiperfinom kölcsönhatásai és relaxációs tulajdonságai: *Phys. Lett. A* 95, 400 (1983, társszerzőkkel); *Phys. Stat. Sol. (b)* 124, 767 (1984, társszerzőkkel); *Phys. Rev. Lett.* 57, 2849 (1986, társszerzőkkel); a vas-ion töltésállapota, elhelyezkedése és mágneses tulajdonságai magas hőmérsékletű szupravezetőkben: *Phys. Rev. B* 38, 11373 (1988, társszerzőkkel); *Physica C* 162—164, 1297 (1989, társszerzőkkel); a szinkrotron-Mössbauer-reflektometria elmélete és kísérleti megvalósítása elsősorban mágneses vékonyrétegek szerkezetvizsgálatára: *Hyp. Int.* 92, 1083 (1994, társszerzőkkel); *Phys. Rev. B* 53, 6158 (1996, társszerzőkkel); *Hyp. Int.* 123—124, 427 (1999, társszerzőkkel); *Hyp. Int.* 126, 353 (2000, társszerzőkkel).

Hosszú ideje aktív részese a hazai és nemzetközi tudományos közéletnek. 1996 és 1999 között az Eötvös Loránd Fizikai Társulat főtitkára volt, e funkciójában rövid idő alatt jelentős eredményeket ért el az ELFT és az MTA, valamint az ELFT és külföldi fizikai társulatok kapcsolatainak fejlesztésében. Különösen intenzívvé tette az ELFT és az Európai Fizikai Társulat kapcsolatát, ez utóbbi szervezetben az East-West Task Force titkára és Magyarország képviselője. Jelenleg az ELFT és a MTESZ alelnöke. Fontos szerepet vállalt a magyar szinkrotronsugárzási közösség megszervezésében; a Magyar Szinkrotron Bizottság elnöke. Számos hazai és nemzetközi tudományos tanácsadó testület tagja.

Ajánlók: *Kiss Dezső, Pál Lénárd*

Patkós András

1947-ben született Budapesten. Szűkebb szakterülete az elméleti részecskefizika. Az ELTE Atomfizikai Tanszékének tanszékvezető egyetemi tanára. Doktori értekezését elméleti kvarkfizikából 1988-ban védte meg. Kötüntetései: ELFT Novobátzky Károly-díj (1976), MTA fizikai díja (1990), MTA tudományos díja (1992), ELTE Pro Universitate díj (1992), Széchenyi professzori ösztöndíj (2000).

Az anyag alapvető konsztituenseinek, az összecsatolt kvarkoknak, leptonoknak és mértékmezőknek nemzetközi súlyú kutatója. Az elmúlt két évtizedben a kvantumterek alapállapotának és fázisátalakulásainak megismerésében, akadémiai doktori disszertációja óta a kölcsönható kvantumterek korai univerzumban mutatott viselkedése területén végzett nemzetközileg elismert munkát. A forró univerzum létének legkorábbi szakaszába visszahaladva kiszámította a kvarkfelszabadító fázisátalakulás okozta barionszám-ingadozásokat meghatározó felületi feszültséget. Még korábbi időszaknak, a Higgs-részecskék kondenzációja pillanatának következménye az anyag-antianyag előfordulási aszimmetria, aminek mai (atomokból álló) világunk stabilitása köszönhető. A Higgs-kondenzációhoz kapcsolódó fázisdiagram meghatározására vezető nemzetközi versengő együttműködés egyik kezdeményezője és elismerten sikeres kutatója. A fenti témakörökben 72 cikke jelent meg szakbírálatot alkalmazó nemzet-

közi folyóiratokban. Többségüket a szakterület legnagyobb hatásfaktorú folyóiratai a *Physical Review*, a *Nuclear Physics* és a *Physics Letters* közölték. A közleményeire történt független hivatkozások száma meghaladja a 900-at.

Az elmúlt évtizedben 25 tanulmányát közölték nemzetközi folyóiratok, 7 tanulmányát konferenciakötetek, 10 írását magyar folyóiratok: az ezekre kapott hivatkozásainak száma 600.

Patkós András a hazai és nemzetközi tudományos élet aktív résztvevője. Szalay A. Sándorral együtt kezdeményezte a fiatal kutatók Magyar Zoltán-ösztöndíjának létrehozását (1993). Nem-állami forrásból megszervezte a Szilárd Leó professzori életmű jutalmat (1998). Tagja a Természet Világa szerkesztőbizottságának. A Strong and Electroweak Matter és a Johns Hopkins Workshop in Theoretical Physics konferenciák szervező testületeinek tagja. Eddig hat, jelentős nemzetközi részvételű konferencia hazai megrendezését szervezte. Az ő koordinálásával készült elő az Európai Fizikai Társaság budapesti Nagyenergiás Fizikai Konferenciáját, amely 2001-ben a legnagyobb részecskefizikai fórum lesz.

Elméleti fizikai alaptárgyakat és számos speciális kurzust ad elő az ELTE-n. Polónyi Jánossal írt bevezető részecskefizikai tankönyve most jelenik meg. Több tanítványa mára ígéretes kutatóvá fejlődött. Közreműködésével szilárdul meg az asztrofizikai csoport és a modern asztrofizika oktatása az ELTE Atomfizikai tanszékén.

Ajánlók: *Marx György, Szépfalussy Péter, Vicsek Tamás*

Pócsik György

1933-ban született Kisvárdán. Szűkebb szakterületei az elméleti részecskefizika és a kvantumtérelmélet. Az ELTE Elméleti Fizikai Tanszékének egyetemi tanára. 1967-ben kvantumtérelmélettel foglalkozó értekezésével nyerte el a fizikai tudomány doktora fokozatot. Tevékenységét 1964-ben Eötvös-emlékéremmel, 1992-ben Akadémiai Díjjal, 1998-ban Wigner Jenő-díjjal ismerték el. A Trieszti Elméleti Fizikai Központ levelező tagja. A New York Academy of Sciences tagja.

Az utóbbi tíz évben 19 idegen nyelvű, 3 magyar nyelvű dolgozata és egy jegyzete jelent meg, 195-ször hivatkoztak munkáira. Összesen 113 idegen nyelvű tudományos publikációja van, ezekre 590 hivatkozást kapott.

Eleinte kvantumtérelméletben (nemrenormálható elméletek, egzaktul megoldható modellek, bilokális térelmélet), majd részecskefizikában (áramalgebra, gyenge közvetítő Z és Higgs bozon, elektromgyenge szimmetriasértés) ért el eredményeket.

Legfontosabb publikációját és eredményeit: Unitarity bounds on Higgs boson masses in the Weinberg-Salam model with two Higgs doublets (*Zeitschrift f. Physik*, 1981, C8, 13 és 1981, C10, 367). Ebben a Higgs-bozonra vonatkozó tömegkorláton kívül annak keltésére és bomlására is vonatkozóan maradandó eredményeket ért el. Triple hadronic energy correlations in high energy e^+e^- annihilation. (*Phys. Rev.* 1985, D31, 1025) Ebben lehetőséget teremtett a kvantum-szindinamika pontos kísérleti ellenőrzésére, amit több kísérleti csoport realizált; Currents and sum rules in vector meson theory. *Nuovo Cimento* 1966, 43A, 541. (Ebben alapvetően járult hozzá áramalgebrák szerkezetének tisztázásához.) 1992-ben az elektromgyenge szimmetriasértésnek egy új lehetséges módját ismerte fel (vektor kondenzátum modell); *Mod. Phys. Lett.* A9, 1994, 1701.

Hosszabb időt töltött a Stanfordi Lineáris Gyorsító Központban, ahol a Z-bozon fizika úttörő szakértője volt; A. Salam Nobel-díjas meghívására Triesztben rendszeresen dolgozott; a Nápolyi Egyetemen és más egyetemeken is tartott előadásokat. Nyolc nemzetközi részecskefi-

zikai konferencia fő szervezője volt, 9 közvetlen tanítványa van, akikkel hosszabb ideig publikált. A CERN Particle Physics Outreach Group tagja. Az MTA Doktori Tanács Fizika-Csillagászat Szakbizottság elnöke, The American Biographical Institute tanácsadó testületének tagja. Az ELTE-n több oktatási, illetve doktori programot dolgozott ki. A részecskefizika doktori alprogram vezetője. Külföldön több mint 80 tudományos előadást tartott.

Ajánlók: *Horváth Zalán, Németh Judit*

Rácz Zoltán

1946-ban született Dunaharaszton. Fizikus diplomát a Leningrádi Állami Egyetemen szerzett 1971-ben. Az Eötvös Loránd Tudományegyetemen 1973-ban Sub Auspiciis Rei Publicae Popularis kitüntetéssel való doktorrá avatása tanúsítja, hogy kiemelkedő képessége már tanulmányai korai szakaszától kezdve megmutatkozott. 1988 óta a fizikai tudomány doktora. Szűkebb szakterülete a statisztikus fizika. Az MTA—ELTE Elméleti Fizikai Tanszéki Kutatócsoportjának tudományos tanácsadója. Tudományos díjai: Novobátzky Károly-díj (1977), MTA Fizikai Díj (1988), Akadémiai Díj (1990, megosztott).

Kutatómunkáját az MTA—ELTE Elméleti Fizikai Tanszéki Kutatócsoportjában kezdte, és mindmáig ennek tagja, jelenleg tudományos tanácsadói beosztásban. Közben számos alkalommal töltött hosszabb-rövidebb időt külföldi kutatóhelyeken. Fontos hozzájárulása az ELTE-n folyó fizikusképzéshez az első Eötvös Fizikus Iskola megszervezése 1987-ben.

Tudományos munkássága a statisztikus fizika területére esik, ezen belül elsősorban az egyensúlytól távoli rendszerekben lejátszódó folyamatok tulajdonságait vizsgálja. Számos kiemelkedő eredményt ért el. A legfontosabbakat az alábbiakban foglaljuk össze.

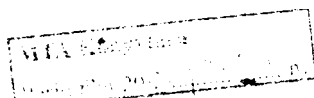
Kidolgozta a nemlineáris relaxáció skálaelméletét [Phys. Lett. A53, 4343 (1975); Phys. Rev. B13, 263 (1976)]. Bevezette az aktív zóna fogalmát a növekvő struktúrák jellemzésére [M. Plischke and Z. Rácz: Phys. Rev. Lett. 53, 415 (1984)]. Egzaktnul megoldotta részecskeforrások jelenlétében végbemenő, diffúziókontrollált annihiláció egydimenziós változatát [Phys. Rev. Lett. 55, 1707 (1985)]. Kidolgozta az $A + B \rightarrow C$, diffúzió-reakció típusú kémiai folyamatokban fellépő reakciózóna dinamikai skálaelméletét [L. Gálfi and Z. Rácz: Phys. Rev. A38, 3151 (1988)]. Megmutatta, hogy nemegyensúlyi rendszerekben lokális kölcsönhatás nemlokális dinamikával kombinálva hosszú hatótávolságú effektív kölcsönhatásokra vezethet. [B. Bergsen and Z. Rácz: Phys. Rev. Lett. 67, 3047 (1991)]. Kvantitatív elméletet adott a már több mint száz éve kutatott Liesegang-jelenségre.

Idegen nyelvű közleményeinek száma 70 (az utóbbi tíz évben 34), melyek nemzetközi folyóiratokban, illetve könyvrészletként jelentek meg. Munkáira több mint 1300 független hivatkozás ismert. Eredményeinek elismerését tanúsítják továbbá rangos nemzetközi rendezvényeken előadások tartására való felkérések. Példaként említhető, hogy előadója volt a Fractals in Physics (Trieste, 1985; Erice, 1988), Surface Disordering (Les Houches, 1992) konferenciáknak.

Ajánlók: *Nagy Károly, Szépfalusi Péter*

Szegő Károly

1943-ban született Budapesten. Szűkebb szakterülete az űrfizika és a részecskefizika. Az MTA Részecske- és Magfizikai Kutatóintézet igazgatója. Akadémiai doktori értekezését 1987-ben védte meg az üstökös kutatás területén. Tudományos kitüntetései: NASA elismerő diploma (1982), Állami díj (1986), Megbecsülés Jele orosz kitüntetés (1986), Gagarin Érem (1987), NASA kitüntető oklevél (1998). A Nemzetközi Asztronautikai Akadémia elnökségi

tagja, COSPAR Végrehajtó Bizottságának tagja (1990—1998), MTA Akadémiai Kutatóhelyek Tanácsának társelnöke, MTA XI. Osztály Csillagászati és Űrfizikai Bizottságának elnöke, Magyar Asztronautikai Társaság alelnöke.

Az 1970-es években az analitikus részecskefizikában ért el tudományos eredményeket. Az 1980-as években kibontakoztatta a magyar részvételt a Naprendszer kutatásában. Nevét a Halley-üstökösről való sikeres élő televíziós adás tette világhírűvé, amit az üstököst elsőként megközelítő Interkozmosz űrszonda Budapesten kidolgozott automatikus elektronikus-televíziós rendszere tett lehetővé; ennek képei az amerikai sajtót is bejárták. Szegő Károlyék erről beszámoló tanulmányai (Nature) a témakör legdézettebb publikációi közé kerültek. Ezután a Vénusz és Mars bolygók kutatása felé fordult figyelme. Leginkább a bolygóközeli és bolygóközi ionizált gázok viselkedése foglalkoztatja. A bolygók ionoszférája és a napszél kölcsönhatásának tanulmányozásához a bolygókat megközelítő űrszondák által vitt magyar műszerek is döntő fontosságú adatokat szolgáltatottak. E területen együtt dolgozik Balogh András (London) és Nagy András (USA) professzorokkal is. Most a NASA Cassini szondája visz ilyen plazmamérő műszereket a Szaturnusz felé. Az ESA egy üstökösre leszállni készülő Rosetta missziójában Szegő Károly a leszállóegység igazgatóbizottságának elnöke. Mindez mutatja, hogy Szegő Károly és magyar csapata mind a kelet-európai Interkozmosz, mind a nyugat-európai ESA, mind az amerikai NASA űrhivatal űrmisszióinak szívesen fogadott és kitérítésekkel sikeresnek elismert munkatársa.

100-nál több tanulmányára a nemzetközi szakirodalom 2000 tavaszáig 1348 helyen hivatkozott. Az elmúlt 10 évben 40 publikációja jelent meg nemzetközi tudományos folyóiratokban, 10 angol nyelvű tanulmány könyvekben. Olyan társszerzője is van, mint Sally Ride amerikai űrhajósnő. Az elmúlt 10 évben munkáira mintegy 750 hivatkozás történt.

Az akadémiai természettudományos kutatóintézetek hazai képviselőitében, valamint a magyar űrkutatás nemzetközi képviselőitében hivatalos minőségben működik eredményesen. 2000-ben ő szervezte meg a magyar űrkutatók budapesti világtalálkozóját, amelyre Angliából, Amerikából is érkeztek magyar származású kutatók.

Ajánlók: *Kiss Dezső, Marx György,
Pál Lénárd, Szalay A. Sándor*